

БИБЛИОТЕКА ГАЛАКТИКА ●
БИБЛИОТЕКА ГАЛАКТИКА ●
БИБЛИОТЕКА ГАЛАКТИКА ●

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

ФИАСКО

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

ФИАСКО

Превод: Лина Василева

chitanka.info

В новия си роман С. Лем разработва една от най-популярните теми в научната фантастика — опита за контакт с чужда цивилизация. Както подсказва и самото заглавие, такъв опит според автора е предварително осъден на неуспех. И причините за това Лем извежда не от недостатъчното развитие на науката и несъвършенството на техниката, а от самата същност на човека.

„Фиаско“ е изключително зряла творба, предупреждение за безизходицата, до която може да доведе надпреварата във въоръжаването. Както и в други негови книги от последните години, и тук сюжетът представлява само една по-привлекателна форма, в която са изложени размислите на писателя футуролог за еволюцията на разума и някои хипотетични пътища за развитието на човешката цивилизация.

ЛИНА ВАСИЛЕВА

ЕДНА КНИГА ОТ БИБЛИОТЕКАТА НА ХХІ ВЕК

„Това е книга от ХХІ век“ — така определи романа „Фиаско“ на Станислав Лем първата му читателка на български език — редакторката от издателството. Няколко години по-рано, по повод на неголямата си книга „Библиотека на ХХІ век“, известният полски писател беше казал: „Щом искаш да представяш света, трябва да разполагаш със специализирана литература. Цяла библиотека не можах да създам, затова се задоволих с рецензиите за несъществуващи книги.“ Последната „рецензия“ в „Библиотека на ХХІ век“ разглежда фиктивната книга „Една минута“, която „показва какво правят хората в продължение на една минута“. Ако се върнем доста по-назад, в „Звездни дневници“ (1957) ще открием идеята за създаване на „обща теория на всичко“. Като вземем предвид, че там тази идея беше представена в сатирично-гротесков план, и то като мечта на един луд, лесно можем да разберем становището на Лем: не е възможно да се създаде такава теория, не е възможно да се напише книга, в която да има „всичко за човека“. Ала полският фантаст не е от хората, които биха подминали равнодушно такова предизвикателство. Всичко, написано от Лем и за Лем, говори, че сякаш напук на себе си, той непрекъснато се опитва да постигне невъзможното: да напише книга, в която да има „всичко за човека“ и дори — „всичко за всичко“.

Това си помислих и когато прочетох за първи път „Фиаско“ — най-новия роман на Станислав Лем. Книгата поразява, дори потиска с мащабността на проблематиката. Опитваш се да осмислиш прочетеното, да разчоплиш, да обелиш пласт след пласт многослойната мисловна конструкция, за да стигнеш до ядрото. А там откриваш все същите въпроси, които литературата поставя от векове и хилядолетия, но и до днес не им е дала окончателен отговор — Лем също пита: Какво представлява човекът, към какво се стреми, как го

постига, на каква цена? Що е Добро и що е Зло? Доброто или Злото побеждава в изначалната им борба? Човекът покорява далечния Космос, но ще опознае ли другия, вътрешния Космос? Свикнал да мисли за себе си като за „връх на цивилизационното развитие“ и „венец на мирозданието“, ще съумее ли той да приеме със смирение нелицеприятната истина, че във Вселената не му е отредена никаква почетна, специална роля?

Отговорите, които писателят дава, разрушават уютните за нас антропоцентрични представи за човека и неговото място във Вселената. Лем говори без заобикалки колко трудно човекът се освобождава от наслоените в съзнанието му комплекси, стереотипи и предубеждения, от нетърпимостта към всичко чуждо, различно и неразбираемо. Че дори и тогава, когато е покорил пространството и времето, той ще остане безпомощен пред тъмните сили, притаени дълбоко в същността му като неизбежна наследство от земната цивилизация. Ако в „Разкази за пилота Пиркс“, „Непобедимият“ и „Соларис“ жестоката истина, че излизането на човека в Космоса не го превръща в ангел, че той винаги ще носи със себе си бремето на земния си произход, бе внушена деликатно, с приглушен глас, във „Фиаско“ тази истина е изкрещяна с неистов вик.

Човекът, израсъл на Земята, с нейните специфични, определящи културата и условия, е осъден на антропоцентрично мислене (самият Лем непрекъснато прави в романа сравнения със земни предмети и явления); той може да интерпретира света само през призмата на собствения си опит и опита на своя вид. Ала в един свят, различен от земния, човешките понятия, мотивировки, емоции губят смисъла си. Пред същия този проблем са изправени героите и на „Непобедимият“, и на „Фиаско“, (Полските критици веднага отбелязаха паралела между двата романа, чиито сюжети отразяват опита за контакт с чужда цивилизация. Веднага обаче се вижда, че убеждението на Лем за невъзможността да се установи такъв контакт бележи във „Фиаско“ видимо изместване в посока на песимизма.) Астронавтите попадат в един съвършено различен свят, който трябва да разшифроват, защото това е условието за тяхното присъствие и съществуване в тази област на Космоса. Възникващите ситуации и наложената необходимост да вземат съдбоносни — за себе си и Другите — решения ги принуждават да осъзнаят и признаят, че възможностите им са ограничени. Чуждото

и непознатото обикновено събуждат у земните жители неприязън, още по-силна тогава, когато те демонстрират противоположна позиция, неотстъпчивост или преимущество (макар и привидно). Затова немалко от тях, изпаднали в подобно положение, се поддават на ксенофобия и реагират на чуждото, надвишаващо техните познавателни възможности, с агресивност, със стремеж: да бъде унищожено всичко, което се намира над и извън тези възможности. Станислав Лем е космически упорит в настояването си да доведе до съзнанието на своите читатели — представители на вида *Homo Sapiens* — факта, че съществуват обективно обусловени ограничения на техните възможности, ограничения, разкриващи се само пред лицето на чуждия Разум; че човекът е само една, непривилегирована с нищо форма на съществуването на Космоса. Така с романите си Лем ни учи на това, което най-много ни липсва: на смирение.

Още при написването на „Гласът на Бога“ (1968) Лем си дава сметка колко големи възможности предоставя на писателя обединяването на есето с белетристиката, предполагащо фиктивност на сюжета, героите и реалиите. И преди тази книга той неведнъж: прибъгва до есеистичната форма, за да се изкаже по въпроси, които го интересуват, но за които не може да намери — или преценява, че е неподходяща — белетристична форма. Достатъчно е да споменем „Диалози“ и „*Summa technologiae*“. Разбира се, сюжетът му дава по-голяма свобода, позволява му да води рисковани и дори недопустими другаде игри със стереотипите на „възможното“. „Фиаско“ е поредното доказателство за тази авторова позиция-. Като остава на територията на фантастиката и разполага с всички произлизащи от този факт права да оперира смело с условностите и свободите на белетристиката, — той си позволява да прескача в областта на есето винаги, когато си поиска. Нещо повече — според мен във „Фиаско“ авторовото пристрастие е именно към есето. След като доказва, че стига да иска, би могъл да изгради роман с увлекателен, държащ в напрежение сюжет, Лем използва (и дори го търси!) всеки момент, за да се впусне в любимите си размишления от типа: „А смята, че нещата стоят така, докато Б предполага, че те изглеждат другояче, а според В те се представят съвсем иначе...“ На мен лично тези „нелирични отклонения“ в романа ми допаднаха най-много, може би защото представляват фантастични концепции в чист вид. Те разкриват

различни посоки, в които би могло да тръгне по-нататък развитието на сюжета, т.е. излагат алтернативните му варианти, както и безброй хрумвания, всяко от които би могло да залегне в основата на отделно фантастично произведение: например явленията на Титан (с изумителните описания на „гrobiщето“ и „Бърнамския лес“), снабдяването на космическата експедиция с така наречения „двигател на Бусард“, който използва за гориво водорода от Космоса, релативистичните ефекти при скорости, близки до скоростта на светлината, използването на колапсар за „темпорално пристанище“ и обратното време за съкращаване на пътешествието, „прозорецът на контакта“, който ограничава разбирателството между различните цивилизации, овладяването на гравитацията, присъствието на космическа сферомехия около планетата Квинта и пр.

Трябва обаче да признаем, че като е изнесъл на преден план проблематиката и е отдал предпочитанието си преди всичко на хипотезотворчеството, Лем е отделил значително по-малко внимание на подробностите при описанието на научните и техническите реалности, където борави твърде свободно с терминологията (когато например описва звънчевия витрификатор, на една страница за неговата горна част той употребява седем различни думи); същевременно на места дава толкова подробни технически описания, че те намирисват на пародия. При обрисувването на образите се наблюдава известна схематичност — героите са просто изразители на авторовите идеи. Романът може да бъде причислен към така наречената „полифонична проза“, в която авторът е безпристрастен към своите персонажи и не предоставя първенство на никого от тях. В романа няма нито един образ на жена, а атеистът Лем възлага ролята на носител на човечността, и говорител на хуманното начало на едно духовно лице — доминиканеца Араго. Като че ли авторът проявява и повече симпатия към корабния компютър ГОД, отколкото към хората. Главният герой Марек Темпе се поддава на чисто човешки чувства — любопитство, ярост, безпомощност и отчаяние, — с което проваля последната надежда на земната експедиция за контакт с жителите на Квинта. Тоест — фиаско! Сякаш целият роман е насочен против човешката настървеност за познание и завладяване. Сякаш Станислав Лем разкрива в него разочарованието си от цялото човечество, от невъзможността отделните държави и отделните хора на Земята да

постигнат разбирателство, от неумението на разума да победи глупостта, егоизма, нетърпимостта. Чак такъв мизантроп ли е той? Едва ли. Чудовищната хиперболизация на човешките недостатъци в романа „Фиаско“ играе ролята на шокова терапия, която ни кара да преосмислим много неща.

Двете привидно несвързани с основната сюжетна линия историйки (уж прочетени от героя в стари книги) разкриват уменията на Лем да разказва увлекателно и достъпно случки в стила на традиционната фантастика. Но не само това. И историята с двамата испански конкистадори, навлезли в индианското светилище с користни цели и намерения да унищожават, и историята с професора, ограбил и разрушил „светилището“ на термитите (колко си приличат неговото поведение сред конусите на термитниците и реакцията на Темпе сред куполите на квинтяните!), са въведени в романа като ключ за разбирането на основната авторова идея: не само контактът с чуждите цивилизации, но и всички начинания на хората ще бъдат осъдени на фиаско, докато човекът не се освободи от цялата обремененост на ума и морала си, докато не разбере, че не трябва да реагира с агресивност на чуждото, различното, неразбираемостта. Че няма право за това.

В едно интервю Станислав Лем казва: „Колкото по-дълго живея, толкова повече се съмнявам в шансовете на човешкия род да оцелее.“ Романът „Фиаско“ е израз на този песимизъм. Но не бива да забравяме, че книгата е писана преди няколко години, когато над човечеството действително беше надвиснала угрозата на глобална ядрена война, когато американската инициатива за стратегическа отбрана, предвиждаща изнасянето на въоръженията в Космоса, създаваше реална заплаха и лесно можеше да се предвиди как, ако нещата продължат да се развиват в същата посока, ще се стигне до образуване на космическа сферомехия около Земята. Сферомехията около планетата Квинта е просто екстраполация на тогавашната ситуация на нашата планета. За щастие политическата обстановка в света през последните години коренно се промени и сега можем да възприемаме „Фиаско“ като антиутопия, като предупреждение към човешкия разум и човешката съвест.

Романът „Фиаско“ вълнува. Ужасява. Шокира. Напомня ни, че най-големите опасности за човека се крият в него самия. Нека не забравяме тази проста истина.

БЪРНАМСКИЯТ ЛЕС

— Добре кацнахте.

Човекът, който каза това, не гледаше вече пилота в скафандър със свален шлем под мишница. Той отиде до стъклената стена на кръглата контролна зала с подковата на командните пултове в средата и се загледа в големия въпреки отдалечеността цилиндър на кораба с обгорели дюзи. От тях върху бетона все още изтичаше почти черен бълвоч. Вторият контрольор, плещест, с нахлупена върху плешивото теме барета, пусна лентите със записа обратно и докато се пренавиваха, само с крайчеца на окоето си, като птица с неподвижен клепах се загледа в новодошлия. На ушите му имаше слушалки, а пред него — ред хаотично мигащи монитори.

— Горедолу — отвърна пилотът. Престори се, че уж откопчаването на тежките ръкавици с двоен цип го принуждава да се опре лекичко о стърчащия ръб на пулта. След това кацане усещаше гъдел в коленете.

— Какво стана?

Дребният до прозореца, в протритото кожено яке, с небръснато мише лице, потупваше по джобовете си, докато откри в един от тях цигари.

— Дефлексия на тягата — промърмори пилотът, донякъде изненадан от флегматичното посрещане.

Онзи, вече с цигара в устата, дръпна и попита през дима:

— Но защо? Не знаете ли...?

— Не — искаше да отговори пилотът, но премълча, защото му се струваше, че е длъжен да знае. Лентата стигна до края, който изпърпори във въртящия се барабан. Едрият стана, свали слушалките, чак сега му кимна и рече с хриплив глас:

— Лондон. А това е Госсе. Добре дошли на Титан. Какво ще пиете? Имаме кафе и уиски.

Младият пилот са обърка. Имената на тези хора му бяха познати, но никога не ги бе виждал и кой знае защо бе решил, че началник е

едрият и тъкмо той е Госсе, а се оказа обратното. Докато поставяше наум нещата по местата им, избра кафе.

— Какво карате? Карборундови глави ли? — попита Лондон, когато тримата се насочиха към извадената от стената масичка; кафето вдигаше пара в стъклените чаши, които приличаха на лабораторни стъкленици с „човки“.

— И излъчватели сте докарали, нали? — обърна се той към пилота.

Още веднъж изненадан, тъй като бе очаквал да проявят по-жив интерес към неговото постижение, пилотът само кимна утвърдително. Нали не всеки ден се случва двигателят на ракетата да се задави при кацане. Вместо списъка на товарите на устата му беше разказът как, без да се опитва да продуха дюзите или да увеличи главната тяга, той веднага е изключил автоматиката и е кацнал само с бустери — помощните стартови двигатели: трик, който не е изпробвал никога в практиката, а само в симулатора. И то отдавна. Но се наложи още веднъж да преподреди мислите си.

— Докарах — отговори кратко и дори изпита задоволство, защото това прозвуча добре. Да се изказва така лаконично след преживяната опасност.

— Но не там, където трябваше — усмихна се дребният Госсе.

— Как така не там...? Нали ме приехте. Извикахте ме — поправи се той.

— Принудени бяхме.

— Не разбирам.

— Ами вие трябваше да кацнете в Граал.

— Тогава защо ме издърпахте от курса?

Стана му горещо. Повикването звучеше категорично. Наистина, докато намаляваше скоростта, бе уловил по радиото едно съобщение от Граал за някакво произшествие, ала поради шума от смущенията почти нищо не разбра. Летеше от Сатурн към Титан, за да намали ускорението и по този начин да икономиса гориво, при което така се отри о магнитосферата на гиганта, че по всички вълнови диапазони радиото чак затрещя. Едва след това прие повикването на този космодрум. Навигаторът е длъжен да се подчинява на контролорите на полетите. А тук дори не му дадоха възможност да си свали скафандъра, още от вратата го подложиха на разпит. Духом той все

още беше в корабната кабина, с впиващите се в раменете и гърдите му колани, когато ракетата удари с разкрачените си лапи в бетона, но бустерите не бяха изгорели напълно и плюейки огън, принуждаваха цялата ракета да подскача.

— За какво става дума? Къде всъщност трябваше да кацна?

— Товарът ви е предназначен за Граал — обясни Госсе, като изтри зачервения си нос. Имаше хрема. — А ние ви прихванахме надорбитално и ви извикахме тук, защото ни трябва Килиан. Вашият пасажер.

— Килиан ли? — учуди се младият пилот. — Той не е на борда. Аз съм сам с Шинко, втория пилот.

Двамата се втрещиха.

— Къде е Килиан?

— В момента сигурно е в Монреал. Жена му ражда. Отлетя преди мен с един товарен кораб още преди да стартирам.

— От Марс ли?

— Откъде другаде? Ама какво става всъщност?

— Бъркотията в Космоса не отстъпва на онази на Земята — забеляза Лондон. Натъпкваше в лулата си тютюн с такава сила, сякаш искаше да я счупи. Беше ядосан. Пилотът също.

— Не можехте ли да попитате?

— Сигурни бяхме, че лети с вас. Така пишеше в последната радиограма.

Госсе пак изтри носа си и въздъхна.

— Все едно, не можете да излетите — обади се накрая. — А Марлин няма търпение да получи излъчвателите. Сега ще стовари върху мен вината за всичко.

— Че те са тук — посочи с глава пилотът към мъглата отвъд прозореца, където се тъмнееше стройното вретено на кораба му. — Май са шест. Два — гигаджаулови. Раздухват всяка мъгла като едното нищо.

— Но аз не мога да ги замъкна на гръб до Марлин — отвърна Госсе още по-вкиснат.

Безотговорността и своеволието на второстепенното летище, което, както каза началникът му, го бе прихванало след триседмичен рейс, без да се увери дали очакваният пасажер е на борда, засегна пилота. Не бързаше обаче да им заяви, че ще се наложи сами да се

погрижат за товара му. Дори и да искаше, нямаше да се справи сам, преди да отстрани аварията. Мълчеше.

— Ще останете у нас, разбира се.

С тези думи Лондон допи кафето си и се надигна от алуминиевия стол. Беше снажен като борец тежка категория. Отиде до стъклената стена. Пейзажът на Титан — дивото мъртвило на планините, неземният оттенък на червеникавото зарево, притиснато към хребетите им от кафяви облаци — представляваше идеален фон за фигурата му. Подът на кулата леко вибрираше. Ама че стар преобразовател, помисли си пилотът. Той също стана да огледа своя кораб. Стърчеше вертикално като морски фар в стелещата се ниско мъгла. Вятърът отвя кълбетата ѝ, но петната от прегряване по дюзите вече не се виждаха. Може би поради отдалечеността в сумрака, а може би просто бяха изстинали.

— Имате ли гамадефектоскоп? — За него корабът му бе по-важен от техните грижи. Сами си ги бяха създали.

— Имаме. Няма обаче да позволя никому да се доближи до ракетата с обикновен скафандър — заяви Госсе.

— Мислите, че е реакторът ли? — подскочи пилотът.

— А вие как мислите?

Дребният началник също стана и се присъедини към тях. От пролуката в пода по протежение на изпъкналото стъкло появяваше приятна топлина.

— При кацането температурата скачаше над нормата, но гайгеровите броячи мълчаха. Навярно са само дюзите. Може да е паднала керамиката от огневата картера. Имах чувството, че губя нещо.

— Керамиката също е отишла на кино, но има и утечки — отсече категорично Лондон. — Керамиката не се топи.

— Тази локва ли имате предвид? — учуди се пилотът.

Стояха пред двойното стъкло. Под кърмата действително се бе разляла черна локва. Носената от вихъра мъгла през миг оплиташе корпуса на кораба.

— Какво имате в реактора — тежка вода или натрий? — попита Лондон. Стърчеше над пилота с цяла глава. От радиото долетя писукане. Госсе се втурна към него, нахлузи слушалките и тихичко заговори с някого.

— Не може да е от реактора... — безпомощно рече пилотът. — Имам тежка вода. Разтворът е чист като сълза. Прозрачен. А онова нещо е черно като катран.

— Значи е изпуснало охлаждането в дюзите — съгласи се Лондон. — И е натрошило керамиката.

Говореше като за кибритени клечки. Изобщо не го вълнуваше аварията, която бе приковала пилота в тая дупка.

— Възможно е... — разсъждаваше младежът. — При спиране налягането във втулките е най-голямо. Щом керамиката се напука на едно място, главната тяга издухва всичко останало. Всичко изплюто през дюзата на десния борд.

Лондон не каза нищо. Пилотът добави несигурно:

— Може би кацнах прекалено близко...

— Глупости. Добре, че изобщо кацнахте.

Пилотът очакваше да последват забележки, намирисващи на похвала, ала Лондон само се обърна към него и го изгледа от разчорлената руса коса до стъпалата в белите обувки на скафандъра.

— Утре ще изпратя техник да направи дефектоскопия... Прехвърлихте ли реактора на празен ход?

— Не. Изключих го напълно. Като за докуване.

— Добре сте сторили.

Пилотът вече бе разбрал, че няма кому да разправи подробностите от своята схватка с ракетата над самия космодрум. Кафето си е кафе, но домакините, които му се натрапиха по такъв начин, не трябваше ли да му дадат стая и баня? Мечтаеше за горещ душ. Госсе продължаваше да мърмори в микрофона. Лондон се бе надвесил над него. Положението бе неясно, но напрегнато. На пилота му просветна, че двамата си имат на главата нещо по-важно от неговото приключение и че то е свързано със съобщенията от Граал. Докато летеше, бе дочул само откъслеци — в тях се споменаваха за машини, които не са пристигнали и се издирват.

Госсе се обърна заедно със стола, от което силно опънатият проводник издърпа слушалките от ушите на шията му.

— Къде е този ваш Шинко?

— На кораба. Наредих му да провери реактора. Лондон все така гледеше въпросително началника си. Той отрече с леко помръдване на главата и измърмори:

— Нищо.

— А вертолетите им?

— Върнали са се. Нулева видимост.

— Пита ли за кран?

— Няма да успеят. Колко тежи гигаизлъчвателят?

— Не знам точно. Почти сто тона.

— Какво правят те? — настояваше Лондон. — Какво чакат?

— Чакат Килиан — отвърна Госсе и невъздържано изпсува.

Лондон извади от шкафчето на стената бутилка „Бяло конче“, поразклати я, сякаш за да провери дали това е достатъчно добър лек за трудното положение, и я прибра обратно в шкафчето. Пилотът стоеше и чакаше. Вече не усещаше тежестта на скафандъра.

— Изчезнаха двама наши хора — поясни Госсе. — Не са стигнали до Граал.

— Не двама, а трима — мрачно го поправи Лондон.

— Преди един месец — заразказва Госсе — получихме пратка нови диглатори^[1]. Шест броя за Граал. Граал не може да приеме кораба, защото не бе приключил с новото бетониране на космодрума. Когато се приземи първият контейнеровоз „Ахил“, деветдесетхилядник, цялата арматура на плочите, приета от комисията с гаранция, гръмна. Пак хубаво, че корабът не се преобърна. Две денонощия го измъкнаха от дупката до ремонтното. Инжектираха трескаво цимент, положиха огнеупорна настилка и отвориша летището. Диглаторите обаче си останаха у нас. Господа експертите прецениха, че не било рентабилно да се превозват с ракета, впрочем командир на „Ахил“ е Тер Леони. Къде ще вдигне той деветдесетхилядник за сто и осемдесетте мили от Граал до нас, колосът му да не е бълха? Марлин изпрати двама от най-добрите си водачи. Миналата седмица те закараха в Граал две машини. Вече работят там. Онзи ден същите хора се върнаха с вертолет за другите машини. Потеглиха призори, по обяд минаха Големи нос и когато започнаха да слизат, връзката се прекъсна. Загубихме сума ти време, тъй като от Големи нос насочването се поема от самия Граал. Ние мислехме, че не се обаждат, понеже са в нашата радиосянка. — Госсе говореше спокойно и монотонно. Лондон стоеше до прозореца с гръб към тях. Пилотът слушаше.

— Заедно с операторите със същия вертолет беше долетял и Пиркс. Бил кацнал със своя „Кювие“ в Граал и искал да се види с мен.

Познаваме се от години. Вертолетът трябваше да го вземе вечерта, но не долетя, защото Марлин бил изпратил за издирването всичко, с което разполага. Пиркс не пожела да чака. На другия ден излиташе и държеше лично да уреди формалностите около старта на кораба си. Та накара ме да му дам един от диглаторите, за да се върне с него в Граал. Поисках да ми обещае, че ще мине по южния маршрут, който е по-дълъг, но лежи извън депресията. Даде дума и не я удържа. На ОРПАС го видях как навлиза в депресията.

— Какво е това ОРПАС? — попита пилотът. Беше пребледнял. По челото му изби пот, ала чакаше търпеливо разясненията.

— Орбитален патрулен спътник. Минава над нас на всеки осем часа и точно тогава ми даде картина: Пиркс слезе долу и изчезна.

— Пиркс ли? — лицето на пилота се промени. — Командор Пиркс?

— Да. Познавате ли го?

— Дали го познавам? — избухна младежът. — Служих при него като стажант. Той ми подписа дипломата... Пиркс? Толкова години излизаше цял и невредим от най-лошите... — Замълча. Цял разтреперан, вдигна с две ръце шлема си, като че искаше да го хвърли в Госсе.

— Как можахте да му позволите да тръгне сам с диглатора? Как можахте? Та той е командор от далечното космоплаване, а не шофьор...

— Пиркс познаваше тези машини още по времето, когато вие сте ходели с къси панталонки — отвърна Госсе. Личеше, че търси оправдания.

С каменно лице Лондон се приближи до мониторите, между които бе седнал Госсе със слушалките на шията, пресегна се и изтърси под носа му пепелта от лулата си в празния алуминиев барабан. Огледа я, сякаш се чудеше отде се е взела, стисна я с две ръце и лулата се счупи. Лондон захвърли парчетата, върна се до прозореца и застана неподвижно, сплитайки отзад пръстите на стиснатите си юмруци.

— Не можех да му откажа...

Несъмнено Госсе бе отправил тези думи към Лондон, който като че ли не го слушаше; гледаше през прозореца люлеещите се кълбета червеникава мъгла. Само носът на ракетата сегиз-тогиз се подаваше от нея.

— Госсе — обади се ненадейно пилотът, — дайте ми машина.

— Няма да ви дам.

— Имам патент за оператор на хилядници. Очите на Госсе просветнаха за миг, но той повтори:

— Няма да ви дам. Никога не сте управлявали на Титан.

Пилотът безмълвно започна да разкопчава скафандъра си. Отвинти широката метална яка, откопча нараменниците и ципа под тях, бръкна дълбоко в пазвата си и извади портфейл, омачкан от дългото носене под тежката подплата на скафандъра. Скафандърът му се разтвори на раменете като разпорен. Той отиде до Госсе и заподрежда пред него документите.

— Това е от Меркурий. Там карах „Бигант“. Японски модел. Осемстотин тона. А това е свидетелство за правоуправление на хилядници. Пробивах на Антарктида вечно замръзналата земя с ледоход, бях криоператор. Това е фотокопие на втора награда за състезанията в Гренландия, а това — от Венера.

Хвърляше снимките като козове при игра на карти.

— Там бях с експедицията на Холи. Ей това тук е моят термопед, а този е на колегата ми, с когото се сменяхме. И двата модела бяха прототипни, не бяха лоши. Само климатичната инсталация издишаше.

Госсе вдигна очи към него:

— Нали сте пилот?

— Преквалифицирах се. При командор Пиркс. Най-напред служех на неговия „Кювие“. Командир станах първо на влекач...

— На колко години сте?

— Двайсет и девет.

— Кога пък сте успели да смените толкова професии?

— Стига да искаш, можеш. Впрочем водачът на планетна машина ще овладее всеки нов тип за един час. Все едно да се прехвърлиш от мотопед на мотоциклет. — Замълча. Имаше още един плик със снимки, но не ги извади. Събра разхвърляните по пулта, пъкна ги в протрития кожен калъф и го прибра във вътрешния джоб. Стоеше до Госсе в широко разкопчания скафандър, леко почервенял. На мониторите все така пробягваха фонови ивици. Приседнал на тръбния парапет под прозореца, Лондон наблюдаваше мълчаливо тази сцена.

— Да речем, че ви дам диглатор. Да предположим. Какво ще направите?

Пилотът се усмихна. По челото му блестяха капчици пот. На светлата му коса се бяха отпечатали теменните възглавнички на шлема.

— Ще взема излъчвателя и ще отида там. Гигаджауловия, от товарния отсек. Вертолетите от Граал не могат да го вдигнат, но за диглатора той е дреболия. Ще отида и ще се поогледам... Марлин може да преустанови търсенето от въздуха. Знам колко хематити има там. И мъгла. От вертолет не се вижда нищо.

— И веднага ще отидете с машината на дъното.

Пилотът се усмихна още по-широко, като показва белите си зъби. Госсе забеляза, че очите на това момче — защото той си беше почти момче, само размерите на скафандъра му прибавяха години, — са също като очите на Пиркс. Може би малко по-светли, ала със същите бръчици в ъглите. Присвиваше ги, от което погледът му ставаше като на котарак, приличащ се на слънце — едновременно благ и зорък.

— Той иска да влезе в депресията и „да се поогледа“ — обърна се Госсе към Лондон, полупитайки, полуприсмивайки се на самоувереността на доброволеца.

Лондон дори не трепна. Госсе стана, свали слушалките, приближи се до картографа и издърпа като щора голямата карта на северното полукълбо на Титан. Посочи две дебели, извити линии върху жълто-лилавия фон, насечен от изохипсите.

— Ние сме тук. По права линия до Граал има сто и десет мили. По-стария маршрут, този черния — сто четирийсет и шест. На него загубихме четирима души, когато Граал се бетонираше и само нашето летище работеше. Тогава използвахме дизелови диглатори с хиперголово гориво. Като се вземат предвид тукашните метеорологични условия, времето беше чудесно. Две партии машини стигнаха до Граал без проблеми. А после в един ден изчезнаха четири гигантохода. В Голямата депресия. На това зацриховано кръгче. Безследно.

— Знам — отбеляза пилотът. — Учил съм го. Дори знам имената на изчезналите хора.

Госсе докосна мястото, където от черната линия се отделяше на юг червено отклонение.

— Пътят се удължи, никой обаче не знаеше колко нашироко се простира тази коварна област. Там бяха изпратени геолози. Със същия успех можеха да бъдат изпратени зъболекари. Те също са специалисти по дупките. На никоя друга планета няма подвижни гейзери, каквито има тук. Онази синята област на север е Mare Nupicum. Ние и Граал сме разположени дълбоко навътре в сушата. Но това не е никаква суша. Това е сунгер. Mare Nupicum не нахлува в депресията между нас и Граал, понеже целият бряг представлява едно високо плато. Според геолозите този така наречен континент приличал на балтийската плоча на Скандинавия.

— Сбъркали са — подхвърли пилотът.

Май го чакаше лекция. Той остави шлема си в ъгъла, разположи се удобно на стола и скръсти ръце като послушен ученик. Беше му все едно дали Госсе искаше да го запознае с маршрута, или да го уплаши с него — ситуацията му допаднаше.

— Именно. Под скалите лежи замръзнала формация от въглеродороди. Гадост, открита при дълбоките сондажи. Вечен лед, фалшив, от въглеродородни полимери. Не се топи дори при нула градуса по Целзий, а ние тук не сме отбелязвали никога температури, по-високи от минус деветдесет градуса. Във вътрешността на депресията има изобилие от стари кратери и мъртви гейзери. Експертите виждаха в тях остатъци от вулканична дейност. Когато гейзерите оживяха, долетяха по-образовани люде. Сеизмоакустиката откри дълбоко под скалите мрежа от пещери, толкова разклонена, колкото светът не бе виждал. Направиха спелеологична експертиза; хората загиваха, застрахователните дружества плащаха, тъй че накрая и консорциумът си развърза кесията. След това и астрономите добавиха своето: когато спътниците на Сатурн се намират между Титан и Слънцето, гравитационното въздействие навлиза в максимум, континенталната плоча изпитва налягане и изстискава магма от огницата под мантията. Ядрото на Титан все още е горещо. Магмата застива, преди да излезе от дълбините на комините, като при това затопля цяла Орландия. Mare Nupicum е като вода, а основата на Орландия е като сунгер. Задръстените подземни корита се отпушват и така възникват гейзерите. Налягането достига до хиляда атмосфери. Никога не се знае къде ще избликне тази гадост. А вие държите непременно да отидете там, така ли?

— Естествено — отвърна също така изискано пилотът. Много му се искаше да преметне крак връз крак, но му пречеше скафандърът. Помнеше как се бе претърколил заедно с табуретката един колега, който се беше опитал да го направи.

— За Бърнамския лес ли говорите? — добави той. — Да бягам ли вече, или мога да поговоря сериозно с вас, господин началник?

Госсе се престори, че не е чул думите му, и продължи:

— Новият маршрут струваше цяло състояние. Трябваше да се гризе този вал от лава — главният магмен поток на вулкана Горгона — с кумулативни заряди. Дори планината Олимп на Марс е джудже в сравнение с Горгона. Динамитът се оказа слабичък. При нас работеше някой си Харенстине — може би сте го чували? — който предлагаше вместо да разбиваме този вал, да насечем в него стъпала. Щяло да излезе по-евтино. В конвенцията на ООН трябва да има точка, забраняваща да се допускат в астронавтиката идиоти. Та, значи, валът Тифон бе пробит със специални термоядрени бомби, поместени в продупчените шахти. Горгона, Тифон — за щастие гърците са имали толкова много богове, че можем да заемаме имена от митологията. Преди една година бе открит новият маршрут. Той пресича само най-южната котловина на депресията. По нареждане на експертите трябваше да бъде безопасен. Същевременно подземните пещери са навсякъде — под цялата Орландия. Три четвърти от територията на Африка! При изстиването си Титан обикалял по силно издължена орбита. Приближавал се до зоната на Рош, в която били попаднали и множество по-дребни спътници, които Сатурн бил смлял и превърнал в своите пръстени. Тъй че Титан се втвърдявал, врейки, и в перисатурний върху него възниквали големи мехури, които изстивали в апосатурний, а после настъпили отлаганията и заледяванията, които изблъскали тези мехурести, гъбести, аморфни образования в дълбините. Не е истина, че Mare Nupicum нахлува там само при определено подреждане на всички спътници на Сатурн. Това нахлуване и изригванията на гейзерите не подлежат на предвиждане. По принцип го знаят всички, които работят тук — и превозвачите, и пилотите. Знаете го и вие, господине. Макар че този маршрут струваше един милиард, би трябвало да се забрани да го ползват тежки машини. В известен смисъл ние всички сме на небето. Не ви ли говори за това и името на мината — Граал? Само че небето се оказа

изключително капиталоемко. Бихме могли да се вредим и по-добре. В играта се намеси счетоводството. Обезщетенията за загиналите хора са значителни, но по-малки от инвестициите, които биха намалили опасността. Почти свърших. Може би онези ще се измъкнат дори ако са затънали в ледовете. Вече започва отливът, а бронята на диглатора издържа дори сто атмосфери на инч. Имат кислород за триста часа. Независимо от вашата квалификация не си струва. Не бива да се излагате на опасност. Диглаторът е от най-Тежките...

— Обещахте да свършите — прекъсна го пилотът. — Ще попитам само с една дума, може ли? А Килиан?

Госсе отвори уста, разкашля се и седна.

— Нали затова трябваше да го докарам — добави пилотът. — Или не?

Госсе плъзна длан по картата, тя изфуча и се нави, а той взе цигара и над пламъка на запалката рече:

— На него това му е работата. Познаваше терена. Пък и имаше договор. Не мога да забраня на операторите да сключват договори с Граал. Мога да си подам оставката и навярно ще я подам. И мога да отрежа квитанцията на всеки герой.

— Ще ми дадете машина — спокойно повтори пилотът. — Бих могъл веднага да говоря с Граал. Марлин ще скочи, ще даде нареждане и — край. Ще ви възложи служебно. На Марлин му е все едно дали е Килиан или аз. Жалко за изгубеното време, господин Госсе. Моля ви, дайте ми да хапна нещо и да се измия, а после ще обсъдим подробностите.

Госсе погледна безпомощно Лондон и се разочарова, ако бе очаквал подкрепа.

— Той ще отиде — обади се заместникът му. — Чувал съм за него от оня спелеолог, дете беше в Граал. Също като твоя Пиркс е. Тиха вода. Жалко само за лулата. Изкъпи се, колега. Душовете са на долния етаж. И веднага се върни, че супата ще изстине.

Пилотът се усмихна на Лондон с благодарност и излезе. Пътном вдигна своя шлем така енергично, че краищата на всички кабели изплюяха по скафандъра му. Щом той затвори вратата, Лондон взе да потрепва със съдовете край подгревателите.

— Каква полза от това? — Госсе зададе въпроса раздражено зад гърба му. — И ти си един!

— А ти с твоето меко сърце! Защо даде машина на Пиркс?

— Нямаше как. Той ми даде дума.

Лондон се обърна към него с тенджера в ръка.

— Човече, чукни се по главата! Дума ти бил дал! Такъв като него даде ли дума, че ще скочи подир тебе във водата, ще я удържи. А като обещае, че само ще гледа как потъващ, пак ще скочи. Прав ли съм?

— Правота и рационалност са две различни неща — защитаваше си неубедително Госсе. — А този тук как ще им помогне?

— Може да открие следи. Ще вземе излъчвател.

— Стига! По-добре да чуем Граал. Може да има новини.

До свечеряване оставаше доста време, макар че от облаците, облепили осветената гъба на кулата, вече притъмня. Лондон се суетеше край масата, а Госсе, палейки цигара след цигара, със слушалки на ушите, слушаше празните приказки на базата в Граал с операторите на верижните всъдеходи, изпратени след безрезултатния опит с вертолетите. В същото време си мислеше за този пилот. Дали не промени прекалено лесно, без никакви въпроси, курса си, за да кацне при тях? Един командир на кораб е патент на далечното космоплаване само на двадесет и девет години би трябвало да е твърд човек и ентузиаст. Иначе не би направил кариера така бързо. Самоуверената му младост се изкушаваше от опасностите. А ако самият той, Госсе, имаше вина, тя бе в недоглеждането. Ако беше попитал за Килиан, корабът щеше да си отиде в Граал. Впрочем началникът дори не си даваше сметка, че в мислите си несъзнателно вече бе погребал прищълеца. Как всъщност беше името му? Знаеше, но го беше забравил и реши, че това е проява на приближаващата старост. Докосна клавиша на левия монитор. Буквите изскочиха на зелени редове:

КОРАБ: ХЕЛИОС ТОВАРЕН КОРАБ II КЛАС

КОСМОДРУМ-БАЗА: СИРТИС МАЙОР

КОМАНДИР ПИЛОТ: АНГУС ПАРВИС

ВТОРИ ПИЛОТ: РАМОН ШИНКО

ТОВАР: ДА ПРЕДСТАВЯ ЛИ СПИСЪКА НА
РАЗЛИЧНИТЕ ТОВАРИ

???

Екранът угасна. Другите двама влязоха в пуловери и долница от анцузи. Слаб, къдрокос, Шинко се здрависа развълнувано, реакторът все пак имал утечки. Седнаха над супата от консерви. Госсе не можеше да прогони натрапчивата мисъл, че този нахаканият, комуто ще повери машината, има изопачено име. Не Парвис трябваше да се нарича, а ПАРСИФАЛ, което би пасвало на Граал. Но не му беше до шеги и запази за себе си забавлението с анаграми. След кратък спор дали обядват, или вечерят — неразрешима задача поради разликата във времето: бордово, земно и на Титан, — Шинко слезе долу, за да обсъди с техника дефектоскопията, предвидена за края на седмицата, когато реакторът изистине и пукнатината в корпуса му временно се залепи, а пилотът, Госсе и Лондон включиха в празната част на залата диорамата на Титан. Образът, създаван от холографски проектори, триизмерен, цветен, с начертани маршрути, стигаше от северния полюс до екватора. Можеше да се увеличава или намалява и Парвис се запозна с цялото разстояние, разделящо ги от Граал.

Гостната стая, която му дадоха, беше малка, но уютна, с двуетажно легло, неголямо бюро с наклонен плот, фотьойл, гардеробче и толкова тясна кабинка с душ, че все си удряше лактите в стените, докато се насапунисваше. Легна върху одеялото и са зае да чете дебелия учебник по титанография, който му беше дал Лондон. Потърси първо в предметния указател рубриката БЪРНАМСКИ ЛЕС, нямаше я обаче нито на „Б“, нито на „Л“. Науката не беше приела официално това наименование. Запрелиства книгата, докато стигна до гейзерите. Според автора нещата не изглеждаха точно така, както ги бе представил Госсе, Изстивайки по-бързо от Земята и другите вътрешни планети, Титан е затворил в дълбините си огромни маси газове под налягане, които в пукнатините на кората му упражняват натиск върху улеите от старите вулкани и подземните разклонения на магмените жили, простиращи се на стотици километри, и при определена конфигурация на синклиналите и антисинклиналите могат да избиват в атмосферата като фонтани от летливи вещества под високо налягане. Сместа със сложен химичен състав съдържа въглероден двуокис, замръзващ мигновено в сняг, който, носен от вихрушките, застила равнините и планинските склонове с дебел слой. Ангус бързо се отегчи от скучния начин на изложение. Угаси светлината, зави се, донякъде изненадан, че нито одеялото, нито възглавницата подхвърчат,

понеже бе привикнал през изминалия близо месец с безтегловността, и тутакси заспа. Някакъв вътрешен импулс го върна от унеса към действителността толкова грубо, че той отвори очи и седна, готов да скочи от леглото. Огледа се замаян наоколо и си разтри челюстта. Това движение му припомни какво бе сънувал. Бокс. Биеше се с професионалист, предчувствайки предварително поражението си, и рухна нокаутиран като посечен. Отвори широко очи, сякаш по команда цялото помещение се извъртя като корабна кабина при внезапен завой и той се събуди напълно. С едно късо съединение се върнаха вчерашното кацане, аварията, спорът с Госсе я съвещанието край диорамата. Стаичката беше тясна като кабина на товарен кораб, което му припомни последните думи на Госсе, преди да се разделят: че на младини е бил моряк на китоловен кораб. Докато се бръснеше, претегли взетото решение. Ако не беше името на Пиркс, два пъти би премислил, преди така непоколебимо да поиска разрешение за това пътуване. Под водната струя, ту гореща, ту студена, той се опита да запее, но не излезе убедително. Значи беше разстроен. Чувствуваше, че хрумването му намирисва на глупост, по-лоша от риска. Заслепяван от пръските, които биеха във вдигнатото му лице, той прехвърли за миг в главата си идеята да се откаже. Знаеше обаче, че това е изключено. Така би постъпил само някой сополанко. Изтри се добре, застла леглото и вече облечен, тръгна да търси Госсе. Сега му се щеше да побърза. А трябваше и да се запознае с новия за него модел, да потренира, да си припомни съответните реакции.

Госсе го нямаше никакъв. От основата на контролната кула тръгваха две разклонения, свързани с нея чрез тунели. Изборът на място за космодрум беше резултат от недоглеждане или обикновена грешка. Според автоматичното подземно проучване рудните находища би трябвало да се намират под дъното на тази някога вулканична долина, всъщност стар кратер, чийто кръг сеизмичните конвулсии на Титан бяха избутали нагоре. Затова тук най-напред бяха стоварили машините и хората и бяха започнали да монтират бъчвоподобни жилищни сгради за работещите в мината, когато се разнесе слух, че на няколко мили се простират извънредно богати и леснодостъпни уранови залежи. Сред ръководителите на проекта се стигна до разцепление. Едните искаха да се ликвидира този космодрум и всичко да се започне от самото начало на югоизток, а другите настояваха да се

остане тук, защото отвъд депресията има, разбира се, повърхностни залежи, но те са плитки, следователно — слабопродуктивни. Някой бе нарекъл веднъж привържениците на закриването на първия плацдарм „търсачите на свети Граал“, така си остана и името Граал прилепна към открития рудник. Космодрумът нито бе изоставен, нито се разрасна. Взето бе компромисно решение, резултат от недостига на сили и по-точно на капитали. Победи логиката на временното положение, макар икономистите да бяха изчислили безброй пъти, че за по-продължителен период е по-изгодно да се закрие летището в стария кратер и да се концентрира работата на едно място, в Граал. Впрочем Граал дълго време не можеше да приеме големи кораби, а пък кратерът на Ръомбден — наречен така на името на геолога, който, го беше открил — не притежаваше собствен ремонтен док, портални разтоварителни кранове, модерна апаратура и продължаваше вечния спор кой кому служи и кой каква изгода има от това. Част от ръководството май вярваше в лежащия под кратера уран, уж бяха започнати пробни сондажи, ала те вървяха мудно, понеже, щом в него се струпваха малко хора и мощности, Граал незабавно се намесваше чрез дирекцията, прибираще ги при себе си и постройките отново опустяваха, а машините застиваха неподвижни, захвърлени сред мрачните стени на Ръомбден. Както и другите пилоти, превозващи товари за Титан, Парвис също не участвуваше в тези сблъсъци и конфликти, макар че ги познаваше донякъде като странично лице — деликатното положение на всеки човек от транспорта го изискваше. Граал непрекъснато настояваше, представяйки категорични факти, да се ликвидира космодрума, особено след като разшири собственото си летище, а Ръомбден му пречеше, Впрочем дали пречеше или не, той се оказа полезен, когато прославеният бетон на Граал започна да пропада. Личното мнение на Парвис беше, че корените на тези хронични разногласия са от психологично, а не от финансово естество, тъй като бяха възникнали два локални и поради това скарани помежду си патриотизма — на кратера Ръомбден и на Граал; останалото беше търсене на аргументи в полза на всяка от страните. По-добре беше обаче за тези неща да не се отваря дума пред никого от работещите на Титан.

Помещенията под контролната кула приличаха на изоставен подземен град и на човек просто му дожаляваше колко материали се

подмятаха излишно тук. Парвис беше кацал веднъж в Ръомбден като помощник-навигатор, но тогава толкова бързаха, че той дори не слезе от ракетата, защото наглеждаше разтоварването, а сега гледаше неразопакованите контейнери с ненарушени печати с толкова по-голямо неодобрение, понеже разпознаваше и онези, които бе докарал тогава. Раздразнен от запустението, започна да се провиква като в гора, ала само ехото задумка мъртво в затворените коридори на склада.

Качи се с асансьора горе. Завари Лондон в залата за контрол на полетите, той обаче също не знаеше къде се е дянал Госсе. От Граал нямаше новини. Мониторите примигваха. Въздухът ухаеше на пържен бекон. Лондон приготвяше яйца с бекон. Изхвърляше в мивката черупките. — Яйца ли имате тук? — учуди се пилотът.

— Да знаеш само каква история...

Лондон вече му говореше на „ти“.

— Един електронен инженер, с язва на стомаха, докара клетка с кокошки, пазеше диета човекът, как иначе. Най-напред се разнесоха протести, ще ни усмърдиш живота, с какво ще ги храниш тези кокошки, но той си остави няколко от тях с един петел и сега дори сме му благодарни. По нашите места пресните яйца са деликатес. Сядай, Госсе няма да се загуби.

Ангус усети глад. Докато напъхваше в устата си неестетично големи парчета от омлета, се оправдаваше сам пред себе си: преди това, което го чака, трябва да се зареди с калории. Телефонът извъня. Госсе го викаше при себе си. Той поблагодари на Лондон за вкусната гощавка и слезе един етаж по-долу. Откри началника в коридора, вече облечен в комбинезон. Удари един часът. Ангус се втурна към стаята за гости за своя скафандър. Сръчно го облече, свърза резервоара за кислород със скафандъра, но не отви клапана и не си сложи шлема — не знаеше дали веднага ще излязат от херметичните помещения. Слязоха в подземията с друг асансьор, товарен. И там имаше склад, претрупан с контейнери, които приличаха на самоходни артилерийски оръдия, защото от тях стърчаха като едрокалибрени снаряди по пет кислородни бутилки. Складът беше огромен и така задръстен, че се минаваше между стени от сандъци с разноезични надписи. Пратки от производителите на всички земни континенти. Пилотът почака, Госсе доста време и не го позна веднага, когато той се появи в тежък,

омазнен монтьорски скафандър, с нахлузен върху стъклото на шлема ноктовизор.

През камерата за изравняване на наляганията излязоха навън. Кулата стърчеше над тях, все едно гигантска гъба с остъклена шапка. Горے Лондон се суетеше насам-натам, закривайки със сянката си зеленото сияние на мониторите. Заобиколиха основата на кулата, кръгла, без прозорци, като морски фар, изложен на напора на вълните, и Госсе отвори вратата на гаража от нагъната ламарина. Луминесцентните лампи запримигнаха. В празното помещение пред отместения към задната стена подемен кран стоеше всъдеход, приличащ на някогашните американски луноходи. Открито шаси, пейки с място за опиране на краката, просто шаси на колела с кормило и скрити акумулатори отзад. Госсе излезе с него на неравния чакъл под кулата и спря всъдехода, за да са качи пилотът. Потеглиха през червеникавата мъгла към неясния силует на ниска сграда — кубче с плосък покрив. Далече, отвъд хребета на планините, просияваха като противосамолетни прожектори мътни снопове светлина. Но те нямаха нищо общо с тази старомодна представа. Слънцето пращаше на Титан, особено в облачни дни, твърде оскъдна светлина и затова при експлоатацията на урановите руди на стационарна орбита над Граал бяха изведени огромни огледала с лека конструкция, наречени солектори, чиято задача бе да концентрират слънчевите лъчи върху територията на рудника. Ползата се оказа съмнителна. Сатурн със спътниците си образуваше фатално за изчисленията пространство на взаимодействие на много маси. Затова въпреки усилията на астроинженерите светлинните снопове се отклоняваха и често достигаха чак до кратера Ръомбден. Тези слънчеви нашествия доставяха на неговите самотни обитатели не само иронично удовлетворение, тъй като най-вече нощем изтръгнатият от тъмнината котел на кратера разкриваше цялото свое потресаващо, възхитително очарование. Заобикаляйки с всъдехода препятствията — безформени колоноподобни образувания, изходи на малките вулканични тунели, — Госсе също забеляза студената като полярно сияние светлина и измърмори сякаш на себе си:

— Идват към нас. Не е лошо. След малко ще се огледаме като в театър.

И добави; вече с явно злорадство:

— Добър човек е този Марлин.

Ангус разбра подигравката — осветяването на Ръомбден означаваше египетски тъмнини в Граал. Марлин или неговият дежурен сигурно вече измъкнаха от леглата целия обслужващ персонал на солекторите, за да насочи чрез включване на двигателите космическите огледала там, където трябва. Двата светлинни снопа обаче се приближаваха все повече и повече, в единия проблесна заледеният връх на източния хребет. Допълнителен повод за радост на жителите на Ръомбден представляваше необикновената за Титан прозрачност на въздуха над техния кратер. Тя им даваше възможност цели седмици да се любуват на жълтия, тънкопръстенен диск на Сатурн върху звездния небосвод. Макар и на разстояние, пет пъти по-голямо от разстоянието между Луната и Земята, изгряващият Сатурн винаги изненадваше новациите с огромните си размери. Разкриваше без далекоглед разноцветните ивици по повърхността си и черните капки на сенките, хвърляни от най-близките му спътници при затъмненията. Това зрелище беше възможно благодарение на бореалния вихър, който се носеше през зиналото гърло на скалите така стремително, че даваше фъонов ефект. Никъде другаде на Титан не беше и така топло, както в Ръомбден. Може би обслужващият персонал на солекторите още не ги беше овладял, може би причината беше в обявената тревога, но слънчевият сноп вече заливаше котловината. Стана ясно като ден. Всъдеходът можеше да върви без фарове. Пилотът виждаше сивата бетонна настилка около своя „Хелиос“. Отвъд нея, там, закъдето се бяха запътили, стърчаха като вкаменени дънери на невероятни дървета вулканични стълбове, изхвърлени при някогашните изригвания и изстинали преди милиони години. Скъсени от перспективата, те приличаха на рухнали колони на храм, а техните подвижни сенки — на стрелките на подредени един до друг слънчеви часовници, които отмерваха чуждото, забързано време. Всъдеходът подмина тази хаотична палисада. Движеше се неравномерно, електрическите двигатели тъничко проплакваха. Плоската сграда все още тънеше в полумрак, но вече се виждаше, че зад нея се издигат два черни силуета — сякаш готически катедрали. Парвис оцени истинските им размери едва когато слезе и редом с Госсе се приближи до тях.

През живота си не бе виждал такива колоси. Никога не бе управлявал диглатор, за което си премълча. Ако се облече такава

машина в космата кожа, би се превърнала в Кинг Конг. Пропорциите не бяха човешки, а по-скоро антропоидни. Прътовата конструкция на краката се спускаше вертикално и преминаваше в стъпалата, масивни като танкове, неподвижно зарити в камънаците на сипея. Бедрата-кули влизаха в тазовия кръг, а в него, като широкодънен кораб, бе поместен железният корпус. Той вирна глава и едва тогава видя китките на горните крайници. Бяха провиснали край туловището като безсилно отпуснати стрели на кран със стоманено свити юмруци. Двата колоса бяха безглави, а това, което отдалеч взе за кулички, се оказаха стърчащите на фона на небето от раменете им антени.

Зад първия диглатор, почти докосвайки бронята му със сгънатия си ляв лакът — като че е искал да го ръгне в хълбока и така е застинал, — стоеше вторият, негов близък. Понеже беше малко по-отдалечен, в гърдите му се виждаше да блести стъклото на прозореца. Кабината на водача.

— Този е „Кастор“, а онзи — „Полукс“ — представи ги Госсе. Освети гигантите с ръчен прожектор. Светлината изчопляше от полумрака бронята на предпазните щитове пред коленете и корпуса, чернолъскави като туловище на кит.

— Оня бунак Хаарц не можа дори да ги вкара в хангара — рече Госсе. Пипнешком търсеше на гърдите си въртока на климатизацията. Стъклото на шлема му се бе замъглило от издишвания въздух.

— Едва се спря пред този скат...

Пилотът се досети защо въпросният Хаарц е заклешил двата колоса в скалния пролом и защо е предпочел да ги остави там. Поради инертността на масите. Също като морски кораб самоходната машина се подчинява на рулевия толкова по-тромаво, колкото по-масивна е. На езика му бе да попита колко тежи диглаторът, но не му се щеше да разкрива невежеството си. Взе от Госсе прожектора и тръгна покрай стъпалото на исполина. Плъзгаше светлината по стоманата и както очакваше, откри на височината на човешко око табелка с данните. Максималната мощност стигаше до 14 000 киловата, допустимата мощност на претоварване — 19 000 киловата, реактор „Токамак“ с топлообменник на Фуко, маса в покой 1680 тона, хидравлично задвижване и диференциали на „Ролс-ройс“, шаси „Made in Sweden“. Лъчът очерта слабо контура на черните безглави плещи. Обърна се към Госсе, но той бе изчезнал. Сигурно беше отишъл да включи

нагревателната инсталация на пистата. Тръбичките по повърхността започнаха да разсейват стелещата се ниско над космодрума мъгла. Блуждаещият сноп на слънчевия колектор лазеше по котловината като пиян — ту изтръгваше от мрака кубчетата на складовете, ту раждаше мигновено угасващи светлинки, щом попаднеше на по-далечните заледени скали, сякаш се опитваше да събуди мъртвия пейзаж, да го съживи чрез движение. Неочаквано той се отклони, понесе се по просторната бетонна настилка и като прескочи контролната кула, палисадата от магмени дънери, партерния склад, улучи пилота, който закри очите си с ръкавицата и вдигна високо, доколкото може, главата си в шлема, за да използва случая и да огледа целия диглатор. Покрита с антикорозионен черен гланц, машината блесна над него като двуног изправил се броненосец. Сякаш позираше за снимка в блясъка на магнезиева светкавица. Закалените гръдни плочи, кръглото лагериране на тазобедрените стави, прътовата конструкция на прасците — всичко заблестя, безупречно лъскаво, в знак, че машината никога не е работила. Ангус изпита радост и тревожно вълнение. Преглътна слюнката през стиснатото си гърло и във вече отдалечаващата се светлина заобиколи гиганта отзад. Когато се приближи до петата, нейната прилика с човешко стъпало от желязо стана най-напред карикатурна, но после, когато се загледа в заритата в камънаците подметка, изчезна. Парвис стоеше като до фундамента на портален кран, който нищо не е в състояние да изтръгне от земята. Бронираният ток можеше да послужи за основа на хидравлична преса. Глезенът разкриваше държащите го болтове — огромни като корабни витла, а коляното, което издуваше крака по средата, на височина не по-малко от два етажа, беше същинска мелница. Китките на исполина, по-големи от клещите на багер, висяха неподвижно, вцепенени в позиция „мирно“. Госсе се беше дянал някъде, пилотът обаче нямаше намерение да го чака. Забеляза стърчащите от металната пета стълби с дръжки за ръцете и се закатери нагоре. Около глезена имаше неголяма платформа, откъдето, вече във вътрешността на решетъчно-прътовия прасец, нагоре водеше вертикална стълбичка. Не му беше трудно да се покатери по нейните стъпала, беше му по-скоро необичайно. По нея стигна до една хоризонтална вратичка, разположена на едва ли най-удобното място над дясното бедро на диглатора, понеже първоначалното ѝ разположение, най-рационалното, беше повод за

безкрайни шеги — не особено остроумни впрочем. Въпреки че проектантите на първите педипулатори хич не ги беше грижа какво си говорят хората, по-късно бяха принудени да се съобразят с тези шеги, защото не беше лесно да се намерят водачи, готови да понесат равнодушно присмеха относно пътя, по който влизат в корема на своите Атласи.

Отварянето на вратичката включи гирлянда от малки лампи. По една спирална стълбичка Ангус стигна до кабината. Беше нещо като голяма, стъклена бъчва или тръба, пронизваща от край до край гърдите на диглатора, но не в средата, а от лявата страна, където би било сърцето на един жив великан. Парвис огледа помещението, също осветено, и с немалко облекчение видя познатите му системи за управление. Почувствува се като у дома си. Бързо свали шлема и скафандъра си, след което включи климатичната инсталация. Само по тениска и шорти му беше студено, а за да задвижи гиганта, трябваше да облече операторското облекло на голо. Кабината се изпълни с вдувания топъл въздух, а той застана до предното изпъкнало стъкло и се загледа в далечината. Денят вече настъпваше, мрачен както обикновено — на Титан винаги цареше полумрак като пред буря. Парвис се намираше на височината на осмия етаж и затова като от прозорец на небостъргач виждаше скалните струпвания и околността далече извън космодрума. Гледаше отгоре дори гъбата на контролната кула. Само носът на „Хелиос“, от космодрума до планинските хребети по линията на хоризонта, надвишаваше позицията му. През страничното стъкло, също изпъкнало, пилотът можа да надникне в дълбокия мрачен кладенец, слабо осветен и изпълнен с машинария, която лека-полека започна да пъхти равномерно като изтръгната от летаргия или сън. В кабината не бяха монтирани никакви командни пултове, нямаше ръчки за управление и екрани, нищо друго освен облеклото на водача — смачкана, лъскава, метална кожа, и мозайка от черни кубчета, прикрепени към предното стъкло, досущ като играчки от детска стая; по стените им се виждаха рисунки на мънички ръце и крака — десните отдясно, левите отляво. Когато колосът се движеше и всичко в него работеше изправно, тези малки изображения светеха със зеленикав блясък. При смущения цветът се променяше до сиво-зелен, ако нарушението на дейността бе дребно, за да се превърне в пурпурен при сериозни аварии. В черната мозайка се виждаше, разделено на

сегменти, изображението на цялата машина. В топлия дъх на климатичната инсталация младежът се съблече, захвърли бельото в ъгъла и започна да навлича операторското облекло. Еластичният материал се подчини, опъвайки се по босите стъпала, краката, корема, раменете, докато Парвис се лъсна чак до шията в тази електронна змийска кожа. Накрая той пъхна старателно, пръст след пръст, ръцете си в ръкавиците. А когато с едно движение дръпна нагоре през гърдите си ципа, черната до този миг мозайка блесна с разноцветни светлинки. Водачът се увери с един поглед, че системата ѝ е като в стандартните ледоходи, които бе управлявал на Антарктида, макар че по маса те отстъпваха на диглатора. Взе висящите от тавана тиранти, нещо като сбруя, с която се опасва и я закопча стегнато на гърдите си. Когато токата изщрака, сбруята го повдигна с леко пружиниране, така че той увисна във въздуха и можеше да движи свободно краката си. Установи, че със същата лекота може да движи и ръцете си, потърси главния превключвател, посегна зад врата си, намери лостчето и го издърпа докрай. Лампичките в кубчетата светнаха двойно по-ярко и в същия миг се чу как дълбоко под него се включват на празен ход двигателите на всички крайници, с тихо мляскане, понеже от мотовилките изтичаше излишното смазочно масло, впръскано във въртящите се лагери за защита от корозията още в земната корабостроителница.

Той погледна внимателно надолу, за да не закачи ръба на склада, и направи първата, предпазлива, малка крачка. В подплатата на дрехата му имаше хиляди електроди с форма на мънички спирали. Като прилепваха към голото тяло, те приемаха нервните и мускулните му импулси, за да ги предадат на молоха. Както на всяка от скелетните стави на човека в машината отговаряха хилядократно увеличени, херметично изолирани стави от метал, така и на отделните групи мускули, сгъващи и изправящи крайниците, отговаряха внушителни по размери цилиндри, в които се движеха бутала, изблъсквани от нагнетяваното от помпите масло. Но операторът нямаше нужда нито да мисли, нито да знае за тези неща. Той трябваше да се движи така, сякаш стъпва по земята, сякаш я тъпче с крака, сякаш навежда тялото си, за да вземе с протегнатата ръка нужния му предмет. Важни бяха само две разлики. На първо място самите гигантски размери — една човешка крачка се равняваше на двайсетметрова крачка на машината. Същото ставаше и с всяко движение. Благодарение на нечуваната

прецизност на предавателните механизми машината да можеше например да вземе по волята на водача от масата пълна чаша и да я издигне на височина дванайсет етажа, без да разлее нито капка и без да счупи стъкления съд със стоманената хватка на челюстите си. Но това би било само своеобразна демонстрация на уменията на оператора, на неговата сръчност, защото колосът не камъчета и чаши трябваше да издига, а тежачи много тонове тръбопроводи, греди, каменни блокове. А ако му дадяха в ръка съответните инструменти, се превръщаше в сондажна кула, булдозер, кран — като винаги си оставаше богатир, обединил почти безкрайни сили с човешка сръчност.

Гигантоходите представляваха увеличен вариант на концепцията за екзоскелетона като външен усилвател на човешкото тяло, позната от много прототипове на ХХ век. Изобретението бе позабравено, защото на Земята не му намериха безконкурентни приложения. Идеята се възроди при завладяването на Слънчевата система. Появиха се машини, приспособени към планетите, на които трябваше да работят, съобразени с местните условия и задачи. Тези машини имаха различно тегло, но инертността на масата им навсякъде беше еднаква и тук се криеше втората, най-съществената разлика между тях и хората.

Както издръжливостта на градивните материали, така и мощността на задвижване имат граници. Поставя ги инертността на масите, неизменно присъстваща дори далече от каквото и да било гравитационно поле. Гигантоходът не може да прави резки движения, така както стрелката на крана не може да се върти като крило и не може да се спре светкавично крайцер в морето. Ако някой би поискал да изпробва това с диглатора, би счупил прътовата конструкция на крайниците му. За да се избегне подобна опасност, конструкторите му бяха поставили във всички отклонения на задвижването предпазители, чиято задача бе да предотвратяват всички маневри, равносилни на катастрофа. Водачът би могъл да изключи всеки от тези предпазители — или всички — в случай на фатална необходимост. Тогава за сметка на унищожената машина той би спасил — може би — живота си, измъквайки се изпод скално срутване или от друга опасна за живота му ситуация. А ако и това не му даваше шансове за спасение, оставаше последното убежище, *ultimum refugium* — витрификаторът. Устройството замразяваше човека светкавично. Но медицината по онова време още не беше в състояние да съживява витрифицирани

тела; жертвите на всевъзможни катастрофи и болести, съхранявани в контейнери с течен азот, почиваха в неизбежното очакване на идните векове, когато ще бъде открито изкуството на възкресяването.

Много хора оценяваха това отсрочване на лекарските задължения в неопределеното бъдеще като зловещо дезертъорство, като обещание за спасение без никаква гаранция, за неговото изпълняване. То обаче бе прецедент в медицината, едновременно окончателен и граничен, но не първи. Нали първите присаждания на маймунски сърца на смъртно болни хора също бяха предизвикали реакция на възмущение и ужас. Впрочем при изследване мнението на водачите бе установено колко скромни надежди свързват те с витрификационната апаратура. Професията им беше нещо ново; стаилата се в нея смърт — толкова стара, колкото всички човешки начинания. Докато крачеше с тежки стъпки по повърхността на Титан, и Ангус Парвис не мислеше за черната конструкция над главата му, нито за бутона, който сияеше като рубин под прозрачния похлупак. Пилотът излезе подчертано предпазливо на бетонната плоча на космодрума, за да изпробва диглатора на нея. Веднага се върна отдавна познатото му усещане, че е едновременно лек и тежък, освободен и притеснен, бавен и бърз — единственото що-годе близко сравнение дават усещанията на плувеца под вода, на който водата отнема тежестта на тялото, но течната среда му оказва толкова по-голямо съпротивление, колкото по-бързо би искал да се движи той. Прототиповете на планетните машини незабавно отиваха на бунището след няколко часа работа, защото все още им липсваха ограничители на подвижността. Ако новак направи няколко крачки с гигантоход, добива впечатлението, че работата е фасулски прости и затова, щом рече да изпълни някоя проста задача, да речем, да положи гредите върху зидарията на някоя сграда, ще бутне стената и ще огъне гредите, преди още да е осъзнал какво става. Но и машината с ограничители може да подведе неопитния водач. Стойностите на пределните натоварвания се отчитат толкова лесно, колкото се чете учебник по каране на ски, никой обаче не е станал шампион по слалом благодарение на такова четиво. Овладейл вече хилядниците, и то добре, Ангус почувствува по слабото в началото ускорение на крачките, че подчиненият му гигант има почти два пъти по-голяма маса. Както си висеше в остъклената кабина като паяк в странна мрежа, той веднага

забави движението на краката и дори спря, за да се заеме умишлено бавно с гимнастика на място. Пристъпваше от крак на крак, като навеждаше корпуса встрани, и едва след това обиколи няколко пъти ракетата си.

Сърцето му биеше по-бързо от обикновено, но всичко мина без грешки. Виждаше голата равнина, изглеждаща кафеникава в стелещата се ниско мъгла, далечните линии от лампи, обозначаващи границите на пистата, а под контролната кула — дребната фигурка на Госсе, същинска мравка в далечината. Обгръщаше го приглушен, ненатрапчив шум, в който ушите му, привикващи с всеки миг по-добре да различават звуците, долавяха басовия фон на главните двигатели — ту ускоряващи се до тихо пеене, ту мъркащи сякаш с лек укор, когато спираше рязко изхвърлените напред стотонни крака. Вече улавяше хоровия зов на хидравликата. Чрез хилядите тръбопроводи маслото оказваше натиск в цилиндрите, та буталата равномерно да вдигат, сгъват и поставят на бетона всеки крайник, обут в танк. Долавяше и нежния рефрен на жироскопите, които автоматично му помагаша да запази равновесие. Когато веднъж нарочно се опита да направи по-остър завой, кабината му се оказа недостатъчно повратлива за маневреността на двигателите, и макар те да избухнаха послушно в пълна мощност, гигантът се залюля, при все че не излезе от контрола на Ангус, който моментално намали радиуса на завоя и така го смекчи.

После той започна да си играе, като вдигаше каменните блокове отвъд бетонираната плоскост; когато захапваше с челюстите на диглатора тези отломъци, с пронизително стържене се разхвърчаваха искри. Още преди да мине един час, той се почувствува сигурен в своя диглатор. Върна се познатото му състояние, което опитните хора наричат „врастване на човека в гигантохода“. Границите между него и машината изчезнаха, а движенията ѝ станаха негови собствени движения. За да приключи с тренировката, той се покатери, и то доста високо, по каменистия склон. Сръчността му беше вече толкова голяма, че по грохота на натрошените камънаци под краката на диглатора той разбираше още колко би могъл да иска от колоса, станал му през последния час близък. Слезе към мътно блещукащите линии на космодрума и едва тогава сякаш игла промуши чувството му за блажено удовлетворение — спомни си за предстоящата експедиция, както и това, че Пиркс и останалите двама, затворени в точно такива

Гиганти, не само са затънали, но и са изчезнали в голямата депресия на Титан. Без сам да си дава сметка защо го прави — дали за допълнително упражняване или за сбогуване, — обиколи по спирала кораба, с който бе долетял тук, и проведе кратък разговор с Госсе. Началникът на космодрума стоеше заедно с Лондон зад прозореца на кулата. Парвис ги виждаше, чу, че няма нищо ново за изчезналите и на раздяла вдигна високо желязната десница. Може би някой би преценил този жест като патетичен или дори шутовски. Но той го предпочиташе пред всички думи. Предпазливо направи пълен завой назад, включи единствения монитор под тавана с холографското изображение на областта, през която трябваше да мине, с индикатора на азимута върху очертанния път за Граал и потегли на път с дванайсетметрови крачки.

Има два вида пейзажи, характерни за близките до Слънцето планети: целесъобразни и опустошени целесъобразно е устроен всеки пейзаж на Земята — една планета, създала живот, — защото всичко в него има прагматичен смисъл. Навярно не винаги го е имало, а милиардите години на органична дейност са извършили своето: багрите на цветята служат да примамват насекомите, а облаците — да поливат пасищата и горите с дъждовна влага. Там всяка форма и всяко нещо се обясняват с нечия полза, а онова, което на пръв поглед не носи никаква полза — като ледниците на Антарктида или планинските вериги, изолираната пустош, са изключение от правилото — дива, некрасива и може би безполезна земя, ала и в това не можем да бъдем абсолютно сигурни, след като човекът, заел се да обръща теченията на реките, за да напои безводната пустиня, или да разтопява полярните шапки, заплаща за подобряването на едни области с превръщането на други в степи. По този начин той нарушава климатичното равновесие на биосферата, което еволюционната упоритост на живота регулира само привидно равнодушно. Океанските дълбини не предоставят на морските твари мрак, предпазващ ги от нападение, за да го осветят те съгласно потребностите си с луминесценция, а обратно: този мрак е създал именно такива, устойчиви на налягане и излъчващи светлина твари. На планетите с кипящ живот тази съзидателна мощ на природата, невпрегната в никакви приспособителни функции, неунифицирана от борбата за съществуване на своите създания, се изявява само в подземията им, в пещерите, като формира с милиардолетна съсредоточеност и безкрайно търпение от капки

утаяващи се солни разтвори фантастични гори от сталактити и сталагмити. Но на тези планети това е глуха линия от планетното развитие, здраво заключена зад затрупаните пещерни входове и може би тъкмо затова неспособна да прояви размаха си. Оттук идва и впечатлението, че такива места не са типична проява на природата, а само люпилня за нейните второстепенни куриози, подчиняващи се на законите за изключение от правилата на хаоса. На свой ред повърхността на опустошените планети като Марс и Меркурий, потопени в убийствения слънчев вятър — този разреден, но непрестанно веещ от звездата-майка дъх, е пустинно мъртвило, в което огненият зной поглъща всички движещи се форми, за да ги превърне в прах, изпълващ чашите на кратерите. Само там, където господства смъртта — и вечна, и упокойна, където не действуват нито ситата, нито мелниците на естествения отбор, формиращи всяко творение съгласно строгите изисквания на оцеляването, се разкриват безбрежни простори за изумителното творчество на материята, която, без да подражава никому, никому неподвластна, прониква в човешкото око извън границите на човешкото въображение. Именно затова фантастичните пейзажи на Титан се оказаха толкова шокиращи за първите му изследователи. Обикновено хората отъждествяват порядъка с живота, а безредието — със скучно мъртвило. Беше необходимо човекът да стъпи на външните планети, на Титан, най-големият от техните спътници, за да разбере колко погрешна е тази категорична диагноза. Гледани отдалече или отвисоко, куриозите на Титан — все едно дали относително безопасни или коварни, обикновено са хаотични, струпвания. Нещата обаче изглеждат другояче, когато се слезе на повърхността на този спътник. Ужасяващият мраз на цялото пространство, в което Слънцето свети, но вече не грее, се оказва не спирачка, а стимул за материално съзидание. Безспорно той го бе забавил, но може би точно по този начин му бе дал възможност за изява, оставяйки го да се разпорежда с онова измерение, което за природата, нераздвижена от живот и неовъглена от Слънцето, е необходимо условие за творчество, насочено към вечността: бе му дал време, в което един или два милиона столетия не играят никаква роля.

По принцип и тук се изхожда от същите химични елементи — като изходен материал на природата, — както и на Земята, но те не

бяха отишли, тъй да се каже, в плен на биологичната еволюция — само за да удивляват човека с рафинираните сложни съединения, образуващи организмите и техните жизнено зависими видови йерархии, от което бе направен изводът, че високата сложност не е свойство на всяка материя, а само на живата, понеже в неорганично състояние хаосът не може да роди нищо друго освен слепи вулканични контракции, бълващи потоци лава и дъжд от серни пепелища.

Някога кратерът на Ръомбден се бе напукал североизточно от кръга му. После през този пролом бе пропълзъл ледник от замръзнал газ. След поредните милиони години ледникът се бе отдръпнал, оставяйки на преорания терен минерални отлагания — за възторг и грижи на кристалографите другите не по-малко удивени учени. А и действително имаше какво да се гледа. Пред пилота, сега вече водач на гигантоход, се простираше отсечена от далечните планински склонове, полегата равнина, покрита — с какво всъщност? Сякаш над нея се бяха разтворили дверите на неземни музеи и архитектурни паметници, като че бяха се изсипали на каскади скелети, трупове и тленни останки на безжизнени уроди — а може би техните неуспешни, налудничави модели, кой от кой по-фантастични. Натрошени фрагменти от същества, на които само по някаква случайност не е било писано да участвуват в кръговратите на живота. Той виждаше огромни ребра, а защо не и скелети на паяци, притискащи усърдно с пищялите си чергилоподобни яйца с кървави петна по тях, челюсти, вкопчени една в друга с кристалните си бивни, чениести прешлени от гръбначни стълбове, разпаднали се сякаш на рула след изгниването на влечуги отпреди потопа. От височината на диглатора тези зловещи образувания се разкриваха в цялата им пищност. Жителите на Ръомбден наричаха околностите на кратера гробище — и наистина този пейзаж приличаше на бойно поле на вековни сблъсъци, на гробище за неимоверно големи и тлеещи скелети. Ангус съзираше излъсканите повърхности на ставите, които биха могли да се оголят от мършата на огромни като планини чудовища, с ясно забележимите, ръждиви от кръвта места на свързване на сухожилията, а до тях разхвърлените кожени обвивки с преливаща в цветовете на дъгата козина, която вятърът нежно сресваше и подреждаше в ефимерни къдри. По-нататък в мъглата се провиждаха многоетажни членестоноги, захапали се в смъртна схватка, докато се слоят в едно. От остроръбестите, с огледални

повърхности блокове стърчаха разклонени рога, с хаотично разпръснати наоколо пищали и черепи с мръснобял цвят. Ангус ги гледаше и знаеше, че възникващите в мозъка му асоциации и техният мрачен смисъл са само заблуждение на шокирания от непознатото поглед. Ако старателно се разровеше в паметта си, той навярно щеше да си спомни какви съединения в милиардолетната химия дават тъкмо такива форми, които, петносани с хематити, се преструват на окървавена кост, а кои, излизайки извън скромните постижения на земните азбести, са създали разноцветната пухкавост на най-тънко руно. Сигурните и съвместно направени изводи от тези анализи обаче се оказваха безсилни пред действителността, атакуваща очите. Точно затова, че тук никога нищо за нищо не бе служило, че тук не бе действувал гилотинният нож на еволюцията, който ампутира всяко диворастящо дърво, понеже не подкрепя оцеляването или не му служи, точно затова природата, необуздавана нито от зараждащия се живот, нито от причиняваната смърт, е могла да се освободи от ограниченията, да прояви присъщата ѝ разточителност, безграничното прахосничество във вид на брутално изобилие, неслужещо за нищо, като вечна мощ на сътворението без цел, без нужда, без смисъл — и тази истина, която лека-полека достигаше до съзнанието на наблюдателя, бе, разбира се, несравнено по-неистова от впечатлението, че пред очите му се разкрива един космически паноптикум на мъртвешка мимикрия, че тук под бурния небосклон действително лежат смъртните останки на непознати същества. Налагаше се той да пренастрои с краката нагоре цялото свое вродено и насочено само в една посока мислене: тези формации приличаха на кости, ребра, черепи и бивни не понеже са служели някога на живота — всъщност никога, и тъкмо затова скелетите на земните гръбначни, тяхната козина, затова хитиновите черупки на насекомите и раковините на мекотелите се отличават с такава архитектуроника, симетрия, грация, понеже природата умее да ги създава и там, където нито живот, нито присъщата му целесъобразност никога не са съществували и няма да ги има. Изпаднал в подобен на философска вгълбеност транс, младият пилот изведнъж се стресна, като си припомни как бе попаднал тук, къде се намира и каква е задачата му. А неговото желязно транспортно средство за миг послушно усили хиляда пъти неговото колебание и трепване с вой на трансмисията и вибриране на цялата маса,

отрезвявайки и едновременно засрамвайки го. Той се стегна и продължи. В началото му беше чоглаво да поставя биещите като парни чукове крака върху фалшивите скелети, но опитите му да лавира се оказаха колкото напразни, толкова и трудни. Затова започна да се поколебава само сегиз-тогиз, когато преденето се изпречваха някакви чудати грамади, които накрая взе да заобикаля единствено ако придвижването през камарите и тяхното премазване можеше да затрудни дори покорния му гигант. Впрочем отблизо впечатлението, че тъпче по безброй кости, че смазва теметата на черепи, кокалчетата на криле, парчета от рогове и челюсти, намаляваше до пълно изчезване. Все едно че веднъж вървеше по останките на някакви органични машини, хибридни творения, получени от кръстоската на живота с мъртвилото, на смисъла с безсмислието, а друг път смазваше с иридиевите обувки нечовешки разраснали се скъпоценни камъни, благородни и нечисти, частично покрити със следите от взаимни прониквания и метаморфози. А понеже от височината на своя ход трябваше да внимава къде и под какъв ъгъл поставя кулата на крака, понеже преминаването на този първи етап траеше — поради неизбежното забавяне — повече от час, напушваше го смях, като си помисляше как се мъчеха земните художници, за да излязат извън пределите на човешката, тоест придаваща смисъл на всичко фантазия, как всички тези нещастници се блъскаха в стените на въображението си и колко малко се отдалечаваха от баналното, напъвайки мозъците си докрай, докато тук на повърхност от един ар се перчеше повече оригиналност, отколкото на сто техни изложби, рожба на прилежно терзание. Ала тъй като човек с всичко свиква, не след дълго той вече маршируваше през това гробище на халкоцити, шпинели, аметисти, плагиоклази или по-скоро на техни далечни, неземни роднини, като че стъпваше по обикновен чакъл, натрошавайки за части от мигновението клони, изкристализирали в своя неповторим устрем за милиони години; не по собствено желание, а по принуждение ги превръщаше в стъклен прахоляк, понякога при вида на някой великолепен образец на тези създавани векове образувания го обземаше съжаление, но то биваше потиснато от неописуемото изобилие, тъй че накрая остана да го вълнува само едно чувство.

А именно: как тази покрайнина му навяваше — и не само на него! — асоциации със сън, със страната на халюцинациите и

безумието на сразената красота. Думите, че това е зона, в която природата сънува, като осъществява своето ужасяващо великолепие, своите необуздани кошмари някак си директно, пренебрегвайки каквато и да било психика, в монолитната твърдост на материалните формации, тези думи сами му идваха на устата. Наистина, също като насън, каквото и да съзреше, му се струваше едновременно чуждо и абсолютно свое, непрекъснато му приличаше на нещо и в следващия миг упорито бягаше от тази прилика, непрекъснато му се струваше грандиозна безсмислица, прикриваща някакъв тънък намек и двузначен смисъл; наистина тук всичко сякаш от векове започваше отначало със забележителна прецизност, но никога не можеше да приключи, да се реализира напълно, да се реши да достигне финала — тоест собственото си предназначение.

Тъй размишляваше, замаян и от обкръжението, и от собствените си мисли, защото нямаше обичая да философствува. Слънцето вече беше останало зад гърба му, сега сянката му го изпреварваше и му беше тръпнещо странно да открива в движението на тази ръбеста, хвърляна далече напред сянка нейната механична и същевременно своята собствена, човешка природа — силуетът на безглавия робот се люлееше като кораб в ход, но едновременно с това притежаваше присъщи само на човека движения и ги демонстрираше поради огромното увеличение с ужким подчертано покорство. Действително, не за първи път виждаше това, почти двучасовото придвижване по оброчището обаче някак окрили или изостри въображението му. Вече не съжеляваше, че от Ръомбден сви малко по на запад и загуби радиовръзката с жителите на кратера. От радиосянката щеше да, излезе на трийсетата миля — значи наскоро, — но сега предпочиташе да бъде сам, освободен от стереотипните въпроси и стандартните отговори.

На хоризонта се очертаха почти черни силуети — не беше сигурен дали са облаци или планини. Ангус Парвис, който отиваше в Граал и при цялото преживяно богато развихряне на въображението нито веднъж не свърза своето презиме с Парсифал — най-трудно за човека е да излезе от своята мисловна идентичност, както и от собствената си кожа, при това в мит, — вече не обръщаше внимание на околността, в която се движеше, още повече че сценографията на привидна смърт, на планетен *theatrum anatomicum* от минерали,

избледняваше. Вече отминаваше с непресторено безразличие местата, инсценирани сякаш скришом специално за неговите очи. От мига, в който взе решение, си забрани да мисли за повода на това решение. Не му беше трудно да го спазва. Като астронавт беше свикнал да прекарва продължително време в самота. Маршируваше с поклащания се диглатор, колосът се навеждаше ту наляво, ту надясно с добре познато му движение. Крачкомерът показваше почти трийсет мили в час. Призрачните реминисценции на гущеровите и змийски танци на смъртта отстъпиха място на деликатно нагънати скали, покрити с поситен, по-лек и по-фин от пясъка вулканичен туф. Можеше да ускори крачка, но очакващите го при всяка стъпка изненади изискваха голямо напрежение, а му предстоеше многочасов път, и то по значително потруден терен още преди депресията. Плоско назъбените контури на хоризонта загубиха приликата си с облаци. Той вървеше към тях, а сянката му пълзеше напред, уродлива, защото поради огромната маса на гигантохода дължината на краката му е само една трета от дължината на корпуса: ако бъде принуден да увеличи скоростта, той ще трябва да прави по-голяма крачка, като подхвърля последователно напред всеки крайник заедно с бедрото, което е технически възможно благодарение на това, че пръстенната сглобка на краката и по-точно на тяхното шаси, представлява огромен плъзгащ се диск — основа на корпуса. Тогава обаче към клатушкането на колоса се прибавят и подхвърляния нагоре-надолу, а пейзажът започва да се клати пред очите на водача, сякаш е пиян. Тези толкова тежки машини не са пригодени за бягане. На Титан за тях е проблематичен дори скокът от височина два метра. На по-малките планети и на земната Луна имат по-голяма свобода на придвижване. Впрочем конструкторите им не си бяха поставяли за цел те да развиват високи скорости, предназначението им бе да извършват тежки работи; способността на колосите да се движат беше сама допълнително удобство на работливите великани за независимо придвижване.

В продължение на почти цял час на Ангус ту му се струваше, че след миг ще заседне в скалния хаос, ту че азимутът е бил определен просто гениално, защото при приближаване до поредното свлачище, до подпрените така нестабилно каменни плочи, че и най-слабият полъх би ги превърнал в ехтяща лавина, винаги в последния момент се разкриваше удобен преход, та не му се налагаше нито да лавира, нито

да се измъква от завършващ на глухо път. Въпреки това бързо установи, че на Титан идеален водач би бил кривогледният човек, щом се налагаше да наблюдава от височина и терена пред себе си, и светлинния пътепоказател, който трепереше като иглата на обикновен компас на фона на полупрозрачната карта. Справяше се нелошо, бе повярвал и на очите си и на компаса. Шумът на силовите агрегати и резонансното буботене на целия корпус при тежките условия на придвижване го изолираха от света; светът на Титан му се разкриваше само през неотразяващите светлина прозорци на стъкленото помещение, в което се намираше. Накъдето и да обърнеше глава — а правеше това винаги, когато по-лекият терен го позволяваше, — виждаше над морето от мъгла планински хребети, родени от изригналите някога и мъртви от векове вулкани. Вървейки по грапавия лед, той съзираше дълбоко в него сенки, вулканични бомби и непонятни по-тъмни форми — нещо като морски звезди или октоподи, застинали като насекомо в кехлибар.

После теренът пак се промени. Пак изглеждаше страшен, но по друг начин. Сякаш планетата бе преминала през период на бомбардировки и ерупции, в които слепите изблици на лава и базалт са се стрелнали на възбог, за да замрат така в дива и чужда неподвижност. Навлизаше вече в тези вулканични клисури. Надвесените ръбове, на по-далечните скали навяваха усещане за нещо невъзможно. Да, така изглеждаше невъзможното да бъде изразено с думи от същества, оформени на планета с по-благоприятни условия: динамизирано мъртвило на застинали сеизмични формации, в размах, усилен от налягане, не по-голямо от това на Марс. Крачещият гигантоход сега не се струваше великан на загубения в лабиринта човек. Смаляваше се, просто изчезваше в сравнение със струпванията от лава. Някога космическият мраз ги бе стегнал в километрови огнени струи, а преди да изстинат, политайки в пропастта, ги бе разтегил в гигантски висулки — чудовищни колонади. До тях диглаторът приличаше на буболечка, която лазеше по колкото небрежното, толкова и внушително строителство на истинските великани на планетата. Като че ли тежък сироп беше капал от някакъв ръб в сталактитови висулки, а от пролуките в пода ги гледеше мравка. Пропорциите обаче бяха още по-поразителни. Именно в този ред на хаоса, чужд за човешките очи, защото не напомняше нито една земна планина, се проявяваше

жестоката красота на пустошта, изхвърлена от планетните дълбини и застинала от жарава в камък под чуждото слънце. Под чуждото, тъй като тук Слънцето не беше огнен диск, както на Луната или на Земята, а студено нажежен гвоздей, забит в червеникавия небосклон, даващ малко светлина и още по-малко топлина. Навън бе минус 90 градуса — температурата на изключително мекото лято тази година. В изхода на пролома Ангус съзря небето в зарево. Това зарево се издигаше все по-високо, докато обхвана една четвърт от небесния свод и той не разбра веднага, че то не е нито северно сияние, нито лъчът на солектора, а матерният владетел на Титан — многопръстенният, жълт като мед Сатурн.

Острото навеждане, подскачането на кабината и внезапният вой на двигателите, прекъснати по-скоро от рефлекс на жироскопа, отколкото от неговата маневра, му дадоха да разбере, че сега не е време за размишления от астрономично или още повече от философско естество. Той сведе разкаяно очи надолу. Интересно защо точно в този миг си даде сметка колко комични са движенията му. Увиснал в сбруята, пилотът клатеше крака във въздуха, но чувствуваше всяка гръмовита стъпка, въпреки че се люлееше като в детска игра. Клисурата започваше да става стръмна. Въпреки позабавената крачка машинното отделение се изпълни с напрегнатото виене на турбините. Ангус попадна в дълбока сянка и преди да запали фаровете, в последния миг заобиколи една скална гърбица, по-голяма от диглатора. Тенденцията на неговата махално ускорена маса да се подчинява на първия закон на Нютон и да върви по права линия бе нарушена от неизбежния завой и това пренатовари двигателите до крайност. Досега спокойно зелени, сега всички датчици заблестяха пурпурно. Турбините завиха отчаяно, давайки всичко, на което са способни. Оборотомерът на главния жироскоп запримигва в знак, че предпазителят му изгаря — и в такова навеждане на кабината, сякаш диглаторът падаше, Ангус се обля в студена пот: по толкова кошмарно глупав начин ли трябваше да строши поверената му машина! Но само левият налакътник закачи скалата със скърцането на засядащ в риф кораб, изпод стоманата бухна дим, прахоляк, снопове искри и гигантоходът възстанови с вибриране равновесието си.

Пилотът си отдъхна. Беше доволен, че в клисурата нямаше радиовръзка с Госсе, иначе автоматичният предавател би показал на

монитора приключението му. Излезе от дълбоката сянка и удвои вниманието си. Все още го беше срам, нали проблемът беше елементарен и стар като света. Дори машинистът знае от практиката или чувствава инстинктивно, че е съвсем различна работа да потегли само С локомотив или с прикачени към него вагони. Тъй че той продължи да крачи като на строева подготовка, а колосът отново бе като по чудо послушен. Виждаше през прозореца как слабото движение на ръката му мигновено се превръща в замах на клещоподобното лапище, а при всяка стъпка кракът-кула проблясва с колениния диск при изнасянето напред.

Бе се отдалечил от космодрума с петдесет и осем мили. От картата, спътниковата фотография и моделираната в мащаб 1:800 диорама на терена знаеше, че пътят до Граал се дели на три основни части. Първата обхващаше така нареченото гробище и вулканичната клисура, която току-що бе напуснал. Втората вече лежеше пред очите му — пролуката в масива от застинала лава, пробита със серии термоядрени взривове — масивът, най-големият от изригванията на орландския вулкан, изключваше друг начин за покоряване на стръмните цилиндрични склонове. Ядрените експлозии бяха изгризали преграждащия пътя планински хребет и го бяха разсекли като затоплен нож масло. На титанограмата в кабината този преход бе ограден с удивителни знаци за напомняне, че при никакви обстоятелства водачът не бива да напуска кабината. Остатъчното лъчение след термоядрените взривове все още беше опасно за човека извън бронята на гигантохода.

От изхода на тунела го делеше дълга около миля равнина, черна, сякаш посипана със сажди. На нея пак можеше да чуе Госсе. Той премълча за удара в скалата, а Госсе му съобщи, че след прохода Големи нос, по средата на пътя, Граал ще поеме радиовръзката. Там започваше третата, последна част на пътя.

Краката на диглатора затънаха до над коленете в черния прах, застлал равнината между двете гърбици на планината. Той крачеше бързо и уверено в ниските черни кълба към почти вертикалните стени на прохода. Стигна до него по отломъци с гладки като стъкло стени, стопени от слънчевата жар на експлозиите. Мачкани от иридиевите подметки на диглатора, тези твърди като диамант отломъци се трошаха с грохота на изстрели. Дъното на прохода обаче бе гладко като маса. Ангус вървеше между опушените стени сред гръмотевичното ехо от

стъпките, които бяха станали негови собствени: беше се слял с машината и тя бе неговото телесно увеличение. Попадна в дълбок мрак, толкова внезапен и така непрогледен, че трябваше да запали фаровете. Тяхната живачна светлина се бореше в кълбетата от подскачащи между колоните на скалната паст сенки със студеното, ръждиво, недружелюбно зарево на небето, просветващо в изхода на прохода, който с приближаването до него изглеждаше все по-голям. На последната отсечка проходът се стесняваше, сякаш не желаше да пропусне великана, сякаш той щеше да се заклеци с ръбестите си рамене в стесняващия се комин, ала това бе илюзия — от двете страни оставаха по няколко метра празно място. Друг е въпросът, че той намали скоростта, понеже „Полукс“ се клатеше все по-силно настрана при все по-бързия ход, което не можеше да се избегне. Патешкият ход при ускоряване следваше от законите на динамиката на масите при голяма скорост и инженерите не бяха успели да преодолеят напълно големите въртящи моменти. Последните триста метра извървя по все по-стръмния склони като поставяше внимателно стъпала и се навеждаше от своята високо окачена кабина, за да вижда по-добре къде стъпва кулообразният крак. Така се увлече в това взирание, че когато го озари отвсякъде светлина, вдигна глава и видя съвсем друг неземан пейзаж.

Големи нос господствуваше над бяло-червеникавия океан от облачни къдели, самотен, черен, издължен, единствен на небето по целия хоризонт. Ангус разбра защо някои го наричат Пръст божи. Забави крачка, спря се сред заобикалящото го великолепиe и направи опит да долови — при сниженото пеене на турбините — гласа на Граал. Не чу нищо и затова сам започна да го зове, ала той пак не се обади. Все още беше в радиосянката.

Тогава стана нещо странно. Преди време контактът с космодрума му беше някак си неприятен, някак си му пречеше, може би защото не в думите, а в гласа на Госсе улавяше тревога и известно недоверие дали ще се справи, и тази тревога прикриваше своеобразно желание за покровителство, неприемливо за него. И ето че сега, когато остана наистина сам, тъй като нито човешки глас, нито автоматичното пулсиране на радиомаяка от Граал можеха да го подкрепят в безбрежната, бяла пустош, вместо облекчението на свободата той почувствува такава несигурност, каквато би изпитал човек, попаднал в

изпълнен с чудеса дворец, който няма намерение да напуска, но вижда как дверите му; гостоприемно разтворени преди, сега сами се затварят. Упрекна се, нямаше основание за това близко до страха настроение, и заслиза към повърхността на морето от облаци по не много стръмен, но на места заледен склон, към Големи нос, черен, стигащ до небесата и свит като истински пръст, призоваващ го към себе си.

Веднъж-дваж стъпалната плоча на гигантохода се подхлъзна с глухо скърцане и избута надолу лавина от изтръгнати от ледения обков камъни, без тези подхлъзвания да го застрашават с падане. Трябваше само да поставя краката така, че всяко стъпало да се забива с шиповете на петата във фирновата черупка, но сега вървеше по-бавно отпреди. Слизаше по изгърбения склон между два жлеба, тупаше с нозе настойчиво и подчертано, фонтани от ледени частици тропаха по защитата на прасците и по коленниците и водачът все по-често поглеждаше напред, далече в долината, чието дъно се провиждаше през проредялата мъгла, а колкото по-ниско слизаше, толкова повече черният пръст на Големи нос се извисяваше горе над далечните, млечносияйни облаци. Така стигна до зоната на пухкавите облаци. Носеха се равномерно и бавно като по невидима вода, вече го обмиваха чак до бедрата, над кратера на ханша; един го обви заедно с кабината, но изчезна като издухан. Черният пръст още няколко мига се провиждаше над пухкавата белота — като скално мачете, стърчащо над арктически океан, неподвижно сред пяната и ледените блокове, след което изчезна като от очите на гмуркач, спуснал се на морското дъно. Ангус спря и се послуша, защото му се стори, че чува прекъснат, слаб, писклив тон. Обърна няколко пъти диглатора наляво и надясно, докато този протяжен напее зазвуча еднакво ясно и в двете му уши. Чуваше не самия Граал, а насочващия радиомаяк на Граал. Трябваше да върви право към него, а ако се отклонеше, писукането щеше да се раздвои в зависимост от отклонението: ако минеше прекалено надясно, към пагубната депресия, би чул в дясното си ухо предупреждаващо скимтене, а ако се отклонеше в противоположна посока, към непроходимите плътни скали, сигналът би се отзовал с не така тревожен, ала също предупреждаващ за грешката бас. Крачкомерът отчиташе стотната миля. Беше оставил зад гърба си по-голямата част от пътя, технически по-трудна. По-късата, по-коварната беше пред него, обвита в мъгливата безпределност. Сега плътните облаци

тъмнееха високо, видимостта достигаше неколкостотин метра, а анероидът го уверяваше, че тъкмо тук се простира същинската синклинала на депресията и по-точно — нейните некриещи изненади гранични зони. Той вървеше, като се осланяше еднакво и на слуха, и на зрението си, понеже околността се белееше от снега — въглероден двуокис, естествено, и анхидриди на други втвърдени газове. Нарядко изпод белотата им стърчаха морени, следи от ледника, който някога се бе спуснал в планинската падина от север, бе я задълбочил на юг с пълзящото си туловище, бе я преорал, бе откраднал от дънния лед скални отломъци, а после, отстъпвайки или топейки се от магменото нагряване, идващо от гълбините на Титан, при хаотичното си отстъпление бе изплюл и захвърлил морените.

Ландшафтът се промени, все едно че разгъна долу зимен ден и го покри с тъмната от облаци нощна страна. Ангус вече нямаше за другар дори собствената си сянка. Стъпваше уверено, поръсените с кристалчета железни обувки затъваха в снега, а в панорамните огледала за обратно гледане можеше да види собствените си следи, достойни за някой тиранозавър, онзи най-голям от двуногите мезозойски хищници, и чрез тези меркания проверяваше дали оставяната дия е достатъчно праволинейна. От известно време обаче имаше усещане за нещо странно, което се мъчеше да прогони като невъзможно: струваше му се, че не е сам в кабината, че зад гърба му стои друг човек, дъхът му издаваше неговото присъствие. Накрая Ангус бе така завладян от това заблуждение — а нямаше съмнение, че се отнасяше за илюзия, породена може би от умората на слуха, притъпен от монотонните радиосигнали, — че задържа дъх. Тогава онзи въздъхна — провлачено и ясно. И дума не можеше да става за заблуждение. Ангус се втрещи, препъна се, колосът се залюля. Той го изправи, датчиците примигваха, турбините виеха. Намали скоростта и тръгна все по-бавно, докато се спря.

Онзи престана да диша. Значи все пак е било отзвук от машинния кладенец на диглатора? Изправен, плъзна поглед по цялата околност. Върху безкрайните снежни простори съзря тънка ивичка, удивителен знак, нарисуван с туш върху белотата, там, където светлият фон не разкриваше дали е от навети преспи или от облаци. Макар никога да не бе виждал гигантоход в подобно зимно обкръжение от разстояние една миля, Ангус бе сигурен, че вижда Пиркс. Тръгна

незабавно към него, без изобщо да го е грижа за все по-пронизителното раздвояване на сигнала в слушалките. Ускори ход. Черният знак досами стената на белотата бе вече фигурка, която се мърдаше поради неговата бърза крачка. След петнайсетина минути започнаха да се разкриват истинските му размери. Делеше ги половин миля, малко повече може би. Защо мълчеше, защо не го извика с преподавателя? Ангус не знаеше, но го беше страх. Взираше се, докато очите му се насълзиха, вече различаваше в остъклената кабина, сърцето на колоса, увисналото като паяк в паяжината си дребно човече. Следваше го и двамата вървяха, оставяйки подире си дълги шлейфове от прах, като кораби, подир които се влачи разпенената диря на фарватера. Ангус го настигаеше и в същото време концентрираше вниманието си върху онова, което ставаше пред тях, а там несъмнено нещо ставаше, защото в далечината се вълнуваше, плискаше и кълбеше вихрушка, по-сияйна от белотата на снега. Това беше зоната на студените гейзери. Тогава той се провикна към човека, когото гонеше, извика втори, трети път, а когато онзи, вместо да отговори, ускори крачка, като че се опитваше да избяга от своя спасител, Ангус направи същото, понесе се напред с все по-разлюляно туловище и размахани до ръба на гибелта ръце. Крачкомерът-трепереше до червената граница — 48 мили в час. Ангус призоваваше беглеца с пресипнал от вълнение глас, който изведнъж замря на устните му, понеже черният силует набъбна, разшири се, удължи се, контурите му се замазаха и той вече виждаше не човека в диглатора, а собствената си сянка, разплуваща се в безформено петно, докато се разнесе и изчезна. Беше сам и се беше опитвал да гони самия себе си — доста рядък феномен, познат и на Земята като призрак на Брокен в Алпите. Собственото изображение, увеличено на фона на облаците. Не той, а тялото му, разтърсено от разкритието, изпълнено с горчиво разочарование, напрегна всички мускули, задъха се в горчив прилив на ярост и отчаяние, поиска да се спре като заковано, веднага, незабавно ѝ тогава в разнеслия се от търбуха на колоса рев той политна напред. Датчиците блеснаха като облени с кръв от разрязани вени. Диглаторът цял завибрира, подобен на кораб, ударил се в подводна скала, корпусът се наведе от ускорението и ако Ангус не го бе задържал, ако не го бе извел от накланянето чрез серия от все по-забавени крачки, навярно би рухнал на земята. Хоровият протест на така рязко пренатоварените

агрегати се укроти, а той, като усещаше, че по лицето му текат сълзи на разочарование и гняв, застана на разкрачените крака, дишайки ускорено, сякаш сам бе пробягал с такова усилие последните километри. Дойде на себе си, изтри с меката външна част на ръкавицата потта, напоила веждите му; огромната лапа на гигантохода увеличи този инстинктивен жест, вдигна се, закри прозореца на кабината с могъщата мишница и прасна с трясък излъчвателя, разположен на безглавите плещи. Бе забравил да изключи ръкавицата от веригата на управлението! Тази поредна идиотска постъпка го свести окончателно. Обърна се, за да се върне по собствените следи, понеже насочващите тонове на сигнала се бяха разстроили заедно с всичко останало. Трябваше да се върне на маршрута, да върви по него, докогато е възможно, а ако го заслепи вихрушка, долетяла от зоната на гейзерите — бе запомнил как изглежда тя от видяното при гонитбата, — да повери съдбата си на излъчвателя. Откри мястото, където фатаморганата го бе заслепила с огледалото от облаци и газове до пълно загубване на ориентацията. А може би бе изглупял по-рано, когато имаше не оптична, а слухова халюцинация, и бе престанал да сравнява подавания по радиото маршрут с означения на картата в кабината? Там, където го бе отвлякло собственото отражение, не много далече от означения път — според крачкомера всичко на всичко десет мили, — според картата нямаше никакви гейзери. Фронтът им се простираше доста по на север — според последното проучване на терена, отразено на картата. Въз основа на донесени на въздушното и радарното разузнаване и на направените от ОРПАС снимки Марлин бе наредил да изместят маршрута от Ръомбден до Граал, така че да заобикаля далеч на юг, през неудобната, но сигурна синклинала на депресията — засипвана от снега на гейзерите, но никога незавладявана от тях. В най-лошия случай повърхността на тази долина можеше да се окаже затрупана с преспи от въглероден двуокис, мощността на диглатора обаче бе достатъчна, за да преодолее дори петметрова преспа, а ако все пак затънеше, щеше да уведоми Граал, за да изпратят безлюдни булдозери от мините. Трудността идваше от това, че не се знаеше къде са изчезнали един след друг трите гигантохода — депресията позволяваше да се поддържа по стария маршрут непрекъснатата радиовръзки, докато късите вълни не достигаха южната синклинала директно, а поради липсата на атмосфера на Титан

нямаше как да се използват отразените вълни. Налагаше се да бъдат използвани спътникови ретранслатори, но преди седмица Сатурн се бе намесил и тук в играта, като заглушаваше с опашката на своята бурна магнитосфера всички други емисии освен лазерната, а лазерите на Граал, които действително пробиваха облаците и достигаха по този начин до спътниците, не можеха да преобразуват светлинните в радиоимпулси, защото не притежаваха вълнови преобразуватели с толкова широк диапазон. В състояние бяха наистина да колимират приеманите светлинни сигнали и да ги изпращат в депресията, но без резултат за съжаление. За да се пробият гейзерните бури, лазерите се нуждаеха от мощност, която би стопила огледалата на спътниците. Огледалата бяха изведени в орбита, когато Граал едва пристъпваше към работа, и вече бяха корозирали частично и се бяха позамъглили, та поглъщаха твърде голяма част от лъчевата енергия, вместо да отразяват 99 процента от нея. В този възел от недоглеждания, зле разбрана икономия на средства, бързана, транспортни закъснения и обикновена глупост, присъщи на хората навсякъде, следователно и в Космоса, бяха попаднали един след друг изчезналите гигантоходи. Твърдата почва на южната синклина беше последната надежда. Не след дълго Ангус щеше да се убеди дали тя наистина е така твърда. Ако бе разчитал да открие следи от предшествалите го водачи, оптимизмът му бързо се изпари. Придвижваше се съгласно азимута и му вярваше — теренът се издигаше, докато го изведе от фъртуната. Отляво се виждаха потъналите в облаци, оголени от снега склонове от стара магма. Отминаваше ги внимателно. Вървеше по скални отломъци, пресичаше заледени жлебове с мехури незамръзнал газ в леда. Когато веднъж, че и втори път желязното стъпало проби ледената черупка и пропадна в дълбоката пустота, шумът на двигателите изчезна, а ушите на Ангус се изпълниха с такъв грохот и трясък, какъвто навярно чува вахтовият на ледоразбивач, атакуващ с гръм и трясък полярните тороси. После, преди да продължи, той грижливо огледа извадения от пукнатината крак и толкова дълго се тутка, че радиодуетът с еднакъв тембър и височина на тона заекна. Левият глас се извиси в писък, а десният слезе в бас. Завъртя се и тоновете зазвучаха еднакво. Пред него се разкриваше доста широк преход между грамадите ледени плочи, за които знаеше, че не са от лед, а от замръзнали въглеродороди. Заслиза по сухия, едрозърнест пясък с възможно най-бавна крачка, тъй като

хиляда и осемстотинтонната маса на гигантохода напираше надолу. Вулканичните стени в облачната завеса разкриха изгледа към долината и вместо сигурна почва той видя Бърнамския лес^[2].

Сигурно хиляда отверстия бълваха едновременно в отровната атмосфера от тесните си гърла струи разтвор на амониеви соли. Амониевите радикали, поддържани в свободно състояние от ужасяващото налягане под скалите, се стрелваха кипящи към тъмното небе, където се превръщаха в непрогледни облаци. Ангус знаеше, че до него не могат да достигнат, експертите изключваха такава възможност, но не за тях мислеше той: налагаше се или веднага да се върне към Рьомбден, или да продължи подир водещото го пееие — невинно, но коварно като песента на сирените за Одисей. Мръсножълтите облаци се носеха лениво и тежко над цялата депресия, за да се изсипят в странен, лепкав, разтеглив сняг, който при настиването си образуваше Бърнамския лес. Така го бяха нарекли, понеже вървеше. Впрочем това не бяха никакви гори и само от голямо разстояние приличаха на засипан със сняг девствен лес. Ожесточената игра на химичните радикали, непрекъснато подхранвана с нови подкрепления — всяка отделна група гейзери изригваше със собствен, равномерен ритъм, — образуваше крехка порцеланова джунгла с височина до четвърт миля поради слабата гравитация: разклонения и гъсталаци от стъклоподобна белота, натрупвания в поредни пластове, докато накрая най-долните не издържаха устремилия се на възбог масив от дантелени стебла и пропадаха с провлачен, стържещ грохот като смазван от земетресение планетен склад за порцелан. Впрочем точно така някой безгрижно бе нарекъл тези пропадания в Бърнамския лес, чието главозамайващо и невинно зрелище можеше да се наблюдава само от птичи полет, поточно — от вертолет. И отблизо „гората“ на Титан изглеждаше ефимерна конструкция, дантелена и бялопенеста, тъй че не само гигантоход, но и човек в скафандър би могъл да премине през замръзналото ѝ руно, при все че не беше лесно да се пробива път през тази по-лека от пемза втвърдена пяна, нещо средно между бухнала при заледяването снежна каша и изплетен от най-фини порцеланови нишки дантела. Бързо не, но все пак можеше да се върви напред, защото тази грамада представляваше истински замръзнал облак, образуван от жилките на паяжини във всички оттенъци на белотата — от седефеноопалова до ослепително млечна. Да, в тази гора можеше да се

върви, но никога не се знаеше дали тъкмо тази област не се намира на границата на издръжливостта и дали няма да пропадне, погребвайки друмника под неколкостотинметрова завивка от самотрошаща се стъклария, ситна и лека като пух.

Още преди това, докато беше по маршрута, бялото сияние откъм тази страна, като пред изгрев-слънце, подсказваше близостта на белите гори, все още скрити зад черната козирка на планинския склон. Сиянието приличаше на светлината, разстилаща се върху облаците на земния северен океан, когато корабът, все още плуващ в открити води, вече приближава ледените полета.

Ангус отиваше на среща с леса. Впечатлението, че се намира на кораб или по-точно — че той самият е кораб, — се засилваше от равномерното поклащане на носещия го великан. Докато слизаше по стръмния склон, той обхващаше с поглед хоризонта, обрисован със светлата линия на долината, а от високото лесът напомняше сплескан към земята облак, цялата повърхност на който се издува, раздвижвана от непонятно лазене. Гигантоходът вървеше с клатушкане, а облакът пред него растеше като чело на континентален ледник. Ангус вече различаваше изхождащите от него дълги, криволиचेши улеи, подобни на невъобразимо бавно свличащи се снежни лавини. Когато само неколкостотин метра го деляха от снежнобелите сводове, в тях се откриха зеещи отвори — като входове на пещери или животински леговища. Тъмнееха сред лъскавата плетеница на пухкавите клончета и косматите стволоче от наполовина мътно и наполовина бяло стъкло, а после под железните му стъпала захрущяха остри, чупливи отломъци, хрупаци при всяка крачка. Радиодуетът продължаваше да го уверява, че върви в правилна посока. И той продължаваше напред, дочувайки през шума на двигателите, които увеличаваха оборотите, за да преодоляват нарастващото съпротивление, дрезгавото хрущене на смачквания от коленете и корпуса гъсталак; отърси се от първоначалното напрежение, в сърцето му не остана ни капчица страх, но се загнезди отчаяние, защото разбираше, че по-скоро би открил игла в купа сено, отколкото поне един от изчезналите тук. В тази гъста плетеница не оставаха никакви следи от преминаване — непрекъснато изригващите гейзерни фонтани подхващаха облака и всяка дупка, всеки проход тутакси се запълваше като зарастваща рана. Той проклинаше в себе си красотата наоколо, може би единствена в света. Този, който я

бе назвал със заемка от Шекспир, навярно е бил естет, но на Ангус в диглатора не му беше до подобни асоциации. Поради знайни и незнайни причини Бърнамският лес на Титан ту отстъпваше, ту настъпваше към вътрешността на депресията, по хилядите, десетките хиляди нейни хектари. Самите гейзери в него не бяха особено опасни, тъй като се забелязваха отдалече, още преди да изригнат във вибриращи на небосклона газови стълбове, втвърдени от подземното налягане, а грохотът им, толкова гръмогласен и толкова ужасяващо свистящ, сякаш в родилни мъки стене от болка или ярост самата планета, раздрусваше повърхността и с роденото торнадо, посипващо околността с подрипваща, трошаща се, хвърчаща стъклена плетеница. Човек би трябвало да има извънредно лош късмет, за да попадне в отвора на гейзер, изпаднал в моментно мъртвило между две поредни изригвания. Лесно беше да се заобикалят на безопасно разстояние онези, които известяваха за активността си с пронизителен свистящ грохот и разклащане на околните образувания, на тяхната потрепваща, предсмъртна белота. Затова пък неочакваното избухване, дори не съвсем близко, най-често предизвикваше гигантско пропадане.

Ангус почти бе залепил лице до бронираното стъкло и гледаше навън, поставяйки бавно-бавно крак след крак. Виждаше млечнобелите дънери на застиналите вертикално струи, виждаше как по-нагоре те се разклоняват в примигваща мрежа; плътни и масивни бяха само в долната си част. А върху вледенената джунгла над повърхността растяха следващите, които замръзваха в скелетоподобни и паяжиноподобни израстъци, пашкули, гнезда, фалшиви плавуни, хриле, изтръгнати от рибешките тела, ала все още дишащи — всичко, навсякъде, сред суграшица, се разпълзяваше и обвиваше: от дебелите висулки поникваха тънки бодливи филизи, свързваха се в спирала, отлагаха се, стичаха се, пак се наслаждаваха в замръзващото, непрестанно ръсещо от незнайни висоти лепкаво мляко. Нито една възникнала на Земята дума не би могла да изрази тази дейност в бялото, измито от сенки, светло мълчание, в тази тишина, в която се таеше далечно още, едва сега бъдещо се мъркане — свидетелство за подземния прилив, нагнетяван в комините на гейзерите, и когато Ангус се спря, послушвайки се откъде иде този нарастващ шум, забеляза как Бърнамският лес е започнал да го поглъща. Не се бе приближил до него като гората в „Макбет“, а като че ли отникъде, от самия въздух,

тук съвършено неподвижен, се оформяха микроскопични снежинки, които не падаха, а се появяваха изневиделица върху тъмните плочи на бронята, върху заварките на раменните дискове; вече цялата горна част на корпуса бе облепена с този сняг, който губеше приликата си със сняг, защото не падаше покорно върху металните плоскости на корпуса, не се събираше в неговите вдлъбнатини, а се лепеше по тях като бял сироп, покълваше, пускаше млечновлакнести пипалца и преди Ангус да се озърне, бе вече обрасъл със снежен кожух — изтегляйки се в игра със светлината, той покри корпуса на диглатора и го превърна в огромно бяло наметало, в странен снежен човек. Тогава Ангус леко, но рязко се дръпна и ето че замръзналите отломки по железните му крайници се строполиха в огромни парчетии и се разцепиха при падането на купчини фини трески. Светлината изтръгваше от нетрайния кипящ въртоп фантазмагорични форми и дразнеше очите, без да осветява повърхността, затова едва сега Ангус оцени истинската полза от включения излъчвател. Неговият невидим пламък прогаряше в гъсталака тунел, в който той вървеше. Ту отдясно, ту отляво от вкопчените ниско облаци се донасяше като артилерийски изстрел скотът на газовите изригвания, а в един момент наблизко пробяга бясно разтърсена, удряща като бич, пухкава китка на недалечен гейзер. Неочаквано отрупаната със сняг гора се разрези и разкри нещо като планинска поляна под издут като мехур купол от клони. В средата лежеше черна грамада, която разкриваше дъната на усуканите железни стъпала и извъртяния настрана корпус, скъсен в перспективата и приличен на заседнал на плитчина разбит кораб. Левият горен крайник бе прострян между белите стволоче, китката му бе изчезнала в гъстия хрусталак, а десният бе смачкан от корпуса при падането. Железният великан се бе сгромолясал превит, ала сякаш още не бе победен докрай — сняг имаше само по заскрежените крайници. Над грамадата на туловището въздухът неуловимо потрепваше, нагряван от все още излъчената отвътре топлина. Парвис стоеше като вкаменен пред гиганта-близък и не смееше да повярва на очите си: станало бе невероятно чудо, срещата се беше осъществила. Понечи да се обади и в същия миг забеляза едновременно две неща: под рухналия диглатор се бе разтекла нашироко локва от мазна жълтеникава течност от пукналите се хидравлични предавки, което означаваше най-малкото частично обездвижване. Освен това предното стъкло на кабината,

приличащо на овален корабен прозорец, зееше строшено и от рамките стърчаха само изолационните възглавници. Изпълненият с мрак отвор издишваше пара, като че в агонията си гигантът не можеше да изпусне последното си дихание. Ужасяващ страх смени триумфа, радостта, смесената с благодарност изненада на пилота. Преди внимателно и бавно да се наведе над разрушената машина, му стана ясно, че кабината е празна. Неговият фар се плъзна по вътрешността с безразборно провиснали проводници с прилепнала за тях металическа кожа; без да може да се надвеси повече, той се помъчи да надникне във всички ъгли на изоставената кабина с надеждата, че катастрофиралият водач е оставил някакво съобщение, някакъв знак, преди да излезе в скафандъра си, ала откри само преобърнато сандъче с изсипали се от него инструменти и ключове. Доста дълго размишлява какво е могло да стане. Диглаторът би могъл да рухне при пропадане, а водачът, притиснат от свлачището, е разбрал, че всички опити да измъкне машината са безполезни и тогава е изключил системата на предпазителите, ограничаващи допустимата мощност, което е довело до спукване на тръбопроводите поради прекалено голямото налягане на маслото. Прозореца в кабината не е разбил той, нали би могъл да се измъкне през изхода в бедрото или през аварийния на гърба. Стъклото по-скоро се е строшило при пропадането, когато гигантоходът с рухнал „по корем“. Обърнал се е настрана при опитите да се противопостави на затрупалия го масив. Нахлуващата в кабината отровна атмосфера би убила човека по-бързо от студа. Значи пропадането не е сварило водача неподготвен. Още когато гъстата плетеница се е строполила върху машината, той е преценил, че диглаторът няма да устои, и е успял да облече скафандъра си. По този начин е бил принуден да разчита само на аварийното управление, след като е смъкнал от гърба си електронната кожа. Диглаторът му не разполагаше с високотоплинен излъчвател и той е направил единственото разумно нещо, което е можел да направи, това говореше добре за него. Взел е инструментите, пропъзлял е в машинното отделение и като е установил, че няма да успее да поправи хидравликата с прекалено много спукани тръбопроводи и силен теч, е отключил двигателния механизъм от реактора и го е пуснал на почти пълна мощност. С основание е прежалил гигантохода, но макар че горещината на ядрения реактор изгаряла вътрешността на машинното отделение, а може би тъкмо

поради това топлината го нагряла до червено, проникнала през бронирания корпус и разтопила затрупващата го грамада. Така се е образувала пещерата с гладки като стъкло стени, което говореше за високата температура на разрушената машина. Ангус провери дали версията му за катастрофата е правилна, докосвайки гърба на колоса с гайгеровите броячи. Веднага затракаха остро. Реакторът с бързи неутрони се бе разтопил от собствената висока температура и вероятно вече изстиваше, но външната броня бе и радиоактивна, и гореща. Следователно водачът е захвърлил безполезните инструменти, напуснал е гигантохода през счупения прозорец и е тръгнал направо през гората. Ангус напразно търси следи от него в разлятото масло, после обиколи металния труп и провери всички отвори в стените на блестящата пещера — достатъчно големи, за да пропуснат човек. Нищо. Невъзможно му беше да изчисли наум колко време е минало от катастрофата. Двамата водачи бяха изчезнали в гората преди три денонощия, а Пиркс — от двайсет до трийсет часа по-късно. Разликата във времето бе твърде малка, не даваше основания да се прецени чия е машината, на някой от граалските оператори или на Пиркс. Той стоеше жив в своята железария над мъртвата железария и хладнокръвно претегляше всички възможности. В някоя чупка на този стопен от горещината мехур несъмнено е зеел отворът на използвания от водача проход, след това обаче той се е запушил. Порцелановият белег би трябвало да е доста тънък. Ала от диглатора не би го забелязал. Ангус спря машината, преоблече се припряно в скафандъра, изтича, тропайки по стълбите, до люка в бедрото, плъзна се по стълбичката в крака и скочи върху стъклоподобната повърхност. Разтопената в свлачището пещера веднага му се видя по-голяма или като че ли той самият изведнъж се смали. Обиколи я покрай стените, почти шестстотин крачки. Приближаваше шлема си до по-прозрачните места, почукваше по тях, за съжаление бяха много, а когато започна да чука по една ниша между дебелиите като дъбове дънери колони, нишата затрепера като прозоречно стъкло; а отгоре се посипаха парчета от свода. Изсипаха се в непрекъснат поток, после нещо изтрещя и върху Ангус рухна цял облак от леки плочи и стъклен прах. Той разбра, че всичко е напразно. Нямаше да открие труповете на онези, а и той самият бе попаднал в не особено приятна клопка. Пролуката, през която бе влязъл във вътрешността на разтопеното свлачище, вече се запълваше

с бели висулки, втвърдяващи се като солни стълбове, но от сол неземна, понеже се разклоняваше в по-дебел от ствола клонак. Нямаше начин. Нещо повече, нямаше и време за размисъл, тъй като сводът пропадеше и вече почти докосваше купола на излъчвателя върху плещите на неговия диглатор, който се превръщаше в Атлас, понесъл върху тях цялата тежест на замръзващите във височина гейзерни изригвания. Без да си дава сметка кога и как, Ангус се намери обратно в кабината, полегнала вече леко заедно с корпуса, огъван милиметър по милиметър; облече електронното облекло и за миг се поколеба дали да включи излъчвателя. Но всичко, което можеше да направи тук, криеше непредсказуем риск — започналият да се топи свод можеше както да поддаде, така й да рухне. Той направи няколко крачки и откри досами черната развалина място, от което можеше да се засили; с пълна мощност се заби като таран в замръзналия проход — не за да избяга позорно, а за да излезе навън от стъклената гробница. После щеше да види какво ще прави по-нататък.

Турбините в енергетичния блок засвириха. Издутата от наслоявания белота на стената се напука, ударена с двата стоманени пестника, черните пукнатини пропълзяха звездообразно нагоре и надолу и в същия миг отвсякъде се разнесе гръмотевичен грохот. Онова, което настъпи, стана прекалено бързо, за да може да се обмисля. Ангус усети толкова силен удар отгоре, че гигантът около него издаде едно басово скимтене, загуби равновесие, политна през пропукалия се проход като хартийка и хлопна така рязко под лавината от буци, парчета и ситнеж, че въпреки всички амортизатори на окачването всички вътрешности на Парвис скочиха чак до гърлото му. Затова пък последната фаза на сгромолясването бе невероятно бавна: отломъците по пътя, по който беше дошъл, се приближаваха към него, гледани през прозорците, като че ли не самият той падаше, а бомбардираната с град от руини снежна глазура се изправяше вертикално; от многоетажната висота той се приближаваше до тази белота, потънала в облаци снежен прах, докато през всички шпангоути на корпуса, виещите двигатели, техните легла, защитните плочи на бронята до него достигна последният, страховит удар. Лежеше заслепен. Прозорецът не бе счупен, но се заби в срутилата се камара, чиято истинска тежест Ангус чувствуваше върху себе си, върху гръбнака на диглатора. Турбините виеха вече не под, а зад него на

празен ход, понеже при върховото напрежение сами се бяха изключили. На черния като сажди фон на прозореца пламтяха червено всички датчици, после те лека-полека избледняха, посивяха, преминаха в светлозелено, след което онези отляво започнаха да угасват един след друг като изстиващи въгленчета. Ангус лежеше в разбитата отляво машина, нищо от тази страна не реагираше на движенията на ръката и крака му. Светеше само рисунката на другата симетрична половина на гигантохода. С конвулсивни вдишвания той почувствува във въздуха миризмата на горещо масло. Край. Дали ще може поне да пълзи с наполовина парализиран диглатор? Опита. Турбините веднага послушно засвириха в унисон, тогава обаче отново блесна аларменото пурпурночервено. При падането колосът бе рухнал напред с изнесен ляв борд, който бе поел върху себе си цялата сила на удара. Дишайки дълбоко, умишлено бавно, заслепен, Парвис включи вътрешното осветление и потърси аварийния интероцентър на гигантохода, за да се запознае със състоянието на крайниците и корпуса без задвижващите агрегати. Обрисуваният с невъзмутими линии образ се появи веднага. Двете стоманени нозе се бяха преплели, по-точно кръстосали, тъй че колянната става на левия се бе спукала. Левият крак бе отишъл зад десния, но и той не можеше да се помръдне. Навярно там се бяха ударили стърчащите части от конструкцията, а налягането на свляклата се отгоре маса бе довършило разрушителното дело. Миризмата на прегрята течност от хидравликата вече дразнещо пареше ноздрите му. Той се дръпна и превключи цялата маслопроводна мрежа на далеч по-слабата аварийна верига. Май напразно? Нещо топло, лепкаво, меко покриваше стъпалата, прасците, бедрата му; легнал върху стъклото, той забеляза в бялата светлина на луминесцентната лампа проникващото в кабината масло. Нямаше друг изход. Дръпна ципа, измъкна се от електронната кожа, приклепна гол и отвори шкафчето на стената, която сега беше таван, и изохка, когато изпадналият скафандър го удари в гърдите с кислородните бутилки. След него в маслената локва падна като бяла топка шлемът. Трикото му бе напоено с масло. Без да се колебае, гол, в равнодушната изкуствена светлина, Ангус се напъха в скафандъра, изтри основата на шлема, защото и тя беше омазнена, сложи го, спусна запънките и пропълзя на четири крака в кладенеца, сега вече хоризонтален като тунел, до входния люк в бедрото. Не можа да го отвори, нито пък аварийния.

Никой не знае колко дълго още преседя в кабината, преди да свали шлема, да легне върху омазнения прозорец, да вдигне ръка към червената светлинка, за да строши пластмасовото куполче и с все сила да натисне в бездните на бъдещето вдлъбнатото бутонче на витрификатора. Никой също не може да знае за какво си е мислил и какво е чувствувал, готвейки се за ледената смърт.

[1] От dig (англ.) — копая. Б.пр. ↑

[2] Шекспир. „Макбет“ — Б.пр. ↑

СЪВЕЩАНИЕТО

Разположил се удобно, с пухкаво одеяло върху краката, доктор Герберт седеше до широко отворения прозорец и разглеждаше купчина хистограми, подвързани с фолио. Въпреки че беше посред бял ден, в стаята цареше полумрак. Той се подсилваше от черния, като опушен таван и кръстосващите се по него, напоени със смола греди. Подът бе от плоско свързани дървени плочи, а стените — от дебели дънери. През прозореца се виждаха гористите склонове на Ловеца на облаци, по-нататък масивът Кракаталк и вертикалната урва под най-високия връх, който приличаше на бивол с прекършен рог, а индианците го наричаха Възнесеният в небето камък. Над сивата от каменни блокове долина се издигаха необятни стръмнини, с проблясващ лед в сенките. Отвъд северния проход се синееха равнини. Там, в нечуваната далечина пронизваше небето тънка ивица дим — следа от действащ вулкан. Доктор Герберт сравняваше отделните снимки и на някои отбелязваше нещо с химикалка. Не се дочуваше и най-лек шум. Пламъчетата на свещите бяха изправени неподвижно в студения въздух. Светлината им очертаваше гротесково очертанятията на мебелите, резбовани според староиндиански образци. Големият фотьойл с форма на човешки череп хвърляше върху тавана кошмарна сянка от зъбатите си облегалки с извити бивни на края. Над камината се усмихваха безоки дървени маски, а масичката до Герберт бе опряна върху навита змия, чиято глава лежеше на килима, просветвайки с очните си кухни. В тях искряха със стъклен блясък полускъпоценни камъни.

Разнесе се далечен звук на звънец. Герберт остави настрана проучвания филмов материал и стана. Стаята мигновено се преобрази. Превърна се в просторна столова. Масата в средата беше без покривка. Среброто и ясписовата зеленина на приборите сияеха върху черните дъски. През отворената врата премина инвалидна количка. В нея седеше пълен мъж с месесто лице и малък нос, почти губещ се между бузите. Облечен бе в кожено яке. Той поздрави любезно Герберт, който

седна на масата. Междувременно влезе слаба като клечка дама с побелял кичур, разсичащ по средата черната ѝ коса. Срещу Герберт се появи дебел, нисък мъж с апоплектично лице. Когато прислужникът във вишнева ливрея поднесе супата, в стаята влезе забързано побелял мъж с разцепена брадичка. Спря пред иззиданата от масивни камъни камина и сгръ ръцете си над огъня, преди да седне на мястото, което му посочи парализираният домакин.

— Брат ви още ли не се е върнал от излета? — попита слабата жена домакина.

— Сигурно седи на Зъба на Мазумак и гледа към нас — отвърна той, пъхайки се в празното място между столовете, нарочно оставено за него.

Ядеше бързо, с апетит. Освен тези реплики обядът премина в мълчание. Когато прислужникът наля последната чашка кафе, слабата жена пак се обади.

— Вантенеда, днес трябваше да ни разкажете продължението на историята с Окото на Мазумак.

— Да, да — подкрепиха я всички.

Малко попреял, Мондиан Вантенеда сплете пръсти върху дебелия си корем. После хвърли поглед към всеки от присъстващите, сякаш затваряше кръга от слушатели. В камината изпука догаряща цепеница. Някой остави вилцата си. Издрънча лъжичка и настъпи тишина.

— Докъде бях стигнал?

— Докъдето дон Естебан и дон Гилелмо, научили легендата за Кратапулк, потеглят в планината, за да стигнат до Долината на червените езера...

— През цялото време на пътешествието им — започна Мондиан, след като се намести в количката си — двамата испанци не срещнаха нито хора, нито животни и само навремени дочуваха свистенето на пикиращи орли, а понякога над тях прелетяваше лешояд. Доста се измъчиха, докато се изкачат на ръба на Мъртвата ръка. Тогава пред очите им щръкна висок хребет, досущ изправен на задните си крака кон, насочил към небето безформената си муцуна. Острият като конска шия ръб бе обвит с мъгла. Тогава дон Естебан си припомни странните думи на стария индианец от низините: „Пазете се от гривата на Черния кон.“ Дватамата се посъветваха какво да правят по-нататък; както си

спомняте, на ръката на дон Гилелмо бе татуирана ориентираща скица на околността. Макар че вървяха едва шести ден, запасите им бяха на привършване. Затова изядоха остатъците от соленото месо, изсушено на слънцето, и утолиха жаждата си от изворчето под Отрязаната глава. Татуираната карта бе неточна и им беше трудно да се ориентират в местността. Преди залез мъглата започна да се издига като море при прилив. Те се закатериха по гърба на Коня, но въпреки бързия ход, от който скоро в главите им забуча, а устата им гълтаха въздуха като издъхващи животни, мъглата се оказа по-бърза и ги догони над самата шия на Коня. На мястото, където ги обви бялата пелена, ръбът се стесняваше и не бе по-широк от дръжката на мачете. Когато повече не можеха да вървят напред, те седнаха на ръба разкрачени, точно както се сяда на конски гръб, и така залазиха напред, чак докато падна мрак — забулени отвсякъде с непрогледна, влажна белота. Ръбът свърши, когато съвсем бяха останали без сили. Не знаеха дали пред тях е пропаст или пътят към Долината на седемте червени езера, за които им бе разказвал старият индианец. Затова преседяха така цялата нощ, като подпиряха гърбове и се топлеха един друг, давайки отпор на острия вятър, който свиреше по ръба като нож о камък. Всяка дрямка ги грозеше с рухване в бездната, затуй не мигнаха цели седем часа. После слънцето изгря и разсея мъглата. Видяха, че под краката им скалата се спуща надолу вертикално, все едно че седяха на края на зидана стена. Пред тях зееше осемфутово свлачище. Мъглата се кълбеше парцаливо по шията на Коня. В далечината те различиха черната Глава на Мазумак и видяха смесените с бели облаци, избликващи във висинето, стълбове червен дим. Разкървявайки си ръцете, слязоха по тясната клисура и стигнаха до горната котловина на Долината на седемте червени езера. Тук обаче последните сили напуснаха Гилелмо. Дон Естебан първи се изкатери на скалната площадка, надвиснала над пропастта, и поведе другаря си за ръка. Така приближиха един сипей, на който можеха да си отдъхнат. Слънцето се изкачи високо и Главата на Мазумак изведнъж започна да плюе върху тях каменни блокове: отломваха се от скалните навеси. Мъжете побягнаха надолу. Когато Главата на Мазумак надвисна над тях, мъничка колкото детско юмруче, видяха първия Червен извор сред облак ръждива пяна. Тогава дон Естебан извади от пазвата си връзка ремъчета, боядисани в цвета на растението акант; по червените ресни бяха навързани многобройни

възли. Той дълго мърда пръсти по тях, разчитайки индианското писмо, докато накрая откри верния път.

Пред тях се разкри Долината на мълчанието. Вървяха по дъното ѝ по огромни камъни, между които зееха бездънни пукнатини.

— Дали приближаваме вече? — попита Гилелмо шепнешком, гласът му едва излизаше от пресъхналото гърло.

Дон Естебан му даде знак да мълчи. В един момент Гилелмо се спъна и ритна камък, който повлече подире си други. В отговор на този звук вертикалните стени на Долината на мълчанието забучаха и хиляди каменни мачетета рухнаха надолу. Дон Естебан, който тъкмо преминаваше под един сводест навес, придърпа приятеля си под това прикритие. Лавината ги настигна с грохот и премина като буря напред. След минута настана тишина. Дон Гилелмо имаше по главата си кръв — скално парче го бе одраскало. Другарят му свали ризата си, разкъса я на ивици и му превърза челото. Най-сетне, когато долината стана толкова тясна, че небето над тях не бе по-широко от река, видяха да тече по каменните отломъци ручей, чиято вода, прозрачна като шлифован диамант, се вливаше в подземно корито. Сега трябваше да нагазят до колене в бързия и леденостуден поток. Той подсичаше краката им с ужасна сила. Не след дълго обаче водата се отби встрани и те застанаха на сухия жълт пясък пред пещера с многобройни прозорци. Дон Гилелмо се наведе изтощен и забеляза как странно блести този пясък. Шепата, която поднесе към очите си, бе неимоверно тежка. Приблужи ръка до устните и загриза онова, което изпълваше дланта му. Позна, че е пълна със злато. Дон Естебан си спомни думите на индианеца и огледа пещерата. В единия ѝ край блестеше вертикален, замръзнал, напълно неподвижен пламък. Беше кристал, полиран от водата, а над него в скалата зееше отвор. През него просветваше небето. Той се приближи до прозрачния блок и надникна в дълбините му. Веднага съзря дълбоко вътре милиарди блуждаещи огънчета — главозамайващо сребърно зрелище. После му се стори, че всичко наоколо притъмнява, а вътре се разтварят големи късове брезава кора. Когато те изчезнаха, видя в самия център на кристалния блок, че някой гледа към него. Лице с цвят на мед, покрито с дълбоки бръчки, тесни като острие на нож очи. Колкото повече го гледаше, толкова по-ясно се различаваше все по-широката злобна усмивка. Дон Естебан изруга и удари с кинжала си в блока, но острието се плъзна по

него безпомощно. Изкривеното в усмивка медно лице тутакси изчезна. Понеже дон Гилелмо май имаше треска, другарят му реши да държи в тайна видяното.

Продължиха нататък. Пещерата се разширяваше в мрежа от коридори. Избраха най-широкия и след като запалиха донесената факла, тръгнаха навътре. На едно място страничен коридор отвори черната си паст под краката им. От нея бълваше горещ като огън въздух. Трябваше да прескочат това място. Известно време пълзяха на четири крака, докато стигнаха до толкова тесен проход, че се наложи да запълзят. После пространството изведнъж се увеличи. Можеха да клекнат. Последната факла догаряше. Под краката им нещо изхрущя. Факлата все още хвърляше малко виделина. Бяха клекнали върху чакъл от чисто злато. Ала и това не им стигаше. След като бяха видели Устата на Мазумак и неговото Око, те искаха да видят и Утробата му. В един миг дон Естебан прошепна на другаря си, че вижда нещо. Гилелмо напразно надничаше през рамото му.

— Какво виждаш? — попита.

Краят на горящата осмолена факла вече пареше пръстите на Естебан. Той рязко се изправи: стените отстъпиха нейде далече, остана само дълбокият мрак, в който факлата дълбаеше червеникава пещера. Гилелмо видя другаря си да пристъпва напред, пламъкът в ръката му трепереше, хвърляйки гигантски сенки.

Неочаквано из дълбините изникна огромно призрачно лице, обърнато с очите надолу, увиснало във въздуха. Дон Естебан изкрещя. Това бе ужасен вик, но Гилелмо разбра думите. Неговият другар призоваваше Исус и неговата Майка, а хора като Естебан изричаха тези думи само очи в очи със смъртта. Когато екна викът, Гилелмо закри лице с ръцете си. После се разнесе гръм, обхвана го пламък и той загуби съзнание.

Мондиан Вантенеда се отпусна назад и мълчаливо се загледа някъде между фигурите на седналите хора, тъмни на фона на прозореца, чиито очертания, разсечени от триона на планините, лилавееха в падащия мрак.

— В горното течение на Аракерита индиански ловци на елени извадили трупа на бял човек, към чиито рамене била прикрепена издута от въздуха биволска кожа. Гърбът му бил разсечен, а ребрата счупени назад във форма на криле. Индианците се бояли от войските

на Кортес и искали да изгорят останките, но в селото им се отбил конен патрул на Понтерон, наричан Едноокия. Трупът бил закаран в лагера и в него разпознали дон Гилелмо. Дон Естебан никога не се върнал.

— Тогава откъде се знае тази история?

Гласът прозвуча като изскърцване. Прислужникът донесе канделабър. В подвижната светлина на пламъчетата се разкри лицето на питащия — лимоновожълто, с безцветни устни. Усмиваше се любезно.

— В началото ви предадох разказа на стария индианец. Той казвал, че Мазумак вижда всичко с окоето си. Може би се е изразявал митологично, ала по принцип е имал право. Било в началото на шестнадесети век и европейците слабо познавали възможностите за усиляване на зрението с помощта на шлифовано стъкло. Два огромни планински кристала, неизвестно дали създадени от природни сили или изваяни от човешки ръце, стояли на Главата на Мазумак и в пещерата в Утробата — така че при гледане в единия се виждало всичко в близост до другия. Това бил необикновен перископ, получен от две огледални призми на разстояние трийсет километра една от друга. Застаналият на върха на Главата индианец виждал двамата светотатци, навлизащи в Утробата на Мазумак. Може би не само ги е виждал, но и е причинил гибелта им.

Мондиан направи бързо движение с ръка. В кръга оранжева светлина на масата падна връзка ремъчета, завързани в единия край в дебел възел. Кожата с олющена боя се бе напукала дълбоко. Когато падаше, прошумоля, знак, че беше суха и стара.

— Значи е имало някой — завърши Вантенеда, — който е следял експедицията и е оставил описанието ѝ.

— Тогава вие знаете и пътя към пещерата със златото?

Усмивката на Вантенеда ставаше все по-равнодушна, сякаш отплуваше заедно с планините, изчезващи отвъд прозореца в леденостудената, мълчалива планинска нощ.

— Тази къща стои точно на входа към Устата на Мазумак. Котловината на мълчанието повтаряла с гръмовит екот всяка дума, изречена в нея. Това е бил естествен каменен високоговорител, хиляди пъти по-силен от електрическите.

— Как...?

— Преди векове светкавица ударила в огледалната плоча и я превърнала в купчина от кварцови отломъци. Котловината на мълчанието е тъкмо тази, към която гледат нашите прозорци. Дон Естебан и дон Гилелмо са дошли откъм Портата на ветровете, но Червените извори навярно отдавна са се изчерпали и днес гласът не предизвиква каменна лавина. Най-вероятно долината е била резонатор и определени звукови трептения са предизвикали разместване на варовиковата основа на върховете. Подземен трус затворил входа към пещерата. Там имало един висящ камък, който като клин отблъсквал една от друга двете стъклени стени. Трусът го изтръгнал, а стените се съединили навеки. Какво е станало по-късно, когато испанците направили опит да форсират клисурата, кой е съборил каменната лавина върху колоната пешаци на Кортес — не е известно. Мисля, че това никой никога няма да узнае.

— Е, драги ми Вантенедо, нали скалите може да се вдигнат във въздуха, да се пробие проход с машини, водата да се изпомпа от подземията... Не съм ли прав? — обади се дебелият нисък мъж в края на масата. Пушеше тънка пура със сламка.

— Така ли мислете? — Мондиан не криеше иронията си. — Няма сила, която би отворила Устата на Мазумак, ако Той не желае това — каза и рязко се отблъсна от масата. Течението угаси две свещи. Другите горяха със синкав блясък, а саждите хвърчаха над тях като малки нощни пеперуди. Той промуши между лицата окосмената си ръка, сграбчи от масата връзката ремъчета и на място завъртя количката с такава сила, че гумите на колелата изсвистяха. Гостите станаха и започнаха да напускат стаята.

Доктор Герберт седеше все така загледан в колебливия пламък на свещите. От отворения прозорец повя леден полъх. Той потрепера от пронизващия хлад и обърна очи към прислужника, който внесе и остави пред решетката на камината, обгорена в тъмносиньо, тежък наръч цепеници. Умело разрови жарта и майсторски изгради над нея покрив от върлини. Тогава някой отвори другата врата и докосна с ръка стената до нея. Камината от грапави камъни, прислужникът пред огнището, столовете с резбовани облегалки, свещниците, свещите, прозорците и планинската нощ отвъд тях изчезнаха в розовата матова светлина; изчезна и голямата маса с приборите и съдовете и в бялата, неголяма зала под сводестия таван остана само Герберт — на

единствения стол пред една квадратна плоча с неговата чиния и недояденото печено. Бе оцеляла само тази част от масата.

— Играеш ли си? Точно сега? На стари небивалици? — попита дошлият. След като спря прожекцията, той не без мъка взе да се освобождава от издутото, прозрачно фолио, което покриваше закопчания до шията мъхест комбинезон. Най-после го разкъса, без да може да освободи от него краката си в лъскавите, като от метал ботуши. Смачка фолиото и го захвърли. Драсна с пръст по гърдите си, комбинезонът се разтвори широко. Беше по-млад и по-нисък от Герберт, с гола, мускулеста шия над блузата без ръкави.

— Един часът е. Бяхме се уговорили за два. А хистограмите и без това знам наизуст. — Герберт повдигна плика малко смутен.

Другият разкопча дебелите кончови на ботушите, потътри се до металния бордюр по протежение на стените и бързо, като че ли разбъркваше с пръсти колода карти, започна да пуска холографските образи в обратна последователност: пиршеството, равнината с група стръмни варовикови върхове, белеещи се на лунната светлина като призрачен скелет на прилеп, блеснала в слънчев пек джунгла с пърхащи сред лианите разноцветни пеперуди, накрая пясъчна пустиня с високите конуси на термитници. Образите възникваха изневиделица, заобикаляха ги и изчезваха, за да преминат в следващите. Герберт търпеливо чакаше тази игра да омръзне на колегата му. В примигващата игра на светлини и багри, с папката с хистограмите в ръка, мислено той вече бе далеч от спектакъла, с който може би бе искал да заглуши изпълващото го безпокойство.

— Има ли някаква промяна? — попита накрая.

По-младият му колега върна на залата аскетичния ѝ вид и със сериозно изражение на лицето промърмори малко неясно:

— Не. Нищо не се е променило. Само Араго ме помоли да се отбием при него преди съвещанието.

Герберт примигна, неприятно изненадан от тези думи.

— Ти какво му каза?

— Че ще отидем. Защо ме гледаш така? Тази визита не ти ли е по вкуса?

— Не съм във възторг. Не можеше ли да откажеш? Ясно. И без теологичен компонент обаче проблемът ни е достатъчно гаден. Какво ли ще иска от нас? Спомена ли нещо?

— Не. Той е не само порядъчен, но и умен човек. И дискретен.

— Значи аз дискретно трябва да му разкрия, че сме канибали?

— Глупости. Впрочем той не ни вика да ни съди. Взехме ги на борда само за да ги съживим. И той добре го знае.

— За кръвта също ли знае?

— Нямам представа. Толкова ли е страшно? Хората са преливали кръв двеста години.

— В неговите очи това няма да е кръвопреливане, а оскверняване на тленни останки. Най-малкото. Кражба от трупове.

— На които и без това нищо няма да помогне. Трансплантациите са стари като света. Религиите — знам ли, не разбирам от тези въпроси, във всеки случай неговата църква не е била против тях. А изобщо — откъде са се взели у теб тези скрупули спрямо едно духовно лице, един монах? Командирът се съгласи, болшинството също, ако и не всички. Араго дори няма право на глас. Лети с нас като ватикански или апостолически пратеник. Като пасажер и зрител.

— Уж е така, Виктор. Но хистограмите се оказаха фатална изненада. Не биваше да допуснем да се вземат тези трупове на „Евридика“. Тогава аз бях против. Заир не ги закараха на Земята?

— Сам знаеш — така се получи. Освен това смятам, че ако някому се полага този наш полет, то — именно на тях.

— И голяма полза ще имат от това, щом в най-добрия случай ще успеем да реанимираме един за сметка на другите.

Виктор Терна гледаше Герберт с недоумение.

— Какво става с теб? Я се овладей! Не ние сме виновни. Условията на Титан не позволяваха да се постави диагноза. Да или не? Искане ми се да знам с кого всъщност отивам при този доминиканец. Да не си приел вярата на прадедите си? Виждаш ли нещо лошо в това, което трябва да направим, да поискаме? Грях?

До този момент спокоен, Герберт потисна обзелото го за кратко време раздражение.

— Прекрасно знаеш, че ще поискам същото, което ти и главният лекар. Познаваш и възгледите ми. Възкресяването не е никакво зло. Злото се крие там, че от двама, подлежащи на реанимиране, можем да съживим само един и че никой няма да направи избора вместо нас... Стига сме се туткали. Върви. Ще ми се вече всичко да е свършило.

— Трябва да се преоблека. Ще ме изчакаш ли?

— Не. Ще отида сам. Ела у него. На коя палуба беше?

— Трета в централния отсек. Ще бъда там след пет минути.

Излязоха заедно, но се качиха в различни асансьори. Герберт натисна съответните цифри и се понесе с овалната сребриста кабина. Яйцевидното транспортно средство спря леко, облата стена се разтвори спирално като бленда на фотоапарат. Отсреща, в светлината без видим източник, се редяха вдлъбнати врати с високи прагове като в някогашните океански кораби. Откри вратата с номер 84, с малка табелка „К. Р. Араго, МА., ДР. ДА.“ Преди да съобрази дали зад ДА се крие Делегат Апостолически^[1] или Doctor Angelicus — тази мисъл бе толкова глупава, колкото и неуместна, — вратата се разтвори. Герберт влезе в просторна каюта със стени, покрити с библиотечни рафтове зад стъкло. На двете срещуположни стени от тавана до пода имаше картини в светли рамки — отдясно „Дървото на познанието“ от Кранах с Адам, Ева и змията, а отляво — „Искушението на свети Антоний“ от Бош. Преди да успее да разгледа странните създания, носещи се по небето на това „Искушение“, всмукнатият от библиотечните рафтове Кранах разкри проход, в който се появи Араго в бяла монашеска сутана, и преди картината да се върне на мястото си като врата, лекарят забеляза зад доминиканеца черен кръст на бялата стена. Поздравиха се с ръкостискане и седнаха до ниската масичка с безразборно разхвърляни книжа, графики и разтворени дебели томове със стърчащи от тях разноцветни листчета. Араго имаше слабо, доста мургаво лице с проницателни сиви очи под почти белите вежди. Сутаната изглеждаше прекалено широка за него. В жилестите си ръце на пианист държеше обикновен дърводелски метър. Герберт неохотно плъзгаше поглед по гръбчетата на старите книги. Не му се щеше да заговори пръв. Очакваше въпроси, които не му бяха зададени.

— Доктор Герберт, моите познания не могат да се сравняват с вашите. Мога обаче да говоря с вас на езика на Ескулап. Преди да облека тези дрехи, бях психиатър. Главният лекар ми предостави данни за... тази операция. Тяхното красноречие е перфидно. Поради несъвпадение на кръвните групи и тъканите нас ни интересуват двама от замразените, но само един може да бъде събуден.

— Или нито един — изплъзна се от устата на Герберт почти мимоволно. Сигурно защото монахът избегна точния термин: възкресяване от мъртвите. Доминиканецът го разбра светкавично.

— Формулировката е важна за мен, за вас навярно е без значение. Безпредметно е да се дискутира на есхатологично равнище. Някой на мое място би казал, че човекът е наистина мъртъв, когато е в състояние на разлагане — след настъпване на необратими промени в тялото. И че на кораба има седем такива. Знам, че се налага да се посегне на техните тленни останки. Разбирам необходимостта, която нямам право да одобря. От вас, докторе, и от вашия колега, който ще дойде във всеки момент, очаквам само отговора на един въпрос. Можете да откажете да отговорите.

— Слушам ви — отвърна Герберт, усещайки, че настръхва.

— Несъмнено се досещате. Става дума за избора.

— Мнението на Терна се покрива с моето. Не разполагаме с никакви обективни критерии. А вие, след като сте се запознали с данните, също го знаете... отче Араго...

— Знам. Оценката на шансовете е свръхчовешките сили. Медиконите направиха не знам колко си билиона изчисления и дадоха на двама от деветимата шанс деветдесет и девет процента, с отклонение на границите на неизбежната грешка — като шансове в алтернатива. Обективни критерии няма и затова се осмелявам да попитам какви са вашите критерии.

— Пред нас стоят два проблема — с известно облекчение заговори Герберт. — Като лекари ще поискаме от командира известни промени в навигацията. Не се съмнявам, че ще бъдете на наша страна, отче?

— Аз нямам право на глас.

— Така е. Но вашата позиция не може да не повлияе...

— Върху резултата от съвещанието ли? Та той е вече предопределен. Не допускам да има възражения. Повечето ще се изкажат „за“. А окончателното решение е в ръцете на командира и аз бих се учудил, ако лекарите не го знаят.

— Ще искаме по-големи промени, отколкото възнамерявахме първоначално. За нас деветдесет и деветте процента не са достатъчни. Важен е всеки пореден знак след десетичната точка. Енергетичните разходи заедно със забавянето на експедицията ще бъдат огромни.

— Това е нещо ново за мен. А... другият проблем?

— Изборът на трупа. Напълно безпомощни сме, тъй като поради скандалните недоглеждания, елегантно наречени от

радиоспециалистите „претоварване на каналите за връзка“, не можем да установим нито имената, нито длъжностите, нито биографиите на тези хора. В действителност станалото е нещо повече от небрежност. Когато взехме на борда контейнерите с тях, не знаехме, че както паметта на старите компютри от мината в Граал, така и на изчислителните машини в Ръомбден е била до голяма степен увредена при демонтирането. Лицата, отговорни за съдбата на онези, които нашият командир взе на борда, заявиха, че бихме могли да получим данните от Земята. Не е известно само кога, кой, кому е дал такава нареждане — известно е, че всички са си измили ръцете, тъй да се каже.

— Така става, когато задълженията и отговорностите на много хора се покриват. Кое то не е никакво оправдание...

Монахът замълча, погледна Герберт в очите и тихо попита:

— Вие бяхте против вземането на трупове на борда, нали?

Герберт потвърди с неохотно кимване:

— В суматоката преди старта ничий самотен глас, при това на лекар, а не на опитен астронавт, нямаше да бъде чуто. Ако съм бил против, изпитвайки известни опасения, сега не ми е по-леко.

— Тогава какво? На какво ще разчитате? Зарове ли мислите да хвърлите?

Герберт настръхна.

— Изборът ще зависи само от нас. След съвещанието, ако нашите искания бъдат приети в чисто технически аспект. Навигационен. Ще направим ново медицинско и всякакво изследване и ще претърсим съдържанието на витрификатора — до последната прашина.

— Какво влияние ще окаже върху реанимирания неговото идентифициране?

— Може би никакво. Във всеки случай то няма да бъде съществен признак в медицински аспект.

— Тези хора — монахът внимателно претегляше всяка своя дума, говореше бавно, сякаш стъпваше по все по-тънък лед — са загинали при трагични обстоятелства. Едните — като са изпълнявали обикновените си задължения на работници от мините и предприятията. Другите — като са отивали на помощ на първите. Вие допускате ли такава разграничаване като критерий — ако възникне?

— Не.

Отговорът дойде незабавно и категорично. Стената с книгите пред седналите се разтвори. Терна влезе и се извини за закъснението.

Монахът стана. Герберт го последва.

— Научих всичко, което можех да науча — каза Араго. Беше по-висок от двамата лекари. Зад гърба му Ева се обръщаше към Адам, а змията пълзеше по райското дърво. — Благодаря ви, господа. Нашите специалности имат допирни точки. Ние не оценяваме никого по заслугите и вината, така както вие не спасявате никого съгласно тези критерии. Не ви задържам повече. Ще се видим след съвещанието.

Излязоха. Герберт предаде накратко на колегата си разговора с пратеника на папския престол. От идеално кръглата площадка, където се събираха няколко коридора, влязоха в яйцевидния, матовосребрист асансьор. Светлинките на палубите, край които преминаваха, примигваха зад кръглите прозорци. Седнали един срещу друг, лекарите мълчаха. Кой знае защо, и двамата се чувствуваха засегнати от сентенцията, с която монахът обобщи срещата. Ала това впечатление бе твърде смътно, за да си струва да го обсъждат преди това, което ги очакваше.

Заседателната зала се помещаваше в петия отсек на „Евридика“. Наблюдаван, в полет отдалече, корабът приличаше на дълга бяла гъсеница с издути, сферични сегменти, при това крилата гъсеница, защото отстрани стърчаха носещи плоскости с разположените в края им хидротурбини. Сплесканата муцуна на „Евридика“ бе заобиколена с множество антени, като с мустачки или щипци. Когато космическият кораб се ускоряваше, движеше се с пълен ход или спираше, сферичните отсеци, свързани с къси цилиндри с трийсетметров диаметър, се закрепваха и обездвижваха чрез двоен вътрешен кил. Двигателите, наричани хидротурбини, бяха в действителност правопоточни термоядрени реактори, като за гориво служеше водородът от космическото пространство.

Това задвижване се оказа по-добро от атомното. Коефициентът на полезно действие на атомните горива намалява при скорости, близки до скоростта на светлината, защото по-голямата част от кинетичната енергия се отнема от реактивната струя, безполезно биеща в пространството, и само малък процент от освобождаваната

мощност се предава на ракетата. На свой ред фотонното, тоест задвижване със светлинен двигател, изисква да се натовари корабът с милиони тонове материя и антиматерия като анихилационно гориво. Затова пък правопоточните термоядрени двигатели^[2] се зареждат с междузвездния водород. Неговите вездесъщи атоми са обаче така разпръснати в галактическия вакуум, че двигателите от този тип започват да работят ефективно само при скорост над 30 хиляди километра в секунда, а пълната си мощност достигат при скорост, близка до тази на светлината. Поради това корабът с такова задвижване не може нито да стартира сам от планетата — прекалено тежък е, нито сам да се ускори до момента, когато атомите, нахлуващи във входа на реакторите, се сгъстят достатъчно, за да бъдат запалени. И тогава той се понася така устремно, че и най-високият космически вакуум натъпква в тяхната паст достатъчно количество водород, та в горивните камери да пламнат изкуствено запалените слънчеви лъчи. Коефициентът на полезно действие нараства и звездолетът, необременен със запаси от собствено гориво, може да лети с постоянно ускорение. След по-малко от една година ускоряване, равно на земното ускорение, той постига почти деветдесет и девет процента от скоростта на светлината и когато на борда му текат минути, на Земята изминават десетилетия.

„Евридика“ бе изградена на орбита около Титан, който щеше да ѝ послужи за стартов трамплин. Конвенционалните ядрени реактори превърнаха милиони тонове от масата на спътника в енергия за генераторните системи, а лазерните стартови оръдия удариха със снопове светлина в гигантската кърма на „Евридика“ — както барутните газове в дъното на артилерийски снаряд. Най-напред с астроинженерни работи бе обелен спътникът от гъстата му атмосфера и върху плочата на екваториалния континент бяха изградени радиохимични инсталации и хидроядрени електроцентрали, след като планините му бяха разтопени чрез кумулативни топлинни удари от спътници за еднократна употреба. Техните залпове превърнаха планинския масив в лава, а после температурата бе понижена чрез криобалистични бомби, така че червеното разтопено море да се превърне в гладката, твърда равнина на изкуственото Mare Herculanum. Върху дванайсетте хиляди квадратни мили на тази равнина израсна гора от лазерни излъчватели — истинският Херкулес

на експедицията. В критичния ден и секунда той даде огън, за да изхвърли „Евридика“ от стационарната ѝ орбита. Издължаващият се сноп кохерентна светлина тласкаше с все сила кърмовите огледала, докато корабът напусна Слънчевата система. С отслабването на ускоряващия лъч корабът започна да си помага със собствените стартови двигатели, чиито изгорели степени изхвърли в пространството след Плутон. Едва там засвириха неговите зинали във вакуума хидротурбини.

Понеже те щяха да работят през целия път, корабът се ускоряваше равномерно, поради което притеглянето на него бе почти равно на земното. То действуваше само по надлъжната му ос. Затова всеки сферичен отсек на „Евридика“ беше самостоятелна единица. Палубите в него се простираха от борд до борд, да вървиш нагоре означаваше да се приближаваш до носа, а надолу — към кърмата. Когато целият кораб спираше или променяше курса си, оста на тягата се отклоняваше от оста на отделните отсеци; в резултат таваните биха се превърнали в стени или — най-малкото — палубите биха се наклонили. За да се избегне това, всеки сегмент съдържаше сфера, въртяща се в своето бронирано термоизолационно легло като в търкалящ се лагер. Жироскопите имаха грижата реактивната сила да бъде винаги перпендикулярна на всички палуби. От осемте жилищни сегменти от корпуса. При подобни маневри палубите на отделните сфери се отклоняваха от главната килова ос на кораба. Но и тогава можеше да се преминава от един сегмент в друг — благодарение на тунелната система от допълнителни шлюзове, наричани „охлюви“; промените в силата на тежестта или отсъствието ѝ биха се усещали само когато асансьорът преминава от сегмент в сегмент.

Когато обстоятелствата наложиха да се свика спешното съвещание, първото след старта, на „Евридика“ ѝ предстоеше цяла година непрекъснато ускоряване, тъй че силата на тежестта в нея оставаше непроменена.

За събрания на екипажа служеше петият отсек, наричан парламент. Под сводестия таван се простираше не много висок амфитеатър — зала с четири реда пюпитри, разсечени на равно разстояние с наклонени преходи. До единствената плоска стена имаше дълга маса, всъщност блок от непрекъснат ред пултове с монитори. Зад

тях, с лице към присъстващите, заемаха местата си навигаторите и подчинените им специалисти.

Особеният състав на командването бе предопределен от специфичните задачи на експедицията. Полета командуваше Бар Хораб, за двигателите отговаряше главният енергетик Каргнер, за връзката — радиофизикът Де Вит, а начело на групата учени — заангажирани още по време на полета или очакващи да се излявят след пристигане в целта — стоеше полистор Номура.

Когато Герберт и Терна се изкачиха на горната галерия, съвещанието вече бе започнало. Бар Хораб четеше постулатите на лекарите. Никой не погледна влизащите, само главният лекар Хрус, седнал между командира и главния енергетик, изрази неодобрението си, като смръщи вежди. В пълната тишина се разнасяше флегматичният глас на Бар Хораб:

— ... изискват намаляване на тягата до една десета. Смятат това за необходимо при съживяването на тленните останки, които се съхраняват в хладилните камери. Това означава снижаване на тягата до долната граница. Мога да го направя. По този начин цялата програма на полета, всички направени изчисления ще отпаднат. Бихме могли да подготвим нова програма. Първата бе изготвена от пет независими проектантски групи на Земята, за да се намали вероятността за грешка. По нашите сили е да изготвим нова програма. Тя ще бъде подготвена от два наши колектива — поради което ще се окаже не така сигурна както предишната. Рискът е малък, но реален. Затова питам вас: ще гласуваме ли по искането на лекарите без обсъждане, или най-напред ще им поставим някои въпроси?

Повечето се изказаха за обсъждане. Хрус не взе лично думата, а я даде на Герберт.

— В думите на командира се съдържа известен упрек — започна той, без да става от мястото си в най-горния ред на пюпитрите. — Насочен е към тези, които ни предадоха намерените на Титан трупове, без да се погрижат за тяхното състояние. В тази насока може да се проведе разследване, за да се открият виновните. Но дали те са сред нас или не, положението не се променя. Наша задача е да бъде възстановен човек, запазен малко по-добре от фараонска мумия. Тук се налага да навляза в историята на медицината. Опитите за витрифициране започват през XX век. Богатите старци се оставяли да

ги погребат в течен азот с надеждата, че някога ще бъдат възкресени. Явна глупост. Замразеният труп може да се затопли само за да изгние. След това хората се научили да замразяват дребни фрагменти тъкани, яйцеклетки, сперма и прости едноклетъчни организми. Колкото по-голям е обектът, толкова по-трудна е витрификацията. Тя означава светкавично превръщане на всички течности в организма в лед, като се прескача фазата на кристализация, защото кристалите предизвикват необратимо увреждане на деликатната клетъчна структура. Витрификацията обаче превръща за части от секундата тялото и мозъка в стъкло. По-лесно би било да се загрее произволен обект до висока температура. Да се охлади той толкова бързо до почти нула градуса по Келвин е несравнимо по-трудно. Звънчевите витрификатори на жертвите от Титан са били примитивни и са действували много брутално. Когато приемахме контейнерите, ние не познавахме устройството им. Затова състоянието на тленните останки беше такава изненада.

— За кого и защо? — попита някой от първия ред.

— За мен като психоник, за Терна като соматик и, разбира се, за нашия главен лекар. Защо? Получихме контейнерите без каквато и да било спецификация, без схема на витрификаторите от миналия век. Не знаехме, че звънците със замразените хора са били частично смачкани от ледника и че после, след откриването им на място са били поставени в термосни резервоари с течен хелий, за да бъдат прекарани с космическа совалка до нашия кораб. През четиристотинте часа от старта, през които „Херкулес“ ни ускоряваше, имахме двойна сила на тежестта и едва след това можахме да пристъпим към оглед на контейнерите.

— Това беше преди три месеца, колега Герберт — обади се същият глас ниско в залата.

— Така е. През това време установихме със сигурност, че няма да можем да съживим всички. Трима изключихме веднага, понеже мозъците им бяха смачкани. От останалите можем да съживим само един, макар че по принцип подходящи за реанимация са два трупа. Работата е там, че тези хора са имали в сърдечно-съдовата си система кръв.

— Истинска кръв ли? — попита някой от друго място в залата.

— Да. Еритроцити, плазма и тъй нататък. В холотеките имаме данни за кръвта, но, не можем да направим кръвопреливане, защото нямаме кръв. Затова размножихме еритробласти, взети от костния мозък. Осигурихме кръв, но възникна една друга трудност — несъвместимост на тъканите. Подходящи за реанимация са два мозъка. Ала жизненоважните органи стигат само за един човек. От двамата може да се сглоби един. Фатално, но нищо не може да се направи.

— Защо да не се възкреси мозъкът без тяло? — предложи някой.

— Не възнамеряваме да правим това — отвърна Герберт. — Не сме тук, за да извършваме кошмарни експерименти. При съвременното равнище на медицината ще бъдат кошмарни. Впрочем въпросът не е в дефинициите; а в правата и отговорността. Намесваме се в сферата на космоплаването като лекари, а не като астронавти. Никой страничен човек не може да ни нарежда какво да правим. Затова няма да навлизам в подробностите около операцията. Налагаше се да извлечем калция от скелета и да го метализираме. Да премахваме с хелий излишъка от азот в тъканите, да канибализираме няколко трупа заради един. Това си е наша работа. Ще поясня само в какво се състои нашата задача. Нуждаем се от възможно най-слаба гравитация по време на реанимирането на мозъка. Най-добре би било — пълна безтегловност. Само че тя не би могла да се получи без изключване на двигателите, което би разстроило из основи програмата на полета.

— Не си струва да си губим времето за обяснения, колега — не криеше раздражението си главният лекар. — Командирът и присъстващите искат да знаят как ще обоснове това искане.

Не каза „нашето“, а „това искане“. Герберт се престори, че не е забелязал неточната формулировка — убеден Впрочем, че не е случайна, — и рече с привидно спокойствие:

— Нормално невроните в човешкия мозък не се делят. Не се размножават, защото представляват материал за индивидуалната самоличност, като паметта и другите черти, наричани популярно характер, душа и прочие. В мозъка на хората, витрифицирани на Титан по такъв примитивен начин, са възникнали липси. Бихме могли да накараме съседните неврони да се делят, но по този начин ще унищожим индивидуалността на така третираните и запазените нервни клетки. За да спасим индивидуалната самоличност, трябва да направим така, че да се размножават възможно най-малък брой неврони;

производните неврони са като бебешки — нови и празни. Дори при нулева сила на тежестта няма гаранция дали възкресеният мозък няма да страда от амнезия. И до каква степен. При витрификацията известна част от паметта се унищожавя безвъзвратно дори при най-съвършените криостати, защото деликатните връзки на синапсите получават увреждания на молекулно равнище. По тази причина ние не твърдим, че възкресеният ще бъде същият човек, който е бил преди сто години. Твърдим само, че колкото по-слаба е силата на тежестта по време на реанимирането на мозъка, толкова по-големи ще са шансовете за спасяване на индивидуалността. Свърших.

Бар Хораб хвърли бегъл поглед към главния лекар, който изглеждаше напълно погълнат от разглеждането на някакви книжа.

— Смятам, че гласуването е излишно — каза той. — С правото си на командир нареждам да се изключи тягата в срока, който определят лекарите, и за необходимото им време. Закривам съвещанието.

Цялата зала се размърда. Бар Хораб стана, леко докосна рамото на Каргнер и двамата се насочиха към долния изход. Герберт и Терна почти хукнаха към горния изход, преди някой да успее да ги заговори. В коридора срещнаха доминиканеца. Нищо не каза, само им кимна и тръгна по пътя си.

— Не очаквах това от Хрус — подхвърли Терна, докато се качваха с Герберт в асансьора. — Затова пък командирът е — о! — мъж на място. Предчувствувах как ще се нахвърлят върху нас колегите от „братските професии“ и най-вече „психонавтите“. А той отсече като с нож...

Асансьорът вече забавяше ход, светлините край тях примигваха все по-бавно.

— Остави го Хрус — измърмори Герберт. — Ако държиш да знаеш, преди съвещанието Араго е говорил с Хораб.

— Откъде знаеш?

— От Каргнер. Араго е бил у Хораб преди разговора с нас.

— Мислиш, че...?

— Нищо не мисля. Знам само едно: той ни помогна.

— Като теолог обаче.

— Не разбирам от това. Но той разбира от медицина и теология. Как свързва едното с другото, си е негова работа. Ела да се

преоблечеш, трябва да подготвим всичко. И кажи кога започваме.

Преди операцията Герберт прочете още веднъж протокола, изпратен от холотеката.

При работата на Титан най-тежките земекопни машини спрели, защото индикаторите им показвали близост на метал и затворена в него органична материя. Последователно изпод бърнамските ледове били извадени седем стари гигантохода, а от тях — шест трупа. Два от диглаторите лежали на разстояние само неколкостотин метра един от друг. Първият бил празен, а вторият съдържал човек в звънчев витрификатор. В ледника се вгризали багери от осмо поколение, в сравнение с които диглаторът бил джудже. Ръководителите на обекта спрели автоматите-исполини и изпратили за издирване на останалите жертви — бърнамската депресия била погълнала девет души, — самоходни сонди с високочувствителни биосензори. Не били открити никакви следи от онзи, който бил напуснал диглатора. Броните на диглаторите били смачкани под натрупваните пластове лед, но витрификаторите се били съхранили учудващо добре. Контролният екип възнамерявал да ги изпрати незабавно за реанимиране на Земята, но това означавало замразените тела да бъдат подложени на претоварване трикратно: при старта на малката космическа совалка от Титан, при ускоряването на транспортната ракета по линията Титан–Земя и при кацането на Земята. Рентгеноскопията на контейнерите разкрила тежки увреждания на всички трупове и сред тях счупвания на черепната основа, поради което този толкова сложен начин за транспортиране бил оценен като рискован. Тогава някому хрумнало да предадат витрификаторите на „Евридика“, която разполага с най-съвременна реанимационна апаратура, а нейното ускорение при старта вследствие на гигантската маса на кораба би трябвало да бъде незначително. Открит оставал въпросът за идентифицирането на тленните останки — невъзможно без отваряне на витрификаторите. Хрус, главният лекар на „Евридика“, се договорил с командуването и щаба на SETI, че точните данни и имената на изтръгнатите от ледовете на Титан хора ще бъдат предадени от Земята по радиото, понеже всички дискове на компютърната памет, демонтирани преди тези събития, вече лежали в архивите на швейцарския център на SETI. До старта каналите за връзка били претоварени, някой или нещо — човек или калкулатор^[3] — бил приписал на емисията с данните ниска степен

на важност и „Евридика“ бе напуснала околоспътниковата орбита, преди лекарите да разберат за липсата на тази информация. Главният лекар и Герберт реагираха, но безрезултатно, защото корабът вече се ускоряваше, пришпорван от лазерите на „Херкулес“. В тази фаза на полета Титан приемаше цялата мощност на светлинния обратен тласък и планетолозите се опасяваха, че той може да се разпука. Опасенията не се оправдаха, но ускоряването не протичаше така гладко, както предвиждаха проектантите. „Херкулес“ натика кората на спътника навътре в литосферата, бурните сеизмични вълни приведоха в движение лазерната площадка и макар че тя издържа това земетресение — или по-скоро титанотресение, — светлинният лъч трепереше и се отклоняваше. Наложиха се да намалят излъчваната мощност, да изчакат трусовете да престанат и тогава отново да насочат колимираните лазери към огледалната кърма на кораба. Това създаде трудности във връзката, натрупаха се неизпратени съобщения и което бе още по-лошо, Титан, две години преди това избутан от околностите на Сатурн и забавил въртенето си, за да може „Херкулес“ да пришпори „Евридика“ със светлина в относителен покой, сам започна да се поклаща. Стотици хиляди стари бойни ядрени глави, забити като аварийна резерва в тежкия спътник, спряха накрая и това клатушкане. Не беше лесно да се направи това. По тази причина и реаниматорите не можеха да пристъпят към работата се, след като „Евридика“, уцелвана и изпускана в течение на седмици, приемаше поредното завръщане на лазерния сноп върху кърмата като разпространяващи се по целия кораб трусове.

Трудностите с колимирането на лазерите, сеизмичните трусове на Титан, незапалването на няколко от помощните двигатели отложиха операцията по възкресяването, което много хора от екипажа оправдаваха с факта, че шансовете да се върнат намерените хора към живота и без това не бяха високи. С всеки ден на равномерното вече ускоряване връзката със Земята се влошаваше, а предимство имаха радиограмите, предопределящи успеха на експедицията. Накрая корабът получи от Земята имената на шест от замразените жертви и техните снимки и биографии, но те не бяха достатъчни за идентифицирането на всяка от тях. Лицевите части на черепите бяха смазани при експлозивно протичаща витрификация. Повторните имплозии вътре в криотейнерите бяха смъкнали от замръзващите хора

дрехите, които са носели под скафандрите, а кислородът от спукваните скафандри бе избутал остатъците от тях в азотните ковчези, превръщайки ги в прахан. После се говореше, че от Земята ще предадат отпечатъци от пръсти и данни за състоянието на зъбите, но те дойдоха само да увеличат конфузната бъркотия. Поради прастарото съперничество между Граал и Ръомбден компютърните дневници на обектите били водени небрежно, пък и никой не знаел дали част от оцелелите дискове на паметта не са били унищожени, или са били изпратени в архивите извън Швейцария. Човекът, който можеше да бъде съживен на „Евридика“, без съмнение е носел едно от имената: Ансел, Навада, Пирко, Кохлер, Парвис, Иллума. На лекарите не им оставаше нищо друго, освен да разчитат, че след като излезе от амнезията след реанимирането, спасеният ще познае името си в списъка — ако изобщо си го спомни. Хрус и Терна хранеха такава надежда, а Герберт като психоник се съмняваше. Щом установиха срока на операцията, той отиде при командира да сподели с него затруднението на лекарите. Практично мислещият Бар Хораб се съгласи, че си струва да изследват още веднъж съдържанието на изпразнените от телата витрификатори.

— Най-подходящи тук биха били криминолозите и съдебните вещи лица — отбеляза. — Но щом нямаме такива на борда, ще ви помогнат... — замисли се той — Лакатош и Бела. Физиците също са своего рода детективи — добави с усмивка.

Физиците изкачиха на етаж на главната лаборатория почернелия като опушен от огън криотейнер. Приличаше на изкривен саркофаг. Масивните клещи го стиснаха и щом ключовете освободиха външните скоби той се отвори бавно, с пронизително скърцане. Под открехнатия капак на ковчега се разкри черната му вътрешност. Скафандърът в нея бе сплескан, неговия собственик от седмици пребиваваше в течен хелий заедно с азотния блок, в който бе замразен. Лакатош и Бела извадиха празния скафандър и го проснаха върху ниска метална маса. След изваждането на трупа го бяха огледали, ала не бяха намерили нищо друго освен парченца тъкан и преплетени проводници от климатичната инсталация. Сега разпориха заскрежения скафандър от пръстена за прикрепване на шлема, по протежение на торса и дългите крачоли, до солидните обувки. Демонтираха от него спиралните тръбички заедно с частите от натрошените кислородни маркучи, а

накрая Бела се мушна с ръчна лампа в цилиндричния криотейнер. За да го облекчи, манипулаторът разсече бронираните ламарини и ги разтвори широко. Скафандърът се бе спукал по шевовете, свързващи ръкавите с корпуса — или когато диглаторът е попаднал под нарастващото налягане на срутилия се върху него бърнамски ледник, или от вътрешното налягане на експлозивната витрификация. Ако затвореният в него човек е имал лични вещи, те биха могли да изпаднат при разкъсването на скафандъра и заедно със струите замръзващ азот и човешка кръв да отидат в контейнера — в мига, когато върху неговия дотогава разкрит отвор е паднал калпакът от специална стомана, изолиращ от външния свят умирацията в скафандъра човек.

Наложи се да използват хидравлично менгеме, за да издърпат калпака, понеже челюстният манипулатор се оказа прекалено слаб. Двамата физици и лекарят отстъпиха назад на няколко крачки от платформата — операцията беше доста груба. Преди приличащият на огромен артилерийски снаряд калпак да потрепери и почне да се изхлузва от горната част на контейнера, изпод ванадиевите зъби отхвъркнаха големи парчета от бронята. Хората чакаха края на манипулацията. Едва когато черните като сгурия парчета престанаха да хвърчат и снетият от криотейнера звънец обърна към тях черната си вътрешност, Лакатош го вдигна с четирилостовия манипулатор под тавана. Бела реши още веднъж да изследва резервоара. И тогава всички неволно се вцепениха — отчупващите се докрай по шевовете ламарини потрепнаха и бавно паднаха на пода като повторение на вече преживяната някога агония. Дистанционно управляваните челюсти пренесоха във въздуха тежката качулка в другата част на залата и я оставиха там като половинка от празна бомба толкова внимателно, че тя стъпи върху алуминиевата ламарина, без да издрънчи. Бела се приближи до разтворения резервоар. В Средата тъмнееха остатъците от вътрешното покритие, изсъхналите слоеве приличаха на увехнали и обгорени листа. Лакатош надничаше през рамото му. Беше достатъчно добре осведомен за витрификацията. По времето на Граал и Ръомбден калпакът бил нахлузван върху човека чрез взривни заряди, за да може процесът на вледеняване да протече възможно най-бързо. Макар да оставал облечен със скафандъра си, витрифицираният човек трябвало най-напред да свали шлема си. Калпакът бил тапициран с пневматични

възглавници, за да не смаже главата му при удара. При спукването си те предпазвали, общо взето, замразявания човек, в чиято уста впръскващият конус помпал течен азот, най-често строшавайки зъбите и дори челюстните кости. Целта била мозъкът да се замрази изведнъж, от всички страни, следователно — и отдолу, непосредствено над небцето. Не било по силите на тогавашната техника да избегне тези травми. Физиците обелваха постепенно слоевете трошливо покритие и ги поставяха един до друг, докато инструментите оголиха металното дъно на криотейнера. Сред натрошените, овъглени остатъци те попаднаха на обект също смачкан, но със запазена форма на малка книжка с обгорени ъгли. Полуовъгленият предмет бе така крехък, че при докосване се разпадаше на пепел, затова го сложиха под стъклен похлупак — и дъхът на човек можеше да го повреди.

— Прилича на малък калъф. Може дори да е от животинска кожа. *Porte feuille*. Тогава хората са носели такива. А документите са били предимно от целулоза, преработена на хартия.

— Но и с пластмасови полимери — добави Герберт.

— Не звучи особено обнадеждаващо — отвърна физикът. — При тези условия старите пластмаси не са по-устойчиви от целулозата. Това нещо как ли е попаднало в контейнера?

— Лесно можем да си представим. — Лакатош доближи ръцете си една до друга. — Когато той е натиснал контакта, долният звънец е влязъл откъм краката до гърдите му, а горната част, изстреляна едновременно с долната, се е нахлузила върху нея. Зарядите са били имплозивни, но, разбира се, не такива, че да смачкат човек. Азотът е изпълнил скафандъра, той се е спукал под мишницата, а излизацият от него въздух би могъл да съблече човека до голо. Въздушната вълна неведнъж е разголвала по подобен начин войниците при близка експлозия...

— Какво ще правим с находката?

Герберт гледаше как физиците най-напред запълниха купола с втвърдяваща се течност, как извадиха отливката, в която плоската дрипа се чернееше като насекомо в кехлибар, и я взеха за анализ. Откриха химикали, използвани някога при печатането на книжни пари, органични съединения, типични за щавената и боядисвана животинска кожа, както и нищожни следи от сребро. Те навярно бяха останали от фотографии, съдържащи соли на среброто. Като

променяха твърдостта на лъчите, физиците фиксираха извадените от отливката останки и накрая получиха сложен палимпсест — нещо като безразборно разхвърляни букви и малки кръгчета — може би печати. Хроматографът отдели сенките на печатните знаци от мастилото на ръкописните букви, защото за щастие мастилото съдържаше минерален компонент. Останалото извършиха филтрите на микротомографа. Резултатът бе скромнен. Ако действително бяха открили документ за самоличност, името не подлежеше на разчитане, а от фамилията установиха само първата буква: П. Тя можеше да наброява от пет до осем букви. С П започваха фамилиите на двама души — от които имаше възможност да се съживи един. На мониторите бяха излъчени спинограмите на всички, които почиваха в течния хелий. Това заснемане по слоеве, далеч по-прецизно от някогашния рентген, позволяваше да се установи възрастта на жертвите с точност до десет години въз основа на калцинирането на ставите и кръвоносните съдове, защото по времето, когато са живеели тези хора, медицината не е умеела да предотвратява промените, наричани склероза. Двамата мъже, подходящи за реанимиране, си приличаха по телосложение, лицевите части на черепите им се нуждаеха от възстановяване чрез пластична хирургия, кръвните им групи съвпадаха, а лекото калциниране на ребрата и аортата говореше за възраст от тридесет до четиридесет години. От биографиите им, които съдържаха и историята на прекараните болести, се виждаше, че нито един не е бил подлаган на оперативна намеса, оставяща белези по тялото. Лекарите знаеха този факт, но искаха и физиците да хвърлят едно око и да си кажат мнението. Изследването използваше магнитния резонанс на атомните ядра в организма. Физиците само поклатиха глава — ядрата на стабилните елементи са добри, но нямат възраст. Друга работа, ако в телата на тези хора имаше радиоактивни изотопи. Всъщност изотопи се намериха, но и това с нищо не помогна — и двамата някога са били облъчени с доза от порядъка на 100–200 рема. Вероятно през последните часове от живота им.

Разглеждането на вътрешните органи на човека в различни срезове е анонимно и абстрактно занимание. Но видът на голите трупове, вкочанени в азотния лед под хелия и особено на техните лица бе такъв, че Герберт предпочиташе да го спести на физиците. Очните кухини на двамата мъртъвци бяха ненарушени, кое прибави към

проблемите на лекарите още един — слепотата на единия би предопределила независимо от тях избирането на другия за съживяване. След като физиците си отидоха, Терна седна върху платформата с разпорения криотейнер и остана там, неподвижен и мълчалив, докато Герберт не издържа напрежението.

— Е? — попита. — Кой?

— Да бяхме се консултирали с Хрус... — промълви колебливо Терна.

— Защо? Tres faciunt collegium?^[4]

Терна стана, чукна по клавиатурата, екранът послушно показва две успоредни колони цифри с една червена отдясно. Тя мигаше тревожно. Лекарят изключи апарата, сякаш не можеше да гледа картината. После пак посегна към клавиша, но Герберт го прегърна през раменете и го спря.

— Недей. Няма смисъл. Другият го гледаше в очите.

— Можем да се посъветваме с... — не довърши изречението.

— Не. Никой няма да ни помогне. Хрус...

— Нямах предвид Хрус.

— Знам. Исках да кажа, че формално погледнато, Хрус ще вземе решение, ако се обърнем към него. Като главен лекар е длъжен да го направи, но от наша страна това би било недостойно изклончване. Впрочем нали го видя как се измъкна... Нека не опъваме струната прекалено. След един час... вече след по-малко от час Каргнер ще спре тягата. — Той пусна Терна и натисна клавиша за състоянието на готовност на реанимационната зала, продължавайки да говори:

— Умрелите ги няма. Не съществуват, като че ли никога не са се раждали. Няма да убием никого. Ще създадем отново един живот. Погледни нещата от тази страна.

— Чудесно — отвърна Терна с блеснали очи. — Прав си. Това е красива постъпка. Отстъпвам ти я. Ти ще избереш.

Бялата змия, увила се около чашата, изобразена на стената, светна в знак на готовност.

— Добре — каза Герберт. — При едно условие. Работата ще си остане между нас и никой няма да научи. Преди всичко ТОЙ. Разбираш ли?

— Разбирам.

— Размисли добре. След операцията всички трупове ще отидат зад борда. Аз ще изтрия данните в холотеката. Но ние двамата, аз и ти, ще го знаем, ще го знаем, защото не можем да го изтрием от собствената си памет. Ще можеш ли да забравиш?

— Не.

— А да мълчиш?

— Да.

— Пред всички?

— Да.

— Докрай? Терна се поколеба:

— Слушай... нали всички знаят... Ти Сам каза на съвещанието, че се налага да избираме...

— Принуден бях. Хрус знаеше как стоят нещата. Но след като изтрием данните, ще кажем, че този човек е имал обективно предимство, открито от нас тук и сега.

Терна наведе глава.

— Съгласен съм.

— Ще напишем протокол. Ще го напишем заедно. Ще фалшифицираме две позиции. Ще подпишеш ли?

— Да. Ако и ти подпишеш.

Герберт отвори шкафа до стената. В него бяха закачени сребристи комбинезони с бели ботуши и стъклени маски за лицето. Взе своя и започна да се облича. Терна го последва. В централната кръгла колона на залата се отвори врата, която разкри осветената вътрешност на асансьора. Вратата се затвори, асансьорът отплува надолу. Опусиялата зала притъмня, само над светлите точки по табелката на стената се белееше змията на Ескулап.

[1] Делегат на папския (апостолически, ватикански, свети) престол — Б.пр. ↑

[2] Съвременният, „самолетен“ еквивалент на хипотетичния двигател е т.нар. правооточен въздушно-реактивен двигател. Б.пр. ↑

[3] Още от „Звездни дневници“ Лем много обича да нарича компютрите калкулатори — Б.пр. ↑

[4] Трима образуват колегия (лат.) — Б.пр. ↑

ВЪЗКРЪСНАЛИЯТ

Върна се към съзнанието сляп и лишен от тяло. Първите му мисли не се изразяваха с думи. Изпитваше невъобразимо объркани чувства. Отплуваше, изчезваше нейде и се завръщаше. Едва след като откри вътрешната си реч, можа да си зададе въпроса: от какво се уплаших? Каква е тази тъмнина? Какво означава това? А след като направи тази крачка, успя да си помисли: кой съм аз? Какво става с мен? Пожела да се помръдне, за да разпознае собствените си ръце, крака, торс, знаейки вече, че има тяло или поне би трябвало да има. Но нищо не му се подчиняваше и нищо не потрепна. Не знаеше дали очите му са отворени. Не усещаше клепачите си, нито техните движения. Напрегна всички сили, за да повдигне клепачи, и може би успя. Не видя обаче нищо ново; все същата тъмнина, която съществуваше и преди. Тези опити, струващи му много усилия, пак го наведоха на въпроса: кой съм аз? Човек. Тази естествена истина му се стори сензационно откритие. Навярно съзнанието му вече бе почти будно, защото веднага след този отговор той се усмихна вътрешно: ама че откритие! Думите се връщаха постепенно, незнайно отде, изневиделица, разпилени и хаотични, сякаш ги ловеше като риби в неведоми дълбини: съществувам. АЗ съществувам. Не знам къде. Не знам защо не чувствавам тялото си. Започваше да усеща лицето си, устните, може би носа, съумя дори да помръдне ноздри, макар това да изискваше огромно усилие на волята. Блещеше очи на всички страни и благодарение на възвръщащото се умение да разсъждава, реши: или съм ослепял, или е съвсем тъмно. Свързваше тъмнината с нощ, а нощта — с открито пространство, изпълнено с чист и прохладен въздух, а оттам — с дишането. Дали дишам? — се питаше и се вслушваше в собствения мрак, толкова подобен на небитието и толкова различен от него. Струваше му се, че диша, но не по същия начин, както обикновено. Не работеше с ребрата, с корема; лежеше, увиснал по необясним начин, а въздухът сам влизаше и лекичко излизаше от него. Другояче не можеше да диша.

Вече имаше лице, бели дробове, ноздри, уста и очи, ала незрящи. Реши да стисне ръце в юмруци. Прекрасно помнеше какво е това ръце и как се стискат в пестници. Въпреки това не усети нищо и страхът се върна, този път обоснован, тъй като следваше от разсъждението; или е парализа, или съм останал без ръце и може би без крака. Изводът изглеждаше погрешен — уж има бели дробове, пък няма тяло. В неговия мрак и страх нахлуха ритмични, далечни, глухи тонове — кръв? А сърцето? Биеше. Като първа вест от външния свят чу звуци от говор. Слухът му се отвори ненадейно, макар и притъпен, и той знаеше, че разговарят двама души, понеже различаваше два гласа — не разбираше обаче за какво си говорят. Езикът му беше познат, само думите оставаха неясни, като предмети, гледани през запотено стъкло или през мъгла. Концентрира вниманието си, слухът му започна да се изостря и — странна работа! — чрез слуха излезе извън себе си. Оказа се в някакво пространство, в което имаше долу, горе, встрани. Успя да осъзнае още, че това означава сила на тежестта, преди да се съсредоточи изцяло върху слуха си. Гласовете бяха мъжки, единият по-висок и по-слаб, другият нисък, баритон, май съвсем наблизко. Дали пък не би могъл да проговори, ако се опита? Предпочиташе обаче първо да слуша, не само от любопитство и надежда, но и защото бе просто разкошно да чува така добре и все по-добре да разбира думите.

— Аз бих го подържал още малко в хелия.

Беше по-близкият глас, внушаващ впечатление за едър мъж, със солидно телосложение, толкова сила имаше в него.

— А аз не — каза по-далечният, по-младият.

— Защо? Това няма да му навреди.

— Погледни мозъка му. Не, не възбуждането... Десния temporalis^[1]. Виждаш ли? Той вече ни чува.

— Амплитудата е малка, съмнявам се дали разбира нещо.

— Двете челни области, всъщност вече е в нормата.

— Виждам.

— Вчера почти нямаше алфа.

— Защото хибернираше. Това е нормално. Разбира или не — азотът е все още прекалено много. Ще добавя хелий.

Продължителна тишина и меки стъпки.

— Чакай — гледай... Беше баритонът.

— Той се събуди... е, какво...

Повече не чу нищо, шептяха. Възвърна си вътрешната яснота на мисленето. Кой говори? Лекари. Катастрофа? Къде? Кой съм аз? Мислеше все по-бързо, онези продължаваха да си шепнат, прекъсвайки се един друг.

— Добре, фронтално без проблеми... но с thalamus^[2] нещо не е в ред... включи по-ниско... не мога да разбера. Дай Ескулап... Или по-добре медикома... Добре. Оправи образа. Как е гръбначният мозък?

— Почти на нулата. Странно.

— По-скоро странно, че не е на нулата. Покажи дихателния център... хмм...

— Да го възбудя ли?

— Не, защо? Занапред все сам ще диша... Така е по-сигурно. Само хиазмата...

Нещо издрънча.

— Той не вижда — рече учудено по-младият глас.

— Деветката му вече е в ред. А дали вижда нещо, ще разберем ей сега...

В мълчанието и тишината до него достигна метално изщракване. В същото време в неговия мрак нахлу сивкава, блудкава светлина.

— Аха! — триумфално отсече баритонът. — Беше само по синапсите. Зениците реагираха от една седмица. Впрочем — добави по-тихо — той няма да...

Неразбираем шепот. — Агнозия?

— Ами! Би било по-добре, ако... гледай по-горните компоненти...

— Мозъкът възстановява ли се?

— Не съм сигурен дали да или не. Каква е кръвната картина?

— В нормата.

— Сърцето?

— Четирийсет и пет.

— Налягане?

— Сто и десет. Мога ли да изключа вече?

— По-добре недей. Чакай. Слаб импулс в гръбначния мозък...

Той почувствува как нещо в него трепна.

— Връща се тонусът на мускулите, виждаш ли?

— Не мога да гледам едновременно и миограмите, и мозъка.

Движи ли се?

— Ръцете... некоординирано.

— А сега? Наблюдавай лицето. Примигва ли?

— Отвори очи. Вижда ли?

— Още не. На колко лука реагират зениците?

— На четири. Светвам с шест. Вижда ли?

— Не. Тоест усеща светлината. Това е таламична реакция. Нека медикомът намести електродите и даде напрежение. О! Чудесно...

В мъглата той видя нещо бледорозово и лъскаво пред себе си. Едновременно чу глас, прекъсван от дишане:

— Ти си спасен. Ще живееш. Не, не се опитвай да говориш. Ако си ме разбрал, затвори очите си два пъти. Два пъти.

Примигна два пъти.

— Прекрасно. Аз ще ти говоря. Ако не разбираш, мигни един път.

Много се стараше да разпознае това бяло и розово нещо, но не успяваше.

— Той се опитва да те види — долетя до него другият глас. Откъде ли знаеше?

— Ще видиш и мен, и всичко — говореше бавно баритонът. — Трябва да бъдеш търпелив. Разбра ли?

Потвърди с примигване.

Искаше да отговори с думи, ала само нещо в него изхриптя.

— Не, не — смъмри го същият глас. — Рано е за разговори. Не можеш да говориш, защото ти е направена трахеотомия. Получаваш въздух направо в трахеята. Не дишаш сам — ние дишаме вместо тебе. Разбираш ли? Добре. Сега ще заспиш. Когато се събудиш и си отпочинал, ще си поговорим. Ще научиш всичко, а сега... Виктор, приспи го бавничко... приятни сънища...

Престана да вижда, сякаш светлината угасна в него, а не над него. Не искаше да заспи. Искаше да скочи на крака. Но вече и мракът вътре в него се разнесе и изчезна. Имаше много сънища — странни, хубави и такива, които не можеше нито да запомни, нито да разкаже. Той бе множество от едновременно чувстващи неща. Отиваше далече и се завръщаше. Виждаше хора, разпознаваше лицата им, не можеше обаче да си спомни кои са те. Понякога му оставаше само зрението, неограничавано от нищо, изпълнено с невидимо слънце. Струваше му се в тези сънища и пустите паузи между тях отминават

векове. Изведнъж се пробуди. Заедно със събуждането си възвърна тялото. Лежеше по гръб, обвит с мека, пухкава тъкан. Напрегна мускулите по гърба си. Усещаше гъделичкане в бедрата. Над него имаше бледозелен плосък таван, до него блестяха някакви проводници и стъкларии, но не можеше да обърне глава настрана. Нещо я държеше, възглавницата бе мека, но стигаше чак до слепоочията и ги притискаше еластично. Движеше очите си свободно. Отвъд прозрачната стена се издигаха някакви апарати, в самия край на полезрението му проблясваха мърдащи светлинки и той бързо забеляза, че те имат някаква връзка с него, понеже, когато си поемаше дъх по-дълбоко, та гръдният му кош чак се издуваше, те просветваха в същия ритъм. А там, на границата, до която стигаше погледът му, с равно, монотонно темпо се розовееше нещо и пулсирането на тази розовина също беше в синхрон с него — по-точно, с неговото сърце. Вече бе сигурен, че се намира в болница. Значи катастрофа. Кога и къде? Смръщи вежди, изчака обяснението да изплува от паметта му — напразно. Лежеше неподвижно, затвори очи, концентрира цялата си воля върху въпроса, ала отговор не дойде. Това, че би могъл свободно да движи краката, ръцете, пръстите си, ако не беше обвиващата ги тъкан, вече не го задоволяваше. Опитва се да се изкашля, опипа с език вътрешната част на зъбите и накрая изрече:

— Аз. Аз!

Позна собствения си глас. Но чий беше този собствен глас, той не знаеше и не разбираше защо е така. Поиска му се да се освободи от ограничаващата движенията завивка и напрегна няколко пъти мускулите си. Тогава го налегна странна, учудващо внезапна дрямка и той пак угасна вътре в себе си като догарящ пламък на свещ.

Не броеше отминаващите дни. Жизненият цикъл на кораба бе подреден условно по прост начин съгласно земния ритъм. Денем всички палуби, коридори, тунелни преходи между отсеците на корпуса бяха ярко осветени. В десет часа настъпваше здрачът — отслабване на златистата светлина, струяща от таваните и стените, около един час цареше синкав полумрак, накрая осветлението угасваше и само лампите посред тавана насочваха самотния минувач. Той обичаше най-много именно тази част от „денонощието“. Би могъл да разглежда „Евридика“ и денем — имаше достъп до всички помещения, всички го

уверяваха, че не им пречи; разбира се, можеше да отиде, където си поиска, но той предпочиташе нощните разходки.

Бодър физически след сутрешната тренировка в гимнастическия салон, отиваше „на училище“. Сам го бе нарекъл така. Сядаше пред Мемнор, за да си възвърне паметта чрез играта с картини и думи, събуждащи асоциации, и в същото време — за да се учи на това, което му бе така чуждо. Не се притесняваше от машината — безкрайно търпелива и неспособна да проявява чувства, учудване, превъзходство. Ако не разбираше нещо, Мемнор прибягваше до нагледни обяснения, до прости схеми, прилагаше с лекота дидактични програми, черпейки и от паметта на другите компютри на борда. Архивният отдел на холотеката съдържаше десетки хиляди филма, но те не бяха кинофилми и не приличаха на някогашните снимки: всеки извикан образ се превръщаше в реално обкръжение, а всяка дума — в тяло, макар и ефимерно и нетрайно. Когато пожелаеше, можеше да посети потайностите на пирамидите, готическите катедрали, замъците край Лоара, спътниците на Марс, каквито си поиска градове и гори, ала правеше това само защото знаеше, че то представлява важна страна от лечението. Лекарите се стараеха да се държат с него като с член на екипажа, а не като пациент, но той все пак оставаше с впечатлението, че го избягват, сякаш за да подчертаят, че той не се отличава с нищо от другите хора.

Зрителната му памет се възвърна заедно с жизнения опит, с уменията на навигатор и познавач на планетни земекопни машини. Несъмнено космическите кораби се бяха променили не по-малко от диглаторите и по отношение на тях той бе досущ като моряк от епохата на ветроходите в ерата на океанските пътнически гиганти. Не му беше трудно да запълва тези пропуски. Бързо заменяше остарелите знания с нови. Но все по-осезаемо си даваше сметка за най-голямата и може би — безвъзвратна загуба: не беше в състояние да си припомни никакви имена, нито фамилии — включително и своите. Интересно, но паметта му сякаш се бе раздвоила. Преживяното в миналото се върна при него избледняло, но със съхранени подробности, така както детските играчки, открити в потайните кътчета на родния дом, възкресяват не само конкретната вещ, а и емоционалната атмосфера, която създават. Веднъж във физическата лаборатория миризмата на изпаряващата се от дестилатора течност докосна ноздрите му с обгоряла горчилка и

мигновено призова нещо повече от образ: толкова ясно бе усещането за нощ, за непознат космодрум, когато, застанал под още горещите фунии на дюзите, облъхнат от същата миризма на изгоряло, той бе изпитал същото усещане за щастие, за което тогава не си бе давал сметка, а сега — при спомена — оценяваше. Не сподели с доктор Герберт случилото се, въпреки че той го бе помолил да споделя с него всеки спомен, понеже той е едно от затлачените места в паметта му, а те трябва да се разравят — не за психотерапия, а за да се отпушват задръстените пътечки в мозъка, което пък бе и път за все по-пълно завръщане към себе си. Съветът бе рационален и професионален, той също се смяташе за рационално мислещ човек. И все пак укри от лекаря този спомен. Очевидно една от основните му черти беше неразговорчивостта му. Никога не бе обичал изповедите, а още по-малко — интимните. Пък и си рече, че ако си спомни кой е, то няма да е чрез обонянието, като куче. После прецени тези мотиви за глупави. Не беше имал намерение да проявява високомерие към лекарите. Но не промени решението си.

Герберт бързо си даде сметка за неговата необщителност. Даде му честна дума, че разговорите му с Мемнор не се записват и той би могъл да изтрие каквото си иска от паметта. Така и правеше. От машината нямаше тайни. Тя му помагаше да възстанови безброй спомени, от които обаче отсъстваха човешките имена. Неговото също. Накрая попита направо събеседника си за това.

Мемнор дълго мълча. Възвръщането на паметта се провеждаше в доста странно обзаведена каюта. В нея имаше няколко старомодни мебели, истински музейни експонати в почти дворцов стил — малки фотьойли с позлатени елементи и извити крачета, а всички стени бяха украсени с картини на старите холандски майстори — онези, които си бе спомнил като обичани някога и които после се появиха, за да му дойдат сякаш на помощ. Картините се сменяха няколко пъти; платното в дебелия рамки не беше никакво платно, въпреки че идеално имитираше тъканта и напластяването на маслените бои. Мемнор му беше обяснил как се създават тези идеални, съществуващи за кратко време копия. Самият компютърен педагог бе невидим — разбира се, не защото някой, го бе укрив. Бидейки обаче подсистема на Ескулап, предназначена за тези разговори, той не притежаваше неприятна за ученика форма: докато крачеше из каютата, възкръсналият не

говореше в празното пространство или в микрофон, а виждаше пред себе си бюста на Сократ, познат от читанките с гръцка митология. Пък може би от философията. Бюстът на мъж с доста къдрава коса изглеждаше направен от камък, понякога обаче участвуваше в дискусиите с мимика. Обучаваният не харесваше особено това му качество, струваше му се проява на лош вкус. Но като не можа да измисли нищо друго и не желаше да досажда на Герберт с претенциите си, той свикна с това лице и само когато споделяше нещо мъчително, вървеше пред ментора и му говореше, без да го гледа, сякаш говореше на себе си. Сега фалшивият Сократ май се чувствуваше несигурен, като изправен пред прекалено труден проблем.

— Не мога да ти дам задоволителен отговор. За човека, не е твърде полезно да познава изцяло телесната и духовната си същност. Пълното опознаване определя границите на човешките възможности, а това е толкова по-неприятно за човека, колкото по-малко е бил ограничаван в намеренията си, още от своето раждане. Това първо. Второ, имената се различават от всички понятия на говорната реч. Защо? Защото имената не образуват стройна система. Те са чисто условни. Всеки се нарича по някакъв начин, но би могъл да се нарича и другояче, оставайки си същият човек. Собствените имена се предопределят от случайността, наречена родители. Затова имената и фамилиите са лишени от логична и физична необходимост. Ако ми позволиш това малко философско отклонение, ще кажа, че съществуват само нещата и техните взаимни връзки. Да бъдеш човек е еквивалентно на това да бъдеш нещо, не е важно дали живо. Да бъдеш брат или син е вече взаимовръзка. Ако изследваш с всички възможни методи едно новородено, ще откриеш всичко в него и така ще стигнеш до генетичния код, но не и до фамилията. Светът се опознава. Затова пък с имената само се свиква. В ежедневието тази разлика не се чувствува. Онзи обаче, който е дошъл на бял свят за втори път, я изпитва. Не е изключено да си припомниш как се казваш. Това може да стане във всеки момент. Може и изобщо да не стане. По тази причина те съветвам да приемеш някакво име, та макар и временно. В това нямала има нищо непочтено или лъжливо. Просто ще се окажеш в положението на твоите родители над люлката ти. Преди да се оженят, те също не са знаели какво име ще ти дадат. След като веднъж са го

избрали, после вече не могат и да предположат, че ти може би имаш някакво друго, по рождение, истинско име и че те не са ти го дали.

— Говориш по-скоро като Пития — каза възкръсналият, опитвайки се да укрие колко го засегнаха думите за смъртта му. Не разбираше защо реагира така на добре известния му факт — всъщност би трябвало да изпитва неописуемо задоволство, че е възкръснал от мъртвите. — Не държа на името. Знам, че фамилията ми започва с П. От пет или шест букви е. Пиркс или Парвис. Знам, че не сте успели да спасите другите. Бих предпочел да не ми бяха показвали онзи списък.

— Разчитаха, че ще се разпознаеш.

— Не мога да избирам слепешката. Вече ти казах.

— Така е и разбирам подбудите ти. Ти си от хората, които не се интересуват особено от самия себе си. Винаги си бил такъв. Не искаш ли да избереш име от списъка?

— Не.

— Нито ново име?

— Не.

— А какво смяташ да правиш?

— Не знам.

Може би щеше да чуе още съвети и препоръки, но за първи път, откакто посещаваше учебния кабинет, той се възползува от правата си — изтри от паметта на машината всички разговори и като че ли това не бе достатъчно, та с поредното натискане на клавиша изпрати в небитието и бюста на гръцкия мъдрец. Изпита злорада — необяснима, макар и всеобхватна — радост, сякаш без да убива, бе убил този, пред когото се бе разголил прекалено много и който, бидейки Никой, си позволяваше да покровителствува така разсъдливо и безцеремонно неговата безпомощност. Но ако Мемнор бе прав, като твърдеше, че той се интересува повече от външния свят, отколкото от света у себе си, трябваше да потисне гнева и срама си и напълно да ги забрави, за да пристъпи към въпросите, по-важни от неговото лично бъдеще. Имаше какво да научи.

Последният, най-голям проект за търсене на извънземни цивилизации, наречен ЦИКЛОП, след петнайсетина години съществуване бе стигнал до задънена улица. Такова бе мнението на онези, които прослушваха звездите в очакване да уловят разбираеми сигнали. Загадката на Мълчащата вселена, *Silentium Universi* прерасна

в хвърлено към земната наука предизвикателство. Крайният оптимизъм на шепата астрофизици, заразил в края на ХХ век хиляди други специалисти заедно с лаиците, се превърна в своя антипод. Милиардите, изразходвани за строителството на радиотелескопи, филтриращи лъчението от милиони звезди и галактики, действително донесоха печалба от новите открития, ала нито едно от тях не донесе очакваната вест от „Чуждия Разум“. Наистина изведените на орбити в космическото пространство телескопи няколко пъти бяха уцелени от вълнови потоци с интересни свойства — колкото да възродят угасващите надежди. Ако са били сигнали, приемането трая кратко и се прекъсна, без да се възстанови отново. Може би околослънчевото пространство бе пронизано от иглите на послания, изпратени към други звездни адресати. Положени бяха усилия да се разшифроват тези записи чрез всевъзможни методи. Напразно. Не се потвърди със сигурност дали импулсите имаха характер на сигнали. Традиционното мислене и презастраховането караха специалистите да приемат подобни явления за продукт на звездната материя, за емисия на най-твърдо лъчение, случайно концентрирано от така наречените гравитационни лещи в тънки ивици или игли. В наблюденията бе прието да се признава за естествен феномен всичко, което не показва изкуствен произход. А напредналата астрофизика разполагаше с хипотези, способни „да преведат“ всеки вид уловена емисия, без да се произнасят за същността на подателите. Възникна твърде парадоксална ситуация: с колкото по-голям брой хипотези оперираше астрофизиката, толкова по-трудно беше на целенасочено изпратените сигнали да докажат своята автентичност. Към края на ХХ век поддръжниците на проекта ЦИКЛОП бяха съставили обширен каталог на критериите, съгласно които може да се различи това, което природата може да роди с богатите си възможности, от онова, което е непосилно за тях и за това изглежда като „космическо чудо“ — на Земята такова би било, да речем, ако нападалите от дърветата листа се подредят в буквите на смислено звучащо изречение или ако огладените от водната струя камъни, изхвърлени на пясъчния бряг, очертаят окръжности и допирателни или Евклидови триъгълници. По този начин учените създадоха списък от „задължения“, на които един произволен подател на извънземни сигнали би трябвало да се подчинява. В началото на следващия век половината позиции от този

списък бяха задраскани. Не само пулсарите, не само гравитационните лещи, не само мазерите на газовите мъглявини, не само гигантските маси на галактичното ядро подвеждаха наблюдателите с регулярността, повторението, специфичния порядък на разнородните импулси. На мястото на зачертаните „задължения на подателите“ незабавно бяха въведени нови, за да бъдат и те отменени не след дълго.

Така се породи песимизмът като увереност, че Земята е уникална не само в Млечния път, но и в мириадите други спирали и галактики. По-сетнешното развитие на науката — по-точно на астрофизиката — предизвика сблъсък между този песимизъм и скептицизма по отношение на него. Свойствата на космическата енергия и материя, определящи понятието „Antrpic Principle“ и тясната връзка между същността на Вселената и същността на живота бяха красноречиви. Следователно, в съдържащия хора Космос би трябвало да се очаква раждане на живот и извън Земята. Една след друга се появяваха хипотези, чиято цел бе да спогодят животородството на Космоса с неговото мълчание.

Живот възниква на безброй планети, ала разумни същества се раждат при най-рядко преплитане на изключителни обстоятелства.

Не — живот възниква наистина доста често, но се развива обикновено не на основата на белтъците — например силицият вече разкри изобилие от съединения, съизмеримо с изобилието на въглеродните съединения — основните градивни елементи на белтъците. А еволюциите на силиконова основа си остават завинаги без допирни точки със зоната на разума или създават нейни разновидности, лишени от прилики с човешкия интелект.

Не че искрата на интелекта проблясва толкова рядка, тя просто свети кратко. Развитие на живота трае милиони години само в безразумната епоха. Сто или двеста хиляди години след формирането си Приматите неизбежно полагат началото на технологичната ерупция. Тя не само ги издига все по-бързо към висшите умения да бъдат овладени силите на Природата. Този взрив — защото по космическия часовник става дума за същинска експлозия — разпръсква цивилизациите в съвършено различни посоки, поради което те не могат да контактуват чрез общност на мисленето. Такава, общност изобщо не съществува. Тя представлява антропоцентричен предразсъдък, наследен от хората чрез старите митове и легенди.

Разумните същества могат да бъдат много и точно защото са толкова много, небето запазва мълчание спрямо нас.

Нищо подобно, поддържат други хипотези. Отговорът на загадката е значително по-прост. Ако еволюцията на живота роди Разум, прави го чрез серия от еднократни случайности. Този Разум може да бъде унищожен още в пелени при звездно нашествие в близост до родната му планета. Космическите интервенции са винаги слепи и случайни; няма палеонтологията, с помощта на галактографията, тази археология на Млечния път, не доказва на какви планини от измрели влечуги дължат своето място бозайниците и какъв сложен възел от събития — ледени епохи, потоци, пустини, обръщане на земните магнитни полюси, мутации — бе нужен, за да се създаде генеалогичното дърво на човека?

Въпреки това Разумът може да съзрее под трилиони слънца. Може да поеме по пътя на земния вид и тогава, едно-две хилядолетия по-късно, тази печалба от звездната лотария се превръща в катастрофа, понеже технологията е територия със страшни клопки и който навлезе в нея, лесно стига до фатален край.

Разумните същества съумяват да забележат тази угроза, ала едва тогава, когато е вече твърде късно. Отърсвайки се от религиозните вярвания, изпробвайки техни късни, дегенерирани разновидности под формата на идеологии, изкушаващи с постигане на краткосрочни, само краткосрочни желания, цивилизациите се опитват да забавят собствения си устрем, но това е вече невъзможно. Дори там, където не ги раздират никакви вътрешни антагонизми.

Катастрофираният на Титан човек разполагаше с много време за поставяне на въпроси и изслушване на отговори. От размислите за себе си и за света, наричани на Земята философия. Разумните същества преминават към действия, които все по-ясно им разкриват, че каквото и да ги е създало, то не им е дало нищо друго — освен смъртта. Именно на нея те дължат своето възникване, защото без нея не би се, изявявала милиардолетната нетрайност на формиращите се и умиращи видове. Родила ги е бездната на всички смърти в архайската и палеозойската ера, поредните ледени епохи и заедно със своя Разум те са получили гаранция за смърт. Много бързо — петнайсетина века след поставянето на тази диагноза — те разгадават родителските методи на Природата, онази колкото перфидна, толкова и

прахосническа технология на самоприключващи процеси, която Природата използва, за да даде възможност за изява на поредните форми на живот. Докато остава, недостъпна за откривателите, тази технология буди възхищение. Това обаче не трае дълго. Като откриват от растенията, животните и собствените си тела тайните им, те преобразуват средата, тоест себе си, а прекомерните им амбиции не знаят насищане. Могат да излязат в Космоса — за да се убедят недвусмислено колко им е чужд и че клеймото на животинския произход е отпечатано неизлечимо върху телата им. Когато преодолеят и това отчуждаване, те тутакси се оказват последният реликт на прастарото биологично наследство, затворено в изградената техносфера. Заедно с някогашната мизерия, глада, епидемиите, неизброимите старчески болести те могат да изоставят и смъртните тела. Приемат този шанс като фантазмагорична, далечна, ужасяваща безизходност.

Възкресеният човек слушаше с неприятно чувство общите приказки от този род, пропити с доста мрачен патос и някаква инженерна есхатология. Интересуваше го целта на експедицията, чийто член бе станал независимо от волята си. До проекта ѝ го приближи станалият вече класически в екзобиологията труд от неотдавнашното минало, съдържащ диаграмата на Хортега и Нейсъл. Тя отразява развитието на психозоиците в Космоса с тяхната главна линия и разклоненията. Началото ѝ съвпада с ранния технологичен век. Той трае кратко; не дава разклонения в течение на хиляда години — между етапа на механичните и информатични инструменти. През следващото хилядолетие информатиката се кръстосва с биологията и образува поток на биотично ускорение. На това място диагностичната достоверност на графиката намалява и тя преминава в прогностична. Формата на главната линия се определя от фактите и теориите, които пък биват подкрепени от други, с висока степен на достоверност. Критичен кръстопът по главната линия е периодът, в който конструкторските умения на Разумните същества се изравняват с животосъзидателната потентност на Природата. Не е възможно да се предвиди как се променя по-нататък графиката на една отделна цивилизация. Това следва от самия характер на кръстопътя. Някои цивилизации могат да останат на главната линия чрез силно ограничаване на достъпната, но нереализирана автоеволюция. Човекът

заема от Природата уменията да създава живот, но приложението на тези умения е подчинено на ограничителни юридически актове-укази, конвенции и закони, което е граничен случай на биоконсерватизъм. Възникват техники, насочени към спасяването на околната среда, които трябва безболезнено да приспособят техносферата към биосферата. Тази задача — макар и не винаги — може да бъде изпълнена; тогава в поредица автодеструктивни кризи цивилизацията преживява демографски колебания. Може да рухва и да се регенерира редица пъти, като заплаща с милиарди жертви за самоунищожителната инерция. В този етап установяването на междузвезден контакт не е сред първостепенните ѝ задачи.

Консерватистите от главната линия мълчат — това е естествено.

Неконсервативните биологични решения са многобройни и, общо взето — необратими. Оттук идва и силното начално ускорение на старите психозоици. Хортега, Нейсъл и Амикар въвеждат понятието „прозорец на контакта“. Това с интервала от време, през който Разумните същества ВЕЧЕ стоят високо с приложните си знания, но ВСЕ ОЩЕ не са пристъпили към преобразуване на естествено придобитата РАЗУМНОСТ — еквивалентът на човешкия мозък. „Прозорецът на контакта“ трае космически миг.

От борината до газената лампа са минали 16 000 години, а от тази лампа до лазера — сто години. Разликата в информацията, необходима за прехода борина–лазер, е близка до разликата, необходима да се стигне от разшифроването на наследствения код до неговото внедряване в следатомната промишленост. Във фазата на „прозореца на контакта“ знанията нарастват експоненциално, а в края ѝ — хиперболично. Интервалът на контакта в смисъл на взаимно разбиране наброява песимално 1000 земни години, оптимално 1800–2500 години^[3]. За всички недоузрели и презрели цивилизации извън прозореца цари мълчание. Първите не разполагат с мощности за връзка, а вторите или се затварят в пашкул, или създават агрегати, с които контактуват помежду си свръхсветлинно. По въпроса за свръхсветлинната връзка нямаше единомислие, никаква енергия или материя не можеше да прекрачи скоростта на светлината, но тази бариера би могла, твърдяха някои, да бъде заобиколена. Нека един пулсар със замръзнало в неутронна звезда магнитно поле ротира със скорост, близка до скоростта на светлината. Лъчът на емисията му

описва кръг около пулсара и на достатъчно голямо разстояние от центъра изминава сегменти от пространството със свръхсветлинна скорост. Ако на поредните сегменти от въртенето на лъча се намират наблюдатели, те биха могли да синхронизират часовниците си над Айнщайновата бариера. Необходимо им е само да знаят данните относно дължината на страните на триъгълника „пулсар — наблюдател А — наблюдател В“ и скоростта на въртене на „фара“.

... Толкова научи възкресеният на „Евридика“ човек за космическите цивилизации в течение на годината, през която корабът летеше с непрекъснато нарастващо ускорение. Изведнъж бе стигнал до непреодолима бариера. Машинният педагог не прояви недоволство от неспособния си ученик, за когото тайните на сидералната енергетика и нейните връзки с гравитационната, балистика и гравитационното инженерство се оказаха лъжица не за неговата уста.

Именно върху тези последни научни открития бе възникнал проектът за изпращане на експедиция до съзвездието Харпии, закривано от очите на астрономите от миналия век от мъглявината, наричана „Чувал с въглища“. „Евридика“ трябваше да заобиколи тази мъглявина, да влезе в „темпоралното пристанище“ на колапсара Хадес, да изпрати един свой отсек към планетата Квинта на звездата Дзета, да изчака да се върнат разузнавачите и по обратния път да направи една загадъчна маневра, определяна като прескачане през ретрохроналния тороид, благодарение на което да се завърне в околностите на Слънцето само осем години след старта. Без този „скок във времето“ би се върнала след две хиляди години — всъщност, никога.

Разузнавателният кораб „Евридика“ трябваше да прекоси самостоятелно цял парсек, докато екипажът е в състояние на хибернация. Вариантът за витрифициране на хората бе отхвърлен, понеже даваше само 99 процента гаранция за съживяване на скованите в лед хора. Пилотът на ракети отпреди един век се чувствуваше на уроците като дете, на което учителят обяснява как функционира синхрофазотронът. Явно, че или на Мемнор, или нему не достигаха способностите.

Той откри също, че става саможив и прецени, че не е редно да продължава да живее като Робинзон само с електронния Петкан до себе си. Отиде в обсерваторията в носовия отсек на „Евридика“, за да види звездите. В просторната зала блестеше непозната апаратура; той

напразно търсеше обслужващия персонал на наподобяващата оръдие конструкция на рефлектора — телескопът с позната му конструкция или сферичен купол с отвор за визуално наблюдение на небосвода. Голямата зала изглеждаше безлюдна, макар и осветена от гирляндите на лампите по стените.

Като се върна в кабината си, неудовлетворен от разходката, той видя на масата стара, орфана книга с бележка от Герберт, който му я препоръчваше за четиво преди сън. Лекарят бе известен с това, че бе взел на борда фантастични книги и ги препрочиташе пред зашеметяващите холовизионни спектакли. Развълнува се от вида на книгата. Толкова дълго пътуваше сред звездите, а от толкова отдавна не ги бе виждал и което бе още по-лошо, не умееше да се сближи с хората, благодарение на които бе отново сред звездите в новия си живот. По негова молба каютата му бе обзаведена донякъде като в морски кораб, донякъде като в някогашна товарна ракета — жилищно помещение на щурман или навигатор, което с нищо не приличаше на пътническа каюта; не беше място за временно пребиваване — не хотел, а дом. Имаше дори двуетажна койка. На горното легло обикновено слагаше дрехите си, преди да си легне.

Запали лампата над възглавницата на долното легло, зави краката си с одеялото и мислейки си, че пак проявява мързел и бездейства, даде обещание да е за последен път. Отвори книгата на мястото, което Герберт му беше означил. Почете малко, без да схваща смисъла, така му въздействуваха най-обикновените черни букви. Шрифтът, жълтеникавата, изтъняла хартия на страниците, истинските шевове на подвързията, изпъкналото гръбче му се сториха нещо неописуемо близко, родно, единствено, загубено и отново намерено, въпреки че никога не се беше смятал за страстен любител на четенето. Сега обаче откриваше в него нещо тържествено, сякаш отдавна мъртвият автор някога му бе дал обещание и въпреки че се бе наложило да преодолява толкова много пречки, то бе изпълнено. Той имаше чудат навик: отваряше книгата напосоки и започваше да чете оттам. Писателят надали би бил доволен от това. Защо правеше така, сам не знаеше. Може би му се искаше да навлезе в измисления свят не през парадния вход, а чрез директен скок в сърцевината. Така направи и сега.

„... да ви разкажа ли, господине?

Професорът сплете пръсти на гърдите си.

— С кораб до пристанището на Бома — започна, като се отпусна в креслото. Притвори очи. — С витлов кораб до Бангала. Там започва джунглата. После шест месеца на кон, по-нататък вече не може. Дори мулетата умират... Сънна болест. Там имаше един шаман, Нфо Таубе — изговори името с френско ударение на последната сричка. — Бях отишъл да ловя пеперуди. Но той ми показва пътя...

Замълча за миг. Отвори очи.

— Знаете ли какво значи джунгла, господине? Откъде ще знаете! Зелен, пощурял живот. Всичко тръпне, дебне, мърда в гмежта от създания-чревоугодници, полудели цветя като експлозия от багри, насекоми, скрити в лепкавите паяжини — хиляди, хиляди неидентифицирани видове. Не като у нас в Европа. Няма нужда да търсиш. Нощем цялата палатка се покрива с нощни пеперуди, големи колкото длан, напористи, слепи, стотици падат в огъня. По брезента мърдат сенки. Негрите треперят от страх, вятърът напират от различни страни върху палатката. Лъвове, чакали... Но това не е нищо. После идват изтощението и треската. Ако вече сте изоставили конете, продължавате пешком. Имах ваксина, хинин, германий, всичко, което може да потрябва. Най-сетне един ден — неизвестно кой поред, човек само чувства; че делението на седмици и целият календар са смешно изкуствени, — един ден повече не може да се върви. Джунглата свършва. Още едно негърско селце. Край самата река. Реката я няма на картата, понеже три пъти годишно пропада в подвижни пясъци. Част от коритото е под земята. Та селцето е просто от няколко колиби, слепени от глина и тиня, изсъхнали на слънцето. Нфо Таубе живееше там. Не знаеше английски, че и откъде. Имах двама преводачи. Единият превеждаше думите ми на диалекта от крайбрежието, а другият — от диалекта на езика на бушмените. Над цяла ивица от Джунглата, от шест градуса ширина, господствува старо кралско семейство. Потомци на египтяните, мисля. По-високи и далеч поинтелигентни от средноафриканските негри. Нфо Таубе дори ми начерта карта, като обрисова на нея границите на кралството. Бях спасил сина му от сънна болест. Затова...

Без да отваря очи, професорът посегна към вътрешния си джоб. Извади от бележника лист хартия, надраскан с червено мастило. На него се виждаше плетеница от линии.

— Трудно е за ориентиране... Тук свършва джунглата, като отсечена с нож. Това е границата на кралството. Попитах го какво има отвъд нея. Не искаше да говори през нощта. Трябваше да отида денем. Чак тогава, в своята воняща дупка без прозорци... не можете да си представите какъв задух, господине... той ми каза, че по-нататък са мравките. Бели, слепи мравки, които изграждат големи градове. Страната им се простира на цели километри. Червеникавите мравки се сражават с белите. Идват като пълноводна, жива река през джунглата. Тогава слоновете излизат в околността на стада, пробивайки в джунглата широки тунели... Тигрите бягат. Дори змиите. От птиците остават само лешоядите. Мравките вървят различно, понякога месец; денем и нощем, като ръждив стремителен поток, а каквото се изпречи на пътя им, унищожават го. Стигат до края на джунглата, срещат конусните постройки на белите и битката започва. Нфо Таубе я бил виждал веднъж през живота си. Побеждавайки стражите на белите, червеникавите мравки навлизат в града. Никога не се връщат. Другата година обаче през джунглата тръгват нови пълчища. Така е било по времето на баща му, на дядо му и прадядо му. Така е било винаги. Почвата в града на белите мравки е плодородна. В старо време негрите се опитвали да я култивират. Мъчели се да унищожават с огън термитниците. Но загубили битката. Посевите били съсипвани. Хората изграждали колиби и огради от дървета. Термитите стигали до тях по подземни коридори, прониквали дълбоко в конструкцията и я прегризвали отвътре, та тя да рухне, щом я докоснеш с ръка. Опитвали се да използват глина. Тогава вместо работниците се появявали войниците. Ето тези — посочи той към един буркан.

Прикрепени с кукички към стъклена плочка, вътре се виждаха внушителни екземпляри термити. Няколко войници — огромни и като че ли сакати създания. Една трета от тялото им бе покрита с рогова броня, завършваща отпред с раздвоени щипци. Деликатните крачета и задната част бяха похлупени с прекомерно голяма броня.

— Нищо ново за вас, нали, господине? Известно ви е, че термитите обитават определени територии... В Южна Америка... Имат два вида войници, нещо като вътрешна полиция и бранители. Термитниците достигат височина осем метра. Изградени са от пясък и секрети, образуващи цимент, по-твърд от портландския. По-твърд от всяка стомана. Безоки, меки, бели насекоми, които от десет-петнайсет

милиона години живеят изолирано. Изследвани от Пакард, Шмелц и др. Но никой тях не е подозирал дори... Разбирате ли? Спасих сина му и в замяна той... Ох, мъдрец беше Нфо Таубе... Знаеше как да се отблагодари на белия човек с действително кралски подарък... Такъв един съвсем побелял, черен, та чак сив негър, досущ опушена в дим; маска. Каза ми следното:

— Термитниците се простират на цели мили. Дяла-та равнина е покрита с тях. Като гора, като мъртва гора, един до друг, вкаменени гигантски дънери — трудно е да се промъкнеш между тях. Почвата навсякъде твърда, боботи глухо под краката, покрита с възли от нещо като дебели върви. Това са каналите, по които бягат термитите. Изградени са от същия цимент, както и термитниците. Стигат далече, проникват под земята, излизат на повърхността, разклоняват се, кръстосват се, влизат навътре в термитниците, а на всеки трийсетина сантиметра има удебелявания, където се разминават бягащите в противоположни посоки мравки. Там, в дълбините на града, след милионите вкаменени термитници със сляп, бурен живот, има един различен конус. Неголям, черен и изкривен като кука.

Показа ми с кафявия си пръст как изглежда.

— Там е сърцето на народа на мравките. Не щя да ми каже нищо повече.

— И вие му повярвахте? — прошепна слушателят. Черните очи на професора го пареха.

— Върнах се в Бон. Купих петдесет килограма динамит на пръчки от по един фунт, каквито използват в мините. Кирки, лопати, белове лизгари, пълно оборудване. Резервоари със сярата, метални въжета, чинии, мрежи — най-доброто качество, което намерих. Бидони с авиационен бензин и арсенал от инсектициди, всичко, което можете да си представите. После наех дванайсет носачи и поех към джунглата.

— Чували ли сте за експеримента на Коленджър? Приеха го за фантазиране. Той бе любител, наистина не мирмеколог. Срязал един термитник от горе до долу със стоманена плоча, тъй че двете части да нямат никаква връзка помежду си. Конусът бил нов, току-що построен от термитите. След шест седмици извадил плочата и се оказало, че те са построили коридорите си така, че краищата им от двете страни на преградата да съвпадат точно — нито милиметър разлика вертикално или хоризонтално. Съвсем както хората изграждат тунели, започвайки

работа едновременно от двете страни на планината и срещайки се във вътрешността ѝ. Как са контактували термитите през стоманената плоча? После — експериментът на Глос. Също с недоказани изводи. Той твърди, че ако царицата на термитите бъде убита, намиращите се на няколкостотин метра от конуса насекоми проявяват възбуда и незабавно се връщат вкъщи.

Пак замълча. Взираше се в червената жар в камината, над която се появяваха и изчезваха ефимерни синкави пламъчета.

— Пътят беше... да. Най-напред избяга водачът, после преводачът. Хвърляха се в реката и изчезваха. Когато сутрин се събуждах в москитиерата — мълчание, облещени очи, ужасени лица и шепот зад гърба ми. Накрая ги завързах за себе си, а края на връвта увих около китката си. Взех им ножовете, за да не я прережат. Очите ми се възпалиха от постоянното недоспиване и от слънцето. Сутрин клепачите ми бяха така залепнали, че не можех да отворя очи. А беше напред лято. Ризата се беше втвърдила от пот като колосана, ако докоснеш шлема си от външната страна с пръст, изскачаше мехур. Дулото на карабината пареше като нагорещено до червено желязо.

Пробивахме си път трийсет и девет дена. Не исках да минавам през селцето на стария Нфо Таубе — той ме беше помолил за това. Излязохме от джунглата най-неочаквано. Внезапно този дяволски, душен гъсталак от листа, лиани, крещящи папагали, маймуни свърши. Докъдето ти стигат очите, се простираше равнина, жълта като кожата на стар лъв. А по нея сред кактусите конуси. Термитници. Изградени сляпо отвътре, затова често с неправилна форма. Там пренощувахме. Призори се събудих със страхотно главоболие. Предния ден неразумно бях свалил за миг шлема си. Слънцето беше високо на небосклона, а жегата такава, че въздухът пареше дробовете. Предметите в далечината трептяха, сякаш пясъкът гореше. Бях сам. Негрите бяха прегризали връвта и бяха избягали. Бе останало само едно тринайсетгодишно момче, Уагаду.

Тръгнахме. Двамата мъкнехме багажа на разстояние двайсетина крачки. После се връщаме за останалите неща. Под лъчите на прежурящото сатанинско слънце повторихме това пет пъти. Въпреки бялата риза гърбът ми изгоря, раните не зарастаха. Слях по корем. Но това са дреболии. Цял ден навлизахме дълбоко в Града на термитите. Не знам дали на света има нещо по-страшно. Представете си,

господине: отпред, отзад, отвсякъде каменни двуетажни термитници. На места толкова близко един до друг, че едва се промушвахме. Безкрайна гора от грапави сиви колони. А вътре в тях, само щом спирахме, се чуваше слабо, непрестанно, монотонно шумолене, навремени прекъсвано от единично изщракване. Докосната с ръка, стената на термитника вибрираше, трептеше без прекъсване, денем и нощем. Няколко пъти се случи да стъпчем един от онези тунели, които изглеждаха като пепелявосиви поводи, разхвърлени по земята на цели връзки. През тях тичаха в редица безброй бели насекоми. Мигновено се показваха роговите шлемове на войниците, които слепешком сечаха въздуха с ножиците си и изхвърляха лепкава, пареща течност.

Вървахме така два дни и дума не можеше да става за ориентиране. Два, три, четири пъти на ден се покатервах на някой по висок термитник и търсех онзи, за който говореше Нфо Таубе. Ала виждах само вкаменената гора. Зад нас джунглата се изправяше като зелена ивица, после — като синя черта на хоризонта, накрая и тя изчезна. Привършвахме запасите от вода. А термитниците край нямаха. През далекогледа ги виждах чак до хоризонта, където се сливаха като житни класове. Възхищавах се от моето момче. То вършеше покорно всичко, което и аз, въпреки че не знаеше защо го правя. Вървахме така четири дни. Бях напълно замаян от слънцето. Защитните очила не помагаха. Страхотен блясък се сипеше и от небето, към което не смеех да погледна преди здрач, и от пясъка, който искреше като живак. А наоколо — безкрайни конусни палисади. Нито следа от живо същество. Дори лешоядите не навлизаха насам. Само единични кактуси тук-там.

Най-сетне една вечер, след като разделих полагащата ни се за деня порция вода, се покатерих на върха на един много голям термитник. Мисля, че помнеше времената на Цезар. Огледах се без никаква надежда, когато изведнъж забелязах в далекогледа черна точка. Помислих си най-напред, че стъклото е изцапано. Грешех. Беше онзи термитник.

На другата сутрин станах преди изгрев-слънце. Едва събудих момчето. Понесохме багажа в посоката, която бях определил по компаса. Направих и скица на околността. Въпреки че ставаха все пониски, конусите се доближаваха един до друг. Накрая образуваха такава преграда, че не можах да се промуша. Негърчето все още

можеше, затова му подавах денковете, застанал между две циментови колони. После се катерех сам и се смъквах надолу. Придвижвахме се така пет часа. За това време изминахме около сто метра. Разбирах, че по този начин няма да постигнем нищо, ала бях обзет от някаква треска. Не в буквалния смисъл, аз и без това непрекъснато имах температура около трийсет и осем градуса; По вина на климата. Впрочем той може би влияеше и на мозъка. Взех пет фунта динамит и взривих конуса, който ни препречваше пътя. Запалих шнура и се скрихме зад съседните. Земята потрепера. Но другите термитници си стояха непокътнати. От взривения останаха само големи чирепести парчета, с мърдащи бели тела по тях. До този момент взаимно не си бяхме вредили. Сега започваше война. Не можехме да минем през издълбания от взрива кратер. От бездната изпълзяваха десетки хиляди термити, изливаха се на вълни като лава. Опипваха всяка педя почва. Запалих сярата и взех на гърба си резервоара. Нали знаете, господине, как изглежда такъв апарат? Напомня градинарска пръскачка. Но е огнехвъргачка. От тръбата в ръката ми избухваше дразнещ дим. Сложих си газовата маска, дадох и на момчето. Дадох му също и специално поръчаните за тази цел обувки, покрити със стоманена мрежа. Това ни помогна да оживеем. Струите дим пропъждаха термитите. Които не отстъпваха; умираха. На едно място се наложи да използвам бензин, разлях го и го подпалих, за да образувам огнена завеса между нас и термитите. До черния термитник оставаха някакви си стотина метра. Не можех и да помисля за сън. Седяхме до димящия резервоар, светехме си с ръчен прожектор. Ама че нощ! Били ли сте някога шест часа в противогаз, господине? Не? Ами тогава представете си, че към лицето ви се притиска нагорещена гумена муцуна. Когато исках да си поема свободно дъх, смъквах маската, но се задушавих от дима. Така мина нощта. Момчето трепереше, без да спре. Боях се да не е треска.

Най-сетне настъпи новият ден. Водата привършваше. Имахме само още един бидон. Щеше да ни стигне най-много за три дни при оскъдно задоволяване на жаждата. Налагаше се да се върнем възможно най-бързо.

Професорът прекъсна разказа си, отвори очи и се загледа в камината. Жарта бе посивяла. Светлината на лампата обгръщаше стаята: зелена, мека светлина, която сякаш прозираше през воден слой.

— Тогава стигнахме до черния термитник. Той вдигна ръка.

— Като изкривен пръст. Така изглеждаше. С гладка, като че ли полирана повърхност. Заобикаляха го ниски термитници с особена форма — не вертикални, а наведени към него, човек би рекъл — ужасяващи маски с гротесков поклон.

Натрупах целия багаж на едно място в кръга — имаше-нямаше четирийсет крачки в диаметър — и пристъпих към работа. Не исках да унищожавам черния конус с динамит. Откакто бяхме навлезли в околността около него, мравките повече не се появиха. Най-последно можех да смъкна противогаза от лицето си. Какво облекчение! В следващите няколко минути на света нямаше по-щастлив човек от мене. Неописуемото удоволствие от волното дишане — и този конус, черен, кошмарно изкривен, неприличащ на нищо познато ми дотогава. Подскачах в танц и пеех като луд, без да обръщам внимание на потта, която се лееше от челото ми като град. Моят Уагаду ме гледаше ужасен. Може да си е мислел, че отдавам почит на черния бог...

Бързо се овладях. Нямаше много поводи за радост: водата се свършваше, сухите провизии щяха да ни стигнат най-много за два дни. Наистина оставаха термитите. Негрите ги смятат за деликатес. Но не можех да превъзмогна погнусата си... Впрочем гладът учи...

Пак замълча. Очите му блестяха.

— Да не говоря много, господине... драги мой, аз разбих този термитник... Старият Нфо Таубе бе казал истината...

Наведе се напред. Чертите на лицето му се изостриха. Говореше, без да си поема дъх.

— Най-отгоре имаше някакъв слой от влакна, тънки нишки, изключително гладки и здрави. Вътре — централна камера, заобиколена с дебел пласт термити. Дали изобщо бяха термити? През живота си не съм виждал подобно нещо. Огромни, плоски като длан, покрити със сребристи косъмчета, с фуниеобразни главички, завършващи с нещо като антени. Антените докосваха сив предмет, не по-голям от юмрука ми. Тези насекоми бяха нечувано стари. Неподвижни като дървени. Дори не се опитваха да се бранят. Коремчетата им пулсираха ритмично. Но щом ги откъсвах от този предмет в средата, от онова кръгло и необикновено нещо, веднага умираха. Разпадаха се в пръстите ми като изгнили парцали. Нямах нито време, нито сили да изследвам всичко. Извадих странното кълбо

от камерата, затворих го в касетка от стоманена ламарина и незабавно тръгнах обратно с моя Уагаду.

Не е интересно как се добрах до крайбрежието. По пътя си срещнахме червеникави мравки. Благослових мига, в който реших да мъкна и по обратния път единствения бидон с бензин! Ако не беше огънят... Но и това не е интересно. Това е отделна история. Ще кажа само едно: при първата почивка разгледах откраднатия от черния термитник предмет. След като го почистих от наслояванията, той се оказа идеално гладка сфера от тежко вещество, прозрачно като стъклото, но несравнимо по-силно пречупващо светлината. И тогава там, в джунглата, се разкри един феномен, на който първоначално не обърнах внимание, смятах, че ми се привижда. Ала когато стигнах до цивилизованите области на крайбрежието и след това, се убедих, че не е било внушение...

Той се отпусна назад във фотьойла и почти изчезна в сянката. С глава, открояваща се на по-светлия фон, продължи да говори:

— Преследвах ме насекоми. Дневни и нощни пеперуди, паякообразни, ципестокрили и каквито си щеш. Ден и нощ се носиха подире ми като бучащ облак. Всъщност не подир мен, а след багажа ми, след металната касетка със сферата. По време на пътуването с кораб бе малко по-добре. Като използвах радикални инсектициди, се отървах от тази напаст. Нови не идваха — поне докато бяхме в открито море. Затова пък, още щом слязох във Франция, всичко започна отначало. А най-зле беше с мравките. Спирах ли се някъде за повече от час, веднага се появяваха мравки. Горски, фараонови, жетварки, големи и малки, устремени към това кълбо; струпвах се по касетката, покриваха я с дебел мърдащ слой, прерязваха, прогризваха, унищожаваша всички опаковки, с които се опитвах да я предпазя, задушаваша се едни други, умираха, плюеха киселина, опитвайки се да разядат стоманената ламарина... Замълча.

— Къщата, в която се намираме, е разположена усамотено. Принуден съм непрекъснато да вземам предохранителни мерки поради това, че ме обсаждат мравки.

Стана.

— Правих експерименти. С помощта на диамантен свредел отчупих от сферата парченце, не по-голямо от маково зрънце. То

имаше същото привличащо действие като цялата сфера. Открих също, че ако я обвия с дебел оловен кожух, действието ѝ спира.

— Някакви лъчи...? — подхвърли с хриплив глас слушателят. Взираше се като хипнотизиран в лицето на стария учен, едва различимо в полумрака.

— Възможно е. Не знам.

— ... у вас ли е сферата?

— Да. Искате ли да я видите?

Слушателят скочи. Професорът го пропусна пръв през врата, върна се да вземе от бюрото ключа и забърза след госта си по тъмния коридор. Влязоха в малка стаичка без прозорци. Беше празна, само в ъгъла имаше старомоден огнеупорен сейф. Слабата светлина на електрическата крушка без абажур се отразяваше синкаво в бронираните му стени. Професорът напъха със сигурна ръка ключа в ключалката. Превъртя, чу се скърцането на отдръпващите се резета, дебелата врата се откряна. Той отстъпи встрани. Сейфът беше празен.“

[1] Слепоочие (лат., мед.) — Б.пр. ↑

[2] Зрителен хълм (лат., мед.) — Б.пр. ↑

[3] Лем има предвид песимистичната и оптимистична оценки на периода. Б.пр. ↑

SETI^[1]

Каютите на физиците се намираха на четвъртия етаж. Новият член на екипажа вече се ориентираше добре на „Евридика“. Бе проучил плана на целия кораб, толкова различен от онези, на които бе летял някога. Доста наименования не му бяха ясни, не разбираше и какво е предназначението на много съоръжения от носовия отсек — напълно автоматизиран и изолиран от останалата част с три шлюзови камери. Комуникационните тунели, същинска мрежа под цилиндрично разположения град, пресичаха надлъж и шир гъсеничния молох. Мускулите му още пазеха спомена за нощни разходки в тесни коридори с овално сечение или кръгли като кладенци, в които при безтегловност се налагаше да плува, помагайки си навремени с леко отблъскване, за да направи необходимия завой; в товарните кораби можеше да се стигне до складовите помещения и по-просто, през вентилационната шахта на климатичната инсталация — достатъчно бе да включи компресора и да се понесе мигновено при шума на почти истински вятър, чудейки се какво да прави с увисналите във въздуха крака, които му се струваха излишен, рудиментарен орган. Сега почти му беше жал за безтегловността, която едно време често проклинаше. Законите на Нютон си казваха думата: ако удареше с чукчето, без да се държи здраво с другата ръка, веднага хвъркваше от равнодействащата сила със забавни салта.

Асансьорите, всъщност безколесни овални кабинни с толкова изпъкнали стъкла, че отразяваха човешките лица деформирани и намалени, пътуваха безшумно, като отчитаха изминатите сектори и примигваха на спирката, на която трябваше да се слезе.

Подът на коридора бе застлан с материал, едновременно грапав и пружиниращ. Той тръгна край редицата врати, леко изпъкнали като стената, с високи, обковани с мед прагове — навярно по каприза на архитекта по вътрешно обзавеждане. Другояче не си го обясняваше. Когато застана пред вратата на Лаутер, самоувереността му изведнъж

се изпари. Все още не съумяваше да се държи като член на екипажа. Сърдечността на хората в каюткомпанията, готовността ту на едни, ту на други да го канят на тяхната маса, му се струваха пресилени, като че ли само се преструваха, че уж е един от тях и само временно не му е дадена никаква работа. Той вече беше говорил с Лаугер, който го увери, че може да го посети винаги, когато поиска, ала и това го изпълни с подозрителност — вместо с доверчивост. В края на краищата Лаугер не бе кой и да е, а физик номер едно, и то не само на „Евридика“. Не бе предполагал, че ще се колебае как да се държи с някого, думата „етикеция“ му звучеше като думата „флирт“ в подземията на пирамида. Докосна с крайчеца на пръстите си вратата без дръжка и тя се отвори незабавно, а той едва не побягна като дивак от автомобил. Просторното помещение го изненада с безпорядъка си. Сред купчините ленти, плочи, листове хартия и атласи се издигаше голямо писалище с извит в полукръг плот. В средата му имаше въртящ се стол, а над него — правоъгълна чернота с блуждаещи светлинки. От двете страни на това искрящо табло висяха фотографии на спирални галактики, осветени отзад, по-нататък цилиндрични колони с дисковете за процесорите. В левия ъгъл, забит с горния си край в тавана, бе поставен напреко огромен четириъгълен уред с прикачено столче; от пролуката под бинокулярния апарат изплуваше с леки подскоци лента с графично изображение, която падаше нагъната на пода. Той бе застлан с персийски килим с протрити йероглифни шарки. Този килим окончателно го втрещи. Цилиндричната колона изчезна и разкри входа към съседното помещение. Там беше Лаугер, в спортен панталон и пуловер, с отдавна неподстригвана коса; усмихваше се искрено и дружелюбно. Лицето му бе месесто, като на преждевременно състарено дете. Лаугер никак не приличаше на творец на големите абстракции — също като Айнщайн, докато е работел като чиновник.

— Добър ден...

— Ела, колега, ела. Хубаво, че дойде. С един замах ще навлезеш и във физиката, и в метафизиката... Отец Араго е при мен — поясни Лаугер.

Гостът влезе след Лаугер в друга каюта, по-малка, със скрита койка и няколко неголеми фотьойла край масата, където

доминиканецът разглеждаше с лупа някакви планове или компютърна планетна карта — по нея имаше паралели.

Араго му посочи фотьойла до себе си. Тримата седнаха.

— Познавате ли Марек, отче? — попита Лаугер и без да дочака отговора, продължи: — Досещам се какви проблеми имате, господин Марек. Не е лесно да се разбереш с духа в машината.

— Машината няма вина — намеси се доминиканецът с неприкрита ирония в гласа. — Тя дрънка това, което е вложено в нея.

— Тоест, което ние сме вложили — поправи го неотстъпчиво, макар и с усмивка физикът. — Теориите застъпват различни становища, но така е било винаги. Ставаше дума за надпрозоречните цивилизации — обясни той на новия гост. — Щом обаче вече се включват в разговора ни, ще ви изложа накратко началото му.

Известно ви е, че първоначалните представи за ЕТІ^[2] се промениха. Ако в галактиката има дори един милион цивилизации, съществуването им е така разпръснато във времето, че не е възможно най-напред да се договориш с домакините, а след това да ги посетиш. Цивилизациите се ловят по-трудно и от едnodневки. Затова ние не издирваме пеперудата, а какавидата. Знаете ли какво е това прозорец на контакта?

— Да.

— За това става въпрос! Като пресяхме около двеста милиона звезди, открихме единайсет милиона кандидатки. Повечето имат планети или са мъртви — под прозореца или над прозореца. Представи си — мина той неочаквано на „ти“, — че се влюбваш в портрета на шестнайсетгодишно девойче и тръгваш да го ухажваш. За съжаление пътуването трае петдесет години. Ще пристигнеш при старица или покойница. Ако пък започнеш да изпращаш обясненията си в любов по пощата, сам ще остарееш, преди да си получил първия отговор. Това е накратко първоначалната концепция на СЕТІ^[3]. Не може да се води разговор, разделян от интервали-векове.

— Значи летим към какавида? — попита новоодошлият. От известно време го наричаха Марек, а сега изведнъж му хрумна, че името може би е било предложено от монаха, който също като него не беше длъжностно лице в експедицията.

— Не се знае към какво летим — отбеляза Араго. Лаугер май беше доволен от тези думи.

— Вероятно. Планетите, способни да родят живот, разпознаваме по състава на атмосферата. Според каталога в нашата галактика те са хиляди. Отсяхме почти трийсет хиляди, които будят надежда.

— С разум ли?

— Докато е в пелени, разумът е невидим. Стигне ли до зрелостта, излита през прозореца. Трябва да го уловим по-рано... Откъде сме сигурни, че целта си струва усилията? Тя е Квинта, петата планета на Дзета от съзвездието Харпия. Разполагаме с редица данни.

— *In dubio pro geo*^[4] — каза доминиканецът.

— А според вас кой е обвиняемият, отче? — попита Лаугер, но пак не изчака отговора, а продължи: — Радиото е първият космически симптом. Появява се доста време преди радиоастрономията. Е, не чак толкова много — около сто години. Планетата с радиопредаватели се открива, когато сумарната им мощност премине в гигавати. В диапазона на късите и ултракъсите вълни Квинта излъчва по-малко от звездата ѝ, но все пак феноменално много за мъртва планета. За електронизирана — средно, понеже емисията остава под равнището на слънчевите шумове. Там обаче има нещо, нещо като радиоемисия — подпрагова. Имаме доказателства.

— Улики — пак го поправи апостолският пратеник.

— Дори само една улика — съгласи се Лаугер. — Но което е по-важно, на Квинта бяха наблюдавани точкови електромагнитни сигнали, като спектроскопът на изкуствените спътници около Марс бе регистрирал цялата емисия на един от тях. Тези два спътника струваха скъпо на Земята: нашата експедиция.

— Атомни бомби? — попита човекът, примирил се вече с името Марек.

— Не. По-скоро въведение към планетното инженерство, защото са термоядрени, чисти. Ако Квинта се е развивала по път, идентичен със земния, би започнала от трансурановите елементи. Нещо повече, тези сигнали са наблюдавани само в областта на полярните кръгове. Значи — на техните Антарктида и Арктика. Може би по този начин стопяват полярните шапки. Дотук мнението ни съвпада. — Той погледна към доминиканеца. — Проблемът е в това дали с присъствието си бихме причинили там вреда. Отец Араго смята, че — да. Аз споделям подобно мнение...

— Тогава къде е разликата?

— Според мен си струва да опитаме. Не можеш да опознаваш света, без да му вредиш.

Марек започваше да разбира смисъла на контрааргумента. Забрави кой е. Възвърна си някогашното самочувствие.

— Отецът... тоест... вие против убежденията си ли участвувате в експедицията? — обърна се той направо към доминиканеца.

— Естествено — отвърна Араго. — Църквата беше сред противниците на експедицията. Така нареченият контакт може да се превърне в данайски дар. Да отвори кутията на Пандора.

— Отче, заразили сте се от митологичния патронаж на проекта — разсмя се Лаугер. — Евридика, Юпитер, Хадес, Цербер — що нещо сме откраднали от древните. Впрочем корабът ни би трябвало да се нарича „Арго“, а ние психонавти. Ще се постарая да вредим възможно най-малко. Нали затова процедурата е така усложнена.

— *Contra spem spero*^[5]... — въздъхна монахът. — Или по-точно — поправи се, — бих искал да греша.

Лаугер май не го чу, погълнат от друга мисъл.

— Преди да наближим Квинта, за годината бордово време там ще изтекат поне триста години. Това означава, че ще ги хванем в горната част на прозореца. Само да не закъснеем! Дори секундните разлики в маневрите могат да ни ускорят или забавят. Колкото до вредите... ваше преподобие знае, че техническата цивилизация е инертна, макар и не статична. Казано с други думи, не е лесно да я отклониш от курса ѝ. Каквото и да се случи, там няма да се изявим в ролята на богове, слезли от небето. Не сме дирили първобитни култури и в СЕТИ няма астротнолози.

Араго мълчеше. Гледаше физика изпод притворените си клепачи. Свидетелят на разговора се осмели да попита:

— А това, добре ли е?

— Кое? — не разбра Лаугер.

— Незабелязаните да се приемат за несъществуващи. Такова приравняване е само практически обосновано...

— Ако желаете, наречете го и опортюнизъм — хладно отвърна Лаугер. — Избрахме задача, подлежаща на реализиране. Прозорецът на контакта има емпирична рамка, но притежава също етична, мотивация. Не можем да налеем в главите на пещерните жители маслото, дестилирано в два̀йсет и втори век. Впрочем защо да говоря в

множествено число. Аз подкрепих проекта и съм тук, защото под контакт разбирам обмен на знания. Обмен. Не патронаж, не даване на напътствия за развитието на цивилизацията...

— А ако там господствува злото? — попита Араго.

— А съществува ли универсалност на злото? Негова константа?
— възрази Лаугер.

— Опасявам се, че да.

— Тогава би трябвало да кажете „non possumus“^[6] и да не се занимавате повече с проекта...

— Само изпълнявам задълженията си.

С тези думи монахът стана, кимна и излезе.

Отпуснат във фотьойла, Лаугер направи неопределена гримаса, размърда уста, сякаш му загорча, и заговори примирено:

— Уважавам го за това, че ме изкарва от равновесие. На всички поставя криле. Или рога. Но стига толкова... Исках да говорим за нещо друго. Подготвяме разузнаване към Квинта. Отсек от кораба, способен на самостоятелно кацане — „Хермес“. Ще полетят девет или десет души. Командната четворка е вече определена. Останалите ще бъдат избрани според специалностите им чрез балотаж. Искаш ли да бъдеш в урната?

Пак не разбра.

— Е, за участие в разузнавателната група...

Сякаш го удари гръм. Възторг, примесен с недоверие. Лаугер забеляза как просветнаха очите му и побърза да добави:

— Да попаднеш, в урната още не означава, че ще участвуващ. И научните заслуги не го гарантират. Най-големият теоретик най-лесно може да напълни гащите. Трябват ни твърди хора. Такива, които няма да отстъпят пред нищо. Герберт е прекрасен психоник, психолог и познавач на човешката душа, ала мъжеството не се проверява в лабораториите... Ти знаеш ли кой си?

Марек пребледня.

— Не.

— Ще ти кажа тогава. В Бърнамския ледник са загинали доста хора в самоходни машини. Изненадали са ги изригванията на гейзерите. Били са професионални водачи. Извършвали възложената им работа и не знаели, че отиват на смърт. Двама души обаче сами пожелали да вземат участие в издирването им. Ти си единият от тях.

— Как разбрахте? Доктор Герберт ми каза, че...

— Доктор Герберт и асистентът му са корабни лекари. Разбират от медицина, но не и от компютри. Преценили са, че е редно да бъде запазена лекарска тайна, след като не са успели да установят самоличността на съживения човек. Техният аргумент е: да не се травмира психиката му. На „Евридика“ няма подслушване, но има център с памет, която не се изтрива. До нея имат достъп командирът, първият информатик и аз. Няма да кажеш това на лекарите, нали?

— Няма.

— Би ги огорчил. Знам, че няма да го направиш.

— А те няма ли да се досетят, ако...

— Не мисля. Лекарите ще изследват актуалното здравословно състояние на екипа. Гласуването е тайно. Гласува съветът. От пет гласа ще получиш три. Така предполагам. А ти го казвам още отсега, защото трябва здравата да залегнеш над учението. На симулаторите си показал умения на астронавигатор, първокласни за онова време, но не и за днес. Една година ще бъдеш звезден гимназист. Ако се справиш, ще видиш квинтяните. А сега довиждане, че имам много работа.

Станаха. Марек беше по-висок от прочутия физик. Той няма да полети — помисли си. Лаугер го изпрати до вратата. Не видя светлинките по черния екран, не помнеше дали бе си взел довиждане, дали изобщо беше казал нещо. Не помнеше и как се бе озовал в своята кабина. Не знаеше какво прави. По погрешка отвори вратата към банята, видя лицето си в огледалото и каза:

— Ще видиш квинтяните.

Залови се сериозно с учене. Балансът от статистическите изчисления бе достатъчно красноречив. Животът възниква на планетите и продължава милиарди години ням. Цивилизациите го надрастват — не за да изчезнат, а за да се вкакавидят в онова, което е извънчовешко.

Понеже за една обикновена, спирална галактика честотата на техногенните раждания е почти постоянна, те се появяват, достигат зрелост и изчезват с еднакво темпо. И макар че непрестанно възникват нови, те се изпаряват от интервала на контакта, преди някой да успее да размени сигнали с тях. Немотата на примитивно съществуващите цивилизации е очевидна. Безброй хипотези бяха посветени на

мълчанието на високоразвитите. Образуваха цяла библиотека, която той засега прескочи. Четеше: за дадения момент, за дадения век (което астрономически е едно и също), може да се признае, че Земята е в областта на Млечния път единствената цивилизация, ВЕЧЕ техническа и ВСЕ ОЩЕ биологична. Изглеждаше, че това твърдение погребва изчисленията на СЕТІ. Трябваше да мине век и половина, за да се разбере, че не е така. Не е възможно да се покори с обикновен полет пространството между две звезди, та едни Живи и Разумни да се срещнат с Други и да се върнат. Дори ако астронавтите пътуват със субсветлинна скорост, пак няма да видят нито тези, към които са се запътили, нито онези, които са ги изпратили от Земята. За пътя в двете посоки ще бъдат необходими най-малкото векове, докато за астронавтите на борда ще изминат само няколко години. Това категорично твърдение на науката бе дало на Църквата повод за следните теологични размишления: Този, който е сътворил света, е превърнал срещата между Създанията от различните звезди в непостижима мечта. Издигнал е между тях преграда, идеално пуста и невидима, но непреодолима: свои, а не човешки бездни. Но все пак човешката история винаги се е развивала по-иначе в сравнение с онова, което е предвидила мисълта. Бездните на пустотата действително се оказаха непреодолима преграда. Ала тя можеше да бъде заобиколена чрез серия специфични маневри.

Усредненото време в Галактиката е едно — тя самата представлява часовник, показващ своята възраст и оттам — и времето. Там обаче, където силата на гравитацията е най-голяма, галактичното време е подложено на резки промени. То има граници, където спира. Това са сферите на Шварцшилд — черните обвивки на пропадналите в себе си звезди. Такава обвивка е хоризонт на събитията. Приближаващият се към него предмет започва да се размазва пред очите на един далечен наблюдател и изчезва, преди да докосне повърхността на Черната дупка, защото времето, разтягано от гравитацията, измества първоначално светлината към инфрачервената област, а после към все по-дългите електромагнитни вълни, докато накрая нито един отразен фотон не се връща към очите на наблюдателя: Черната дупка завинаги поглъща с хоризонта си всяка частица и всеки квант светлина. Впрочем, приближавайки се към Черната дупка, пътешественикът ще бъде разкъсан заедно с кораба си

от нарастващата гравитация. Приливите на силата на тежестта разтягат там всеки материален обект, докато той се превърне в същинска нишка, чието продължение е радиусът на Черната дупка, и се гмурне в нея безвъзвратно.

Около пропадналите в себе си звезди — колапсарите, не може да се лети по произволна траектория; гравитационните приливи ще убият пътниците и ще разкъсат кораба им. Дори ако този кораб е най-плътното космическо джудже, неутронна звезда, сфера от пресовани в себе си атоми, замръзнали до твърдост, в сравнение с която стоманата е по-мека от газ, пак нищо няма да помогне. Колапсарът ще изтегли и тази сфера във вретено, което за миг ще разтроши и погълне, а от него ще останат само агоналните факли на рентгеновото лъчение. Така колапсарите, възникнали от звезди, няколко пъти по-тежки от нашето Слънце, ликвидират завчас всички пришълци. Ако обаче масата на Черната дупка е равна на сто или хиляди слънчеви маси, силата на тежестта по нейния хоризонт може да бъде слаба като земната. Първоначално нищо не застрашава кораба, достигнал до него, и екипажът дори може да не забележи, че преминава през такъв хоризонт. Никога обаче няма да успее да изплува над тази невидима граница. Корабът, всмукан в дълбините на един огромен колапсар, в зависимост от масивността на капана, за няколко дни или няколко часа бива унищожен, докато пада към центъра му.

Астрофизиката от края на XX век бе създала именно такива модели на гравитационните гробници. Както обикновено става в науката, моделът разкри непълнотата си. Бе твърде опростен в сравнение с действителността. Най-напред го коригира квантовата механика: всяка Черна дупка все пак излъчва — толкова по-слабо, колкото по-голяма е. Гигантите, разположени обикновено в центровете на галактиките, също щяха да изчезнат някога, въпреки че тяхното „квантово изпарение“ би траяло сто милиарда години. Те щяха да бъдат последните реликти от някогашното звездно великолепие на Космоса.

Последвалите изчисления и модели разкриха нови особености на Черните дупки. Когато колапсира, защото при отслабването си нейното центробежно излъчване не може повече да се противопоставя на силата на тежестта, звездата не приема веднага сферична форма. При пропадането тя трепти като капка — ту сплесквана в диск, ту разтягана

вретеновидно. Продължителността на тези трептения е много малка. Честотата им зависи от масата на колапсара. Той се държи като гонг, който сам удря в себе си. Ала замлъкналият гонг може с удар да се накара да затрепти отново. Също така и Черната дупка може да се приведе в нови трептения чрез сидералното инженерство. Трябва да се познава то и да се разполага с достатъчна мощност от порядъка на 10^{44} ерга, която да се излъчи така, че да приведе Черната дупка в резонанс. С каква цел? За да се създаде това, което астрофизиците, свикнали с огромните мащаби на изследвания обект, нарекоха „темпорална луковица“. Също както центърът на луковицата е обвит със слоеве, които при разрязване се виждат като дървесните, така и колапсарът в резонанс е заобиколен с огънато от гравитацията време и по-точно — с усложнено пространствено-временно наслявяване. За далечните наблюдатели Черната дупка трепти няколко секунди като камертон. Но показанията на космическия часовник губят всякакъв смисъл за наблюдателя, който би попаднал в близост до нея в слоевете преиначено време. Следователно, ако един кораб стигне до Черната дупка, деформираща многократно пространство-времето, той би могъл да изплува на някоя брадихрона и да остане с години в тази зона на забавено време, след което да напусне това темпорално пристанище.

Според външния наблюдател корабът ще изчезне, след като стигне до Черната дупка, а след невидимия престой на брадихроната ще изплува в пространството около нея. За цялата Галактика, за всички далечни наблюдатели, приведеният в резонанс колапсар трепти секунди между формата на диск и формата на вретено. Впрочем по подобен начин той вече бе трептял в агонията, когато беше пропадаща в себе си звезда, смазана от собственото си тегло след изгаряне на ядрените ѝ вътрешности.

За кораба, намиращ се на брадихроната, времето почти може да спре. Но това не е всичко. Вибриращият колапсар не се държи като идеално еластична топка, а по-скоро като неравномерно деформиращ се при подскока балон. Това следва от засилването на квантовите ефекти. Затова до брадихроните могат да се появяват ретрохрони: течения или реки от обратно време. За далечните наблюдатели не съществуват нито първите, нито вторите. От това забавяне или обръщане на времето може да се ползува само този, който нахлуе в тях.

Проектът предвиждаше да се използва един самотен колапсар над съзвездието Харпия за пристанището, в което щеше да се спре „Евридика“. Задачата на експедицията не бе да установи контакт с коя да е цивилизация от „прозореца“, а да „улови“ такава цивилизация, която вече излита от него като устремила се към небето пеперуда, която вече трепка с крилца до горната част от рамката и тъкмо там ще я залови ентомологът. Тази операция се нуждаеше от стоянка във времето, разположена на такова разстояние от населената планета, че земните психонавти да успеят да я посетят, преди цивилизацията ѝ да напусне главната линия на развитието по Ортега-Нейсъл. За тази цел експедицията беше поделена на три етапа. В първия „Евридика“ трябваше да стигне до колапсара в съзвездието Харпия, избран за чакане и темпорални маневри. Много сполучливо на колапсара бе дадено името Хадес. „Евридика“ се изпреварваше от „Орфей“, един автоматичен колос, ракета за еднократна употреба. Той представляваше гравитационно оръдие — грацер (gravitation amplification by collimated excitation of resonance)^[7] Когато „Евридика“ му дадеше сигнал, той щеше да приведе Черната дупка в трептения, съответстващи на собствената ѝ честота.

Макар и гигант за земните мащаби, „Орфей“ бе сламчица в сравнение с масата на колапсара, който трябваше да разлюлее, но той можеше да използва явлението гравитационен резонанс. Отдавайки на Хадес разтрепераната си душа, той щеше да го принуди да се свие и разпусне веднъж, а тогава черната преизподня щеше да разтвори челюстите си, пропускайки „Евридика“ във вихрите на брадихронните течения. Предварително би трябвало да се убедят, че отдалечената на пет светлинни години Квинта се намира вече в разцвета на технологичната ера и съгласно тази диагноза да установят най-подходящото време за посещения, след което „Евридика“ да си намери темпорално пристанище в Хадес, раздрусан от грацеровата емисия на „Орфей“. Той можеше да даде само един изстрел с кохерентна гравитация и с него се самоунищожаваше, така че операцията не би могла да се повтори. Ако не успееше още първия път — поради грешка в навигацията в темпоралните бури, невярна оценка на темпото на цивилизационно развитие на Квинта или някакъв друг, невзет под внимание фактор, — експедицията щеше да претърпи фиаско, в най-добрия случай означаващо завръщане на Земята с празни ръце. Планът

се усложняваше допълнително от намерението да използват в преизподнята на Хадес ретрохрони или времето, течащо обратно спрямо времето на цялата Галактика, тъй че експедицията да може да се завърне в близост до Слънцето само десет-петнайсет години след старта, независимо от хилядите парсеци, които разделяха Харпия От Земята. Наистина точната дата на завръщането лежеше в интервала на неопределеността: части от секундата при плаване по брадихроните и ретрохроните са определящи за години, протичащи далече от пресите и мелниците на гравитацията. Умът на четящия човек отказваше да приеме тези обяснения, изпълнени с противоречия. Главното от тях бе такова:

Предвиждаше се „Евридика“ да се установи над колапсара в безвремието или поне във време, различно от обичайното. Разузнавачите ще полетят към Квинта и ще се завърнат. Това ще им отнеме повече от седемдесет хиляди часа или около осем години. Под удара на грацера колапсарът би трябвало да трепти между формата на диск и издължено вретено едва няколко мига — за всички далечни наблюдатели. Следователно, при завръщането си разузнавачите вече няма да заварят кораба-майка в темпоралното пристанище. Доста време преди това Черната дупка ще е приела отново формата на сфера. Напусналият Квинта „Хермес“ обаче би трябвало да намери кораба-майка в този пристан. Как да го намери, след като пристанът е възникнал само за да изчезне и затова при завръщането на „Хермес“ вече няма да съществува? Тук няма ли противоречие?

— Някои физици — обясни му Лаугер — твърдят, че това се разбира от само себе си. Всъщност те го разбират като съвпадение на теорията с резултатите от измерванията. Драги мой, физиката е тясна пътечка, ограничена от бездни, недостъпни за човешкото въображение. Това е множество от отговори на някои въпроси, които се задават на света, но светът отговаря само при условие, че няма да му поставяме други въпроси, продиктувани от здравия разум. А какво е здравият разум? Той е онова, което се опира на същите сетива, каквито имат и маймуните. Този интелект иска да опознава света съгласно правилата, формирани от неговата земна жизнена ниша. Ала светът извън нишата, този инкубатор на интелигентни човекомаймуни, има свойства, които не можеш да вземеш в ръка, не можеш да отхапеш, чуеш, почукаш и по този начин — да присвоиш. За „Евридика“, намираща се в колапсарния

пристан, полетът на „Хермес“ ще трае няколко седмици. За екипажа на „Хермес“ — повече от година и половина: три месеца за полета до Квинта, една година на Квинта и още едно тримесечие за обратния път. За наблюдателите, които не се намират нито на „Евридика“, нито на „Хермес“, разузнавачът ще изпълни задачата си за девет години, а корабът-майка ще изчезне от очите им за същото време. Според часовниците на борда й „Евридика“ ще премине от петък в събота, пак ще се върне в петък и тогава колапсарът ще я изплюе в околното пространство. Поради скоростта на „Хермес“, близка до тази на светлината, на него времето ще тече по-бавно, отколкото на Земята. На „Евридика“ времето ще тече още по-бавно, а после благодарение на маневрите й ще се върне обратно: тя ще слезе от брадихроната на ретрохроната, а от нея ще скочи на галактохроната, тоест от гравитационно разтегленото време в обратното време, от което ще изскочи в неогънатото пространство-време и там ще срещне „Хермес“. Тук няма никакво, тъй да се каже, обективно противоречие. Противоречията възникват при сблъсъка на разума, излюпил се при нищожната земна сила на тежестта, с явленията, протичащи при билиони пъти по-голяма сила на тежестта — и това е всичко. Светът е изграден съгласно универсални правила, наричани закони на Природата, но един и същи закон може да се изявява с различна интензивност. Ето един пример: за този, който се е гмурнал в дълбините на Черната дупка, пространството придобива свойства на време, защото той вече не може да се върне от него — също така както не можеш да се движиш в обратна посока и земното време, тоест назад в миналото. Ние не сме в състояние да си представим какви ще са преживяванията на такъв гмуркач, дори ако предположим, че той няма да загине мигновено под хоризонта на събитията. Все пак аз смятам, че светът е устроен благосклонно, щом ни се удава да опознаваме онова, което противоречи на нашите сетива. Впрочем помисли сам: детето овладява езика, без да познава нито принципите на морфологията и синтаксиса, нито вътрешните противоречия на езика, които остават скрити за говорещия. Етоле ме накара да се разфилософствувам. Човекът се стреми към окончателни истини. Аз смятам, че всеки смъртен разум търси същото. Какво представлява окончателната истина? Краят на пътя, където няма повече нито тайни, нито надежди. Където вече не може да се пита за нищо, понеже всички

отговори вече са дадени. Такова място не съществува. Космосът е лабиринт, изграден от лабиринти. Всеки разкрива следващия. Там, където не съумяваме да се доберем лично, стигаме чрез математиката. От нея си правим колички, с които се придвижваме из нечовешките територии на света. С математически методи може да се конструират и извънкосмични светове, все едно дали съществуват или не. Освен това можеш да захвърлиш математиката и нейните светове, за да навлезеш в отвъдния свят чрез вярата. С това се занимават хората от типа на отец Араго. Разликата между мен и него е разлика между възможността за осъществяване на определени неща и надеждата да се осъществят определени неща. Моята професия обхваща това, което е възможно, а неговата — това, което е само очаквано и става възможно едва след смъртта. Ти какво изпита, след смъртта? Какво видя?

— Нищо.

— Именно в това е *differentia specifica*^[8] между науката и религията. Доколкото ми е известно, религиозните догми не се разклащат от факта, че възкресените не са видели нищо. По-новата есхатология на християнството поддържа, че възкресеният забравя пребиваването си в отвъдния свят. Че това е — ще го кажа със свои думи — акт на Божията цензура, който забранява на хората да прескачат насам-натам от този в онзи свят. *Credenti non fit iniuria*.^[9] Но щом си струва да живееш с толкова гъвкава вяра, доказателство за което е Араго, значително по-лесно е да приемеш без много мислене противоречията, благодарение на които ще попаднеш сред квинтяните. Довери се на физиката — така както Араго се доверява на своята вяра. За разлика от вярата обаче физиката може да греши. Имаш възможност за избор. Прецени сам. А сега си върви. Имам работа.

Наближаваше полунощ, когато Марек се върна в кабината си. Мислеше си ту за Лаугер, ту за монаха. Физикът си беше на мястото, но онзи? Какво очакваше? На какво разчиташе? Може би на мисионерско призвание? Дали наистина вече е възникнала теологична надстройка над нечовешките дарове и създанията на Бога и Араго се смяташе за неин проповедник? Защо при разговора Араго каза, че там може да господства злото? Едва сега той разбра опасенията, с които живееше този човек. Араго се боеше не за себе си, а за своята вяра. Би могъл да признае Изкуплението за благодат към човечеството, участвайки в експедиция до нечовешки същества, там, където

Евангелието му не достига. Би могъл да си мисли така. А понеже вярва в Божията вездесъщност, вярва и във вездесъщността на персонифицираното зло — нали демонът, изкушавал Христос, е съществувал още преди Благойещението и Зачатието. Значи той носеше със себе си догмите, за да ги постави под угроза? Марек поклати глава, отказвайки се от окончателното изясняване на тези проблеми. На Лаугер можеше да поставя всякакви въпроси, но на онзи — не. В Евангелието няма и дума за това какво е казал Лазар след възкръсването си от мъртвите. И той самият не можеше с нищо да помогне на отец Араго, въпреки че сам бе възкръснал. В интерес на собственото си оцеляване религията даваше на подобни възкръсвания друго, светско, земнопреходно име и благодарение на това устоите ѝ не се бяха разклатили. Впрочем тези неща не му бяха ясни. Но той осъзна болезнената самота на монаха, понеже сам бе престанал да бъде самотник, безпомощен и пасивен, случайно взет на борда, спасен корабокрушенец. Започна да се съблича за сън, заслушан в царящата на „Евридика“ пълна тишина. Корабът летеше със скорост, близка до светлинната граница. Не след дълго щеше да обърне тягата. Часовниците във всички помещения щяха да покажат критичното време, а екипажът щеше да легне по гръб и да пристегне коланите. Сферите по целия кораб ще направят в бронираните си легла обръщане на сто и осемдесет градуса. После всичко наоколо ще се завърти в кръг. Хаосът, vertigo, ще трае само миг. После всичко отново ще застине в смълчан покой. Вместо да се завихрят покрай кърмата, пламъците на тягата ще се стрелнат напред към носа. От това връзката със Земята ще се пооправи. С многогодишно закъснение ще догонят „Евридика“ вестите от онези, които екипажът е оставил на Земята. Той, Марек, нямаше да получи такова писмо — на Земята си нямаше никого. Но вместо минало той имаше бъдеще, заради което си струваше да живее.

Предисторията на експедицията бе изпълнена със сблъсъци. Проектът, по принцип изпълним, имаше много противници. Шансовете за успех, изчислявани по различни методи, не можеха да бъдат големи. Списъкът от събития, способни да предизвикат по един или друг начин гибелта на експедицията, включваше повече от хиляда точки. Може би точно затова проектът се прие. Почти невъзможен,

свързан с безброй опасности, той бе забележително предизвикателство и не можеше да не се намерят хора, които да го приемат. Преди. „Евридика“ да се понесе в Космоса все по-устремно, разходите нараснаха неимоверно — както впрочем с основание бяха предвиждали противниците и критиците на проекта. Но вложените инвестиции вече имаха собствено ускорение и повлякоха следващите разходи. Икономическата страна на проекта изпитваше трусове, не послаби от онези на Титан след старта на „Евридика“. Погълнат от четивото, пътешественикът прескочи описанието на предстартовите кризи от подготвителния период и изграждането на кораба, както и земните им рикошети — резултат от производствени грешки и свързаните с тях афери — политически и породени от корупцията. Какво го интересуваха те, щом вече летеше? Затова пък се задълбочи в историята на астронавтиката, в документацията на полетите из Слънчевата система и изпращането на автоматични сонди до Алфа Кентавър, в рапортите, съдържащи имената на работещите в Граал и Ръомбден — може би с надеждата да разпознае някои добре познати му оттогава имена. А защо не, както по нишката се стига до кълбото, чрез такова разпознаване да не стигне и до себе си? Имаше моменти, непосредствено преди заспиване или след събуждане, когато почти бе сигурен, че е на една крачка от припомнянето, още повече че в някои сънища знаеше кой е. Но наяве му оставаше само безплодната увереност за сънувана самоличност.

Когато една година по-късно „Евридика“ започна да намалява скоростта си, застанала срещу колапсара, който нарастваше като същинска дупка в небето, дупка без звезди, той бе погълнат от тренировки, обучение и разнородно четиво, отказвайки се от опитите да си припомни кой е. Не от всички обаче: в реалната действителност бе вече един от пилотите, избрани да полетят с „Хермес“, но в сънищата си, за които не казваше никому, той продължаваше да бъде човекът, навлязъл в Бърнамския лес.

[1] Търсене на извънземен разум (англ.) — Б.пр.; от английски: Search for Extra-Terrestrial Intelligence (SETI). — Б. NomaD ↑

[2] Extraterrestrial Intelligence. — Б.а.; Извънземен разум. — Б.пр.

↑

[3] Контакт с извънземния разум (англ.). — Б.пр. ↑

- [4] При съмнение — в полза на обвиняемия (лат.) — Б.пр. ↑
- [5] Надявам се въпреки надеждата (лат.) — Б.пр. ↑
- [6] Не сме в състояние (лат.). — Б.пр. ↑
- [7] Усилване на гравитацията чрез насочено възбуждане на резонанс (англ.) — Б.пр. ↑
- [8] Специфична разлика (лат.) — Б.пр. ↑
- [9] Вярващите няма да бъдат наказани (лат.) — Б.пр. ↑

БЕТА ОТ ХАРПИЯ

„Евридика“ намаляваше скоростта си с редуцирана тяга в течение на няколко десетки часа, докато летеше по траектория, наричана еволвента, в посока към Бета от Харпия — невидима звезда, защото беше колапсар. Вече пресичаше издутите на значително разстояние една от друга изограви, чиито гравитационни влияния все още бяха поносими за кораба и хората. Избраният чрез изчисляване на оптималните стойности курс осигуряваше безопасността им, макар че трудно можеше да бъде наречен безпроблемен. Изогравите — линии, преминаващи през точки от пространството е едно и също изкривяване — се виеха на изолокаторите като змии в черен огън. Дежурните в залата за управление, която поемаше командването на кораба само при високопроменлива сила на тежестта, гледаха примигващите пред тях монитори, пийваха си бира и се развличаха с празни приказки. Дежурствата бяха останали по традиция след класическата ера на астрогацията. Никой дори не би направил опит да мине на ръчно управление — реакциите на хората не бяха достатъчно бързи за това.

Колапсарът бе открит доста по-късно и създаваше сериозни проблеми. Най-лесно се откриват тези колапсари, които принадлежат към двойна система: в близост до тях има звезда, наричана „жива“, защото свети, и те смъкват горните слоеве на астросферата ѝ, които се носят шеметно по спирала към Черната дупка, за да пропаднат в нея при акомпанимента на най-твърдото рентгеново лъчение. Този полет на газовете, откраднати от съседката, обкръжава колапсара като огромен диск, изключително нездравословен за всички обекти, включително ѝ за ракетите. Никакъв кораб не би могъл да плава в околността му, защото още преди да бъде всмукан под хоризонта на събитията, радиацията ще унищожи мозъка и на хората, и на цифровите машини.

Самотният колапсар в съзвездието Харпия бе открит по пертурбациите, които бе причинил на нейните Алфа. Гама и Делта. Много сполучливо наречен Хадес, той имаше маса, равна на

четиристотин слънчеви маси, и издаваше все по-силното си присъствие с липсата на закриваните от него звезди и с привидното струпване на звезди около хоризонта му, понеже той беше гравитационна леща за тяхната светлина. Анихилационната му обвивка се въртеше по екватора със скорост, равна на две трети от скоростта, на светлината, а центробежните сили и силите на Кориолис я издуваха, поради което Хадес не бе идеално кръгла сфера. Дори ако неговият хоризонт на събитията бе идеално сферичен, над него летяха гравитационни бури, които смачкваха и разтягаха изогравите. Осем теории обясняваха по различен начин причините за тези бури или циклони, като най-оригиналната, макар и не задължително — най-близката до истината поддържаше, че в хиперпространството Хадес се свързва с друг Космос и онзи се проявява, като предизвиква трусове на страшната „костилка“ на колапсара, на неговото ядро, сингулярността, на мястото без място и времето без време, където спейстемпоралната крива достига безкрайно висока стойност. Теорията за „другата страна“ на хадесовото ядро, където трансфиналните инженери от чуждия *Universe* все пак се справят с безкрайността на разрушеното пространство-време, бе всъщност математическо фантазиране на астрономите, опиянени от тератологията — най-новата и извънредно модна правнучка на старата теория на Кантор. Дори имаше предложения да се нарече колапсарът Кантор, но неговият откривател бе предпочел име от митологията. Нито земният щаб на SETI, нито командването на „Евридика“ се интересуваха особено какво става в действителност ПОД хоризонта на събитията. Причините бяха колкото практични, толкова и очевидни: хоризонтът определяше една непреодолима граница и каквото и да скриваше, той със сигурност беше порта към гибелта.

„Евридика“ летеше във високия вакуум над Хадес и отговаряше на всяка промяна в привличането със съответни маневри, изплювайки тежките елементи, които се синтезираха от водород и деутерий по цикъла на Олимос. Тя губеше милиарди тонове, но хитро си възвръщаше стабилността, понеже Хадес, принуждаван към такава сделка от законите за запазването, отдаваше на звездолета голяма част от енергията, освобождавана от всичко, което той, Хадес, поглъщаше, за да го погребее завинаги в ненаситната си утроба. Най-общо това приличаше на полет с балон, който не губи височина благодарение на

торбите с баласт, изхвърляни от гондолата. Сравнението е обаче наистина най-общо: управляването на подобен „балон“ не би било по силите на нито един кормчия.

Многосекторният корпус на кораба, отдалеч приличен на гъсеница, дълга няколко мили, извиваща се като запетайка над Черната дупка. Навярно би бил интересен обект за наблюдение, но наблюдател нямаше и не можеше да има, защото „Орфей“, храбрият придружител на „Евридика“, чиято задача бе да отвори пред нея вратата на ада, нямаше екипаж. Той поддържаше непрекъсната лазерна връзка с гигантската нимфа и очакваше сигнала, който трябваше да го превърне в лазерна бомба — едноимпулсен грацер. Подобен грацер, но хиляда пъти по-малък, бе изпробван в Слънчевата система и бе отнел на Сатурн един от най-големите му спътници след Титан. Когато и лазерната връзка започна да се влошава, „Орфей“ получи дефинитивна програма за действие, послушно замълча и започна в машинните си центрове *cont-down*^[1]. Доближи се до колапсара повече от „Евридика“. Светлината и другите електромагнитни вълни се размазваха и огъваха, изблъсквани през инфрачервената област в радиодиапазона и извън него. Докато Хадес изтезаваше околното пространство и време, смачквайки ги на пихтия под своя разрушителен хоризонт, „Евридика“ извършваше последните, предопределящи успеха наблюдения на Квинта — петата планета на шестата звезда на Харпия, същинската цел на експедицията. Предварително изстреляните далече от колапсара астромати монтираха планетоскоп с внушителна апертура — две астрономични единици. Образът, по-точно — триизмерният модел на Квинта, се появи в холовизора като мъглива, синьопарцалива сфера, увиснала между многоетажните галерии в залата на обсерваторията. В интерес на истината трябва да се каже, че никой не ходеше там. Този холоскоп бе монтиран в обсерваторията, защото някакъв японски производител ѝ го беше подарил с намерението да предложи същите на земните планетариуми. Като зрелище изглеждаше несъмнено ефектно, но радиоастрономите нямаха никаква полза от него. Бяха го приели, защото цялата апаратура заемаше една стена в залата на носа, а планетоскопът, разположен под прозрачен купол, изпълваше вместо декорация празното пространство в средата ѝ. Гостите идваха да разглеждат появяващите се вътре мъглявини или планети или да

разберат поне как изглежда пейзажът извън безпрозоречния корпус на „Евридика“.

Корабокрушенецът от Титан вече носеше името Марек и фамилията Темпе. Така се наричаше долината, в която Орфей бе срещнал за първи път Евридика. Май Бар Хораб го бе нарекъл така по време на закритото заседание, на което бе определен екипажът на разузнавателния кораб. Марек бе получил длъжността на втори пилот на „Хермес“, но командирът се държеше така, сякаш нямаше нищо общо с това. Лаугер също се отрече от авторството или по-скоро се измъкна с шегата, че всички са еднакво подвластни на духа, извикан от античната митология. Докато силата на тежестта при непрекъснато намаляващото ускорение му позволяваше, три посещаваше често Лаугер. Сядаше и слушаше споровете му с астрофизиците Голд и Накамура. Разговорите обикновено се въртяха около загадката на „надпрозоречните цивилизации“. На онези от тях, които се отклоняваха от главната линия на диаграмата на Ортега-Нейсъл. Понеже съдбата им беше неизвестна, те се превръщаха в огромно предизвикателство за фантазията. Мненията на повечето учени, увлечени от тази загадка, биха могли грубо да се поделят на две — в зависимост от това дали причините за мълчанието са социологични или космологични. Макар и физик, Голд споделяше социологичната — и то крайна — интерпретация, наречена социолита. Когато навлиза в епохата на технологично ускорение, обществото най-напред нанася вреди на жизнената среда, а после може и иска да я спасява, но вземаните мерки се оказват недостатъчни и биосферата — по неволя или по необходимост — бива заместена с артефакти. Възниква една изцяло изменена, но не изкуствена в човешкия смисъл на тази дума среда. За хората изкуствено е това, което самите те са направили; естествено остава онова, което е недокоснато от човешка ръка или само използвано — като водата, въртяща турбини, или пък обработваемата земя, подложена на селскостопански манипулации. Над прозореца тази разлика не съществува. Щом всичко става изкуствено, нищо не е изкуствено. Производството, интелигенцията, научноизследователски те работи биват „присадени“ в цялото обкръжение; електрониката или нейни непознати ни еквиваленти или клонове заместват институциите, законодателните органи, администрацията, образованието, здравеопазването, изчезват

границите, полицията, съдилищата, университетите, както и затворите. Тогава може да настъпи „вторична пещерна епоха“ на всеобща неграмотност и безделничество. За да се преживее, не е необходима никаква квалификация. Разбира се, който желае, може да я има, нали всеки може да прави каквото си иска. Не е задължително това да означава стагнация: средата е послушен опекун и умее да се преобразява според желанията и изискванията до такава степен, до каквато е способна. Дали в посока на прогреса? На този въпрос не можем да отговорим, след като ние самите приписваме на концепцията за прогреса нееднозначен смисъл в зависимост от историческия момент. Може ли да се нарече прогрес на науката ситуацията, в която специализацията раздробява познавателната, строителната, интелектуалната, творческата дейност, така че във всяка област всеки копае все по-дълбоко все по-малка лехичка? Ако машините ще изчислят всичко по-бързо и по-добре от живото същество, защо би трябвало то да смята? Ако фотосинтетичните машини произвеждат по-разнообразна и по-здравословна храна от земеделците, хлебарите, готвачите, сладкарите, защо би трябвало те да обработват земята, да мелят брашно или да изпичат хляб? Защо цивилизацията в такава социализация не изпраща във всички посоки на небесата рецепти за постигане на нейното съвършенство и удобства? А защо всъщност би трябвало да прави това, след като тя вече изобщо не съществува като общност с ненаситния глад на стомаси и мозъци?

Възниква своеобразно, огромно множество от единици и наистина измежду тях трудно би се намерила такава, чиято жизнена цел ще бъде да сигнализира в космически мащаб как върви животът ѝ. Изкуствената среда несъмнено е създадена с такъв инженерен размах, че никога да не постигне качествата на планетна „Личност“. Подобна изкуствена среда е НИКОЙ, нещо, което не е различно от ливадата, гората, степта. Само че тя не расте за самата себе си, не за себе си разцъфва — а за някого. За някакви същества. Дали те оглупяват от това, дали се превръщат в тъпи дармояди, безделничещи на зрелищата, организирани за тях от планетния надзор? Не е задължително. Въпрос на гледна точка. Онова, което за един човек е мошеничество или безделничене, за друг може да е смисъл на живота му. Още повече че ни липсват мерки и оценки, когато разглеждаме същества от друг свят и друга историческа епоха, толкова различна от нашата история.

Накамура и Лаугер отстояваха космологичната хипотеза. Който опознава Космоса, в Космоса загива. Не че губи живота си — смисълът на афоризма е съвсем друг. Астрономията, астрофизиката, космонавтиката са едва скромно и дребно начало. Ние самите вече сме направили следващата крачка, овладявайки читанката на сидералното инженерство. Не става дума също и за експанзията, наричана някога „ударна вълна на Разума“, който, след като овладее своята планета, завладява и близките планети и после се разпръсква из галактиките в звездна емиграция. С каква цел? За да заселва все по-гъсто вакуума? Не става дума за. „crescite et multiplicamini“^[2], а за действия, които не сме в състояние да разберем и още по-малко — да осмислим. Дали шимпанзето може да разбере каторжния труд на космогоника? Дали Вселената е много голям сладкиш, а цивилизацията — дете, което бърза да изяде този сладкиш? Мисълта за чуждоземни нашествия е проекция на агресивните черти на хищната, едва-едва цивилизована човекомаймуна. Щом самата тя с удоволствие би направила на ближния си това, което за нея е неприятно, представя си и Високоразвитата цивилизация по свой си начин. Флотилии от галактически дреднаути ще кацнат на някаква бедничка планета, за да се доберат до местните долари, брилянти, шоколад и — разбира се — до красивите жени. А те са им толкова нужни, колкото на нас — самките на крокодилите. Тогава с какво се занимават онези над прозореца? С нещо, което не можем да разберем, ала същевременно не даваме съгласието си дейността на Онези да излезе извън областта на нашето разбиране. Моля: трябва да направим дупка в Хадес, в неговата темпорална луковица, за да се скрием в нея. Не играем обаче на криеница. Искаме да уловим цивилизацията, преди да излети от прозореца. Малко вероятно е, че пак ще бъдат изпратени експедиции със същата цел. Навярно потомците ни ще се отнасят към нас с такава почит, с каквато ние се отнасяме към аргонавтите, потеглили да завладеят Златното руно.

Каргнер, който също посещаваше Лаугер, наричаше „разбиране чрез неразбиране“ тази интерпретация на „цивилизацията извън интервала на контакта“. В последно време той рядко вземаше участие в дискусиите, защото приближаването на целта налагаше да присъствува почти непрекъснато в диспечерската зала.

Марек Темпе, който знаеше, че се казва другояче, ала не биваше да се издаде — заради лекарите, — прехвърляше в ума си екипажа на „Хермес“, преди да заспи. От десетимата му членове познаваше отблизо само Герберт, а от срещите у Лаугер — дребния, черноок Накамура. Не знаеше нищо за бъдещия си командир. Казваше се Стеергард и беше първи заместник на Бар Хораб. Социодинамичната теория на игрите беше допълнителната му специалност. Всеки участник в разузнавателния полет трябваше да има професия, съпадаща с професията на някой друг от останалите, за да не възникват усложнения в случай на болест или нещастен случай. Гравистик-сидераторът Полассар отговаряше за двигателите на „Хермес“. Темпе го познаваше само като великолепен плувец; беше се възхищавал на мускулестото му тяло при скоковете с троен винт в басейна на „Евридика“. Това едва ли бе най-подходящото място за запознаване със сидералното инженерство и затова той се опитваше сам да разгризе този твърд орех, безуспешно обаче, защото само уводната му част изискваше познаване на цялото потомство на теорията на относителността. За първи Пилот бе избран Харрах. Едър, тежък, як, той се оправяше добре в информатиката и заедно с астроматика Халбан щеше да отговаря за компютъра на „Хермес“. Или, както се изрази компютърът, в лицето на тези двамата той имаше своите подчинени. Компютърът бе от така нареченото последно поколение — с възможно най-голямата изчислителна мощност. Нейните граници се очертаваха от такива свойства на материята като константата на Планк и скоростта на светлината. По-голяма изчислителна мощност имаха само така наречените имагинерни компютри, проектирани от математиците, занимаващи се с чиста математика, независима от реалния свят. Дилемата на конструкторите произлизаше от необходимите и същевременно противоречиви условия: да се поберат в най-малък обем възможно най-много неврони. Времето за преминаване на сигнала не трябваше да бъде по-голямо от времето, за което реагират съответните съставни части от компютъра. В противен случай времето за преминаване на сигнала ограничаваше скоростта на изчисление. Най-новите релета реагираха за една стомилиардна част от секундата. Бяха с размерите на атоми. Затова диаметърът на същинския компютър бе едва три сантиметра. По-големият би работил по-бавно. Действително компютърът на „Хермес“

заемаше половината от залата за управление, но заедно с всички периферни устройства декодерите и подсистемите на така наречените лингвистични хипотезосъздаващи медитатори, следователно — неработещи в реално време. Затова пък в критични ситуации, in extremis, решенията се вземаха светкавично от ядрото, не по-голямо от яйце на гълъб. Компютърът се наричаше ГОД — General Operational Device. Мнозина мислеха, че абривиатурата GOD^[3] не е случайна. „Хермес“ разполагаше с два ГОД-а — на „Евридика“ те бяха осемнадесет.

Освен Стеергард, Накамура, Герберт, Полассар и Харрах, избрани за участие в разузнавателния полет още преди старта на „Евридика“, в него щяха да вземат участие: Араго като резервен лекар — един неочакван резултат от тайното гласуване, Темпе на поста втори пилот, логистикът Ротмонт и двамата експерти, избрани сред петнайсетината екзобиолози и другите специалисти от земния президиум на SETI — Кирстинг и Ел Салам. През последните седмици от полета десетимата се настаниха в петия отсек на „Евридика“, който съдържаеше точно копие на „Хермес“, за да се опознаят по-добре помежду си, както и да се запознаят със задачата. Всеки ден разиграваха на симулатора различни варианти на приближаването към Квинта и на тактиката за установяване на контакт с нейните жители. Тетес, един друг пратеник на SETI, ръководещ тази симулация, „вадеше душата“ на екипажа на „Хермес“, като го хвърляше в най-комплицирани аварии, а в същото време ги засипваше с неразбираеми сигнали, имитиращи гласа на чуждата планета, или прибавяше нови аварии. Кой знае защо, по това време се възприе да се нарича апостолският пратеник не отец, а доктор Араго. Марек остана с впечатлението, че духовникът сам го желаше. Преди да завършат цялата програма, симулациите бяха прекъснати — Бар Хораб извика при себе си разузнавачите, за да ги запознае с последните данни от наблюдението на Дзета. Тази спокойна звезда от клас К притежаваше осем планети. Четирите вътрешни бяха малки, с масата на Меркурий и Марс, и при активната вулканична дейност притежаваха нищожна атмосфера. По-далече около Дзета обикаляха три газови гиганта с големи пръстени, от порядъка на Титан — с мощна, бурна атмосфера, която преминаваше във водород, пресован до метална фаза. Два пъти по-тежка от Юпитер, Септа изхвърляше в космическото пространство

повече енергия, отколкото получаваше от звездата си — малко ѝ оставаше и самата тя да се превърне в звезда. И, само Квинта, която обикаляше около Дзета за осемнадесет месеца, се синееше като Земята. Пролуките в белите облаци разкриваха контурите на океани и очертанията на континенти. Наблюдението от разстояние близо пет светлинни години обаче срещаше немалки трудности. Разделителната способност на оптичните уреди на „Евридика“ не беше на висотата на задачата. Изпратените в космическото пространство орбитери предаваха образи, но и те не бяха достатъчно контрастни. Спрямо „Евридика“ Квинта се намираше във втора четвърт. Половината от диска ѝ светлееше и именно над нея бяха открити спектрални линии на вода и хидроксилни групи в значителна концентрация. Като че ли точно над самия екватор пояс от извънредно сгъстена водна пара опасваше Квинта. Във всеки случай той се намираше над атмосферата. Налагаше се изводът за леден пръстен, чиито вътрешни ръбове се трият о вътрешните ръбове на атмосферата, поради което не след дълго той би трябвало да се разпадне. Астрофизиците оценяваха масата му на три-четири трилиона тона. Ако водата е била взета от океана, той е загубил около 20 000 кубически километра: не повече от един процент от обема си. Понеже учените не виждаха никакви естествени причини за това явление, можеше да се предположи, че целта е била да се понижи морското равнище, за да се открие шелфът като територия за заселване. От друга страна, операцията изглеждаше странна, щом изведената на достатъчно голяма височина замръзнала част от океана след няколко века щеше да падне обратно в него. При мащаба на начинанието това бе необяснимо. Освен това на Квинта бяха наблюдавани още по-загадъчни, бързопротичащи явления. Излъчван неравномерно от много точки на планетата, електромагнитният шум значително се увеличи. Сякаш там се бяха задействували едновременно стотици Максвелови предаватели. В същото време се засили и излъчването в инфрачервената област. Дребните светлинки може би бяха големи огледала, концентриращи слънчевата светлина в електроцентралите. Ала веднага стана ясно, че термичният компонент на емисията не е голям. Спектрите на светлинките не представляваха повторение на спектъра на Дзета (както би било, ако именно нейната светлина се концентрираше в някакви огледала), нито пък приличаха на спектри на ядрени взривове. А

радиошумът непрекъснато нарастваше. Беше късо- и средновълнов, в много диапазони. Метровата емисия приличаше на модулирана.

Новината бе посрещната като сензационна, още повече че някой я бе преиначил: уж ставало дума за насочено лъчение, подобно на радарното — значи планетата вече бе забелязала „Евридика“. Астрофизиците отхвърлиха слуха като неотговарящ на истината: нито един радар не би открил кораба в околностите на колапсара. Все пак настроението в часа „нула“ бе триумфално. Нямаше съмнение, че на Квинта има цивилизация на толкова високо техническо равнище, че е излязла в Космоса не само с малки ракети, но и с мощност, способна да издига в него океани.

Подготовката за старта на разузнавателния кораб се извършват на променена орбита, в сравнително спокойния афелий на Хадес. Писукането на пиезоелектрическите индикатори, свидетелстващо за непрекъснати промени в напрежението в шпангоутите и стрингерите на корпуса, замлъкна. Едновременно в слепите дотогава екрани в центъра за контрол на старта светна спиралното рамо на Галактиката, а при добро желание човекът с развито въображение можеше да различи Дзета от Харпия сред белезникавите струпвания на звезди и тъмните прахови облаци в неподвижната, светеща вихрушка. Техниците подготвиха „Хермес“ за отшвартовка. Крановете в товарителниците на носа се въртяха, фланците на тръбопроводите, на които „Евридика“ помпаше хиперголи в резервоарите на разузнавача, трептяха под напора на помпите, щабът проверяваше системите за задвижване, навигация, климатизация и изправността на динаatronите ту посредством ГОД, ту без него чрез успоредните предавателни линии. Един след друг докладваха, че са готови, изчислителните блокове със своите програми, радиолокационната апаратура, антените се подаваха и скриваха като рога на гигантски охлюв, ниският бас на турбините, които помпаха кислород в тунелите под борда на „Хермес“, привеждаше в леки вибрации неговото легло с форма на открит док и по време на тази мравешка суетня милиардотонната „Евридика“ бавно обръщаше носа си към Дзета от Харпия като оръдия преди изстрел.

Екипажът на „Хермес“ си вземаше довиждане с командира и приятелите. Хората на кораба-майка бяха прекалено много, за да могат поне да стиснат ръката на всеки от тях. После Бар Хораб с тези, които можеха да напуснат работните си места, изпроводи екипажа на

„Хермес“ и застана в цилиндричния тунел между отсеците. Тогава „Хермес“ изплува бавно от леглото на катапулта — снежнобял, избутван инч след инч от хидравличните изтласквачи, защото въпреки безтегловността сто и осемдесетте хиляди тона на неговата маса бяха запазили вездесъщата инертност. Заедно с биолозите Терна и Хрус техниците от „Евридика“ подготвиха вече екипажа на „Хермес“ за многогодишния им сън. Не леден, нито пък хибернетичен: подлагаха ги на ембрионизация. При нея хората се връщаха в живота си преди раждането, към подводно съществуване без дишане. Още първите малки крачки на човека в Космоса разкриха колко земно създание е той и колко неприспособен е към могъщите сили, необходими за изминаването на големи разстояния за възможно най-кратко време. Рязкото ускорение сплескваше тялото, най-вече — белите дробове, смачкваше гръдния кош и увреждаше кръвоносната система. Ала щом природните закони не подлежаха на промяна, налагаше се астронавтите да се приспособяват към тях. Помогна ембрионизацията. Най-напред трябваше да се замени кръвта с течен носител на кислород, притежаващ и другите свойства на кръвта — от съсирването до имунните функции. Бялата като мляко течност се наричаше онакс. След като се охладеше тялото до температурата, присъща на животните, които прекарват зимата в сън, с операция се отваряха срасналите се съдове, чрез които някога плодът е черпел кръв от плацентата в лоното на майката. Сърцето продължаваше да работи, прекъсваше се обаче газовият обмен в белите дробове, които се напълваха с онакс. Когато нито в гръдния кош, нито във вътрешните органи оставаше въздух, човекът в безсъзнание се поставяше в подобната на вода течност, изпълнила вътрешността на ембрионатора — контейнер с форма на двуметрово торпедо. Той поддържаше тялото в постоянна температура над нула градуса и доставяше на организма хранителни вещества и кислород, впомпвани през пъпа. В това състояние човек можеше да понесе без вреда за здравето и живота си действително огромни налягания — досущ като дълбоководните риби в океана, които външното налягане на дълбочина няколко мили не смазва, защото е равно на налягането в тъканите им. Затова и течността в ембрионатора се подлагаше на компресия до стотици атмосфери на квадратен сантиметър от повърхността на тялото. Всеки такъв контейнер бе закачен в кораба като махало. Астронавтите

плуваха в бронираните си пашкули, същински гигантски какавиди, поместени така, че силите при ускоряване и при намаляване на скоростта винаги да действуват от гърдите към гръбнака. Телата без въздух, които съдържаха повече от 85 процента вода и онакс, не отстъпваха на водата по издръжливост на натиск. Благодарение на това на кораба можеше да се поддържа без опасения за състоянието на екипажа постоянно ускорение, два пъти по-голямо от земното. При него тялото тежи два тона и извършването на дихателни движения с ребрата е непосилна задача дори за атлет. Ембрионираните хора обаче не дишаха, а границите на тяхната издръжливост при звездния полет се определяха само от фината молекулярна структура на тъканите.

Когато десетте сърца в пълна ембрионална компресия биеха вече само няколко пъти в минута, ГОД пое грижата за хората в безсъзнание, а специалистите от „Евридика“ се върнаха на борда ѝ. Операторите изключиха от „Хермес“ компютрите на кораба-майка ѝ сега единствено мъртвите кабели, непровеждащи в момента нищо, свързваха двата кораба.

„Евридика“ избута разузнавателния кораб от широко зейналата кърма, заобиколена от гигантските плоскости на разтвореното фотонно огледало. Удължавайки се и късайки като конци ненужните вече кабели, нейните стоманени лапи избутаха корпуса на „Хермес“ във вакуума. Бордовите му двигатели незабавно засияха с блед йонен огън, ала импулсът бе твърде слаб, за да го помръдне: такава огромна маса не би могла бързо да набере скорост. „Евридика“ прибираше катапултите си, затваряше кърмата и всички хора, които наблюдаваха старта от залата за управление, си отдъхнаха с облекчение — ГОД пристъпи към действие с точност до частица от секундата. Хиперголовите бустери — помощните стартови двигатели на „Хермес“, мълчали досега, дадоха огън. За по-добър разбег се отделяха поредните им степени. Йонните двигатели даваха всичко, на което са способни. Техният син, прозрачен пламък се смеси с ослепителното сияние на бустерите и сред трептящия зной корпусът отплува плавно и равномерно във вечната нощ. В полутъмната зала за управления отблясъкът от екраните падаше върху лицата на хората, застанали до командира, и в сумрака те изглеждаха смъртнобледи. „Хермес“ се отдалечаваше с нарастваща скорост, като биеше към тях с все по-дълъг, непрекъснат пламък. Когато далекомерите отчетоха необходимото

разстояние, а в края на полезрението хаотично се превърташе празният цилиндър, който бе свързвал „Хермес“ и „Евридика“ до последния миг и при стартовите залпове бе отлетял в мрака, кърмовото огледало на милиардотонния кораб се затвори, през централния отвор бавно се подаде тъпият конус на емитера, блесна веднъж, втори, трети път, докато светлинният сноп се стрелна в космическата бездна и улучи „Хермес“. В двете зали за управление на „Евридика“ се разнесе хор от възгласи на радост и — трябва, да признаем — на приятна изненада, че всичко бе минало така гладко. Не след дълго „Хермес“ изчезна от визуалните монитори. На тях се появяваха само дребнички светещи пръстенчета, сякаш невидим великан пушеше цигара сред звездите и пускаше кръгчета бял дим от устата си. Накрая тези халки се сляха в трептяща точка — огледалото на разузнавача отразяваше светлината на ускоряващия го лазер на „Евридика“.

Бар Хораб се върна в своята каюта, без да дочака края на зрелището. Очакваха го седемдесет и девет най-трудни часа на сидерални манипулации с грацера „Орфей“, който при гравитационните резонанси трябваше да отвори темпоралния пристан и „Евридика“ да доплува до него, или по-точно казано — да се гмурне, защото това означаваше да се изолира напълно от външния свят.

Заповедта за задействуване, изпратена към „Орфей“, пътува до него две денонощия и точно през това време на Квинта се случиха няколко интригуващи събития. Докато уредите им не ослепяха изцяло, астрофизиците приемаха цялото галактично излъчване в областта на съзвездието Харпия. Спектрите на Алфа, Делта и Дзета изобщо не се променяха, което свидетелствуваше, че наблюдението на Квинта се провежда с висока точност. Достигащото до „Евридика“ лъчение от планетата се подлагаше на филтриране, а филтратите се сравняваха, наслагваха и оценяваха от каскадните усилватели на компютрите; при възможно най-голямото визуално увеличение системата на Дзета изглеждаше като петънце, което се закриваше от главичката на държана в ръка кибритена клечка.

Разбира се, цялото внимание на планетолозите се концентрира върху Квинта. Нейните спектрограми и холограми отразяваха не толкова картината на планетата, колкото предположенията на компютрите за нея. Понеже информацията се черпеше от фотонните снопове, разпръснати неравномерно по спектъра от всевъзможни

лъчения, също както някога край първите телескопи в земните обсерватории, и в обсерваторията на „Евридика“ нямаше единомислие по най-важния въпрос: какво се вижда в действителност и какво само изглежда видно.

Като всяка друга система за преобразуване на информация, и човешкият ум не може да разграничи остро пълната сигурност от предположенията. Звездата на Квинта — Дзета, газовата опашка на най-голямата нейна планета Септима и силното излъчване на звездния фон затрудняваха наблюденията. До момента бе установено, че по много физически параметри Квинта прилича на Земята. Атмосферата ѝ съдържаше 29 процента кислород, около 60 процента азот и значително количество водна пара. Поради високото си алbedo полярните шапки се виждаха още от околностите на земното Слънце. Нямаше съмнение — леденият пръстен е бил създаден вече по време на полета на „Евридика“ или поне тогава е достигнал размери, които го правеха забележим. Сега, когато бяха наблизил — в космически мащаб, изкуственият характер на радиоизлъчването на Квинта бе установен със сигурност. Разределите на атмосферните бури не влизаха в сметката. В късовълновия диапазон радиоизлъчването на Квинта се доближаваше по честота до аналогичната емисия на звездата ѝ — Дзета. Така беше станало и на Земята след широкото разпространение на телевизията.

Наблюденията, направени малко преди гмуркането в гравитационното пристанище, донесоха толкова неочаквани и изненадващи резултати, че Бар Хораб незабавно свика на съвещание експертите, макар да знаеше, че вече не може да предаде директно на екипажа на „Хермес“, техните мнения и препоръки. Съвещанието имаше една-единствена цел: да се постави възможно най-бързо диагноза на онова, което ставаше на планетата, и подир разузнавачите да се изпрати съобщение. Писмото, закодирано с писмеността на високоенергетичните кванти, щеше да настигне „Хермес“ по времето, когато екипажът е в безсъзнание, следователно щеше да го приеме ГОД, който ще да го предаде на хората след реанимирането им, когато пресекат границата на системата на Дзета. Звездното послание щеше да бъде зашифровано така, че само ГОД да може да го разчете. Предпазливостта не бе излишна: промените на Квинта бяха твърде обезпокояващи.

Зарегистрирани бяха серии кратковременни блясъци над термосферата и йоносферата на планетата, както и между нея и луната — на около двеста хиляди километра от Квинта. Те траеха по няколко десетки наносекунди. В спектрално отношение отговаряха на излъчването на слънцето с „орязан“ инфрачервен и ултравиолетов диапазон. След всяка такава серия, която траеше по няколко часа, върху диска на планетата, в областта между тропиците, встрани на ледения пръстен се появяваха тъмни ивици. Едновременно се увеличи излъчването на вълни от метровия диапазон, като надмина наблюдавания дотогава максимум, докато излъчването от южното полукуълбо отслабваше.

Непосредствено преди началото на съвещанието болометърът, насочен в центъра на планетния диск, показва рязко понижение на температурата от порядъка на сто и осемдесет градуса — с бавна релаксация. Студеното петно обхваща територия, равна на Австралия. Първоначално облачната обвивка изчезва над петното; светлата стена от облаци го заобиколи от всички страни, а преди те да се съединят, болометърът локализира „източника на студа“ — с точкови размери и точно в центъра на петното. Следователно внезапното охлаждане се разнасяше със сферичен фронт от източник с неизвестен характер.

На тъмното, неосветено от Дзета полукуълбо на големия естествен спътник на Квинта се появи светлинна точка, която трептеше, сякаш се движеше независимо от движението на повърхността на луната. Като че ли непосредствено над нея се мърдаше в границите на една десетохилядна от ъгловата секунда огнище, образувано от ядрена плазма с температура един милион градуса по Келвин.

Когато съвещанието започна, студеното петно изчезва под облаци. Заоблачаването на Квинта се увеличи, като закри повърхност, по-голяма от когато и да било преди това: 92 процента от диска.

Не е трудно да се предположи колко различни бяха мненията на специалистите. Налагащата се най-напред хипотеза за ядрени взривове — експериментални или военни — отпадна веднага. В спектрално отношение светлите точки нямаха нищо общо нито с взривовите на трансуранови елементи, нито с термоядрените реакции. Единствено изключение бе плазмената искра на луната: нейният ядрен спектър

беше непрекъснат. Възникваше предположението за открит водородно-хелиев реактор, поддържан от магнитно поле. За ядрените физици предназначението на такъв реактор си оставаше загадка. Блясъците в околопланетното пространство биха могли да произхождат от специално настроени лазери, които уцелват някакви метални обекти — например никеломангнетитни метеорити, — или от сблъсъка на тела с високо съдържание на желязо, никел и титан — при фронтален удар и скорости от порядъка на 80–100 километра в секунда. Не беше изключено източникът да са и преобразователни огледала, поглъщащи част от слънчевите лъчи — претърпели авария и избухнали.

Съвещанието прерасна в ожесточен спор между специалистите. Говореше се за регулиране на климата с помощта на огромни фотоконвертори, за фотоелементи, но това противоречеше на студената област около екватора. Най-изумителни обаче се оказаха резултатите от анализа на Фурие на целия радиоспектър на Квинта. Следите от каквато и да било модулация изчезнаха, а мощността на предавателите нарасна. Радиолокационната карта на планетата показваше стотици предаватели на бял шум, който се сливаше в безформени петънца. Квинта излъчваше този шум във всички вълнови диапазони. Той означаваше или излъчване на сигнали от типа „scramblind“ — вид шифрована комуникация, прикривана с привиден хаос, или съзнателно създаване на радиобезпорядък.

Бар Хораб настоя за незабавен отговор на въпроса КАКВО трябва да се предаде на „Хермес“ в течение на близките петнадесетина часа, защото после връзката с него ще се прекъсне. Или още по-конкретно: ЗА КАКВО трябва да бъдат подготвени разузнавачите и съответно КАК трябва да действуват, след като пристигнат в системата на Дзета?

Програмата на разузнавателния полет бе подготвена отдавна, но тя, разбира се, не бе взела предвид наблюдаваните в последно време феномени. Никой не бързаше да вземе думата. Накрая астроматикът Туима като говорител на групата от съветници на SETI заяви, без да крие колебанието си, че към „Хермес“ не могат да се отправят никакви добри съвети: може само да се предаде описанието на фактите и хипотетичното им интерпретиране, като се разчита на самостоятелната преценка на разузнавачите. Бар Хораб поиска да чуе въпросните хипотези, независимо от взаимните им противоречия.

— Каквото и да представляват промените на Квинта, това не са сигнали, изпратени към нас — каза Туима. — По този въпрос две мнения няма. Според някои колеги Квинта е открила нашето присъствие и се подготвя посвоему да посрещне „Хермес“. Това предположение не се опира на рационални предпоставки. Според мен то е израз на безпокойство или направо казано — на страх. На много стар, първобитен страх, който някога е родил и понятието за космическо нашествие като катастрофа. Смятам такова обяснение на явленията за безсмислено.

Бар Хораб настоя за по-конкретен отговор. Дали хората от разузнаването ще се страхуват или не, ще решат те самите. Сега става дума за механизма на новите явления.

— Колегите астрофизици имат конкретни хипотези и могат да ги изложат — отвърна Туима, без да се засяга от иронията в гласа на командира, след като не бе насочена към него.

— А именно? — попита Бар Хораб. Туима посочи Нистен и Ла Пира.

— Скоковете на температурата и албедото може би са предизвикани от рояк метеорити, нахлули в системата на Квинта и сблъскали се с изкуствените спътници, което би породило наблюдаваните внезапни блясъци — каза Нистен.

— А как обяснявате приликата на светлините по повърхността на планетата със спектъра на Дзета?

— Може би част от спътниците на Квинта са ледени блокове, отчупени от външните ръбове на пръстена. Те отразяват към нас слънчевата светлина само при съответен ъгъл на падане и отразяване: възможно е това да са буци с неправилна форма и различни въртящи моменти.

— А за студеното петно какво ще кажете? — попита командирът. — Какво предполагате относно причините за неговата поява?

— Не е ясно, въпреки че сигурно може да се измисли някакъв естествен механизъм.

— Като хипотеза *ad hoc*^[4] — вметна Туима.

— Аз обсъждах въпросът е химиците, — намеси се Лаугер. — Там би могла да протича ендотермична реакция. Наистина, на мен лично такъв *coriosum*^[5] не ми харесва, макар и да съществуват съединения, които поглъщат топлина, реагирайки помежду си.

Придружаващите явления и обстоятелства са драстично красноречиви...

— В смисъл? — попита Бар Хораб.

— Говорят за изкуствен характер, при все че не е задължително да е умишлено създаден. Да речем — катастрофа на охлаждащи, криотронни съоръжения. Нещо като промишлен пожар с обратен знак. Но аз не приемам такъв вариант. Нямам основание да го приема. Никой от нас няма такова основание. Самата близост на всички тези промени във времето обаче показва, че между тях съществува някаква връзка.

— Стойността на тази хипотеза е също отрицателна — отбелязва някой от физиците.

— Не мисля. Привеждането на ред неизвестни величини под общ неизвестен знаменател е печалба, а не загуба на информация... — усмихна се Лаугер.

— Искам нещо повече по въпроса — обърна се към него командирът.

Лаугер стана.

— Ще кажа каквото знам. Когато бебето се усмихва, прави го въз основа на предпоставки, съпътстващи идването му на света. Тези предпоставки имат статистически характер и са много на брой: че възрозовите петна, които виждат очичките му, са човешки лица, че хората обикновено реагират положително на смеха и тъй нататък.

— Каква е връзката?

— Такава, че винаги всичко се основава на определени предпоставки, макар и в повечето случаи приети тихомълком. Ние дискутираме относно произшествия, които като серия от независими събития са малко вероятни. Светлини, емисионен хаос, промени в албедото на Квинта, плазма на луната. Откъде са се взели? От дейността на цивилизацията. Това осветлява ли ги? Напротив, затъмнява ги, понеже ние мълчешком приехме, че сме способни да разберем действията на квинтяните. Ще ви напомня, че едно време хората са смятали Марс за старец, а Венера — за младок в сравнение със Земята: прадедите на нашите астрономи просто приели, че Земята е същата като Марс и Венера, само че по-млада от първата и по-стара от втората планета. Оттук се появили каналите на Марс, джунглите на Венера и всичко останало, което впоследствие бе признато за плод на

фантазията. На Квинта може би действува разум — или по-скоро разуми. Поради разновидността на интенциите им — неразгадаеми за нас...

— Война?

Гласът долетя някъде отзад. Лаугер продължаваше да стои прав:

— Войната не е понятие, което затваря веднъж завинаги множеството от конфликти с разрушителна резултантна. Командире, не разчитай, че ще получиш обяснение. Щом не познаваме нито началните, нито крайните условия, нищо няма да превърне неизвестните величини в известни. Можем да предпазим „Хермес“ само като го предупредим да бъде нащрек. Да ти дам ли и по-конкретен съвет? Виждам го в алтернативата: или неразумни, или неразбираеми действия на разумни същества — неразбираеми, защото не се вмести в категориите на нашето мислене. Но това е само мое мнение — нищо повече.

[1] Обратно броене (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Растете и се множете (лат.). — Б.пр. ↑

[3] Бог (англ.). — Б.пр. ↑

[4] За момента (лат.). — Б.пр. ↑

[5] Куриоз (лат.). — Б.пр. ↑

КВИНТА

Преди гмуркането в Черната дупка радиолокаторите напомниха за последен път за „Хермес“, показвайки го как очертава на небосклона запетайката на огромна хипербола, как се изкачва още по-високо, над рамото на галактическата спирала, за да продължи във високия вакуум със скорост, близка до скоростта на светлината, докато ехото започна да пристига през нарастващи интервали в знак, че „Хермес“ е подложен на релативистични ефекти и бордовото му време все повече се разминава с времето на „Евридика“. Когато сигналите от автоматичния предавател увеличиха дължината на вълните, разшириха се в многокилометрови ивици и отслабнаха дотолкова, че последният сигнал бе регистриран от най-чувствителния индикатор в седемдесетия час от старта, връзката между разузнавача и кораб-майка се прекъсна окончателно. Точно тогава Хадес, уцелен от самоубиеца „Орфей“, изохка с гравитационен резонанс и — отвори темпоралните си челюсти. Каквото и да очакваше разузнавателния кораб и хората в него, то щеше да остане неизвестно за много техни години.

Полетът не се струваше продължителен на онези, които спяха ембрионален сън, приличен на смъртта, без сънища, които биха подсказвали изтичащото време. Над белите саркофази в тунела на ембрионатора, през бронираното стъкло на перископа светеше Алфа от Харпия — син гигант, отдалечен от другите звезди на съзвездието при едно от неговите собствени асиметрични изригвания, когато бил още млада звезда и не се бил стабилизирал след ядрения взрив на вътрешностите му. След изчезването на „Евридика“ ГОД пристъпи към маневриране. „Хермес“ се издигна над еклиптиката и после падна като камък към Хадес, отдалечавайки се отначало от целта, за да я постигне по-лесно за сметка на гравитацията на обикаляния колапсар, който чрез полето си щеше да му придаде солидно ускорение. Когато разви скорост, близка до скоростта на светлината, „Хермес“ извади от бордовете си правопоточните термоядрени двигатели. Вакуумът все

още бе толкова висок, че гълтаните атоми не бяха достатъчни за запалване, затова ГОД реши да насити водорода с инжекции от тритий, докато започне реакцията на термоядрен синтез. Черните дотогава гърла на двигателите светнаха, запулсираха все по-бързо и все по-ярко, а в мрака пръснаха огнени хелиеви струи. Лазерът на „Евридика“ бе — придал на разузнавача по-слаб от предвиждания стартов тласък, понеже един от хиперголовите допълнителни стартови двигатели бе дал лоша тяга и кърмовото огледало се бе отклонило от курса, а после „Евридика“ изчезна като погълната от нищото. ГОД обаче бързо изравни загубата с допълнителната мощност, открадната от Хадес.

При 99 процента от скоростта на светлината вакуумът в отворите на двигателите се сгъстяваше, водородът беше предостатъчен, постоянното ускорение вече увеличаваше масата на разузнавача в значително по-голяма степен, отколкото импулсът му. ГОД поддържаше 20 g, без ни най-малки отклонения, но предвидената за четирикратно по-големи натоварвания конструкция се държеше безупречно. При такъв полет нито един организъм, по-голям от бълха, не би понесъл собственото си тегло. Човекът би тежал повече от два тона. Под тази преса не би могъл да помръдне ребрата си, за да диша, и сърцето му би се пръснало, помпайки течност, далеч по-тежка от течно олово. Но хората от екипажа не дишаха и сърцата им не биеха, въпреки че те не бяха мъртви. Намираха се в същата течна среда, която заместваше кръвта им. Помпите, изправни и при стократно натоварване (каквото обаче ембрионираните хора не биха понесли), помпаха в кръвоносните им съдове онакс, а сърцата им се свиваха един-два пъти в минута — не за да работят, а само пасивно помръдвани от притока на животворната изкуствена кръв.

В определеното време ГОД направи корекция в курса. „Хермес“ се насочи към ротиращото струпване на звезди в галактиката, като изхвърли пред носа си предпазния щит. Той изпреварваше кораба с няколко мили и застинал привидно неподвижно на това разстояние, служеше за провиторационна броня. Иначе при високата скорост, която корабът развиваше, космическите лъчи биха унищожили изключително много неврони в човешкия мозък. Синята Алфа вече светеше зад кърмата. В тунелоподобната палуба, разположена по дългата кърма на „Хермес“, не цареше обаче пълна тъмнина, тъй като кожусите на реакторите даваха микроскопични утечки на кванти и по

стените тлееше лъчение на Черенков. Този блед полумрак изглеждаше привидно неподвижен, неизменен в абсолютната тишина и само на два пъти през дебелостенния прозорец в преградата, разделяща ембрионатора от торната зала за управление, го наруши остър, внезапен блясък. Първия път слепият дотогава контролен монитор на предпазния щит светна със студена белота и тутакси угасна. ГОД се събуди за една терасекунда и издаде съответната заповед. Електричеството задвижи лостовете, предната част на кораба зейна и изплю пламък: новият, изстрелян напред щит замени стария, разбит от шепа космичен прах, който при сблъсъка бе превърнал защитния диск в разпален облак от разпадащи се атоми. „Хермес“ прелетя през слънчевия фойерверк, простиращ се далече зад кърмата, и се понесе нататък. След няколко секунди автоматът премахна нежелателните странични вибрации на новия щит, примигвайки все по-бавно с оранжевите контролни лампички по бакборда и щирборда, сякаш черна котка примигваше със светлите си очи на ГОД съзаклятнически и успокояващо. После на кораба всичко пак замря, докато щитът отново бе улучен от шепа метеоритен или кометен прах и цялата операция по смяната се повтори още веднъж. Най-сетне цезиевите атомни часовници дадоха очаквания сигнал. ГОД нямаше защо да гледа показанията на каквито и да било уреди, защото те всъщност бяха негови сетива и той ги отчиташе с мозъка си, който шегаджиите от „Евридика“ наричаха кокоши заради трисантиметровите му размери. ГОД следеше показанията на фотометричните контролни уреди, за да поддържа курса при намаляване на тягата. Угасените и обърнати двигатели започнаха да забавят кораба. И тази маневра бе извършена безпогрешно: пътеводните звезди дори не трепнаха на фокаторите, не се наложи да се правят корекции и в програмата за траекторията на кораба. По принцип намаляването на скоростта от близка до светлинната на параболична спрямо Дзета, тоест до някакви си 80 километра в секунда, на един микропарсек пред най-външната планета на системата — Юнона, изискваше просто обръщане на двигателите, докато тягата сама угасне поради недостига на водородно гориво, след което да се мине към спиране с хиперголи. ГОД обаче бе получил навреме предупрежденията от „Евридика“ и преди да пристъпи към реанимиране на екипажа, направи нова програма за спирането. Изкуственият произход както на светлината от нодородно-

хелиевите дюзи, така и на пламъците от самозапалващите се горива лесно можеше да бъде разкрит, а сега ГОД се ръководеше преди всичко от принципа: „Силно ограничено доверие в Братята по Разум“. Той не взе да се рови в библиестиката, не започна да анализира случилото се между Авел и Каин, а угаси правопоточните двигатели в сянката на Юнона, като използва нейното притегляне, за да намали скоростта и да промени курса. Втората газова планета на Дзета му послужи за слизане до параболична скорост и едва тогава компютърът включи реаниматорите.

В същото време той изпрати навън дистанционна управляеми автомати, които поставиха върху дюзите на кърмата и носа камуфлажна апаратура — електромагнитни смесители. От този момент нататък пламъците изглеждаха размазани: излъчването им се разсейваше спектрално. ГОД проведе най-деликатния етап от спирането на границата на системата отвъд Юнона. Той го запланува и изпълни умело, както подобава на компютър от най-ново поколение. Просто разсече с „Хермес“ най-високите слоеве от атмосферата на газовия гигант. Пред кораба се образува възглавница от плазма и докато намаляваше в нея скоростта, ГОД поиска от климатичната инсталация на „Хермес“ да покаже на какво е способна: температурата в ембрионатора се покачи само с два градуса. Плазмената възглавница стопа за миг предпазния щит, който и без това бе вече ненужен; замени я нов тип щит — защитаващ от праха и остатъците от комети сред планетните орбити. По време на огнения преход „Хермес“ ослепя, но изстина още в конуса, образуван от сянката на Юнона, и тогава ГОД се увери, че пламтящите облаци, същински протуберанси, възникнали при спирачния преход, падат върху тежката планета съгласно законите на Нютон. Прикриваше не само присъствието на „Хермес“, но и неговите следи. С угасени двигатели корабът се носеше на дрейф в далечния афелий, когато изведнъж всички светлини в ембрионатора светнаха, а медиконите, готови за действие, се надвесиха над контейнерите.

Програмата изискваше пръв да се събуди Герберт, който като лекар да се намеси, ако има нужда. Тук обаче поредността на процедурата бе нарушена. Въпреки всичко биологичният фактор си оставаше най-слабото звено на толкова комплицираните операции. Ембрионаторът бе поместен в централната част на палубата и в

сравнение с кораба представляваше микроскопична черупка, заобиколена с многослойни брони — противорадиационната изолационна обвивка с два изходни люка, които водеха към жилищните помещения.

Централната част на „Хермес“, наричана градчето, се свързваше с двуетажната зала за управление чрез комуникационни тунели. Между преградите в носовата част бяха разположени палубите с различни лаборатории, в които можеше да се работи както при безтегловност, така и при гравитация. Двигателните съоръжения се помещаваха в кърмовата част — скрити в аниhilационните контейнери, в недостъпното за хората сидерално машинно отделение и в камерите със специално предназначение. Между външната и вътрешната броня на кърмата се намираха системите на шасито, защото корабът бе приспособен да каца на планетите, заставайки на извадените навън, начленени крака-стълбове. Кацането бе предхождано от изследване на издръжливостта на планетната повърхност, понеже на всяка от огромните лапи на ракетата се падаха по 30 000 тона от масата ѝ. В централната част на кораба откъм щирборда бяха складирани разузнавателните сонди и помощното оборудване за тях, а откъм бакборда — автоматите за вътрешно обслужване и машините-изследователи, способни да извършват самостоятелно далечно разузнаване — летящи и крачеци, — сред които имаше и гигантоходи.

Когато ГОД включи реанимационните системи, на „Хермес“ царуваше благоприятна за операцията безтегловност. Герберт, който трябваше да бъде събуден първи, възстанови нормалния си пулс и телесна температура, но не дойде в съзнание. ГОД го изследва съвестно и се поколеба какво решение да вземе. Налагаше се да решава самостоятелно. Казано по-точно, не се поколеба, а започна да съпоставя разпределението на вероятността за успех при различните манипулации. Изводът от анамнезата бе двупосочен. Можеше да пристъпи към реанимиране на командира или да извади лекаря от ембрионатора и да го занесе в операционната зала. Тук компютърът постъпи като човек, който пред лицето на неизвестността хвърля ези-тура. Когато не е известно кое решение е по-добро, чистата случайност е най-добрата тактика. Рандомизаторът избра командира и ГОД го послуша.

След два часа Стеергард, още недошъл напълно на себе си, седна в саркофага с вдигнат капак и разкъса прозрачното фолио около голото си тяло. Озърна се, търсейки с поглед онзи, който би трябвало да стои над него. От високоговорителя долиташе говор. Той доложи, че гласът е механичен, че нещо е станало с Герберт, макар и да не разбираше добре смисъла на непрекъснато повтаряните едни и същи думи. Поиска да стане и удари главата си в недокрай отворения капак на криотейнера. Зави му се свят. Първият звук от човешки говор в системата на Дзета бе сочна ругатня. От косата, през челото и лицето, до гърдите на Стеергард се стичаше лепкава бяла течност. Той се изправи доста рязко, направи няколко салта със свити колене, прелитайки през тунела покрай всички контейнери с хора, чак до люковете в стената. Опря рамене в меката тапицерия в ъгъла, изтри от клепачите си лепящата се по пръстите млечна течност и обхвана с поглед цялата цилиндрична вътрешност на помещението. Вратите на баните между саркофазите с вдигнати капаци вече бяха отворени. Стеергард се заслуша в гласа на машината: другите и Герберт бяха живи, но лекарят още не бе дошъл в съзнание след изключване на умбиликатора. Едва ли бе нещо сериозно: всички енцефалографи и електрокардиографи показваха данни в нормата.

— Къде сме? — попита командирът.

— Отвъд Юнона. Полетът премина без усложнения. Да пренесе ли Герберг в операционната?

Стеергард се замисли.

— Не. Аз ще се заема с него. Какво е състоянието на кораба?

— Пълна изправност.

— Получи ли някакви радиограми от „Евридика“?

— Да.

— С каква степен на важност?

— Първа. Да съобщя ли съдържанието?

— За какво става дума?

— Промяна в процедурата. Да съобщя ли съдържанието?

— Колко са дълги тези радиограми?

— Три хиляди шестстотин и шестдесет думи. Да съобщя ли съдържанието?

— Със съкращения.

— Не мога да съкращавам неизвестни величини.

— Колко неизвестни има?

— И това е неизвестно.

Докато си разменяха тези изречения, Стеергард се отблъсна от тавана. Полетя към зелено-червената светлина над криотейнера на Герберт и пътьом успя да се види в огледалото на банята: мускулест торс, лъснал от онакс, който все още изтичаше от прикрепената към пъпа тръбичка — като у огромно бебе с остатъци от околоплодните води.

— Какво е станало? — попита. Заклеци босите си крака под контейнера на лекаря и опря длан на гърдите му. Сърцето биеше ритмично. На полуотворените устни на спящия се белееше лепкаво ониксът.

— Давай данните, които са сигурни — нареди на компютъра. Притисна отзад с палците си челюстта на лекаря, надникна в гърлото му, почувства топлината на дъха му. Герберт трепна и отвори очи. Бяха пълни със сълзи, ясни и чисти като вода. Стеергард установи с мълчаливо удовлетворение колко ефективен е този примитивен начин на свестяване. Клемата на пъпа на Герберт не се бе откачила напълно, затова той не се бе събудил. Командирът прищипна тръбичката, която отскочи, пръскайки бяла течност. Пъпът сам се затвори. Започна да натиска с две ръце гърдите на лежащия, като чувствуваше, че дланите му залепват. Герберт го гледаше с широко отворени очи, сякаш втрещен от изненада.

— Всичко е наред — каза Стеергард. Герберт май не го чуваше.

— ГОД!

— Слушам.

— Какво е станало? „Евридика“ или Квинта?

— Промени на Квинта.

— Какви?

— Изброяването на неясни данни е неясно.

— Казвай какво знаеш.

— Преди гмуркането настъпили бързопроменящи се скокове в албедото, радиоемисията достигнала триста гигавата бял шум. На луната на Квинта се мърда бяла точка, приета за плазма, поддържана в магнитно поле.

— Препоръките?

— Предпазливост и камуфлирано разузнаване. — По-конкретно?

— Да действваме според собствената преценка.
— Разстояние до Квинта?
— Един милиард и триста милиона мили по права линия.
— Камуфлаж?
— Да.
— Смесители?
— Да.
— Направи ли промени в програмата?
— Само при навлизането в системата. Корабът е в сянката на Юнона.
— Корабът в пълна изправност ли е?
— Да. Да реанимирам ли екипажа?
— Не. Наблюдава ли Квинта?
— Не. Намалих космическата скорост в сянката на Юнона.
— Това е добре. Сега мълчи и чакай.
— Мълча и чакам.

Интересно начало — помисли си Стеергард, като продължаваше да масажира гърдите на лекаря. Той въздъхна и се помръдна.

— Виждаш ли ме? — попита го голият командир. — Не говори. Мигни.

Герберт примигна и се усмихна. Стеергард бе плувнал в пот, но продължаваше масажа.

— Diadichokynesis^[1]...? — предложи Стеергард. Легналият затвори очи и докосна с несигурна ръка върха на носа си. Двамата се спогледаха с усмивка. Лекарят сгъна колене.

— Да станеш ли искаш? Не бързай.

Без да отговаря, Герберт стисна с ръце края на ложето си и се надигна. Вместо да седне обаче, полетя във въздуха.

— Внимавай — нула g! — напомни му Стеергард. — Полекичка...

Герберт оглеждаше помещението, вече напълно в съзнание.

— Как са другите? — попита, отхвърляйки назад прилепнатата към челото му коса.

— Реанимацията продължава.

— Да ви помогна ли, доктор Герберт? — попита ГОД.

— Няма нужда — отвърна лекарят. Провери лично контролните индикатори над саркофазите. Докосваше гърдите, оглеждаше очните

ябълки, изследваше реакцията на конюнктивата. Чу шум от вода и вентилатори от банята. Стеергард вземаше душ. Преди лекарят да стигне до последния човек, Накамура, командирът се върна от своята кабина, вече облечен с шорти и черна тениска.

— Как са хората? — попита.

— Всички са здрави. Ротмонт има лека аритмия.

— Остани при тях. Аз ще се заема с пощата.

— Има ли новини?

— Отпреди пет години.

— Добри или лоши?

— Неразбираеми. Бар Хораб е наредил да се промени програмата. Преди гмуркането забелязали нещо на Квинта. И на луната ѝ.

— Какво означава това?

Стеергард стоеше до входа. Лекарят помогна на Ротмонт да стане. Трима души вече се къпеха. Другите плуваха наоколо, оглеждаха се в огледалото и говореха, прекъсвайки се един друг.

— Уведоми ме, когато всички дойдат на себе си. Време имаме достатъчно. — С тези думи командирът се отблъсна от люка, прелетя между голите мъже като сред бели риби под водата и изчезна в прохода към залата за управление.

След като прецени положението, Стеергард изведе кораба над плоскостта на еклиптиката, като напусна конуса на сянката с възможно най-слаба тяга, за да направи наблюдения на Квинта. Виждаше се близо до Дзета като сърпче. Бе изцяло покрита с облаци. Шумът ѝ бе нараснал до четиристотин гигавата. Фурие-анализаторите не откриваха никаква модулация. „Хермес“ вече бе облякъл „бронята“, която поглъщаше нетермичното лъчение, за да се предпази от откриване чрез радиолокация. Стеергард предпочиташе да попрекали с предпазливостта, отколкото да се изложи на риск. Техническата цивилизация означаваше астрономия, астрономията — чувствителни болометри и затова дори астероидът, по-топъл от вакуума, би привлякъл вниманието ѝ. Към водната пара, използвана при маневрирането, Стеергард добави известно количество сулфиди, съдържащи се в изобилие в сеизмичните газове. Което си е истина, рядко се срещат вулканично активни астероиди, особено при толкова

малка маса като тази на „Хермес“, но благоразумният командир на разузнавача изпрати в пространството сонди, които насочи към себе си, за да се убеди, че необходимото за по-нататъшната корекция на курса използване на парни двигатели ще остане почти незабележимо дори при запланираното слизване към Квинта. Искаше да се приближи откъм луната ѝ, която възнамеряваше да огледа подробно.

Всички се бяха събрали вече в залата за управление, където цареше безтегловност. Тя изглеждаше като вътрешността на голям глобус с конусообразна ниша, отделена със стена от монитори, срещу които имаше кресла с прилепваща тапицерия. Достатъчно бе да седнеш и да притиснеш тяло към седалката, за да прилепнеш здравата към тази тъкан. Когато искаш да станеш, трябваше само да се отблъснеш с едно по-силно движение. Това бе по-просто и по-удобно от коланите. И тъй, десетимата седнаха в малката прожекционна зала, а мониторите, четиридесет на брой, показваха планетата — всеки в различен диапазон на спектъра. Най-големият монитор в центъра можеше да извършва синтез на монохроматичните образи, наслагдайки ги един върху друг според изискванията. В пролуките между облаците, усуквани от пасатите и циклоните, неясно се привиждаха силно нащърбените очертания на океанските брегове. Няколкократно филтрираното лъчение позволяваше да се види ту повърхността на морето от облаци, ту скритата под него повърхност на планетата. Едновременно слушаха монотонната лекция, която им изнасяше ГОД. Той повтаряше последната радиограма от „Евридика“. Бела допускаше, че техническата инфраструктура на Квинта е повредена от сеизмични трусове. Лакатош и още няколко души отстояваха хипотезата, наричана натуралистична. Жителите на планетата са изхвърлили част от океанските води в Космоса, за да увеличат повърхността на континентите. Така налягането, оказвано от океана върху дъното му, е намаляло и това е нарушило равновесието в литосферата. Напиращите отвътре сили бяха станали причина да се появят големи пукнатини в планетната кора, най-тънка под океана. Затова са престанали да изхвърлят вода в Космоса. С една дума, предприетите действия са дали катастрофален рикошет. Други смятаха тази хипотеза за погрешна, защото не вземаше предвид последвалите, неразбираеми явления. Освен това съществата, способни да реализират проекта в планетен мащаб, биха съумели да предвидят техническите сеизмични

последствия. Изчисленията, направени при използване на Земята като изходен модел, показваха, че катаклизмите в литосферата биха могли да доведат до премахване на най-малко една четвърт от обема на океана. Но дори да са били изхвърлени шест трилиона тона вода, намаленото налягане не би могло да предизвика глобални опустошения. Контрахипотезата приемаше катастрофата от типа „верижно-домино“ за нежелано последствие от експерименти със зле овладяна гравитология. Други предположения приемаха за възможно съзнателното унищожаване на престарялата технологична база — нещо като събаряне на стара къща, неумишлено разстройване на климата при изхвърлянето на вода в космическото пространство или цивилизационен хаос, породен от неизвестни причини. Нито една от хипотезите обаче не съумяваше да обхване всички наблюдавани явления, така че те да образуват едно логично цяло. Освен това радиограмата, която Бар Хораб бе изпратил преди навлизането в Хадес, упълномощаваше разузнавачите да предприемат необходимите действия напълно самостоятелно, отказвайки се от всички предварителни варианти на програмата — стига да преценят, това за правилно.

[1] Изследване за координираност на движенията (мед.) — Б.пр.

↑

ЛОВ

В афелий на Дзета, далече от най-големите ѝ планети, Стеергард изведе кораба на елиптична орбита, за да могат астрофизиците да извършат първите наблюдения на Квинта. Както обикновено в такива системи, в пространството се носеха остатъци от стари комети, обелени от газовите им опашки и накъсани на огромни отломъци при многократните преминавания край звездата. Сред тези разпръснати безразборно парчетии и прахови облаци ГОД забеляза на четири хиляди километра обект, който не приличаше на метеорит. Опипан с радиолокатора, той даде метално отражение. Формата му бе прекалено правилна, за да бъде магнетитов отломък с високо съдържание на желязо. Приличаше на нощна пеперуда с късо, дебело тяло и отсечени, тъпи криле. По-топъл с четири градуса от вледенена скала, той не се преобръщаше насам-натам, както подобава на метеорит или парче от ядрото на комета, а се носеше равномерно напред, макар и без следи от двигатели. ГОД го огледа в целия спектър и накрая откри причината за неговата стабилност; слаба струя от аргон — силно разреден поток и затова почти невидим. Би могъл да бъде космическа сонда или малък кораб.

— Ще уловим тази пеперуда — реши Стеергард. „Хермес“ се понесе към обекта по преследваческа траектория и когато се приближи на една миля до преследвания, изхвърли ракета с манипулатори. Над гърба на необичайната пеперуда капанът отвори широко челюстите си и я сграбчи отстрани като в менгеме. Но подвижният обект като че ли летеше послушно в клещи те, но след миг температурата му се повиши и газовият поток отзад се сгъсти. На монитора, който досега показваше съвпадане на програмата за преследване с протичането му, се появиха въпросителни знаци.

— Да включат ли енергопоглъщателите? — попита ГОД.

— Не — отвърна Стеергард. Гледаше болометъра. Уловеният обект се нагорещи до триста, четиристотин, петстотин градуса по

Келвин, ала тягата му нарасна незначително. Температурната графика потрепера и се огъна надолу. Плячката изстиваше.

— Какво е задвижването? — попита командирът.

Всички в залата за управление мълчаха, местейки поглед от визуалния монитор към мониторите за извънсветлинна емисия от страни. Светеше само болометричният.

— Радиоактивност нула?

— Нула — увери командира ГОД. — Изтичането на аргон намалява. Какво да правя?

— Нищо. Ще чакаме. Дълго летяха така.

— Дали да го вземем на борда? — предложи накрая Ел Салам. — Или да го облъчим най-напред?

— Не си струва труда. Той вече издъхва — тягата му изстина. ГОД, покажи го отблизо.

През електронните очи на държателните механизми видяха черно покритие с белези от безброй удари.

— Абордаж? — попита ГОД.

— Още не. Чукни го няколко пъти. Но внимателно. Измежду дългораменните клещи се подаде прът с объл край. Той заудря методично в държания корпус, разпръсквайки люспички пепел.

— Може би има детонатор, който не реагира на удар — отбеляза Полассар. — Аз обаче бих го облъчил...

— Добре — съгласи се неочаквано Стеергард. — ГОД, спинографирай го повторно.

Двете вретеновидни сонди, изстреляни от носа на кораба, настигнаха тумбестата нощна пеперуда и се спряха на необходимата дистанция. Горните монитори оживяха, като разкриха преплетени ивици, линии, сенки, а в края на екраните изскачаха атомните символи на въглерода, водорода, силиция, мангана, хрома, все по-дълъг списък, докато Ротмонт каза:

— Няма смисъл. Трябва да го вземем на борда.

— Рисковано е — измърмори Накамура. — По-добре да го демонтираме дистанционно.

— ГОД? — попита командирът.

— Може. Ще отнеме от пет до десет часа. Да започвам ли?

— Не. Изпрати телетом. Да разреже бронята на най-тънкото място и да даде картина на вътрешността.

— Със свредел?

— Да.

Към сондите около пляката се присъедини още една. Диамантеният свредел срещна не по-малко твърдо покритие.

— Само лазер — реши ГОД.

— Няма как. Но с минимален импулс, за да не разтопи вътрешността.

— Не гарантирам — отговори ГОД. — Да лазерирам ли?

— Деликатно.

Свределът се прибра и изчезна. На грапавата повърхност пламна бяла точка, а когато димното облаче се разнесе, главата на телеобектива се пъкна в разтопената дупка. Мониторът показваше обгорели тръби, влизащи в обла плоча, а целият образ лекичко трептеше — и тогава се обади ГОД:

— Внимание: от спинографията следва, че в централната част на обекта се намират ексцитони, а виртуалните частици са смачкали конфигурационното пространство на Ферми.

— Интерпретация?

— Налягане във фокуса над четиристотин хиляди атмосфери или квантови ефекти на Холенбах.

— Вид бомба?

— Не. Най-вероятно източник на задвижваща мощност. Реактивната маса — аргон. Вече се изчерпва.

— Можем ли да вземем това нещо на борда?

— Да. Сумарната му енергия е равна на нула. Никой освен физиците не разбираше разменяните реплики.

— Вземаме ли го? — обърна се командирът към Накамура.

— ГОД най-добре знае — усмихна се японецът. — А ти какво ще кажеш?

Запитаният Ел Салам каза „да“. Трофеят бе издърпан във вакуумната камера в носовата част на кораба и за по-сигурно заобиколен с енергопоглъщатели. Едва бяха извършили тази операция, и ГОД съобщи за ново откритие. Бил забелязал обект, значително по-малък от заловения, покрит с вещество, поглъщащо лъчението на радиолокаторите — той го бе открил по спиновия резонанс на материала, от който бе изграден. Представляваше издута пура с маса около пет тона. Орбитерите полетяха отново, подпалиха изолационната

обвивка и я обелиха от лъскавото метално вретено. Опитите да събудят реакциите му не дадоха резултат. Беше труп — отстрани зееше широка дупка. Състоянието на краищата ѝ говореше, че е възникнала не много отдавна. И този трофей бе натоварен на кораба.

И тъй, ловът не им създаде трудности. Проблемите възникнаха едва при разглеждането и двойната дисекция на трофеите.

Грапавата, нагризана при безбройните сблъсъци с микрометеорити и прах черупка на първия обект, който в халето приличаше с дващестонното си туловище на грамадна костенурка, издаваше столетна възраст. Орбитата му излизаше в афелий извън последните планети на Дзета. Анатомията на костенурката със солидна броня изненада „патологоанатомите“. Протоколът се състоеше от две части. В първата Накамура, Ротмонт и Ел Салам описваха в един глас съоръженията в обекта, а във втората тяхното мнение относно предназначението на тези съоръжения значително се различаваше. Полассар, който също бе взел участие в изследването, оспорваше предположенията на двамата физици. Протоколът има такава стойност — заяви той, — каквато и описанието на египетска пирамида, направено от пигмеи. Единоумислието относно градивния материал с нищо не обяснява неговото предназначение. Старият спътник е притежавал специфичен източник на енергия — батерии от пиезоелектрични елементи, какъвто физиците срещаша за първи път. Електриците, притиснати в менгемето на многостъпални усилватели, на натиск даваха при разширяването си електрически ток — на импулси, дозирани от дроселна система с фазов импеданс, но можеха също да дадат внезапно и пълно разреждане, когато сензорите на бронята затворят дросела на късо. Тогава целият ток, който минава през бобина с двойна намотка, би я взривил в магнитна експлозия. Между акумулаторите и външната обвивка имаше торби или джобове, пълни с шлака. През нея минаваха стъклоподобни проводници с потъмнели вътрешности — може би ерозирани светловоди. Накамура предполагаше, че този разрушен спътник някога е бил подложен на прегряване, което е разтопило част от подсистемите и е унищожило сензорите. Ротмонт обаче оценяваше повредите като каталитични — предизвикани при ниска температура. Като че ли някакви микропаразити, мъртви естествено, са разяли мрежата от проводници в предната част на обекта. Вътрешната повърхност на бронята бе

покрита с няколко слоя от решетъчни образувания, подобни на пчелна пита, но със значително по-малки клетки. Едва чрез използването на хроматографски методи в пепелта им бяха разпознати селикокселини — силициев еквивалент на амонокселините с двойна водородна връзка. И точно тук изводите на учените се различаваха основно. Полассар смяташе тези остатъци за вътрешна изолация на бронята, докато според Кирстинг те бяха преходно звено между живата и мъртвата тъкан, плод на биотехнологии с неизвестен произход и функции.

Дискусията, разгоряла се над протоколите, трая дълго. Хората от „Хермес“ бяха изправени пред свидетелства за равнището на технологията на Квинта отпреди сто години. Теоретичните основи на тази инженерна дейност можеха най-общо да се сравнят с равнището на земната наука от края на ХХ век. И по-скоро интуицията, а не веществените доказателства им подсказваше, че още тогава главното направление на чуждата физика се е отклонявало от земното. Нито синтетичната вирусология, нито технобиотиката могат да съществуват, ако преди това не е била овладяна квантовата механика, а на свой ред тя, макар и едва развита, води към разбиване и синтез на атомните ядра. В тази епоха най-подходящият източник на енергия за спътниците и космическите сонди са атомните микрореактори. В чуждия спътник обаче нямаше и следа от радиоактивност. Възможно ли беше квинтяните да са прескочили етапа на експлозивната и верижна нуклеоника, за да преминат направо в следващия етап — конверсия на гравитацията в кванти на силните взаимодействия? На такова допускане противоречеше пиезоелектритната батерия от стария спътник. По-лоша беше работата с втория обект. Той притежаваше батерии за отрицателна енергия, която възниква при скорост, близка до скоростта на светлината, при движение в гравитационните полета на големи планети. Неговата пулсационна система на задвижване бе унищожена от онова нещо, което го бе уцелило така точно — може би гигаджаулов изстрел на кохерентна светлина. Той също не бе радиоактивен. Вътрешните разпънки бяха от мономолекулярен въглерод на влакнести снопчета — не лошо постижение на инженерството на твърдото тяло. В неразрушената част зад енергетичната камера бяха открити спукани тръбички от свръхпроводящи съединения, за съжаление прекъснати точно там,

където — тюхкаше се Полассар — сигурно имаше нещо интересно. Какво ли би могло да има там? Физиците подхвърляха различни хрумвания, каквито едва ли биха им дошли наум при условия, по-близки до земните. Може би разрушеният спътник е съдържал генератор на нетрайни свръхтежки ядра? На аномалони? Но защо? Би имало резон, ако той представляваше автоматична изследователска лаборатория. Но беше ли? И защо стопеният метал зад пробитата дупка приличаше на архаичен искров разрядник? На свой ред свръхпроводимата ниобиева сплав в съхранените проводници разкриваше прекъсвания, разядени от ендотермична катализа. Сякаш заедно с електричеството или по-скоро със свръхпроводниците там са се появили някакви „еровируси“. Тъй че най-заинтригуващи се оказаха малките огнища на разрушения, открити и в двата спътника. Те не бяха предизвикани от насилствени външни действия. Най-често проводниците изглеждаха като подложени на прегризване и сдъвкване, от което те бяха заприличали на броеница. Ротмонт като химик бе извикан на помощ. Той прецени, че това е резултат от дейността на особени активни високомолекулярни частички. Беше изолирал доста от тях. Имаха форма на асиметрични кристалчета и запазваха избирателна агресивност. Едни от тях атакуваха само свръхпроводниците. Той показа на колегите си в електронния микроскоп как тези мъртви паразити се вгризват в нишките на свръхпроводимото съединение на ниобия, с което се хранеха, понеже се размножаваха за сметка на поглъщаните вещества. Ротмонт не допускаше „виroidите“, както ги беше нарекъл, да са възникнали в утробата на спътника автономно. Предполагаше, че апаратурата е била заразена с виroidи още при монтажа. С каква цел? Експеримент? Ала в такъв случай кому и защо е било нужно да извежда спътниците в космическото пространство?

Налагаше се мисълта за съзнателен саботаж при изграждането на тези съоръжения. Хипотезата бе доста рискована — при такова разглеждане на явленията трябваше да се признае, че зад тях се крие някакъв конфликт. Сблъсък на противоречиви намерения. Други учени смятаха, че тази концепция понамирисва на антропоцентричен шовинизъм. Можеше ли да се изключи с абсолютна сигурност несъвършенството на апаратурата на молекулно равнище? Нещо като рак на мъртвите създания с фина и сложна микроструктура? Химикът

изключваше такава възможност за първия, по-стария спътник — костенурката, наричана по време на гонитбата нощна пеперуда. Не смееше да твърди същото с еднаква сигурност и за втория спътник. Въпреки че не беше ясно с каква цел са били конструирани двата космически обекта, очебиен бе техническият прогрес, настъпил в периода между изграждането на първия и втория спътник. И все пак „еровирусите“ бяха открили и в двете космически тела слабите им места — под формата на храна. Веднъж тръгнал по тази следа, химикът не искаше и не можеше да я изостави. Направи бързо микроелектронни изследвания на пробите, взети от заловените обекти, като използваше анализатора под контрола на ГОД. Без участието на компютъра и цяла година не би стигнала за разгадаване на въпросната некроистория. Полученият резултат разкри, че някои елементи от двата спътника са придобили своеобразен имунитет към каталитичното изяждане, и то по толкова тясно специализиран начин, че можеше да се говори за имунни реакции по аналогия с живите организми и инфекциите. Фантазията на учените вече обрисуваше картината на микровоенни действия, водени без войници, оръдия, бомби — война, в която ролята на извънредно прецизно тайно оръжие играят полукристалните псевдоензими. И както обикновено става при настойчиво търсене, вместо да се изяснява при по-нататъшната работа, общият смисъл на откриваните явления започва да се комплицира.

Кирстинг, химикът и физиците почти не напуснаха централната лаборатория. Бяха размножили в мъртва хранителна среда дваيسетина типа „съединения за отбрана“ и „съединения за нападение“. Междувременно обаче границата между това, което бе неделима част от собствената техника, и това, което бе нахълтало в нея, за да я унищожи, изчезна. Кирстинг забеляза, че изобщо не може да се говори за граница в абсолютно обективен смисъл. Да предположим, че на Земята пристига извънредно умен суперкомпютър, който не знае нищо за явленията на живота, защото неговите електронни предци вече са забравили, че са ги построили някакви биологични същества. Той наблюдава и изследва човек с хрема и *Escherichia coli* в червата. Дали присъствието на вируси в носа на този човек е негово неделимо, естествено свойство или не? Да речем, че по време на изследванията въпросният човек се препъва и на главата му излиза цицина. Цицината представлява подкожен кръвоизлив. Увредени са кръвоносни съдове.

Ала тази цицина може да бъде разглеждана и като амортизатор, създаден за по-добра защита на черепа от един следващ удар. Не е ли възможно да се направи такова интерпретиране? На нас то звучи смешно, но поводи за смях няма, понеже става дума за извънчовешката изследователска позиция.

Като изслуша спорецките специалисти, Стеергард само поклати глава и им даде още пет дни. Това беше същинско божие наказание. От половин век земната технобиотика вървеше по коренно различни пътища. Така наречената „некроеволюция“ бе призната за нерентабилна. Не се и предполагаше дори, че е възможно някога да възникне каквато и да е „машинна еволюция на видовете“. Никой обаче не би могъл да твърди с абсолютна сигурност, че на Квинта не съществува нещо подобно. Накрая командирът започна да задава само въпроса дали трябва да се приеме хипотезата за конфликт между жителите на Квинта като съществен постулат при по-нататъшните етапи на разузнаването. Но колкото повече напредваха в анализите, специалистите не искаха да говорят за никакви сигурни постулати. Сигурно твърдение и хипотеза са две различни неща. Вече знаеха достатъчно, за да разберат на колко нестабилни начални предположения се опира тяхното познание. Допълнителни проблеми създаваше фактът, че — дори в по-младия спътник — нямаше системи за връзка, които поне малко да приличат на онова, което следва от теорията на крайните автомати и информатиката. Може би виридите са изплюскали до шушка тези псевдоневронни мрежи? Но от тях все пак би трябвало да останат следи. Остатъци. Може и да бяха останали, а земните учени не съумяваха да ги открият. Дали някой би могъл да изведе теорията на Шенън или на Максвел въз основа на джобния калкулатор, изпуснат под хидравлична преса?

Последното съвещание се провеждаше в извънредно напрегната атмосфера. Стеергард не разчиташе вече на позитивни резултати. Интересуваше го само може ли да се допусне с висока вероятност, че квинтяните са овладели сидералното инженерство. Смяташе този въпрос за най-важен. Но дори някой да се досещаше защо той настоява така упорито за отговор, си мълчеше. Пилотите Харрах и Темпе слушаха изказващите се на съвещанията, без да вземат думата. Лекарите също не се обаждаха. Араго не носеше монашеските си дрехи. Четиримата бяха свикнали да седат заедно на горния етаж на

командната зала и при разговорите той нито веднъж не се върна към думите си: „А ако там господствува злото?“ Когато Герберт каза, че при съпоставяне с действителността очакванията винаги губят, Араго му възрази. Колко препятствия били покорили досега, въпреки че прадедите им от ХХ век са ги смятали за непреодолими. Колко гладко било преминало пътешествието, без никакви загуби били изминали доста светлинни години, „Евридика“ била навлязла безпогрешно в Хадес, а те самите се били добрали до дълбините на съзвездието Харпия и от населената планета ги делели часове или дни.

— Това психотерапия ли е, отче? — усмихна се Герберт. Само той се обръщаше така към доминиканеца — не му беше удобно да му вика „колега“.

— Казвам истината — нищо повече. Не знам какво ще стане с нас. Наше вродено състояние е да бъдем несведущи.

— Знам какво имате предвид, отче — импулсивно изтърси Герберт. — Че Създателят не е желал такива експедиции — такива срещи — такова „общуване на цивилизациите“ — и затова ги е разделил с бездни. А ние не само направихме от райската ябълка компот, ами и плюем върху дървото на познанието...

— Ако искате да научите какво мисля, аз съм на вашите услуги. Смятам, че Създателят не ни е ограничил в нищо. А освен това не се знае какво ще израсне от ашладисванията по Дървото на познанието...

Пилотите не изслушаха докрай теологичния диспут, защото ги извика командирът: вземаше курс към Квинта. Той ги запозна с навигационната траектория и добави:

— На борда цари необяснимо за мен настроение. И полетът на въображението също трябва да има граници. Както ви е известно, непрекъснато се говори за неразбираеми конфликти, микромашини, нанобалистика война. Това обаче е баластът на предразсъдъците, които ни заслепяват. Ако им се поддадем и се разтреперим от дисекцията на няколко разрушени спътника, ще се объркаме и всяка наша постъпка ще ни се струва щур хазарт. Казах същите неща на учените, затова ги казвам и на вас. А сега — на добър час! До Септима можете да поддържате курса чрез ГОД. После държа да поемете лично управлението — за останалото ще се договорите помежду си.

Корабът вече се движеше с тяга и силата на тежестта, макар и слаба, се върна. Харрах отиде с Темпе за една стара книга, която той бе

взел от „Евридика“. Разделяйки се с Марек на вратата на каютата му, по-високият Харрах се понаведе, сякаш се готвеше да издаде някаква тайна, и рече:

— Бар Хораб е знаел кого да изпрати с „Хермес“. А? Познавал ли си по-добри?

— Може би. По-добри не. Такива като него.

ЛУНАТА

Пръстенът от ледени отломъци, който обкръжаваше планетата, представляваше огромна, но нестабилна плоскост. Изчисленията на Лакатош и Бела, направени непосредствено преди гмуркането на „Евридика“ в Черната дупка, се оказаха точни. Нацепен от една голяма и три по-малки пролуки вследствие пертурбациите, предизвикани от притеглянето на Квинта, пръстенът едва ли съществуваше повече от хиляда години, след като едновременно увеличаваше диаметъра и губеше масата си. Центробежните сили бяха разширили външните му ръбове, а триенето превръщаше вътрешните ръбове в топящи се парчета и пара и по този начин водата се връщаше на планетата под форма на непреставаци дъждове. Съмнително бе квинтяните сами да са си организирали този наистина тропически потоп. Първоначално пръстенът бе съдържал три или четири трилиона тона лед и всяка година губеше доста милиарди от тях. Тук се криеха много загадки. Пръстенът влияеше зле върху климата на цялата планета. Освен проливните дъждове при обикалянето около звездата внушителната му сянка падаше ту върху южното, ту върху северното полукълбо. Отразяваше светлината на Дзета и не само понижаваше средната температура, но и нарушаваше циркулацията на пасатите в атмосферата. Граничните територии от двете страни на хвърляната сянка бяха области с непрестанни бури и циклони.

За да понижат равнището на океаните, жителите на планетата навярно са разполагали с достатъчно енергия, с която да придадат на водопадите, или по-скоро — водолетите, втора космическа скорост. Тя би изнесла ледените маси извън близките околности на Квинта, там, където те биха изчезнали безследно, разтопени от Дзета, или биха се разпръснали сред астероидите като ледени метеорити.

Ако не са разполагали с необходимата енергия, те би трябвало да се откажат от нескопосното дело. Прогнозирането на краха е било елементарно проста задача. Следователно не грешка на инженерната мисъл на планетата, а нещо друго бе прекъснало започнатата преди

много година работа. Изводът се налагаше сам. Пръстенът, плосък диск с дупка с диаметър петнадесет хиляди километра, в която кротуваше препасаната планета, в средните ивици се състоеше от ледени буци, а по външните ръбове имаше кристали лед — поляризирани, което вероятно също бе резултат от умишлена намеса. Значи при изграждането му неговото движение и формата му са били контролирани. Изграден бе в плоскостта над екватора, която бе стационарна, но от вътрешната, увисналата над екватора страна, се бе превърнал в хаотична киша. Като цяло приличаше на космически строеж — недовършен и изоставен. Защо?

Между океаните се издигаха два големи континента и един по-малък, с територия, равна на три Австралии, само че в областта около северния полярен кръг, поради което разузнавачите го нарекоха Норстралия. Инфралокаторите откриха на континентите несеизмични, по-топли места, може би топлинното излъчване на големи електроцентрали. Но те не бяха теплоцентрали, използващи изкопаеми горива като въглища или нефт или пък гориво от нуклеарен тип. Първите биха се издали с отпадъците, замърсяващи въздуха, второто би дало радиоактивна пепел. Както е известно, най-големите проблеми в ранната фаза на земната ядрена енергетика бяха възникнали във връзка с безопасното складиране на радиоактивните отпадъци. Едва ли обаче радиоактивните отпадъци биха представлявали проблем за една техническа цивилизация, способна да изхвърля част от океаните от гравитационната фуния. Но леденият пръстен не беше радиоактивен. Квинтяните или използваха друга форма на ядрената енергетика, или имаха съвършено различен тип енергия. Каква?

Зад планетата се влачеше газова опашка, обилно напоена с водна пара, идваща най-вече от пръстена. „Хермес“ увисна на стационарна орбита зад Секста — приличаща на Марс, но по-малка от него, с по-гъста атмосфера, отровена от непрестанни вулканични изригвания и газообразни цианови съединения, и изпрати като наблюдатели около Квинта шест орбитера, които предаваха данни без прекъсване. ГОД съставяше от тях подробен портрет на Квинта.

Най-странен беше нейният радиощум. На големите континенти функционираха най-малко неколкостотин силни предавателя, чиято емисия представляваше хаотичен бял шум, без белези на фазова или

честотна модулация. Орбитерите локализираха точно антените, излъчващи насочено или изотропно, сякаш квинтяните бяха решили да си запушат всички канали за елекромагнитна връзка — от най-късите до километровите вълни. Биха могли да имат само кабелна връзка, но тогава за какво служеше този шум, струващ гигаватове? Още по-странни — понеже „странностите“ на планетата се увеличаваха при по-продължителното наблюдение — се оказаха изкуствените ѝ спътници. Те наброяваха почти един милион — на високи и ниски орбити, почти кръгови и елиптични с афелии, стигащи далеч зад луната. Сондите на „Хермес“ засякоха спътници и съвсем близко до разузнавача — само на някакви си осем или десет милиона километра. Спътниците имаха различни размери и маса. Най-големите вероятно бяха празни, нещо като надуте във вакуума, неуправляеми балони. Част от тях вече бяха хлътнали от изпуснатите газове. Веднъж на няколко дни някой от мъртвите сателити се сблъскваше с ледения пръстен, предизвиквайки ефектно зрелище от багри във всички цветове на дъгата, тъй като в облаците от ледени кристалчета се разлагаха слънчевите лъчи. Така възникналият облак бавно се разнасяше в космическото пространство. Затова пък действащите спътници — дали защото се движеха по изкуствено наложени им орбити, или защото по неразбираем начин, като огромни дипли от фолио, променяха формата си, никога не се удряха в пръстена. На пръв поглед холографската, триизмерна карта на сателитите приличаше на рояк от пчели, стършели и микроскопични мушици, обикалящи около планетата. Многопластовото гъмжило обаче не бе хаотично разбъркано. В него лесно се откриваха прости закономерности: по близките орбити спътниците често вървяха на двойки или тройки, а другите, особено тези в близост до стационарната окръжност, където всяко тяло се движи със скоростта, с която планетата се върти около оста си, се движеха към Дзета и от нея към Квинта като в танцови фигури.

С получаване на повече локализационни данни ГОД състави координатна система, нещо като сферична система от графики. Не беше лесно да се различат „мъртвите“ от „живите“ спътници, тоест пасивно дрейфващите от управляемите или самоуправляемите, защото възникваше проблемът за движението на много микроскопични маси в гравитационните полета на Квинта, нейната луна и нейното

слънце. Наблюдението откри, че върху Дзета падат остатъци от ракети и спътници. Някои от тях имаха форма на тороид — нещо като венчални халки, от които стърчаха тънички като нишка бодли. Най-големите, по средата на пътя между планетата и луната ѝ, проявяваха известна активност. Бодлите бяха диполни антени и тяхното излъчване, отлепяно от шумовия фон на планетата чрез филтри, бе обособено като шум в най-късите вълни, извън областта на радиовълните. Част от него се падаше на твърдото рентгеново лъчение, което не стигаше до повърхността на Квинта, защото атмосферата ѝ го поглъщаше.

Всеки ден към множеството получени данни ГОД прибавяше нова порция и докато Накамура. Полассар, Ротмонт и Стеергард си блъскаха главата над ребуса, съставен от ребуси, пилотите, без да се намесват в научните диспути, вече си бяха изградили собствено мнение. То се изразяваше с краткото изречение, че Квинта е планета на инженери, обхванати от някаква мания, или казано направо, SETI бе вложила милиарди и доста се бе потрудила, докато открие една побъркана цивилизация. Но и те бяха открили известна методичност в тази лудост. Налагаше се картината на „радиовойна“, доведена до пълен абсурд: никой не предава нищо, понеже всяка страна заглушава останалите.

Физиците се опитваха да подскажат на ГОД хипотези, насочени към антиподите на човешкото. Може би жителите на Квинта се различават по анатомията и физиологията си от хората дотолкова, че образът и говорът са заместени от други — неакустични, извънвизуални сетива и кодове? Може би поведенчески? Обонятелни? Свързани перцепционно с гравитацията? Може би шумът представлява предаване на енергия, а не на информация? Може би информацията тече по вълноводи, които не могат да се открият чрез астрофизични методи? Може би, вместо да продължават да филтрират по всевъзможни начини този привидно безсмислен електромагнитен рев, учените би трябвало да ревизират цялата анализираща програма? ГОД отговаряше с присъщото му бездушно търпение. Макар да знаеше много за човешките емоции, сам не изпитваше никакви чувства.

Ако това е предаване на енергия, трябва да съществуват приемателни системи и те да дават поне минимални утечки или загуби, защото е невъзможно да се постигне стопроцентов коефициент на

полезно действие. На планетата обаче не се откриват никакви приемателни съоръжения, пропорционални на предаваната мощност. Част от нея, способна да пронизва атмосферата, е насочена към много спътници. Но други предаватели и други спътници заглушават тази целенасочена емисия, и то — по съвършен начин. Сякаш огромна тълпа хора разговаря, като всички говорят едновременно, крещейки все по-силно. В крайна сметка, дори ако всеки от ораторите е мъдрец, резултатната е див хорален врясък.

По-нататък. Ако някои области от електромагнитния спектър служат за комуникация, при цялостното запълване на предавателните канали те биха могли да изглеждат като бял шум, но шумът на Квинта притежаваше по-интересна характеристика. Той не беше „абсолютен хаос“. Това беше по-скоро резултатна от противоположни емисии. Всеки предавател поддържа прецизно дължината на вълните. Други предаватели го заглушават или отслабват чрез обръщане на фазата. ГОД илюстрира това състояние на електромагнитните вълни, като измести радиовълните в оптичната зона. Белият, спокоен образ на планетата се замени от разноцветни трептения. Когато ГОД оцвети кохерентните излъчватели в зелено, препредавателите в бяло, а „контраизлъчвателите“ в пурпурно, дискът на Квинта се изпъстри с напираси една върху друга багри. Пурпурът се разливаше и обхваща ретранслаторите, врозоявайки тяхната белота, докато към същото място напираше и зеленото — получи се размазана разнобагрена паяжина; навремени някой цвят блясваше интензивно и тутакси угасваше. Междувременно дойдоха данни от сондите, които бяха изпратени на дистанционно разузнаване на луната. Не се знаеше къде се бяха дянали двете от петте сонди, защото бяха изчезнали от другата страна на естествения спътник, невидима за „Хермес“. За тази непредпазливост Стеергард смъмри Харрах, който не бе изпратил подир патрула наблюдатели, за да контролират строго и отвъдлунното пространство. Останалите три сонди обаче се промушиха между стражите на планетата и като не можеха да пробият шумотевецата, предаваха получените снимки чрез лазерен код. Първоначалната информация бе така сгъстена, че един импулс в наносекунда съдържаше хиляда бита. След по-малко от минута ГОД съобщи, че от апоселений към патрулните сонди са се насочили три квинтянски орбитера, твърде дребни, за да бъдат забелязани по-рано. Компютърът

ги беше открил по топлинното излъчване на двигателите и по развиваното ускорение чрез Доплеровия ефект. Нямаше основание да се предполага, че заповедта за прехващане на земните сонди е дошла от планетата. За това просто нямаше време. Горещите точки вече вървяха към челна среща. Командирът нареди тя да бъде избегната. Трите патрулни сонди изхвърлиха в пространството макети, които плюеха пред себе си множество балони и метално фолио. Понеже преследвачите не се подведоха; патрулът изстреля облак от натрий и впръска в него кислород. Възникна огнен облак. Щом квинтянските ракети потънаха в него, патрулните сонди изскочиха от пламтящия облак и вместо да полетят към кораба, се сблъскаха самоубийствено, разхвърчайвайки се в прах. Стергард призова всички наблюдателни сонди на орбитален пост да се върнат на кораба, а ГОД започна да прожектира резултатите от разузнаването.

На обратната страна на луната — пустинна и надупчена от кратери, се движеше напред-назад светлинка със спектър на ядрена плазма — толкова бързо, че ако не я задържаше хватката на магнитното поле, тя би отлетяла в космическото пространство и би угаснала мигновено. Какво всъщност бе това, което се движеше маха-лообразно между двата стари кратера със скорост шестдесет километра в секунда? Какво представляваше това блуждаещо огънче? ГОД уверяваше, че планетата не е открила присъствието на „Хермес“ и следователно не го следи. Липсваха данни за това. Компютърът продължаваше да записва непрекъснат шум и заглушаващите го трясъци от навлизането на спътниците в атмосферата или от сблъска им с ледения диск, тъй като той използваше атмосферата на Секста като леща за радиотелескопите.

Мненията относно по-нататъшната линия на поведение се поделиха. Не желяеха да уведомяват квинтяните за пристигането си. Камуфлажът трябваше да остане, докато не разкрият поне една от безкрайните загадки. Преценяваха дали да изпратят автоматична сонда, която да кацне на обратната страна на Луната, или да кацнат със самия кораб на нея. За шансовете на двата варианта ГОД знаеше толкова, колкото и хората: нищо. От направената от патрула аускултация следваше, че Луната не бе населена, въпреки че имаше атмосфера. С маса, равна на една и половина маса на земната Луна, тя не можеше да я задържи. Нейният състав предложи допълнителна

главоблъсканица: благородни газове — аргон, криптон и ксенон с примеси на хелий. Без изкуствено поддържане тази атмосфера би се изпарила за неколкостотин години.

Плазменото огънче свидетелствуваше още по-убедително за мащаба на техническите работи. Но Луната мълчеше, нямаше и магнитно поле. Стеергард реши да кацнат на нея. Ако там имаше живи същества, те можеха да се намират само под скалната кора, издълбана от кратери и ровове. Замръзналите морета от лава блестяха в потоците от лава, разбягващи се радиално от най-големия кратер. Стеергард възнамеряваше да маскира преди кацането „Хермес“ като комета. Палубните кингстони, отворени по протежение на бордовете, започнаха да изпомпват от резервоарите пяна, която, раздухвана от инжекциите с газ, обви целия кораб с пашкул от неравномерно замръзнали балони. „Хермес“ беше като костилка в плод сред гъбестата, мехурчеста маса. Дори отблизо приличаше на скален отломък с удължена форма и покрита с фуниите на кратерите повърхност. Спуканите мехури уподобиха черупката му на астероид, бомбардиран от векове с метеорити и облаци прах. Неизбежната тяга щеше да се преструва на опашката на кометата, която при движението към перихелий се отклоняваше от орбитата в обратна посока. Тази илюзия се създаваше от дефлекторите на тягата. Действително, един подробен спектрален анализ би открил импулса и състава на газовете, различен от този на кометите. Но това не можеше да се избегне. „Хермес“ премина с хиперболична скорост от Секста към орбитата на Квинта — в края на краищата нали се срещат, макар и рядко, и толкова пъргави комети, дошли в системата на Дзета извън нея, — и две седмици по-късно намали тягата отвъд Луната, след което изпрати навън манипулатори с телевизионни очи. Приликата със стара, нащърбена скала бе пълна — само при енергетични удари фалшивите газове поддаваха еластично като балон. Нямаше начин да се замаскира самото кацане. Навлизайки в атмосферата на Луната, „Хермес“ прогори камуфлажа при дюзите, а триенето в атмосферата довърши разрушителното дело. Обгорялата маскировка се смъкна и оголеният брониран колос провери чрез серия изстреляни ракети издръжливостта на почвата и застана на шестте си разкрячени лапи, плюейки огън. Дълго време около кораба се сипеше дъжд от изгорялото прикритие. Когато той спря, хората огледаха околността чак до хоризонта. От

плазменото махало ги четеше дълбок кратер. При господстващото налягане от четиристотин хектопаскала можеха да използват, и то без да се крият, вертолети за разузнаване от въздуха. Започваше игра с все още неизвестни правила, макар залогът да беше известен. Осемте вертолета, изпратени в кръг с диаметър хиляда мили, се върнаха невредими. Направената въз основа на техните снимки карта обхващаше осем хиляди квадратни километра около мястото на кацане. Бе карта на типична планета без въздушна атмосфера, надупчена хаотично с фуниеобразни кратери, изпълнени частично с вулканичен туф. На североизток видеоапаратурата бе заснела подвижната огнена сфера. Тя се мятеше над скалистата почва, а под коридора на нейното движение бе издълбана тясна, гореща клисура. Хеликоптерите проучиха още веднъж тази територия, за да може да направят измервания и спектрален анализ и от въздуха, и след като кацнат. Един бе приближен умишлено до слънчевата сфера. Преди да изгори, той предаде точни данни за температурата и лъчистата енергия от порядъка на тераджаули. Захранваше я и я държеше променливо магнитно поле. Достигаше 10^{10} гауса.

След дълбокото сондиране на магмената основа на клисурата Стеергард възложи на ГОД да изработи схема на откритата там мрежа с възли, от които тръгваха надолу, дълбоко в литосферата, многобройни вертикални тунели, и не прояви особена изненада от диагнозата. Не стана ясно какво е предназначението на гигантската инсталация. Ала нямаше съмнение, че работата е била прекъсната в разгара и, а всички входове, водещи към коридорите и тунелите, са били затворени или по-скоро засипани чрез взривове, като предварително тежката машинария е била нахвърлена в дълбоките кладенци. Плазменото микрослънце се захранваше от термоелектрични преобразуватели чрез система от магнетоводи, черпещи енергия от дълбините на литосферата — на около 50 километра под външната обвивка на лунната кора.

Командирът изпрати там за по-подробни изследвания тежки всъдеходи и изчака да се върнат, но веднага след това заповяда незабавно да се стартира. Възбудени от мащабите на подлунния енергетичен комплекс, физиците биха били доволни да останат по-дълго и дори да отворят запушените тунели. Стеергард отказа. Необяснимо бе състоянието на заловените спътници, необяснимо бе

строителството, започнато с такъв размах в този пуцинак, а още по-необяснимо — ако изобщо може да се степенува неведението — бе изоставянето на обекта, също като при евакуационна суматоха, но това той не им каза. Предпочете да запази тревожните мисли за себе си.

Безполезно бе да се изследва по-подробно чуждата технология. Нейните фрагменти, като парченца от счупено огледало, нямаше да дадат цялостен образ. Те са само мъглив резултат на онова, което го е разбило.

Дилемата се криеше не в инструментите на тази цивилизация, а в нейната същност. Докато Стеергард размишляваше, чувствувайки цялата тежест на поверената му задача, по интеркома се обади Араго — попита може ли да го посети.

— За кратък разговор — да. Стартираме след по-малко от час — отговори командирът, въпреки че нямаше особено желание за този разговор.

Араго се появи почти веднага.

— Дано не преча...

— Разбира се, че ми пречите, ваше преподобие — отвърна Стеергард и посочи на духовника стола. — Но поради характера на мисията ви... Аз ви слушам.

— Нямам специални пълномощия, нито пък изпълнявам някаква мисия. Изпратен бях на мястото си така, както и вие на вашето — каза спокойно доминиканецът. — С една разлика. От моите решения не зависи нищо. От вашите всичко.

— Знам това.

— Жителите на тази планета са като жив организъм, който може да се изследва по всевъзможни начини. Не може обаче да му се задават въпроси за смисъла на неговото съществуване.

— Медузата не би отговорила, но човекът? Стеергард го гледаше с нещо повече от интерес. Сякаш очакваше важен отговор.

— Човекът да, човечеството — не. Медузите не са отговорни за нищо. Всеки от нас отговаря за действията си.

— Досещам се какво се крие зад думите ви, ваше преподобие. Искате да знаете какво решение съм взел.

— Да.

— Вдигаме забралото.

— За да търсим разбирателство?

— Да.

— А ако те не могат да изпълнят искането ни?

Стеергард стана. Беше развълнуван. Араго бе прозрял онова, което той скриваше. Като застана така близо до монаха, че почти докосваше коленете му, той попита тихо:

— Тогава какво да правим?

Араго стана, изправи се, посегна към десницата му и я стисна.

— Делото е в добри ръце — рече и излезе.

ПРЕДИЗВЕСТИЕТО

След старта командирът насочи облеченият отново в маскировъчни одежди кораб към стационарна орбита около естествения спътник на Квинта над невидимата за нея страна и започна за вика при себе си един след друг своите другари, за да попита всеки от тях как вижда положението и какво би направил той на негово място. Мненията се оказаха изключително разнообразни.

Накамура се придържаше към космическата хипотеза. Равнището на квинтянската технология предполага развивана отдавна астрономия. Дзета и планетите и преминават през едно разширение между ръкавите на галактичната спирала и след около пет хиляди години ще се приближат в опасна близост до Хадес. Не може да се установи точно кога ще се случи това, защото става дума за нерешимия проблем за взаимодействието на много маси. Малко вероятно е обаче преминаването край колапсара да стане без катастрофа. Застрашената цивилизация прави опити да се спасява. Възникват всевъзможни проекти, например: преселение на луната, която ще бъде превърната в управляема планета и прехвърлена покъсно в системата на Ета от Харния, която се намира само на четири светлинни години и най-важното — отдалечава се от колапсара. В началната фаза от реализирането на този проект научните и енергийни ресурси се оказват недостатъчни. Възможно е също част от цивилизацията, един блок от държави, да поддържа проекта, а друг блок да е против него. Специалистите от различни области рядко постигат пълно единодушие относно особено сложните и трудни задачи. Появява се друг проект — емиграция, тоест — бягство сред звездите. Тази концепция предизвиква криза: населението на Квинта навярно наброява милиарди и не е по възможностите на корабостроителниците да изградят флота, способна да осигури на всички Exodus от планетната люлка. Ако използваме земна аналогия, отделните държави се различават значително по промишления си потенциал. Върхушката строи космическа флота за себе си и

същевременно изоставя фронта на лунните работи. Може би работниците в корабостроителниците, убедени, че спасителните звездолети не са предназначени за тях, пристъпват към саботажни действия. Може би това предизвиква също репресии, безредици, анархия и пропагандна радиовойна. Затова и този проект е спрян още в началния етап, а безбройните изкуствени спътници, блуждаещи из системата на Дзета, са негови недоносче-та. Въпреки че една такава оценка на положението е силно хипотетична, тя има различна от нула стойност. Изводът е, че трябва да се установи контакт с Квинта, за да се постигне бързо разбирателство. Ако жителите на планетата бъдат запознати със сидералното инженерство, то би могло да ги спаси.

Полассар, който познаваше концепцията на японеца, смяташе фактите в нея за преиначени и нагласени, тъй че да подкрепят предположението му за планетна емиграция. Сидералното инженерство не се появява изневиделица. Мощността, използвана от астеносферната инсталация на луната, е с три порядъка по-малка от мощността, позволяваща да се овладее гравитологията и да се внедри тя в промишлеността. Освен това няма основание да се предполага, че квинтяните са били убедени в гостоприемството на системата на Ета. След няколко милиона години водородът на Ета ще навлезе в крайната фаза на изгаряне и звездата ще се превърне в червен гигант. И накрая, Накамура е изпоразместил данните за движението на цялото съзвездие Харния и на Хадес в интервала на гравитационната неопределеност така, че критичното минаване на Дзета в близост до колапсара да изглежда вероятно след само петдесет столетия. Ако се вземат предвид пертурбациите, предизвиквани от спиралния ръкав на галактиката, това преминаване се забавя до двадесет и няколко хиляди години. Вестта, че след двадесет и пет века ще се случи катастрофа, ще предизвика паника само сред същества без капка разум. За една наука в пелени, каквато е била например земната наука през деветнадесети век, е простено да очаква близък крах на прогреса. Но една по-зряла наука, макар и да не познава бъдещите открития, знае, че те растат експоненциално и за няколко години се придобиват повече знания, отколкото в миналото за хилядолетия. Не е известно какво става на Квинта, ала е необходимо да се установи контакт с нея — дори това да е рисковано. И същевременно наложително.

Кирстинг смяташе, че „всичко е възможно“. Високоразвитата технология не изключва вярвания от религиозен тип. Готическите катедрали и египетските и ацтекските пирамиди също не биха разкрили на гостите от чужди светове предназначението си. Откритите на луната съоръжения може би са продукт на някаква религия. Култ към слънцето — и то изкуствено. Олтар от ядрена плазма. Култов предмет. Символ на мощта или на властта над материята. И в същото време схизми, апостазия, ереси и не кръстоносни, а радиопоходи. Електромагнитно насилие за „конверсията“ на еретичните вероотстъпници или по-скоро на техните информатични сакрални машини: Deus est in Machina^[1]. Не че това е правдоподобно или направо доказуемо. Също както продуктите на идеологията, и символите на религията не разкриват смисъла си пред пришълци от чужди места. Физиката не премахва метафизиката. За да се стигне до общото в подбудите на хората от различните земни култури и епохи, трябва да се знае поне това, че никъде материалният бит не е бил смятан за всичко, което задоволява напълно съществуването. Може да се приеме това твърдение за куриоз. Да се предположи, че технологията винаги се разграничава от Sacrum^[2]. Технологията обаче винаги има извънтехнологична цел. А когато Sacrum изчезва, възникналата в културата дупка трябва да се запълни. Кирстинг се впусна да сватосва инженерството с религиозността и стигна до такива мистични висоти, че Стеергард едва го изслуша до края. Контакт? Разбира се, че той е за контакта.

Пилотите нямаха мнение по въпроса — не им беше по нрава да раздуват загадката в повече или по-малко човешка посока.

Ротмонт бе готов да представи техническите аспекти на контакта. Преди всичко как да се предпази корабът от гъмжилото квинтянски сателити. Според него в миналото Квинта вече е била посещавана от друга цивилизация и визитата е завършила зле, но квинтяните са си взели поука от случилото се, като са се изолирали от нашествията. Произвели са технология на универсалното недоверие. Най-напред трябва да ги убедим в мирните намерения на хората. Да изпратим „поздравителни дарове“ и да чакаме те да реагират, след като се запознаят с тях.

Ел Салам и Герберт бяха на подобно мнение.

Стеергард постъпи посвоему. „Поздравителните дарове“ можеха да бъдат унищожени при кацането. Доказваше го съдбата на патрулната петорка край луната. Затова той изстреля към слънцето голям орбитер, който като дистанционно управляван посланик да предаде на Квинта „акредитивните им писма“. „Амбасадор“^[3] ги излъчваше под форма на кодирани лазерни сигнали, способни да пробият шумовата обвивка на планетата, преподавайки на получателите урок как биха могли да установят връзка с тях. Предаде без прекъсване тази програма няколко пъти. В отговор — глухо мълчание.

В продължение на три седмици посланието промени по всевъзможен начин съдържанието си. Никаква реакция. Увеличиха предавателната мощност, лазерната игла се движеше по цялата планета: в инфрачервената, в ултравиолетовата област, моделирана и тъй, и иначе. Планетата не отговаряше.

Междувременно „Амбасадор“ предаде на „Хермес“ подробни данни за изгледа на Квинта. На континентите се намираха агломерации с размерите на големи земни метрополии. Нощем обаче не ги осветяваше нищо. Имаха форма на сплескани звезди с букетоподобни разклонения и даваха полуметално отражение. От разклоненията излизаха прави линии, подобни на комуникационни артерии, но по тях не се движеше нищо. Колкото по-контрастни картини получаваха от „Амбасадор“ (който постепенно се превръщаше в шпионин), толкова по-ясно ставаше, че донесените от Земята представи са погрешни. Линиите не бяха нито пътища, нито тръбопроводи, а териториите между тях само имаха вид на гори. Привидното залесяване образуваше множество блокове с правилна форма и щръкнали огради. Албедото им бе почти нула: те поглъщаха 99 процента от слънчевата светлина. Приличаха на фоторецептори.

Значи Квинта може би поглъщаше и „акредитивните писма“, третирайки ги чрез своите приемници не като информация, а като енергетична храна. Невидимият досега на фона на слънчевия диск „Амбасадор“ даде всичко от себе си. В инфрачервената област изпращаше „писма“, които надвишаваха стократно излъчването на Дзета в този диапазон. Здравият разум подсказваше, че кохерентната им светлина ще повреди поглъщателите, някакви технически екипи ще се запознаят с аварията и причините за тях и рано или късно по-

висшестоящите специалисти биха разпознали сигнализационната същност на лъчите. Обаче отново минаваха дни и нищо не се променяше. Зафиксираните на снимките дневно и нощно полукълбо изглеждаха още по-загадъчни. След залез-слънце нищо не осветяваше тъмнините — издигащите се от океана два големи континента със стръмни, заснежени по върховете планински вериги, нощем светеха само с призрачното зарево на северните сияния, ала и тези сияния, претопяващи безоблачните полярни ледове в призрачно зеленикаво злато, не блуждаеха безразборно, а сякаш завъртани от невидима гигантска ръка, се движеха в посока, обратна на околоосното въртене на Квинта. Нито по вътрешните морета на двата просторни континента, нито по океана бяха открити кораби, а понеже и по правите линии, които разсипаха гористите равнини и струпванията на скални хребети, нямаше никакво движение, те не можеха да служат за комуникационни цели. От океана на южното полукълбо стърчаха като безброй мъниста, разсипани в крайбрежните води, изгасналите вулкани на привидно ненаселени архипелази. Единствената суша на това полукълбо, до самия полюс, бе скрита под огромен ледник. От помътнялото сребро на вечните му ледове стърчаха самотни скални игли — върхове-осемхилядници, похлупени с леден капак. В тропическия пояс, под обръча на замръзналия пръстен, денем и нощем вилнееха тропически бури, а дискът от надатмосферни ледове, все едно шеметно носещо се огледало, засилваше блясъка на светкавиците с виолетовите фонтани на отраженията. Липсата на следи от цивилизацията суетня, на пристанищни градове в устията на големите реки, изпъкналите метални дискове, които запушваха дъната на планинските котловини с бронирана тапа, различавана от естествените скали само по спектрохимичен път, отсъствието на космически транспортни средства по плоските, покрити с бетон, стотина на брой космодруми, заобиколени от ниски постройки — всичко това налагаше неоспоримия извод, че продължилите столетия трудности са натикали квинтяните в подземията, където живеят и сега, разчитайки на металния взор на радиоелектрониката за наблюдение на небесните простори и Космоса. Измерването на топлинните разлики откри под повърхността на Норстралия и Хепария термични петна — свързани помежду си и зарити дълбоко в земята, сякаш пещерни градове. Прецизният анализ на лъчението им обаче отхвърляше това

предположение. Всяко от големите петна с диаметър четиридесет мили се характеризираше със странен градиент на издишваната топлина: най-горещ беше центърът, а източникът се намираше под литосферата на границата с мантията. Да не би пък квинтяните да черпят енергия от течното ядро на своята планета? Огромните площи с правилна геометрична форма, взети първоначално за обработваеми селскостопански терени, всъщност, представляваха струпвания на милиони по-заострени куполи — досущ керамични гъби, насадени на десетки километри. Предавателно-приемателни антени — решиха накрая физиците. Обвитата в облаци, бури, циклони планета, сякаш умишлено се правеше на мъртва, притаила се под непрестанния зов на сигналите, молеци за какъвто и да е отговор.

Наблюденията, проведени под знака на археологията, с цел да бъдат открити следи от историческото минало — руини от градове и остатъци от еквивалентите на земната култова архитектура: храмове, пирамиди, древни столици, — не донесоха очакваните резултати. Ако те бяха напълно унищожени при война или ако човешките очи не съумяваха да ги разпознаят поради абсолютно чуждата им природа, единственият шанс да се прехвърли мост над нея си оставаше техническата дейност. Затова започнаха да търсят съоръженията, вероятно с гигантски размери, които бяха послужили за изхвърляне на океанските води в космическото пространство. Универсалните критерии, които физическите константи поставяха, позволяваха да се изчисли разположението им. По посоката на въртене на ледения пръстен и движението му около екватора можеше да се съди за местоположението на планетните водохвъргачки. Тук обаче в играта се намеси един фактор, който затрудняваше разпознаването на инсталациите: без съмнение те са били изградени на границата между сушата и океана — в околностите, над които сега стремително се носеше скованият в мраз пръстен, а неговото непрекъснато триене о разредените атмосферни газове закриваше с бурните валежи критичните места. Затова дори опитите да се реконструират методите, с които си бяха послужили квинтянските инженери от миналите векове, за да изстрелят моретата във вакуума, не доведоха до нищо. Фотографите-улики почти изпълниха архива на кораба, но те нямаха по-голяма стойност от петната в теста на Роршах. Човешките очи приписваха на неразгадаемите контури на повтарящите се звездовидни

образования на сушата донесените от Земята представи и предубеждения — също така, както човекът забелязва или по-точно — представя си какво ли не, разглеждайки безразборно разпръснатите мастилени петна. Безпомощността на ГОД пред тези хиляди снимки накара хората да разберат, че в машината, предназначена уж за напълно обективно преобразуване на информацията, има частичка антропоцентрично наследство. Вместо да научат нещо за чуждия разум, отбеляза Накамура, те разбраха колко тесни са връзките на мисловно родство между хората и компютрите. Близостта на чуждата цивилизация, намираща се на протегнатата ръка, я разделяше от тях, превръщаше се в подигравка от опитите им да разкрият същността ѝ. Хората се мъчеха да преодолеят налагащото се впечатление за коварна клопка, поставена пред експедицията, като че ли Някой — но кой? — държеше да им подхвърли едно обнадеждаващо предизвикателство и едва в самия край на пътя да разкрие, че то е непостижимо. Онези, у които тлееше тази мисъл, я криеха, за да не внушават пораженчески настроения на колегите си.

След седемстотин часа на безрезултатно дипломатическо излъчване Стеергард реши да изпрати на Квинта първата ракета с програма за приземяване, наречена „Габриел“^[4]. „Амбасадор“ предупреди за него четиридесет и осем часа преди старта му, уведомявайки квинтяните, че невъоръжената сонда ще се приземи на територията на големия континент в северното полукълбо, Хепария, на сто мили от застроената „звезда“, в пустинна, значи незаселена околност: един автоматичен посланик, с който местните жители могат да разговарят на машинен език.

Макар че планетата не отговори и на това предизвестие, те изпратиха „Габриел“ на орбита в апоселений. Двустепенната ракета притежаваше микрокомпютър, който освен стандартните програми за контакт имаше и способност да ги ревизира и променя при непредвидени обстоятелства. Полассар бе оборудвал „Габриел“ с най-ефективния от малките тераджаулови двигатели, каквито имаха на борда, за да може ракетата да измине пътя от четиристотин хиляди километра до планетата за около четвърт час с максимална скорост шестстотин километра в секунда. Щеше да намали скоростта непосредствено над йоносферата. Физиците искаха да поддържат непрекъснатата връзка с него чрез посредничеството на изстреляни и

насочени към планетата сонди-ретранслатори, но командирът отхвърли този план. Той искаше „Габриел“ да разчита само на себе си и да предаде информация едва след мекото кацане — с вълнов сноп, който атмосферата на луната щеше да концентрира върху „Хермес“. Смяташе, че по-ранното разполагане на препредаватели между естествения спътник, зад който се укриваше „Хермес“, и планетата може да бъде забелязано и да увеличи подозренията на параноичната цивилизация. Самотният полет на „Габриел“ трябваше да подчертае мирния характер на неговата мисия. Поради ретранслационното разстояние „Хермес“ наблюдаваше полета му, отразяван в разперените огледала на „Амбасадор“, с петминутно закъснение. Охлаждан идеално, огледалният рефлектор на „Амбасадор“ даваше чудесен образ. „Габриел“ извърши маневрите, чиято цел беше да се прикрие местонахождението на кораба-майка, и веднага се появи като черна игличка над облачнобелия фон на планетния диск. Осем минути по-късно хората пред мониторите се втрещиха. Вместо да продължи полета си към мястото за приземяване на Хепария, „Габриел“ се понесе на юг по крива с нарастващ радиус и преждевременно намали скоростта. Веднага се разбра каква е причината за този завой. От екваториалния пояс към „Габриел“ пълзяха четири черни точки, по математически идеални преследвачески траектории — две от изток и две от запад. Източните преследвачи бързо намаляваха разделящото ги от „Габриел“ разстояние. Преследваният промени формата си. От игличка се превърна в ослепително бляскава точка. Като намали скоростта с четиристотинкратно натоварване, вместо да заслиза към планетата, той се стрелна, като пламък на свещ нагоре. Четирите преследвачи го точки също промениха курса си, приближаваха се една към друга. „Габриел“ стоеше привидно неподвижно в центъра на трапеца, в чиито върхове бяха преследвачите. Намаляването на трапеца подсказваше, че и те са сменили орбиталното движение с хиперболично и се приближават с увеличена тяга, бълваща жарава.

На Стеергард му се искаше да попита Ротмонт като програмист какво ще направи сега „Габриел“, понеже по силния блясък на преследвачите можеше да се съди за огромните им задвижващи мощности. Петте ракети летяха в посока, обратна на планетата, с толкова мощна реактивна струя, че в бялото облачно море под нея възникна широка фуния. В полумрака на залата за управление цареше

пълно мълчание. Нито един от хората, загледани в това единствено по рода си зрелище, не се обаждаше. Четирите точки се приближаваха до „Габриел“. Доплеровият далекомер-акселерометър изхвърляше в края на екрана своите червени цифрички с такава бързина, сякаш го беше яд на числата. Трудно можеше да се разчете каква е скоростта. „Габриел“ вече нямаше преимущество, защото бе загубил време за намаляване на тягата и обръщане на посоката, докато заобиколилите, го преследвачи непрекъснато се ускоряваха. ГОД показва на екрана прогнозираното място за срещата на петте траектории. Според далекомерите и доплеровото изместване „Габриел“ щеше да бъде постигнат след десетина секунди. Десетина секунди са много време дори за човека, който мисли един милиард пъти по-бавно от компютъра — особено при пълно концентриране на вниманието.

Стеергард размишляваше дали не направи грешка, като не снабди сондата поне с отбранително оръжие. Обхвана го безсилен гняв. „Габриел“ не носеше дори самоунищожителен заряд. И най-добрите намерения трябва да имат граници — само това успя да си помисли.

Квадратът на гонитбата стана малък като дребна буквичка. Въпреки че беглецът и преследвачите се бяха отдалечили от планетата на разстояние, равно на нейния диаметър, ударите на реактивните им струи привеждаха облачното море в трептения, а през разтворилия се в това море прозорец се разкриха океанът и бреговата линия на Хепария. Остатъците от облаците се стопяваха в прозореца като парченца захарен памук под въздействието на топлина.

Тъмният фон на океана влошаваше видимостта. Само сипещите се все още с червено мигане цифри на далекомера информираха за местоположението на „Габриел“. Преследвачите връхлитаха от четири страни. Приближиха се съвсем до него. Тогава прозорецът в облаците така се изду, сякаш планетата увеличи размерите си като гигантски надут балон, гравиметрите издадоха остър, тракащ звук, мониторите почерняха за миг и после образът се върна отново. Фуниестият прозорец сред белите облаци пак беше малък, далечен и свършено пуст. Стеергард не разбра веднага какво е станало. Погледна далекомерите. На всички примигваха червени нули.

— Видя им сметката — обади се някой с неприкрито злорадо удовлетворение. Май беше Харрах.

— Какво стана? — попита Темпе.

Стеергард знаеше, но си мълчеше. Беше твърдо убеден, че и да повторят опита, по-скоро ще загубят кораба, отколкото да установят контакт. За миг прецени, вече далече с мислите си от този първи сблъсък, дали изобщо си струва да продължават набелязаната програма. Не чуваше възбудените гласове наоколо. Ротмонт се опитваше да обясни какво беше направил „Габриел“, въпреки че програмата не го предвиждаше: беше смачкал чрез сидерална имплозия пространството заедно с преследвачите.

— Ама той нали нямаше сидератор? — учуди се Темпе.

— Нямаше, но би могъл да има. Нали имаше тератронов двигател. Обърнал го е чрез късо съединение и така е насочил към себе си с пълен разряд цялата задвижваща мощност. Хитър номер. Това беше покер, а „Габриел“ го превърна в бридж. Излезе с най-силния коз. Няма по-висок цвят от гравитационния колапс. Така не им позволи да го хванат...

— Чакай малко — започваше да се досеща какво е станало Темпе. — Това имаше ли го в програмата му?

— Ами! Имаше тераватове в аниhilационния двигател и пълна самостоятелност. Той игра *va banque*. Беше машина, драги, не човек, затова не може да се говори за самоубийство. Според главната директива можеше да допусне манипулации над себе си, но едва след кацането.

— А след кацането те не можеха ли да измъкнат от него тоя тератрон? — попита Герберт.

— Как? Целият кърмов отсек заедно с тератрона трябваше да се стопи при пробиването на атмосферата. След стопяване на статора вътрешното налягане би разкъсало полюсите и всичко би отишло на кино — заедно с машинното отделение. И то без ни най-малка радиоактивност. На планетата щеше да кацне само горният носов модул — за приятелски разговори с домакините...

— Ама че работа! — ядосваше се Харрах. — А ние предполагахме, че ракетите им не могат да развиват такава мощност. „Габриел“ трябваше да прелети през тяхното спътниково бунище като куршум от карабина през рояк пчели и кротичко да кацне.

— А защо не си разтопи двигателя, докато го преследваха? — попита пак лекарят.

— А защо кокошката не лети? — Ротмонт не сдържаше раздразнението си. — С какво да разтопи тератрона? Нали трябваше да взема отвън, от триенето с атмосферата, енергията за изгаряне на двигателния отсек. Така беше проектиран. Това не ви ли е известно?... Но да се върнем към същността на събитието. Той или щеше да им се измъкне (което беше съмнително), или щяха да го заловят в космическото пространство, след което щяха да го смъкнат на орбита и да го демонтират. Ако беше направил късото съединение след намаляване на тягата, би настъпила експлозия, но тороидът с полюсите можеше да оцелее. „Габриел“ не биваше да го допуска, затуй изкомбинира черна дупка с двоен хоризонт на събитията, всмука с колапс преследвачите в себе си и тогава вътрешната сфера хлътна, а външната се пръсна, защото в тези мащаби квантовите взаимодействия са съизмерими с гравитационните. Пространството се огъна и затова видяхме Квинта като през увеличително стъкло.

— Това наистина ли не беше програмирано? В проекта нямаше ли такава вероятност? — обади се мълчалият до този миг Араго.

— Не! Нямаше я! За щастие машината се оказа по-умна от нас! — Ротмонт не криеше, че въпросите го ядосват. — По програма тя трябваше да бъде беззащитна като бебе! Въпреки че тератронът на „Габриел“ не беше предназначен за хипертермично произвеждане на колапсари чрез свързване на късо, проектантите биха могли да го предположат по самата конструкция. Разбира се, че биха могли, щом „Габриел“ стигна сам до това решение за няколко секунди!

— Сам?

Тази дума на монаха извади докрай Ротмонт от равновесие.

— Сам! Още колко пъти трябва да повтарям? Нали имаше светлинен компютър с една четвърт от капацитета на ГОД! Вие за пет години няма да премислите толкова битове, колкото той — за микросекунда. Огледал е себе си, констатирал е, че може да обърне тератрона с полето и че при свързване на полюсите ще възникне мононуклеарен сидератор. Наистина, при възникването си той ще се пръсне, но едновременно с колапса...

— Това можеше да се предположи — отбеляза Накамура.

— Ако отидеш на разходка с бастун в ръката и те нападне бясно куче, може да се предположи, че ще го пернеш по главата — отвърна Ротмонт. — Чудя се само как сме могли да бъдем толкова наивни! Във

всеки случай добре стана. Те си показаха гостоприемството, а „Габриел“ им показа, че добре ги е разбрал. Естествено, можехме да го снабдим с конвенционален самоунищожителен заряд, но командирът не пожела...

— А това, което стана, по-добро ли е? — попита Араго.

— Че можех ли да му поставя двигател от мотопед? Той трябваше да разполага с мощност и затова я получи. А това, че по схемата си тератронът прилича на сидератор, следва не от моите предпочитания, а от физиката. Колега Накамура?

— Така е — потвърди запитаният японец.

— Във всеки случай те бъкел не разбират нито от сидеротехника, нито от гравистика. Главата си залагам — отсече Ротмонт.

— Откъде знаеш?

— Защото щяха да я използват, От гледна точка на сидералното инженерство погребаният на луната молох е вехтория. Защо им е трябвало да пробиват шахти в магмата и астеносферата, щом могат да трансформират силата на тежестта така, че да дава микроквантови ефекти? Тяхната физика се развива по друг път. Бих казал — по позаобиколен път, който ги е отдалечил от най-високия цвят на коза. Толкова по-добре за нас! Ние искаме контакт, а не война.

— Да, но дали те няма да приемат за война именно това, което се случи?

— Могат. Със сигурност могат! Стеергард се обърна към физиците:

— Бихте ли могли най-общо да установите къде са остатъците от преследвачите, издухани от „Габриел“?

— Едва ли — освен ако колапсът е бил силно асиметричен. Ще попитам ГОД. Съмнявам се, че гравизорите са успели да го регистрират детайлно. ГОД?

— Чух — каза компютърът. — Локализирането с невъзможно. Импулсът от разкъсването на външната обвивка на Кер е изхвърлил остатъците извън околностите на Дзета.

— А приблизително?

— Възниква неопределеност от един парсек.

— Не може да бъде! — възкликна Полассар. Нака мура също бе изненадан.

— Не съм сигурен дали доктор Ротмонт е прав каза ГОД. — Може би аз съм по-пристрастен от него като близък роднина на „Габриел“. Освен това аз ограничих автономността му съгласно получените нареждания.

— Не ни интересуват роднинските ви връзки. — Командирът не беше любител на компютърните шеги. — Казвай какво знаеш.

— Предполагам, че „Габриел“ е искал само да изчезне. Да се превърне в сингуларност. Знаеше, че с това няма да навреди нито на нас, нито на тях, защото вероятността за сблъсък с тази сингуларност е практически равна на нула. Тя има диаметър 10^{-50} от диаметъра на протона. По-скоро ще се сблъскат две мухи, едната от които е излетяла от Париж, а другата — от Ню Йорк.

— Кого защитавааш всъщност? Доктор Ротмонт или себе си?

— Никого не защитавам. Макар че не съм човек, говоря на хора. „Хермес“ и „Евридика“ произхождат от Гърция. Нека думите ми прозвучат като изречени пред стените на Троя: щом екипажът не гласува доверие на онези, които са програмирали и изпратили „Габриел“, давам олимпийска дума, че бягството чрез колапс не беше въведено в нито един от блоковете на паметта му. „Габриел“ получи максимална възможност за вземане на самостоятелни решения или наносекундна творческо реагиране по всички вероятностни разклонения — комбинаторното му множество съдържаше най-малко 10^{32} елемента. Как е използвал тази мощност, не зная, но зная с колко време е разполагал за вземане на решение: от три до четири секунди. Твърде малко, за да изчисли интервала на Холенбах. Затова е бил изправен пред алтернативата: всичко или нищо. Ако не беше затворил пространството с колапс, той би избухнал като сто мегатонни термоядрени бомби, тъй като освободената при свързването на късо мощност би дала експлозия. Затова „Габриел“ е попрекалил в другата посока, което му е гарантирало имплозия в сингуларност, и е прибрал между другото ракетите на квинтяните под обвивката на Кер.

ГОД млъкна. Стергард плъзна поглед по лицата на колегите си.

— Добре — приемам уточнението. „Габриел“ е предал богу дух. А дали е дал мат на Квинта, ще се разбере по-късно. Оставаме тук. Кой е дежурен?

— Аз — каза Темпе.

— Добре. А вие вървете да спите. В случай на нещо ме събудете.

— ГОД е винаги нащрек — обади се компютърът. Останал сам в тъмната зала за управление, пилотът я обиколи като плувец в невидима вода, мина край матовите, слепи монитори, издигна се под тавана и осенен от някаква внезапна мисъл, се отблъсна така, че да долети до главния визоскоп.

— ГОД? — попита тихичко.

— Слушам.

— Покажи ми още веднъж последната фаза от преследването. С петкратно забавяне.

— Оптично?

— Оптично с наложено инфрачервено изображение, но гледай сумарният образ да не е много размазан.

— Степента на размазване е въпрос на личен вкус — отвърна ГОД.

Екранът светна. До рамката изскочиха цифрите от далекомера. Не изчезваха светкавично както преди, а се сменяха по-бавно.

— Наложиха мрежа върху, изображението.

— Слушам.

Насеченият стереометрично образ се белееше от облаците. Изведнъж той се разклати като зает с вода. Линиите на геодезичната мрежа се заогъваха. Разстоянието между „Габриел“ и преследвачите намаляваше. Поради забавянето всичко изглеждаше като в капка вода под микроскоп, където към черната прашилка са се устремили бактерии с форма на запетайки.

— Доплеровият диференциален далекомер! — нареди Темпе.

— Пространството губи евклидовия си характер — отбеляза ГОД, но включи диференциатора.

Отворите на мрежата трептяха и се огъваха, но разстоянието можеше да се прецени, макар и грубо. От запетайките до „Габриел“ оставаха няколко метра. Тогава огромната площ на планетата под петте струпали се черни точки се разду с внезапно увеличение, за да се върне веднага към обичайния си вид. Всички черни точки обаче бяха изчезнали. Мястото, в което те се тъмнееха преди малко, трептеше лекичко, като мараня. После то изригна страхотен червен блясък, същински фонтан от светеща кръв, който изгоря в пурпурен мехур, покафеня и угасна. Далечните Облаци, отхвърлени на хиляди мили от ударната вълна, лениво се преобръщаха над повърхността на

океана; по-тъмна от континенталния бряг откъм изток. Прозорецът с вдлъбнати ръбове все още зееше отворен, но празен.

— Гравиметрите! — нареди пилотът.

— Слушам.

Образът не се промени, само геодезичните линии се виеха в средата като кълбо объркана прежда.

— Микрогравископия! ГОД, ти нали разбираш какво искам!

— Слушам.

ГОД говореше както винаги с лишен от емоции глас, ала на пилота се струваше, че в него звучи арогантна нотка. Сякаш машината, която го превъзхождаше по съобразителност, изпълняваше заповедите му неохотно и искаше той да разбере това. Сред обърканите нишки възникна едва доловимо трептене, което разсече сгъстената част от мрежата, и изчезна. На фона на бялата планета с дупката в облаците — като че ли огромно око на циклоп, пак се показва правоъгълната мрежа на гравитационните координати.

— „Габриел“ е изстрелял в себе си ядрени частици с тераволтаж, нали така? — попита пилотът.

— Да.

— По допирателната с точност до един хайзенберг?

— Да.

— Откъде е взел допълнителна енергия? Масата му беше прекалено малка, за да огъне пространството в микродупка.

— При свързване на късо тератронът работи като сидератор. Взема енергия отвън.

— Значи възниква дефицит?

— Да.

— Под формата на отрицателна енергия?

— Да.

— С какъв обseg?

— Със свръхсветлинна скорост в околното пространство — „Габриел“ я е взел от област с радиус милион километри.

— Защо нито Квинта, нито луната, нито ние не усетихме нищо?

— Защото това е квантово заемане в интервала на Холенбах. Да обяснявам ли по-нататък?

— Не е нужно — отговори пилотът. — Щом колапсът е протекъл за време, по-малко от една милионна част от наносекундата,

възникнали са два концентрични хоризонта на събитията на Рахман-Кер.

— Да — рече ГОД. Не беше способен да се учудва, но пилотът долови в тази дума респект.

— Това означава, че сингуларността, останала след „Габриел“, вече я няма в нашия свят. Направи сметка дали съм прав.

— Вече пресметнах. Няма я с вероятност едно към сто хиляди.

— Тогава какви бяха ония бръщолевения за мухите пред командира?

— Вероятността не е равна на нула.

— От геодезичните движения следва, че колапсът е имал силно центробежно издуване към слънцето. Тогава, като се сведат масите на всички тела от системата до точки, може да се изчисли фокусът, в който са били изхвърлени тези техни ракети... Макротунелен ефект. Прав ли съм?

— Да.

— Разсейването не може да бъде от порядъка на един парсек. Трябва да бъде по-малко. Умееш ли да смяташ?

— Да.

— Следователно?

— Тунелирането е вероятностен процес, а броят на независимите случайни величини нараства.

— Да преведем това на езика на здравия разум. В системата на Дзета освен нея има още девет планети. Получава се нелинейна система от уравнения, която не можеш да интегрираш. Но планетите са приели въртящия момент на протослънцето и затова масата на цялата система може да се сведе до центъра.

— Това е много неточно.

— Неточно, ама не чак колкото един парсек.

— Вие да не сте от така наречените феноменални математици?
— попита ГОД.

— Не. Аз произхождам от времето, когато се смяташе и без компютри. Или изчисленията се правеха „на око по пи“. Който не го умееше, при работа като моята умираше съвсем млад. Защо мълчиш?

— Не знам какво да кажа.

— Че не си безпогрешен.

— Не съм.

— И не би трябвало да се наричаш ГОД.

— Не аз съм се нарекъл така.

— И жена не би наддумала компютър... ГОД, изчисли вероятностното разпределение по протежение на оня твой парсек — би трябвало да има два максимума. Ще нанесеш тази околност на звездната карта и сутринта ще я предадеш на командира, като му обясниш, че те е мързяло да пресмяташ.

— Никой не ми е наредил.

— Сега аз ти нареждам. Разбра ли? — Да.

Така завърши нощният разговор в залата за управление.

[1] Бог е в машината (лат.) — Б.пр. ↑

[2] Святото — Б.пр. ↑

[3] Посланик (пол.) — Б.пр. ↑

[4] Гавраил (библ.) — Б.пр. ↑

АТАКА

Това, което математически е извънредно малко вероятно, притежава тази особеност, че понякога все пак се случва. От трите преследвача, всмукани в дълбините на смачканото пространство и изхвърлени от гравитационната релаксация към слънцето, не бе открита и следа, но четвъртият се намери и само след осем денонощия бе прибран на борда на „Хермес“. ГОД обясни това изключително благоприятно стечение на обстоятелствата чрез рафиниран топологичен анализ, използвайки трансфиналните деривати на ерготиката, ала Накамура, който бе научил от Стеергард за нощния спор на пилота с компютъра, отбеляза, че към действителната случка може да се нагласят каквито си щеш изчисления — чрез фокусите, познати на всеки, запознат що-годе с приложната математика. Когато крановете изтеглиха на борда разперената и деформирана чужда ракета, Накамура попита любопитно пилота как е стигнал до правилния извод. Темпе се разсмя.

— Не съм математик. Ако съм подразбрал нещо, и аз самият не знам как. Не помня кой веднъж ми беше доказал, че ако човек иска да установи вероятността за собственото си раждане, като се връща обратно по генеалогичното дърво, по клоновете на родители, баби, дядовци, прадядовци, ще получи вероятност, произволно близка до нулата. Ако срещата на родителите не е била напълно случайна, то това се отнася със сигурност за бабата и дядото, а в средновековието множеството от всички вероятни събития, които биха осуетили необходимите оплождания и раждания, е по-голямо от броя на атомите в Космоса. Казано другояче, у всеки от нас няма ни най-малко съмнение, че съществува, макар че това не би могло да се установи с никаква стохастика няколкостотин години по-рано.

— Естествено — но какво общо има това с ефектите на сингуларност в интервала на Холенбах?

— Нямам представа. Сигурно нищо. Не разбирам от сингуларност.

— Никой не разбира. Апостолическият пратеник би казал, че е било просветление свише.

— Надали чак свише. Просто огледах детайлно кончината на „Габриел“. Знаех, че той не е искал да унищожи преследвачите. Затова правеше всичко, което беше по силите му, за да не ги вмъкне под хоризонта на Кер. Видях, че разстоянието между „Габриел“ и всички четири преследвача не е идеално равно. Щом се различаваха по това разстояние, биха могли да имат и различна съдба.

— И само въз основа на...? — Японецът вече също се усмихваше.

— Не само. Изчислителната мощност има граници. Границата се нарича *limes computabilitatis*. ГОД стои на тази граница. Той не се заема с изчисления, за които знае, че са транскомпютабилни и не са за неговата уста лъжица. Затова дори не се опита, а аз имах късмет. Какво казва физиката за късмета?

— Същото, което и за пляскането с една ръка — отвърна японецът.

— Значи — Дзен?

— Да. А сега елате с мен — полага ви се награда.

Върху дуралуминиевата плоча в средата на ярко осветеното хале разрушеният кораб се чернееше като изкормена и овъглена риба. Дисекцията откри познатата дребноклетъчна структура, светлинни двигатели с висока мощност и в челната част някакво стопено устройство, което според Полассар бе лазарен излъчвател, но Накамура смяташе, че то е по-скоро особен тип гасител на светлинната тяга — нали целта на преследвачите бе да заловят „Габриел“, а не да го унищожат. Полассар предложи да изхвърлят този четирийсетметров труп от кораба, тъй като бе заел почти половината хале. Защо да го превръщат в склад за мъртъв баласт? Ел Салам се противопостави. Той искаше да се запази поне един екземпляр от чуждата техника — най-добре последния, въпреки че не можа да изложи рационален довод, когато командирът го попита защо.

Стеергард не се вълнуваше от този проблем. Смятайки, че положението се е променило радикално, той държеше да чуе от колегите си каква трябва да бъде следващата им стъпка. След като ракетният боклук бъдеше изхвърлен извън борда, щеше да се състои съвещание. Двамата физици отидоха преди това при Ротмонт, „за да

обмислят встъпителния доклад и да го подкрепят с библиография“, както язвително подхвърли Полассар.

В действителност тримата физици искаха да уеднаквят становището си, защото след гибелта на „Габриел“ в разговорите на екипажа се забелязваха признаци на нарастващ разкол.

Не обърнаха внимание кой пръв употреби термина „демонстрация на сила“. Харрах се изказа без колебания в подкрепа на тази тактика. Ел Салам имаше резерви, физиците и Ротмонт бяха против, а Стеергард, макар че засега мълчеше, май беше на тяхна страна. Другите предпочетоха да не се изказват. Становищата на двете групи се противопоставиха остро. Най-неочаквано Кирстинг подсили привържениците на демонстрацията на сила.

— Насилието е неопровержим аргумент — каза накрая Стеергард. — Аз имам три възражения против тази стратегия, всяко от тях е всъщност въпрос. Наистина ли разполагаме с преимущество? Дали такъв шантаж може да доведе до контакт? И ще бъдем ли готови да изпълним заплахите си, ако те не отстъпят? Въпросите са реторични. Никой от нас не би могъл да отговори на тях.

Последствията от една стратегия, основана на демонстрацията на сила, са непредсказуеми. Ако някой е на друго мнение, нека го каже.

Десетимата мъже в каютата на командира се гледаха един друг въпросително.

— Що се отнася до мен и Ел Салам — обади се Харрах, — ние настояваме командирът да изложи своята алтернатива. Ние не виждаме никаква алтернатива. Оказахме се в принудително положение, няма съмнение. Заплахи, демонстрация на сила, шантаж — тези думи звучат отвратително. Превърнати в действие, могат да доведат до катастрофални последици. Въпросът за нашето преимущество е най-маловажен. Въпросът не е дали го имаме, а дали те смятат така и дали ще се подчинят без сражение.

— Сражение...? — повтори като ехо монахът.

— Схватки. Сблъсъци. Това по-добре ли ви звучи, отче? Трябва да избягваме евфемизмите. Заплахата със сила, все едно от какъв род, би трябвало да бъде реална, защото заплахи, зад които не стои реална възможност за осъществяване, не струват пет пари в тактическо и стратегическо отношение.

— Да, не бива да има недомлъвки — потвърди Стеергард. — Наистина, бихме могли и да блъфираме...

— Не — възрази Кирстинг. — Блъфът предполага минимум познания за правилата на играта. А ние не знаем нищо.

— Добре — съгласи се Стеергард. — Да предположим, че имаме реално преимущество. Че можем да го проявим, без да им причиняваме зло. Това би било явна заплаха. Ако това предупреждение се окаже напразно, според тебе, Харрах, ще бъдем принудени да започнем военни действия или поне — да приемем сражението и да го отблъснем. Това не са особено благоприятни начални условия за разбирателство.

— Не, не са — подкрепи командира Накамура. — Това са възможно най-лошите начални условия. Макар че не ние ги създадохме.

— Мога ли да се намеся? — попита Араго. — Ние не знаем защо те се опитаха да заловят „Габриел“, Най-вероятно — за да направят с него същото, което ние направихме с двата техни спътника край Юнона и сега с преследвачите им. А не мислим, че сме действували като агресори. Искали сме само да изследваме продуктите на тяхната техника. Те пък искаха да изследват продуктите на нашата. Проста симетрия. Значи не бива да се говори за показно унищожение, за демонстрация на сила, за война. Не трябва да се отъждествява грешката с престъплението. Грешката обаче може и да бъде престъпление.

— Симетрия няма — възрази Кирстинг. — Изпратихме общо осем милиона бита информация. „Амбасадор“ сигнализираше във всички диапазони в продължение на седемстотин часа. Излъчвахме с лазери. Предадохме им кодовете и инструкциите за дешифриране. Изпратихме да кацне ракета без нито един грам взривно вещество. А що се отнася до предаването на данни — съобщихме им разположението на нашата Слънчева система, картини от Земята, кратка история на възникването на земната биосфера, данни за антропогенезата, направо цяла енциклопедия. Както и физическите константи, които са еднакви в целия Космос и те също би трябвало да ги знаят.

— Но там нямаше нищо за сидералното инженерство, холенбаховата фораминистика и единиците на Хайзенберг, нали? —

попита Ротмонт.

— Нито пък за нашите задвижващи системи и гравитационната локация, за проекта SETI, за „Евридика“, грацерите и Хадес...

— Не. Ти най-добре го знаеш, понеже именно ти прави програмите за „Амбасадор“ — каза Ел Салам. — Нямаше нищо и за концлагерите за унищожение, световните войни, кладите и вещиците. Ами нали когато отиваш на гости за първи път, не започваш с пълна изповед за греховете на татко, мама, роднините и тъй нататък. Ако в най-общи линии и съвсем учтиво ги бяхме уведомили, че, умеем да правим от маси, по-големи от тяхната луна, нещо, което ще се смести в дупчицата на ключалката, то отец Араго сега би казал, че това е било началото на безнравствен шантаж.

— Предлагам себе си за арбитър — намеси се Темпе. — Щом те не седят в пещерите и не издават рев, не палят огън с огниво, а имат астронавтика поне в диаметъра на своята система, значи знаят, че не сме дошли при тях с каяк, гребла или ветроходен кораб. И точно това, че сме дошли от разстояние стотици парсеци, респектира повече от демонстрацията на най-издутите бицепси.

— Recte. Habet^[1] — прошепна Араго.

— Темпе е прав — съгласи се командирът. — Може би ние сме ги разтревожили със самото си появяване. Особено ако не притежават технически способности за галактодромия, но вече знаят мощности от какъв порядък са необходими за нея... Преди изпращането на „Амбасадор“ предполагахме, че те не знаят за нас. Ако са забелязали „Хермес“ значително по-рано — а ние се въртим тук вече трети месец, — нашето мълчание, нашият камуфлаж са можели да ги изплашат...

— Прекаляваш, астрогаторе — вдигна неодобрително рамене Харрах.

— Нищо подобно. Представи си, че над Земята в хиляда деветстотин и петдесета или в хиляда деветстотин деветдесета година са увиснали в небето галактични гиганти, дълги една миля. Дори ако от тях се сипе само шоколад, пак би възникнала неописуема суматоха, паника, уплаха, политическа криза. Във всяка цивилизация от фазата на съществуване на много държави има много вътрешни конфликти. Никаква демонстрация на сила не е нужна, защото самото изминаване на сто парсека е такава демонстрация за онзи, който не, умее да прави същото...

— Тогава какво трябва да направим според теб? Как да им покажем, че имаме добри, благи, мирни и приятелски намерения? Как да ги уверим, че не ги заплашваме с нищо, че сме само група кротки дечица под крилото на свещеник, дошли на екскурзия, след като нашият архангел, пет пъти по-лек от техните най-съвършени бойни машини, ги издуха като пращинки извън пространство-времето? Виждам, че аз и Ел Салам сме грешали. Дошли гости с цветя, в градината ги нападнало кучето на домакина, единият поиска да го прогони с чадъра си и без да иска, намушкал лелята на господаря на дома. Няма защо да обсъждаме демонстрацията на сила, все едно да говорим за ланшния сняг. Тя вече беше направена! — Харрах се усмихваше широко и злорадно. Говореше на командира, а гледаше монаха.

— Асиметрията не е там, където си мислите — каза доминиканецът. — На тези, които не ни разбират, не можем да занесем благата вест, добрата новина. Ангелските намерения не могат да бъдат доказани, докато си остават намерения. Затова пък ЗЛОТО може да се докаже — като се нанасят вреди. Това е *circulus vitiosus*^[2]: за да се разберем с тях, трябва да ги убедим, че имаме мирни намерения, а за да ги убедим в нашите добри намерения, трябва най-напред да се разберем с тях...

— Но защо всичко, което стана и което може да стане, не е било взето предвид от великите мислители — проектантите и директорите на SETI и SETI? — попита развълнувано Темпе. — И сега така неочаквано ни идва до главата? Нечувано глупаво е.

Възбудените гласове на спорещите изпълниха каютата. Стеергард мълчеше. Мислеше си, че без да си дават сметка, в този безсмислен спор — а той виждаше пълната му безполезност, — колегите му разреждат напрежението, натрупало се при непрестанно подновяваните опити за разбиране с Квинта. То бе последица от безсънните нощи, от напразните очаквания от изследванията на луната, от изграждането на хипотези, които, вместо да ги приближат към чуждата цивилизация, се разпадаха като къщички от карти — едни пораждаха усещане за безизходност пред нерешимите загадки, а други внушаваха нарастващо подозрение за масова параноя сред „онези“.

Ако на Квинта действително се ширеше параноя, тя навярно беше заразителна. Стеергард забеляза, че индикаторът над масичката

до койката му в ъгъла на каютата е тъмен. Идвайки при него, някой бе обърнал в залата за управление превключвателя, който свързваше централния мозък на кораба с неговата кабина — сякаш не бе желал хладното; рационално и логично присъствие на ГОД на тази среща. Командирът не попита кой го е направил. Познаваше хората си и знаеше, че сред тях няма страхливец или лъжец, който би се отрекъл от постъпката си, но този жест би могъл да изразява и несъзнателно нежелание да се разкрие голотата пред някой чужд — реакция, по-инстинктивна и по-бърза от срама. Затова не каза нищо. Включи терминала и поиска от ГОД оптималната прогноза за решение.

ГОД направи уговорката, че му липсват достатъчно данни за оптимизиране. В подтекста на въпроса се съдържа неизбежният антропоцентризъм на хората. Те се изразяват за себе си добре или зле. Същото се отнася и за отношението им към тяхната история. Много хора я смятат за множество от жестокости, от безсмислени завоевания — безсмислени и дори неетични, тъй като нито на нашествениците, нито на жертвите не са донесли нищо друго освен разгромяване на културите, рухване на империите, върху чиито руини са израствали нови; с една дума, много хора презират собствената си история, като цяло обаче никой не я смята за кошмарен, за най-страшния от всички възможни, психозоицен експес в целия *Universum*, тоест никой не смята Земята за планета на разбойници-убийци, залята с кръв и неправда — една проява на разума, противоречаща на космическата норма. Общо взето, дълбоко в съзнанието си, без много-много да се замислят, повечето хора приемат историята на човечеството — от палеопитеците и австралопитеците до съвременността — за нещо „нормално“, за типичен елемент, който се проявява често в цялото космическо множество.

По този въпрос обаче нищо не е известно и не съществува метод, който да позволи от информационната нула да се изведе различна от нула величина. Диаграмата на Ортега-Нейсъл отразява само средното време, което разделя раждането на прокултурата от технологичната експлозия. Кривата на диаграмата, така наречената главна линия на психозоиците^[3], не взема предвид нито социологичните, нито културните, нито политическите фактори, които съвместно формират историческото развитие на Разумните^[4]. До такъв извод ни довежда земният опит, показващ, че сблъсъците между различните религии и

култури, политически строеве и идеологии, явленията на колонизация и деколонизация, между разцвета и упадъка на земните империи не са повлияли с нищо върху хода на графиката на техническия прогрес. Тя е параболична, не се влияе от историческите трусове на нашествия, епидемии, човекоубийства, защото, веднъж укрепнала, технологията се превръща в променлива, независима от цивилизационната база — като логистична в интегрирането автокаталитична крива. Откритията, и изобретенията са били извършвани от отделни хора или групи, ала при изчисленията творците може да се изведат извън скоби, понеже изобретенията раждат изобретения, откритията водят до нови открития и тъкмо те оформят параболата, издигаща се привидно към безкрайност. Извивката на графиката в точката на насищане не е предизвикано от отделни индивиди, ратуващи за опазването на природата, а графиката сама се огъва там, където, ако не се огъне, би унищожила биосферата. Кривата винаги се огъва в критичната точка, защото, ако технологиите за спасяване или заместване на биосферата не дойдат на помощ на експанзивните технологии, въпросната цивилизация навлиза в период на унищожение, в криза на кризите. Когато няма какво да се диша, няма и кой да прави по-нататъшни открития и да получава Нобелови награди.

Следователно, съгласно данните от космологията и астрофизиката главната линия на Ортега-Нейсъл отразява само граничния капацитет на дадена биосфера, наричан също гранично технологично натоварване или граница на технологичния растеж. Но интервалът на тази граница не зависи от анатомията или от обществения строй, а от физикохимичните свойства на планетата, от екосферното ѝ разположение и други космически фактори, включително със звездното, галактично и други влияния. Там, където биосферата достига граничното натоварване, главната линия се разкъсва, което означава само че отделните цивилизации са принудени да вземат глобални решения за своята по-нататъшна съдба, а когато не искат или не могат да предприемат спасителни мерки, загиват. Разкъсването на главната линия съвпада с така наречената горна рамка на прозореца на контакта. Тази рамка или граница, наричана също бариера на растежа, свидетелствува за отделянето на клонове от монолитния ствол на главната линия: различните цивилизации продължават по-нататъшното си съществуване по различен път.

Макар че досега не се е стигнало до обмен на информация с нито един психозоик, от изчисленията е известно, че не съществува едно и само едно оптимално решение като идеален изход от заплахата, която носи увреждането на биосферата от техносферата.

Що се отнася до актуалната ситуация, тя била резултат от неправилните действия, последици от отклоняването от програмата на експедицията. Според ГОД направени били редица погрешни стъпки, защото те не са били смятани за грешки, когато са били правени. Техният фатален баланс се разкривал едва при ретроспективното разглеждане. По-точно казано, „Хермес“ бил въведен в парадокса на Арроу, който се състои в това, че онзи или онези, които трябва да вземат решения, при всяко от тях се опитват да реализират конкретни ценности, всяка сама по себе си важна, но съвкупността от тях е непостижима. В интервала между максималния риск и максималната предпазливост била възникнала резултатна, чийто изход бил проблематичен. ГОД не смятал, че вина за възникналата безизходица носел командирът, защото Стеергард бил искал да обедини компромисно риска с предпазливостта. След като били заловени квинтянските орбитери отвъд Юнона и били открити виридите в тях, той се бил отклонил от програмата поради прекалена предпазливост, укривайки с камуфлаж кораба и не уведомявайки Квинта за пристигането на космическите гости. Понастоящем се виждала цената на тази презастраховка.

Друга грешка било даването на прекалена самостоятелност на „Габриел“. Парадоксално, но и това било последици от излишната предпазливост и погрешното предположение, че като превъзхожда орбитерите и ракетите на Квинта по скорост, „Габриел“ ще кацне, без да позволи да го прехванат. Той бил получил тератронен двигател тъкмо за да развие такава скорост. Тъкмо за да може да реагира правилно на непредсказуемото поведение на домакините след кацането, той бил получил прекалено интелигентен компютър. Програмата SETI предвиждала най-напред да се изпратят леки сонди; и тук обаче било направено отстъпление от програмата след неуспеха на дипломатическата мисия на „Амбасадор“. Макар и никой да не си е давал сметка, че „Габриел“ ще преобразува задвижващия агрегат в имплозивно сидерално оръдие, случило се тъкмо това. Поради прекалената съобразителност на „Габриел“ бил направен скок от

програмата в безизходица. Повече не можело да се изпращат други сонди, уж нищо не е станало. Новото положение изисквало нова тактика. За разработването ѝ ГОД се нуждаел от двадесет часа.

С това съвещанието завърши.

След вечерното дежурство пилотът не можеше да заспи. Размишляваше за съвещанието, от което у него остана засилена неприязън към ГОД. Този най-висш машинен разум може би владее до съвършенство логиката, но изводите му бяха изненадващо фарисейски. Били направени грешки, полетът бил нарушил програмата, ала нито командирът бил виновен, нито ГОД носел някаква отговорност за това и компютърът можел аргументирано да го докаже. Парадокси на Арроу, зареден с лоши последствия камуфлаж, резултат от излишната подозрителност спрямо квинтяните, тя на свой ред предизвикана от хипотезата за саботажния произход на виroidите — така гласяха последните „прецизни“ формулировки на ГОД. А кой през цялото време бе давал съвети на командира?

Привързал се към леглото заради безтегловността, Темпе накрая така се ядоса, че не му беше до сън. Запали нощната лампа над възглавницата си, извади изпод койката „Програмата на «Хермес» и се зачете. Първо прехвърли раздела с общите положения. Беше компютърен текст, подготвен непосредствено преди старта от «Евридика» въз основа на събраните данни и интерпретацията на астрофизичните наблюдения. Квинтянитс разполагат приблизително с енергия от порядъка на 10^{30} ерга. С това тяхната цивилизация се намира на подсидерално равнище. Главните източници на енергия са вероятно термоядрени реакции от звезден тип, енергийните им централи обаче НЕ са изнесени в космическото пространство. Най-вероятно след изчерпване на залежите от изкопаеми горива енергетиката е преминала, също както и земната, през период на използване на трансурановите елементи, чиято по-нататъшна експлоатация се е оказала нерентабилна, след като са овладели цикъла на Бете. Не изглежда вероятно планетата да е преминала напоследък през войни с използване на ядрени оръжия. Студеното петно на екватора едва ли е последствие от такава война. Ядрената зима би обхванала на практика цялата планета, тъй като издигналите се в атмосферата газове увеличават албедото на целия ѝ диск. Не е

известно какви са причините да бъде прекъснат строежът на ледения пръстен от океански води.

Пилотът прескочи страниците, изпълнени с графики и чертежи, докато откри раздела «Състояние на цивилизацията — хипотези».

«1. Квинта е разкъсвана от вътрешни конфликти, които частично се обуславят от технологични фактори. Това подсказва наличието на антагонистични държави или блокове. Ерата на явните въоръжени сблъсъци е вече минало» и тя не е довела до решения от типа «победител–победен», а постепенно е преминал в криптовоенна фаза.“

На това място, вече на борда на „Хермес“, беше залепен допълнителен компютърен текст с авторство на ГОД: „Един от аргументите в полза на допускането на криптовоенен конфликт са паразитите в двата квинтянски спътника. При такова интерпретиране антагонистичните блокове съществуват съвместно в състояние, което не е нито класически мир, нито класическа война по дефиницията на Клаузевиц. Те се сражават извън фронтите на криптомахията^[5], например чрез климатични сътресения, нанасяни на противника, или чрез взаимна каталитична ерозия на технопроизводствените потенциали. Това би могло да провали изграждането на ледения пръстен, което изисква глобално сътрудничество.“

Изложението по-нататък беше пак от „Евридика“: „Ако съществуват също антагонистични групировки и те воюват некласически, то контактът с космическия пришълец може да бъде значително затруднен. По принцип за всяка от страните, ако са само две, е малко вероятно да спечели космическия гост за съюзник. Извънпланетният посетител няма никаква рационална причина или конкретна изгода да заеме нечия страна. Контактът веднага може да се окаже детонатор, който да превърне тихия, тлеещ, непрекъснат и продължаван упорито конфликт на криптомахията в тотален фронтален удар на двете сили. Пример: Нека на планетата Т се намират блоковете А, В и С, воюващи помежду си. Ако В установи контакт с пришълеца, това ще бъде предизвикателство за А и С, които ще се почувствуват силно застрашени. Те могат или да нападнат пришълеца — за да не подпомага В, или с обединени сили да нападнат В. Ситуацията се характеризира с несигурност, а при всяка подобна нестабилност един страничен фактор с голям технически потенциал —

а пришълецът ще бъде такъв, щом е извършил скок в галактиката — е достатъчен, за да се стигне до ескалация на враждебни действия.“

„2. Квинта е обединена като федерация или протекторат. На нея няма равни по сила антагонисти, защото една от великите сили е завладяла цялата планета. Дали като резултат от победоносни военни действия на главната сила на планетата или като нейно подчиняване на по-слабите страни, това положение също не създава стабилност по отношение на контакта с галактическият пришълец. Не трябва да се приписват на глобалната велика сила демонични или империалистически намерения за извънпланетна експанзия. Намеренията на такава планета Квинта не предполагат унищожаване на госта, а само създаване на пречки по пътя на контакта. Най-важното е да му се попречи да кацне на планетата. Очакваните от него технологични дарове може да се окажат пагубни. Опитите да се държи пришълецът на разстояние, за да не наруши съществуващото социополитическо равновесие, могат да ударят с рикошет именно в това равновесие. Затова при такова положение планетните власти постъпват разумно, като се отказват от контакт. Тази политика спрямо Космоса се определя като PERFIS (Perfect Isolation) по аналогия с историческата британска splendid isolation. Информационният праг на контакта, който пришълецът трябва да покори, е с неопределена височина.“

„3. Холгер, Крох и техните сътрудници смятат, че и планета с обединени нации, на която няма победители и победени, няма мощна власт и потискани поданици, може да не желае контакт. Главните дилеми на такава цивилизация, слизаща от линията на Ортега-Нейсъл в близост до горната зона на прозореца на контакта, се намират на границата между културата и технологията ѝ. Докато технологията се развива с параболично ускорение и приближава точката на насищане, културата винаги закъснява — регламентирано — в създаването на нови правни и нравствено-етични норми. Технологията прави възможно онова, което културата забранява или смята за неприкосновено.

Примери: генетичното инженерство, прилагано към подобни на хората същества; регулиране на пола; присаждане на мозъчна тъкан и т.н.

Разглеждан в светлината на тези конфликти, контактът с пришълците разкрива своята амбивалентност. Като го отхвърля, планетната страна не приписва задължително враждебни намерения на неканените гости, макар че по същество опасенията ѝ могат да се оправдаят. Една инжекция от нови технологии би могла да дестабилизира обществените връзки и отношения, а нейните последствия не подлежат на прогнозиране. Това не се отнася за радио- и другите контакти от разстояние, тъй като по собствена преценка получателят на сигналите може да използва или да игнорира получената информация.“

Пилотът беше уморен, но сънят не идваше. Той прескочи няколко раздела и се зачете в последния, посветен на процедурата на контакта.

Проектът SETI беше взел предвид изложените дилеми, предвиждайки трудности в разбирането на госта с потенциалния домакин. Затова експедициите се оборудваха със специални средства за далечна връзка и автомати, които под формата на разменени от разстояние сигнали и информация трябва да разкрият без предварителни преговори, преди кацането, мирния характер на експедицията. Началната процедура беше многостепенна. Земният кораб ще предизвести за пристигането си най-напред с емисия в дадените в приложението вълнови диапазони — радио, топлинен, светлинен, ултравиолетов, както и с корпускуларно излъчване. При липса на отговор или неразбираем отговор ще бъдат изпратени към всички континенти приземяващи се ракети, които направляващите сензори ще насочват към по-големите застроени центрове.

Имаше също много чертежи, схеми и описания. Във всяка подобна ракета ще се намира предавателно-приемателна апаратура, както и данни за Земята и нейните жители. Ако и тази стъпка не предизвика очакваната реакция, щяха да кацнат по-тежки сонди с компютри, способни да дават разяснения и да обучават на визуални или акустични кодове. Тази процедура беше необратима, защото всяка следваща стъпка представляваше продължение на предишната. Първите ракети съдържаха индикаторни емитери за еднократна употреба, които се активизираха само чрез брутално нарушаване на защитната им обвивка, предизвикано не от авария или твърдо кацане, а от умишлено бездискурсивен демонтаж. На пилота много му се хареса този толкова научен начин да се характеризира ситуацията, в която

някакъв пещерен жител би натрошил с кремъчно мачете транзисторния посланик на човечеството — „бездискурсивен демонтаж“ има и тогава, помисли си той, когато без много приказки цапардосаш някого така, че му избиваш зъбите. Индикаторите бяха отгледани от монокристали и бяха толкова надеждни, че можеха да изпратят сигнал дори когато ракетата биваше унищожена за части от секундата — вдигната във въздуха с експлозивни материали например. По-нататък програмата описваше подробно какво представляват различните модели на тези пратеници, залповете, с които те трябва да се насочват синхронно в избраните места за кацане така, че нито една суша, нито една територия да не бъде привилегирована или пренебрегната, и тъй нататък, и тъй нататък.

Книгата съдържаше и *votum separatum*^[6] на няколко експерти на SETI — крайни песимисти. Не съществуват, твърдяха те, никакви материални средства, нито пък послания или лесни за разшифроване изявления, които да не бъдат изтълкувани като коварно прикритие на агресивни намерения. Това просто е следствие от невъзможността да бъдат премахнати разликите в технологичното равнище. Явлението, познато още от XIX век и очертало се още по-ясно през XX век като „надпревара във въоръжаването“, се е появило едновременно с палеопитека, който използвал като мачете дългата бедрена кост на антилопа, за да смачка на пихтия мозъка не само на шимпанзето, понеже в кулинарната област бил канибал.

Когато обаче на кръстовището на средиземноморските култури възникнала науката, родителка на ускоряващата се технология, милитарният успех на воюващите европейски, а по-късно и неевропейски страни не доставял никому смазващо преимущество над другите. Единствено изключение от това правило е атомната бомба, но монополът на Съединените щати върху нея трая едва исторически миг.

Затова пък разликите в технологичното равнище на космическите цивилизации би трябвало да бъдат огромни. Нещо повече — практически е невъзможно да се попадне на цивилизация с равнище, съответстващо на земното.

В дебелия том имаше още много дълбокомислени разсъждения. Пришълецът, който направи опит да въведе в тайните на сидералното инженерство един недоразвит домакин, би постъпил по-разумно, давайки гранати без предпазители за играчки на деца. А ако НЕ

разкрие знанията си, той се излага на упреци в двуличие, в желание да доминира... Значи — и така зле, и иначе лошо. Сложността на материала най-сетне победи читателя, който благодарение на програмата на SETI заспа толкова дълбоко, че дори не прибра книгата и не угаси лампата.

Вървеше по тясна уличка, надолу, между окъпаните в слънце къщи. Пред портите си играеха деца, под прозорците висеше окачено за сушене бельо. Канавката е кална вода пресичаше неравния паваж, покрит с боклуци, бананови кори, огризки от плодове. Далече в ниското се разкриваше пристанището с множеството платноходки, на плажа лениво изплуваха плитки вълни, рибарски мрежи се сушеха между издърпаните на брега лодки, по морето, гладко чак до хоризонта, лъщеше ивица слънчево отражение. Усещаше миризмата на пържена риба, урина, зехтин; не знаеше как е попаднал тук, но знаеше със сигурност, че е в Неапол, момиченце бягаше с вик подир момче с топка, което спираше, преструваше се, че подхвърля топката и пак побягваше, преди да го хванат, други деца крещяха нещо на италиански, наведената през прозореца на първия етаж жена, разчорлена, по риза, събираше изсъхналите комбинезони и поли от опънатото над улицата въже, по-долу започваха каменни стъпала от пропукани плочи. Изведнъж всичко потрепера, разнесоха се крясъци, стените започнаха да се сгромолясват, той стоеше като истукан под облаците хоросанов прах, заслепен, зад него нещо рухна, а виковете, писъкът на жени, трополенето на тухли заглушиха грохота на земетресението. *Terramoto, terramoto*^[7], този вик потъна в друг, постепенно нарастващ грохот, върху него се сипеха парчета мазилка, той закри с ръце главата си, почувствува удар в лицето и се събуди, земетресението обаче не преставаше. Огромна тежест го притискаше към леглото, опита се да се надигне — вкачените колани го държаха здраво. Книгата го чукна по челото и полетя към тавана, той беше в „Хермес“, а не в Неапол, но и тук се чуваше грохот и стените се завъртаха, на тавана под него лежаха книгата и пуловерът му, от извъртелите се полици хвърчаха ролки с филми — това не беше сън.

Нито пък гръмотевичен грохот. Ревяха алармените сирени. Светлината отслабна, блесна, угасна; в ъглите на тавана, който бе станал под, светнаха аварийните лампички. Той се мъчеше да намери

закопчалките на коланите, за да се откачи, катарамите не пускаха, опъвани от гърдите му, в ръцете му сякаш се вливаше олово, в главата му нахлу кръв. Пилотът престана да се дърпа, но нещо го подхвърляше насам-натам, някаква невероятна тежест го смазваше — ту към коланите, ту към койката. Разбра. Зачака. Дали това е краят?

По това време — минаваше полунощ — в тъмната стаичка нямаше никого. Кирстинг седна пред угасения визоскоп, пипнешком се прикачи към фотъйола, откри като слепец контактите и пусна лентата в движение. В белия правоъгълник на екрана се появяваха една след друга послойно заснетите спинограми на повърхността на Квинта — тъмни, почти черни, открояваха се само по-светли кръгли очертания, все едно сенки върху рентгенови снимки; кадър след кадър се сменяха, докато той спря лентата. Завъртя внимателно микрометричния винт, за да фокусира образа. В средата се виждаше хрстовидно образуване, подобно на атомно ядро, разпръскващо се лъчеобразно след обстрелване. Той, местеше образа от безформеното млечно петно в центъра към разредената му периферия. Никой не знаеше дали това би могло да бъде жилищно строителство, нещо като огромен град, и дали на този кадър от филма се виждаше срезът, обрисован от нуклеони на елементи, по-тежки от кислорода. Това послойно облъчване на астрономическите обекти беше известно отдавна, но се оказва ефективно само при изстинали в черни джуджета звезди и планети. Независимо от достойнствата си и спинографията имаше граници. Разделителната ѝ способност не беше достатъчна за различаване на отделни скелети — дори ако техните размери надвишават тези на гигантозаврите от мезозоя. Въпреки това Кирстинг се опитваше да разпознае скелетите на квинтянските създания — и май само тези, които съответствуват на хората, изпълваха този уж-град — ако изобщо беше многомилионна метрополия. Стигаше до границата на разделителната способност и я преминаваше. Тогава дребните призрачни петна, съставени от белезникави трептящи влакънца, се разпадаха. Екранът започваше да примигва с безразборно разхвърляни неподвижни точки, той възможно най-внимателно връщаше назад микрометричния винт и онзи замъглен образ се връщаше. Избираше най-контрастните спинограми на интересувания го меридиан, наслагваше ги една върху друга, докато релефните контури на Квинта се покриваха като серия последователно направени рентгенови снимки

на един и същи обект. Предполагаемият град лежеше на екватора, спинографиите бяха направени успоредно на оста на собственото магнитно поле на Квинта, по допирателната, там, където атмосферата свършва до планетната кора; следователно, ако това беше застроена площ от тридесет мили, снимките я „пронизваха“ от край до край, също като рентген, поставен в едно предградие, който облъчва всички улици, площади, къщи в посока към противоположно разположеното предградие. Резултатът бе повече от скромнен. Когато човек гледа тълпа от хора отгоре, вижда ги във вертикално скъсяване. Когато ги гледа в хоризонтална плоскост, ще видим само най-близките до него, в края на улиците. Облъчваната тълпа ще се разкрие като безразборно струпване на скелети. Действително, съществуваше възможност да се различат минувачите от сградите. Застроената част не се мърда, затова всичко, което на хилядите спинограми бе неподвижно, бе премахнато при филтрирането. Транспортните средства също можеха да се премахнат чрез ретуширане — като се отстрани всичко, движещо се по-бързо от пешеходец. Ако Кирстинг имаше пред очите си голям земен град, от снимките биха изчезнали както къщите, мостовете и промишлените предприятия, така и автомобилите и влаковете: биха останали само сенките на минувачите. Тези толкова силно геоцентрични и антропоцентрични постановки имаха обаче съмнителна стойност. Кирстинг просто разчиташе на щастлива случайност. Той много пъти бе идвал тук нощем, много пъти бе разглеждал лентите, но все още не губеше надежда, че може да направи случайно откритие, ако подбере правилно и наложи една върху друга съответните спинографии. За да види, макар и не чак дотам ясно, макар и очертани замъглено, скелетите на тези същества. Дали приличаха на хората? Дали принадлежаха към гръбначните? Дали костите им бяха изградени на основата на калций в минерални съединения, както е при земните гръбначни? Екзобиологията смяташе човекоподобие то за малко вероятно, но остеологичната прилика със земните скелети за възможна, като се вземе предвид масата на планетата, съответно — нейната сила на тежестта, и съставът на атмосферата, подсказващ присъствието на растения. За това свидетелствуваше свободният кислород, но растенията не се занимават с астронавтика, нито пък произвеждат ракети.

Кирстинг не разчиташе на човекоподобен строеж на костите, който бе резултат от заплетените коловози на земната еволюция на видовете. Нали на два крака са ходили хиляди изкопаеми влечуги и ако се направят спинографии на стадо бягащи игуанодони, в планетен мащаб и разстояние те не биха се различавали от маратонците. Чувствителността на апаратурата бе стигнала граници, надминаващи и най-смелите представи на бащите на спинографията. По резонанса на калциевите ядра наблюдателят би могъл да забележи черупката на кокоше яйце, отдалечено на сто хиляди километра.

Навремени, след упорито виране, на Кирстинг му се струваше, че вижда сред мътните петна по-светли от фона тънички нишки — като заснет през телескоп, застинал танц на скелетите на Холбайн^[8]. Струваше му се, че ако засили увеличението, наистина ще ги види и те ще престанат да бъдат онова, което той приписваше на трептящите нишки, нещо толкова несигурно и нетрайно като каналите на Марс, които наблюдателите виждали, понеже много искали да ги видят. Взираше се в струпванията на слабите, неподвижни искрици толкова дълго, че умореният му поглед се подчиняваше на волята и той почти различаваше млечните точки на черепите и по-тънките от косъм гръбначни стълбове и крайници, но достатъчно бе да мигне с парещите от умора очи и илюзията веднага изчезваше.

Изключи апарата и стана. Стисна в пълната тъмнина клепачи, призова току-що наблюдавания образ в представата си и в кадифената чернота пак започнаха да фосфоресцират дребните призрачни скелети. Кирстинг пусна облегалката, за която се държеше като слепец, и отплува към рубинената светлинка над изхода. След дългото стоене на тъмно светлината в коридора го заслепи и вместо да тръгне към асансьора, той се опря на меката, тапицирана рамка на вратата и това го спаси, когато заедно с грохота дойде гравитационният удар. Нощните луминесцентни лампи угаснаха, по завъртащия се с целия кораб коридор светнаха аварийните лампи, но той не видя това. Беше загубил съзнание.

След съвещанието Стеергард не си легна, защото знаеше, че независимо от броя на концепциите за тактика на поведение ГОД ще го изправи пред избор, свеждащ се до алтернативата: неподлежащ на изчисление риск или завръщане. При обсъждането външно прояви

решителност, но когато остана сам, той се почувствува безпомощен както никога дотогава. Все повече му се искаше да отстъпи пред съблазънта да остави съдбата сама да реши. В едно от стенните шкафчета в каютата му, сред дребните лични вещи имаше стара, излята от бронз тежка монета с профила на Цезар и снопче пръчки на реверса — спомен от баща му, нумизматик. Отваряйки Шкафчето, той все още не знаеше по какъв начин ще повери на монетата кораба, екипажа, съдбата на цялата експедиция, най-голямата в човешката история, въпреки че вече си бе помислил: ликторското снопче пръчки означава бягство (та какво друго би било връщането назад?), а произритият профил на масивното лице — това, което може би ще бъде тяхната гибел. Преодоля нежеланието си, отвори в полумрака шкафчето и посегна между преградките за плоския калъф на монетата. Извади я и започна да я върти между пръстите си. После я защита с един стоманен кламер и включи електромагнита над бюрото, който придържаше чрез служещите за преспание стоманени кубчета фотограмите и картите. Избута настрана купчината компютърни текстове и ленти и също като момчето, което беше някога, завъртя монетата като пумпал. Тя се въртеше все по-бавно, очертаваше неголеми кръгове, докато падна и показа реверса. Отстъпление. Стеергард седна във въртящия се фотьойл и комбинезонът му едва бе прилепнал за облегалката, когато почувствува, още преди да го осъзнае, трус — отначало слаб, но засилващ се постепенно, после някаква огромна сила помете филмите, книгата, папиемашетата и тъмнокафявата монета от бюрото, а него самия притисна към фотьойла. Натоварването нарасна мигновено. Притъмня му пред очите, защото кръвта вече се оттегляше от тях, успя да види само как светлото петно на кръглата стенна лампа се размазва от светкавичните вибрации, чу, почувствува преминаващото през стоманените стени глухо изохкване на всички фуги, съединения, долови през шума на хвърчащите отвсякъде, незакрепени предмети, апарати и дрехи далечния рев на алармените сирени, сякаш виеха не техните мембрани, а самият кораб, улучен в сто и осемдесет хилядната му маса, и преди да ослепее сред този вой и грохот от страхотната тежест, която притискаше към фотьойла изпълненото му с олово тяло, Стеергард изпита — в последния миг — облекчение.

Да. Облекчение, защото вече не можеше да става дума за отстъпление.

След двайсетина секунди зрението му се възвърна, въпреки че гравиметърът още сочеше червените деления на скалата. „Хермес“ не бе улучен директно. Това бе просто невъзможно. Нещо го бе нападнало с таран, но винаги зоркият ГОД бе отблъснал атаката, проведена така умело и незабележимо, че — лишен от време за задействуване на умерена защита, — той бе предприел крайни мерки. В този Космос гравитационният вал не можеше да бъде пробит с нищо — освен със сингуларност — и затова „Хермес“ бе оцелял. Но защитният удар бе дал откат като отхвърлено назад при изстрела артилерийско оръдие и въпреки че бе приел само незначителна част от освободената мощност, целият кораб се бе разтърсил здравата в епицентъра на разреда на сидераторите. Стеергард не правеше опити да стане, тялото му все още беше като под преса. С широко отворените си очи виждаше как стрелката с леки трептения, милиметър след милиметър, се отдалечава от червения сектор на кръглата скала. Напрегнатите до крайност мускули вече му се подчиняваха. Гравиметърът слезе до червената двойка и само алармените сирени все още виеха пронизително по всички палуби.

Командирът се отблъсна с две ръце от фотъйола, с мъка се отлепи от него и когато застана на крака, бе принуден да опре юмруци в ръба на бюрото, като прегърбена маймуна, която помага на краката си с ръце — не знаеше откъде му хрумна подобна мисъл в този момент, — и сред безпорядъка на вещите съзря на пода бащината монета. Тя продължаваше да показва тура, значи — отстъпление. Той се усмихна — това решение вече бе бито с по-силен коз. Гравиметърът спря на единицата в белия сектор на диска и бавно я напусна. Трябваше веднага да отиде в залата за управление, за да разбере най-напред как са хората.

Стеергард стигна до вратата и рязко се обърна. Вдигна монетата и я пъкна в шкафчето. Никой не трябваше да разбере за моментната му слабост. В категорията на игрите това не беше слабост, защото, когато липсват минимаксови решения, чисто случайните решения са най-добрите. Тъй че можеше поне пред себе си да оправдае постъпката си, но не искаше. Безтегловността се върна, когато беше в средата на тунелния коридор. Той извика асансьора. Проблемът бе решен.

Стеергард не искаше война, ала познаваше хората си и знаеше, че освен, пратеника на Светия престол никой няма да приеме бягството.

[1] Правилно. Така е (лат.) — Б.пр. ↑

[2] Порочен кръг (лат.) — Б.пр. ↑

[3] Лем употребява двата термина „психозоиците“ и „Разумните“ като идиоми — Б.пр. ↑

[4] Виж предната бележка. ↑

[5] Тайна война (гр.) — Б.пр. ↑

[6] Особено мнение (лат.) — Б.пр. ↑

[7] Земересение (итал.) — Б.пр. ↑

[8] Ханс Холбайн (Мл.) — немски художник (1497 или 1498–1543), автор на цикъл гравюри „Танцът на смъртта“ — Б.пр. ↑

ДЕМОНСТРАЦИЯ НА СИЛА

Не им се удаде да разпознаят какви средства са били използвани при атаката, защото, каквото и да представляваха те, вече бяха изчезнали от пространство-времето. Записът на защитната памет на ГОД обаче потвърди предположенията на физиците. Датчиците, насочени във всички посоки на космическото пространство около „Хермес“, го опипваха чак до външния периметър на защитата и биха открили радарното ехо на частици с милиметрови размери в кръг с радиус сто хиляди мили. Ударът не беше лъчев — такъв би оставил спектрални линии. Внезапната поява на няколко десетки обекта със замъглени очертания около кораба, носещи се като рояк към него — концентрично и почти едновременно, — отначало изглеждаше загадъчна. Те се бяха появили съвсем наблизко, на разстояние от порядъка на една-две мили. Физиците изграждаха хипотези, преценявайки различните начини, чрез които можеше да се проникне през бдителната защита. Спряха се на три варианта.

Облаци от частици, не по-големи от бактериите, биха могли да се обединят в многотонни маси. Това предполага солидни възможности за произвеждане на самообединяващи се частици, които се насочват към целта силно разпръснати, за да се съединят в лавина със съответното закъснение едва вътре в периметъра на защитата. Отделните частици, кондензиращи се не как да е, а оформящи снаряди благодарение на собствените взаимодействия, би трябвало да притежават извънредно деликатен строеж. Две секунди преди нападението корабните магнитометри бяха регистрирали скок в магнитното поле около бордовете. То бе достигнало върхова стойност един милиард гауса и след няколко наносекунди бе спаднало почти до нула. На това допускане обаче противоречеше липсата на каквато и да било електромагнитна активност преди това. Физиците не можеха да обяснят механизма на възникване на поле с такъв интензитет, чиито източници, без да се разкрият предварително, биха измамили бдителността на датчиците. Теоретично през защитата биха могли да

преминат диполи, ако техният облак се е неутрализиран чрез взаимно ориентиране на билионите молекули. Подобна реконструкция предполагаше технология, непроектирана и неизпробвана експериментално на Земята досега.

Втората хипотеза представяше доста хитроумен начин за използване на квантовите ефекти на вакуума. При това разглеждане никакви материални частици не са преминали през защитната бариера и в цялата сферична околност не е имало нито една частица. Физическият вакуум съдържа безброй виртуални частици, които могат да се материализират при ударно захранване с енергия отвън. Тази картина предполагаше обкръжаване на кораба с генератори на най-твърдо рентгеново лъчение извън открития радиус на защитата и насочен към центъра разряд, който под формата на сферична вълна, свиваща се със светлинна скорост, бе дал при контакта със защитата тунелен ефект: освободените около кораба кванти енергия са изстискали от вакуума достатъчно хадрони, които са се нахвърлили отвсякъде върху „Хермес“. Възможен за реализиране метод, който обаче изискваше сложна и прецизна апаратура — с безпогрешно разполагане в пространството и идеална маскировка на орбитерите. А това изглеждаше малко вероятно.

Третият вариант разглеждаше използването на отрицателна енергия извън периметъра на защитата, но и той предполагаше овладяването на сидерално инженерство, и то в макроквантов вид, с предварително всмукване на мощност от слънцето, понеже енергетичните централи, способни да развият необходимата мощност на планетата, още при задействането си биха разкрили пред „Хермес“ присъствието си — чрез остатъчното термично лъчение на околните райони.

Нападнат изневиделица, ГОД бе прибягнал към гравитационния спасителен пояс. Посегнал бе към цялата мощност, с която разполагаха главните енергийни централи, и бе опасал кораба с тороидни гравитационни пръстени. В центъра на тези торове, все едно в средата между кръстосани автомобилни гуми, се намираше „Хермес“, а насочените в него снаряди бяха пропаднали с Шварцшилдовото изкривяване в пространството. Понеже всеки материален обект, попаднал в това изкривяване, губи всички свои физични свойства освен електрическия товар, въртящия момент и масата, превръщайки

се в безформена частица от гравитационния гроб, от употребените в атаката средства не бе останала никаква следа. Торвете, използвани в ролята на непробиваема броня, бяха съществували само петнайсетина секунди, което струваше на кораба 10^{21} джаула. „Хермес“ не сподели съдбата на „Габриел“, не се самоунищожи в самоотбрана благодарение на тороидалната конфигурация на импулсните гравитационни валове. Но понеже не може да се постигне остра фокусировка в непосредствена близост до излъчвателя, корабът бе приел около една стохилиядна част от освободената енергия. А само няколко двайсетхилядни от тази енергия биха го смачкали както чук кухо писано яйце.

Хората оцеляха при премеждието. Всички, освен Стеергард и Кирстинг, спяха или поне лежаха на койките със закопчани колани — като Темпе. Корабът нямаше бойно снаряжение. Полассар настоя — каквото и да се случи — да излязат на перихелий, за да се възстанови мощността, загубена при отблъскването на атаката.

По пътя „Хермес“ пресече облак от разреден газ, който специалистите взеха за разсейващ се в слънчевия вихър протуберанс, но сензорите предупредиха, че към бронята са залепнали безчет молекули и я нагриват каталитично. Пробите разкриха специфична вирулентност, родствена на познатите им вече вириоди. И сега Стеергард направи това, което той при разговора си с апостолическия пратеник нарече „вдигане на забралото“. Със серия термични удари „Хермес“ разпръсна облака, а прилепналите към бордовете вируси унищожи по най-простия начин: с включени на пълна мощност охлаждащи устройства се стрелна, като се въртеше като агне на шиш, през върха на слънчевия протуберанс, простиращ се само на няколко светлинни секунди над фотосферата. После премина на стационарна орбита, обърна се с кърмата към Дзета и отвори енергопоглъщателите. Част от получаваната енергия поддържаше охладителите, сидералните агрегати всмукваха останалата енергия.

Междувременно екипажът се беше разделил на три групи.

Харрах, Полассар и Ротмонт оцениха приключението с облака като второ нападение на квинтяните. Кирстинг и Ел Салам не го приемаха за умишлено насочена към тях атака, а за своеобразна случайност — че „Хермес“ е попаднал в зона, минирана доста време преди тяхното пристигане тук. Становището на Накамура бе някъде по

средата: облакът не е бил нито поставена на „Хермес“ клопка, нито нападение на квинтянските орбитери; той е бил просто „бунище“ за оръжие на микромахията^[1], използвани за военни действия в близост до планетата, а в перихелий го е изтеглил гравитационният дрейф на слънцето, противно на намеренията на воюващите страни.

Араго си мълчеше. ГОД програмираше достъпните стратегии за отбранителни, нападателни и търсещи разбирателство действия. Не отдаваше предпочитание на никоя от тях: данните за оптимизиране на всяка от тези процедури бяха прекалено малко.

Герберт виждаше единствения изход в отказването от контакта, от демонстрацията на сила, но не се смяташе, за компетентен да участва във все по-изострящите се спорове. Темпе каза на командира, който го бе извикал при себе си, че не е експерт на SETI, нито пък командува кораба.

— Тук никой не е експерт — сигурно вече си забелязал? — отвърна Стергард. — Аз също. Въпреки това всеки си има нещо наум. Ти също. От теб искам не съвет, а само мнение.

— ГОД по-добре знае — усмихна се пилотът.

— ГОД ще представи двайсет или сто тактики. Не може да направи нищо повече. Мисля, че ти знаеш толкова, колкото експертите ни заедно с ГОД. Минимален риск има само в отстъплението.

— Така е. — Седналият срещу командира Темпе продължаваше да се усмихва.

— Какво забавно има?

— Неофициален въпрос ли е или заповед, астрогаторе?

— Заповед.

— Без съмнение положението не е розово. Аз обаче вече ви познавам достатъчно добре и мога да кажа какво със сигурност няма да направи нашият командир: няма да избягаме.

— Сигурен ли си?

— Напълно.

— Защо? Според теб колко пъти бяхме нападнати — един или два?

— Това е без значение. Във всеки случай те не искат контакт. Нямам представа и какви изненади са ни подготвили още.

— Всички наши начинания ще бъдат свързани с опасност.

— Ясно. — Тогава?

— Очевидно аз обичам опасностите. Ако не беше така, от няколкостотин години щях да лежа под надгробна плоча на Земята, защото щях да си умра в леглото, заобиколен от опечаленото семейство.

— С други думи — смяташ ли, че е необходима демонстрация на сила?

— И да, и не. Смятам я за краен изход, който обаче е неизбежен.

Под стоманеното кубче на бюрото на Стеергард се виждаха купчина листове с печатан текст и някаква графика на първата страница. Пилотът ги позна. Ел Салам му беше дал копие от тях преди час.

— Прочетохте ли вече това? — попита той командира.

— Не.

— Не?

— Още една хипотеза на физиците. Най-напред исках да поговоря с тебе.

— Прочетете го. Наистина е хипотеза. Но на мене ми се видя убедителна.

— Не те задържам повече.

Работата под наслов „Системата на Дзета като космическа сферомахия“^[2] бе подписана от Ротмонт, Полассар и Ел Салам.

„Една цивилизация, която не само е унищожила безжичните си връзки — радио и телевизионни, не само е изпълнила цялата йоносфера с бял шум, който поглъща всеки сигнал, но и инвестира по-голямата част от глобалното си производство и енергия за създаване на оръжия, разположени в космическото пространство, изглежда направо абсурдна. Трябва обаче да се отбележи, че, тя не е запланувала съзнателно, нито пък е постигнала умишлено това състояние — то е възникнало постепенно чрез ескалация на конфликта. Ние приемаме за изходна ситуацията, при която многофронтната война, водена на планетата, се е превърнала в еквивалент на тотална гибел. След стигането до тази критична точка надпреварата във въоръжаването е била пренесена в Космоса. Нито една от страните-антагонисти не е възнамерявала да превърне цялата система на Дзета във военна сфера с чудовищни размери, а просто се е приближавала към нея постепенно, като е контрирала всяка поредна крачка на противника. Когато се е стигнало до конфронтация в космическото пространство, нищо вече не

е можело да спре разрастването ѝ, нито да я премахне за дефинитивно сключване на мир.

Симулационният анализ съгласно теорията на игрите при ненулева функция на печалбата разкрива в подобни случаи, че при липса на доверие в сключваните споразумения за разоръжаване съществува таван на възможното разбирателство на противниците чрез преговори. Този таван възниква, защото при липса на доверие в добрата воля на противника, доверие, наричано класически *servanda sunt*^[3], разбирателството изисква взаимен контрол на въоръженията или предоставяне на собствената територия на експерти на врага.

Когато обаче надпреварата за постигане на все по-голяма бойна мощ тръгва по пътя на микроминиатюризацията, контролът без доверие става неефективен. Тогава военните предприятия, лаборатории и арсенали може да се укрият идеално. Тогава е невъзможно да се постигне нито споразумение на минимално валидно равнище на взаимното доверие (че този, който престане да работи върху усъвършенствуването на микрооръжията, не се озовава по този начин автоматично в положението на победен), нито пък — още повече — може да се премахне притежаваното въоръжение въз основа на уверенията на противника, че той ще направи същото.

Възниква въпросът: защо вместо прогнозираната някога на Земята ера на биомилитарните методи на война ние попаднахме на мъртва сферомахия около Квинта?

Навярно затова, защото противниците вече са постигнали и в областта на биологичното оръжие потенциал, способен да унищожи цялата биосфера, така както преди това е можела да я унищожи стратегичната размяна на ядрени удари. Поради същата причина никой не може да употреби пръв нито едните, нито другите оръжия.

Що се отнася до криптомилитарната макроалтернатива или нанасянето на псевдостихийни бедствия у враговете чрез манипулации с климата или сеизмични трусове, възможно е и да е имало такива неща, те обаче не са можели да доведат до стратегическо разрешаване на конфликта, понеже този, който сам умее да действа криптомилитарно, разпознава и аналогичните действия на противника си.“

След това въведение авторите предлагаха модел на сферомехията. Той представляваше сфера с Квинта в центъра. Някогашните локални войни са преминали в, световни войни, а след тях — в надпревара кой ще произведе все по-усъвършенствувани оръжия на сушата, по вода и във въздуха. Откриването на ядрения разпад е поставило край на големите конвенционални войни. Оттогава безвоенната надпревара във въоръжаването е имала три компонента: средства на унищожението, средства за съобщения между тях и средства, насочени срещу първите два вида.

Възникването на сферомехия предполага наличието на оперативни щабове, които да отговарят с технологични новости на технологичния прогрес на противниците, на остаряването на собствените арсенали и на методите за координираното им използване.

Всеки от тези етапи има свой таван. Когато антагонистите го достигат, настъпва равновесие на силите. Тогава някоя от страните се опитва да пробие тавана. За таван на фазата, предхождаща експанзията в Космоса, може да се приеме състоянието, в което всяка от страните умее както да локализира, така и да унищожи средствата на противника, служещи за нанасяне на първи или ответен удар. В края на тази фаза подлежат на унищожение балистичните ракети с голям обсег на действие, разположени дълбоко под планетната кора и подвижните ракетни установки на сушата и в акваториите — на плавателни съдове или монтирани на океанското дъно.

Най-чувствителното звено при така създаденото равновесие е системата за далечна връзка, съставена от изведени в космическото пространство спътници за разпознаване и следене, както и връзката на тези сателити с щабовете и бойните средства. За да се предпази и тази система от евентуален изненадващ удар, който би я взривил или ослепил, възниква следваща система от по-висш орбитален порядък. Така сферомехията започва да се разширява и едновременно с това да отслабва. Колкото по-голяма е тя, толкова по-уязвими са комуникациите с наземните щабове. Щабовете се опитват да отстранят тази заплаха. При конвенционалните войни морските острови представляват непотопяеми самолетоносачи и на същия принцип сега най-близкото небесно тяло — естественият спътник, се превръща в неунищожима база за страната, която си го присвои първа във военно

отношение. Понеже луната е само една, след завладяването ѝ от първата страна, втората — за да премахне новото нарастване на заплахата — трябва или да концентрира вниманието си върху средствата, блокиращи комуникациите между планетата и луната, или да изблъска с военни действия неприятеля от нея.

Ако силите на нападателите и бранителите на лунната крепост са, общо взето, равни, никой не може да я завладее веднъж завинаги. Вероятно точно така е станало, когато едната от страните вече е изграждала инсталацията на луната. Поставените в шах са били принудени да напуснат естествения спътник, а даващите шах не са имали достатъчно сили, за да го окупираат.

Отстъплението може да бъде причинено и от друг фактор: новите постижения в заглушаването на съобщенията. При такава ситуация луната е загубила стратегическото си значение като извънпланетна командна база на военните операции.

Абстрактният модел на космомахията представлява многофазово пространство с критични повърхности на преходи от изцяло постигнатата в следващата фаза. Раздувайки се вече астрономически, сферомахията налага на антагонистите безпрецедентни в историята на военния конфликт методи.

Единствената оптимална в стратегическо отношение реакция на притежавания от противника потенциал за прекъсване на съобщенията между оперативните щабове, базите и оръжията на суша, по вода, във въздуха и в Космоса е да се даде на собствените оръжия и бази все по-голяма бойна автономия.

При възникналата ситуация всички щабове знаят колко безполезни са централизираните командни операции. Поражда се въпросът: как да се поддържат нападателно-отбранителните стратегии при липсата на комуникации със собствените сили на планетата и в Космоса?

Никой не си блокира сам каналите за разузнаване и командване — поради тъй наречения „ефект на огледалото“. Всеки прави това, което е лошо за другия, като му прекъсва съобщителните канали, и получава аналогична отплата. След съперничеството за по-висока точност и мощност на балистичните ракети идва ред на съперничеството за защита на съобщителните канали. Първото е било натрупване на средства за унищожение и заплахата за тяхното

използуване. Второто съперничество е „свързочна война“. Битките за накъсване и опазване на комуникациите са реални, при все че не водят до разрушения и кървави жертви. Като запълват постепенно радиоканалите с шум, противниците загубват контрол над дислокацията на собствените си оръжия и над въоръженията и оперативната готовност на противниковата страна.

Значи ли това, че парализирането на командната функция на щабовете пренася войната в Космоса, като — поле на непрестанни атаки и контраатаки на оръжия с пълна самостоятелност? Значи ли това, че задачата на тези оръжия е да унищожават автономно орбитерите на врага? Нищо подобно. Приоритетът на битката за комуникациите остава. Противникът трябва да бъде заглушаван навсякъде.

Най-напред възниква непреодолим праг на фронталния сблъсък на силите на планетата — когато мощността на зарядите, балистичната точност и потенциалното последствие от тях — смъртоносната ядрена зима — са еднозначни с неизбежния край на войната.

Неспособни да направят нищо друго, противниците си унищожават взаимно контрола над арсенала. Заглушават се всички диапазони на радиовълните. Шумът изпълва целия капацитет на предавателните канали. За доста кратък период конфронтацията се изразява в търсене на надмощие — кой ще вземе връх: заглушаващата мощност или мощността, предназначена за предаване на сигнали за разузнаване и командване. Ала и тази ескалация, пробиваща шума с по-силен сигнал и на свой ред заглушаваща сигнала с шум, не води доникъде.

Мазерната и лазерната комуникация продължават да се развиват още известно време. Обаче парадоксалната електронна война води и тук — чрез нарастването на излъчваната мощност — до пат: достатъчно силни, за да пробият чуждата защита, лазерите се превръщат от разузнавателни в унищожителни. Това е, образно казано, слепец да размахва все по-настъргвено своя бял бастун в мъглата. От спомагателен инструмент бастунът се превръща в палка.

Предвиждайки близкия пат, всяка страна работи върху произвеждането на такова оръжие, което ще развие тактическа, а после — и стратегическа автономия. Бойните средства стават независими от техните производители, оператори и командни бази.

Ако главната задача на тези оръжия, вече изведени в Космоса, е да унищожават антагонистичните им еквиваленти, един започнат в произволно място сблъсък би се превърнал в детонатор на бойни действия, като степен пожар, разширяващ се до повърхността на самата планета, което би довело до размяна на удари с най-голяма мощност, следователно — до тотална гибел. Точно затова въпросните оръжия не бива да се впускат в остри сблъсъци. Биха могли взаимно да си дават шах, а ако се унищожават, да правят това коварно: като зарази, а не като бомби. Машинният интелект на едните се старее да покори интелекта на вражеските оръжия, обезвреждайки ги или — чрез посредничеството на така наречените програмни вируси, — предизвиквайки „дезертьорство“ на орбитерите на противника. В земната история това има далечен еквивалент в еничарството: турците присъединявали към своята армия отвлечените от поробваните народи деца.

Представеният тук модел на сферомехия е силно опростен. Всички фази на разрастването ѝ биха могли да се придружават от десантни, шпионски, терористични акции, както и от заблуждаващи маневри с цел да се накара противникът да направи скъпоструваща или дори гибелна за него грешка. Кабелната комуникация и импулсните електронни средства позволяват на планетите антагонисти да запазят до известна степен щабно-централизираните съобщения; до каква степен, не можем да установим, още повече че те се променят под влияние на техническите новости. В речника на земните думи липсват думи за определяне на сферомехия от квинтянски тип, тъй като тя не е нито война, нито мир, а представлява постоянен конфликт, който ангажира противниците и изчерпва ресурсите им.

При това положение може ли да се признае сферомехията за космически вариант на суровинната война, в която губещият е онзи с по-бедните суровинни, енергетични и технологични ресурси? Отговорът на този конвенционален въпрос е неконвенционален. Жителите на планетата не разполагат с безкрайни резерви на изкопаеми горива и неизчерпаеми енергетични източници. При все че и едните, и другите ограничават времетраенето на конфликта, те не гарантират никому победа. Моделът на последната фаза е просто звезда.

Както е известно, звездата дължи съществуването си на термоядрените реакции на превръщане на водорода в хелий, протичащи в ядрото ѝ при налягания и температури, изразявани в милиони от съответните единици. След изгарянето на водорода в ядрото звездата започва да се свива. Нейното собствено тегло я смачква, като повишава температурата в центъра, което предоставя възможност за начало на ядрени реакции на въглерода. Същевременно по границата на вътрешната сфера от хелий, който е „пепелта“ на изгорелия водород, реакцията на неговите остатъци продължава и този сферичен огнен фронт се раздува в звездата все повече и повече. Накрая динамичното равновесие рязко се нарушава и звездата изхвърля експлозивно външните газови слоеве.

Също така, както в едно застаряващо слънце възниква сфера, издувана от поредните синтези на водорода в хелий, на хелия във въглерод и така нататък, в междупланетното кълбо на сферомахията възникват поредни повърхности, отговарящи на постиганите един след друг етапи от надпреварата във въоръжаването.

В центъра му, тоест на Квинта, все още съществуват минимум съобщения между военните съединения на всяка страна. Извън планетата действуват, като се държат взаимно в шах, системите от автономни оръжия. Но щабните програмисти ограничават все пак тяхната самостоятелност — да не би, не дай боже, те да положат началото на верижна реакция, която би пренесла пламъка на войната на планетата.

Програмистите обаче стават все по-силно двойко уязвими. Колкото по-рафинирани автономни оръжия изхвърля в Космоса противникът, толкова по-голяма нападателно-отбранителна суверенност трябва да дават те на своите бойни системи. Както цифровото, така и аналоговото моделиране на сферомахията след най-малко стогодишна война не дават еднозначни решения. Опирайки се обаче на компютърните варианти, авторите на модела допускат, че съществува праг на ограниченията в програмирането на автономността на бойните средства и че на този праг оръжията от единствено самостоятелни могат да станат самоволни. Тази картина се отдалечава от модела на звездата и се приближава към модела на естествената еволюция. Автономните оръжия приличат на низшите организми, които притежават агресивност в рамките на инстинктите за

самосъхранение. Самоволните оръжия приличат на висши организми, които притежават творчески импулс и от само хитри и съобразителни подчинени се превръщат в инициатори на нови тактики за действие. Тези оръжия се изплъзват от контрола на създателите си.

Като твърдят, че създателите им стават двояко уязвими, авторите на модела смятат, че от поражение са застрашени както тези, които забавят нарастването на интелекта на своите оръжия, така и онези, които подкрепят това нарастване. Тъй или иначе, в процеса на нарастването си сферомехията губи своята динамична стабилност и макар бъдещата ѝ съдба да не може да се определи еднозначно, тя излиза извън интересите на страните, започнали войната. В настоящия момент такова положение на нещата се намира в далечно бъдеще. Светлините, които са били забелязани от „Евридика“, може би са били от сражения, провеждани в периферията на системата на Дзета. Този сблъсък на милиарди мили от Квинта означава, че истинските битки може да се водят на фронтове, отдалечени на астрономично разстояние от планетата. Там войната вече може да става „гореща“. Може също в бъдеще да доведе и до скокове в дълбините на сферомехията. Всъщност всеки, който разбира нещо от стратегията, разработена след Клаузевиц, не би могъл да очаква победен финал на войната. Същевременно опитните стратегии се намират в положението на играч, който не може да стане от игралната маса, защото е хвърлил в играта всичките си капитали. Именно в това се състои ефектът на огледалото. Толкова важният някога проблем кой е започнал надпреварата, тук е без значение. В конфликта вече не може да се различи с какъв характер — мирен или агресивен — са били намеренията на воюващите страни. Играта предвижда лоша съдба на всички участници и може да завърши само с пирова победа.

Какъв е шансът за контакт при представеното положение на нещата? Авторите на хипотезата не знаят. Докато на космическата, шахматна дъска се движат черни и бели фигури с аналогична сила, те изобщо не се впускат в битка, а само си дават шах. Затова пък съвършено новите и непознатите подлежат на разпознаване чрез бой. Това е нещо като някогашните опознавателни двубои на отделни рицари преди сражението. Може би не планетата, не нейните правителства, щабове, власти са нападнали „Хермес“, а той просто е бил атакуван като „съвършено чуждо тяло“, като огромен, технически

и непознат обект. Не както бандити нападат минувач, а както инфекциите проникват в организма през лимфоцитната защита.

Надеждата за ограничаване на надпреварата във въоръжаването е нищожна. Възможно е модернизиране на старите бойни изкуствени спътници, издърпвани на планетата. За оръжия от типа на виридите, микроминиатюризираните паразити, самообединяващите се частици, черпещи енергия от слънцето, са необходими огромни инвестиции, но малко суровини.

В заключение Поласар, Ротмонт и Ел Салам обобщаваха виждането си относно Квинта. Като продукт на вековни борби за надмощие, този изкуствен организъм — сферомехията с диаметър седем милиарда мили, може да бъде сравнен с разяждано от рак тяло. Повече или по-малко злокачествените метастази на конфликта са негови космически органи и тук пак възниква аналогия с живо същество, защото дори в зародиш сферомехията не е била напълно „здрава“, след като още при зачеването е била заражена с антагонизма на насочените една против друга технологии. Тя няма никакви „нормални тъкани“, а оставането ѝ в динамично равновесие се дължи на противодействащите си „злокачествени образувания“. За да запазят това специфично равновесие, те трябва да се разпознават взаимно. Щом някъде, сред вътрешните или външните планети, се появят радикално нови разновидности, технически „противотела“ ги разоръжават, поставят в шах или „конвертират“ (прехвърлят под своя власт по „еничарския“ принцип). Те не се грижат за лечение (няма кого да лекуват), а за запазване на динамичното *status quo ante fuit*^[4], тоест — за запазването на пат. Ако е така, „Хермес“ най-напред се натъкнал на остатъци от някогашни схватки, а после е нахлул в „минирана зона“, предизвиквайки нощната атака. Ако отказването от контакта не влиза в сметката, трябва да се признаят всички разработени от SETI тактики за неприложими и да се търсят нови тактики, които да водят към положителен резултат. Авторите на сферомехичния модел не знаят дали съществува ефективна тактика. Те просто се изказват за излизане извън подготвената програма, като предлагат да се направи опит да се разработи концепция без прецедент.

Харрах и Кирстинг също бяха подписали доклада.

Какво друго можеше да последва освен поредно съвещание?

Въпреки че „Хермес“ вече бе попълнил енергетичните си запаси, Стергард реши, че орбитата в близост до звездата е най-безопасна. Корабът продължаваше да маневрира така, че да остане над Дзета, превръщайки енергията ѝ в източник за собственото охлаждане. Понеже орбитата не беше стационарна нито спрямо звездата, нито спрямо Квинта, необходимата за поддържането ѝ мощна тяга създаваше сила на тежестта.

Докато отиваха с Харрах на съвещанието, Темпе му каза, че май космическите пътешествия се състоят само от избегнати в последния момент катастрофи. И от съвещания.

Накамура пръв се нахвърли върху модела на независима от планетата сфероматия. Възможно било бойните средства далече от Квинта да не са подчинени на създателите си, но оперативната дейност на щабовете продължавала — макар и в по-малки мащаби. В противен случай „Габриел“ нямало да се сблъска с двустранно координирана атака.

Океанът в северното полукуълбо с белите полярни шапки разделяше сушата на два континента на западен, наречен Норстралия, два пъти по-голям от Африка, и източен — Хепария, назован така поради приликата му със сплескан черен дроб. Въз основа на снимките, направени от „Габриел“ при полета му към предвижданото за кацане място край звездовидното образуване в Хепария, Накамура бил установил откъде са стартирали преследващите го ракети — от космодруми на екватора, но разположени на противоположни суши. Те са закрити от облаци и при старта си ракетите не са оставили след себе си типичната реактивна струя, но той предполагал, че те или са били катапултирани, или са имали двигатели с нищожна термична компонента. Изстреляни с мълчащи двигатели или със студена корпускуларна тяга, преследвачите са се загрели при прекрачване на звуковата бариера и това било позволило на Накамура да открие горещите части от траекторията им и чрез ретропозиция да определи местонахождението на стартовите площадки.

Това, че са изскочили от облаци, почти едновременно — две от запад и две от изток, свидетелствувало за предварително синхронизиране на акцията и съответно — за координация в действията на щабовете, разположени на двата континента.

Авторите на модела на сферомахията отхвърлиха възраженията на Накамура и неговите изводи. Те заяви ха, че Накамура не можел да докаже, че събитията си протекли действително така, както той ги представя, защото в атмосферата на Квинта има множество горещи точки, смятани за резултат от падането на ледени блокове от разрушаващия се пръстен. Накамура, твърдяха те, бил избрал тези от тях, които при добро желание могат да бъдат приети за следи от ракетите.

Качеството на получените снимките незадоволително, понеже „Хермес“ ги бе получавал от изстреляните сонди — „електронните очи“, докато самият той се укриваше в периселений зад Луната. Освен това около Квинта обикалят хиляди спътника, движещи се в посока, съвпадаща с посоката на нейното въртене около оста ѝ или в обратна посока, но едната или другата посока на движението им не говореше нищо за произхода на спътника: планетите антагонисти биха могли да изстрелват бойните си сателити коротационно или антико-ротационно. Това, че те нито се сблъскваха, нито воюваха помежду си, само засилвало основанието на авторите на „алиенираната сферомахия“ да предполагат, че войната си остава „студена“ и се състои в даване на шах, а не в унищожаване на бойните средства на противника. Ако започнат взаимно да се нападат, студената война би преминала във фаза на, гореща ескалация. И затова, поддържали те, противниковите орбитери се държат в шах. За да се запази равновесието на силите, космическите сили на двете страни трябва да се разпознават взаимно. Докато „Габриел“ бе чужд за всички и именно затова бе нападат. Ротмонт онагледил това със следния пример: две кучета ръмжат едно срещу друго, което издава, че не са приятелски настроени, ала щом се появи заек, хукват заедно да го гонят.

Полассар обаче подкрепи Накамура. Действително, не се знаело дали преследвачите на „Габриел“ са били ракети само на едната страна или на двете, но нападението било протекло с прецизност, подсказваща предварителна подготовка. Несъмнено сигналите, излъчвани от „Амбасадор“, са били приемани на планетата и липсата на отговор не означавала пасивно бездействие.

В този спор Стеергард не застана на ничия страна. Смятал за второстепенен въпроса дали „Габриел“ е бил нападат от управлявани от Квинта орбитери или от самостоятелни единици. Важен бил фактът,

че планетата не желае контакт. Единственият съществен въпрос бил дали тя може да бъде принудена към него.

— Чрез увещания — не — заяви Харрах. — Нито пък чрез реализиране на първоначалната програма. Колкото повече парламентъори изпращаме, толкова повече схватки ще има. При тях нашите посланици ще се превърнат в отбранителни средства, а мисията им ще завършва с отстъпление или сблъсък. Понеже ние не искаме война, а отстъплението не влиза в сметката, трябва да проявим твърда позиция, вместо да ги опипваме и пощипваме. Не можеш да се сприятелиш с горилата, нито пък да я умилостивиш, като я хапеш лекичко по опашката.

— Горилата няма опашка — отбеляза Кирстинг.

— Тогава крокодила. Не се хващай за думата. Не ни остава нищо друго освен демонстрация на сила. Който може да предложи нещо по-добро, да се изкаже.

Никой не се обади.

— Имаш ли конкретен план? — попита Стеергард.

— Да.

— Конкретно?

— Кавитация на луната. Максимален ефект при минимум щети. От планетата ще го видят, но няма да усетят нищо. Отдавна ми се върти в главата. Преди малко ГОД ми го изчисли. Луната ще се разпадне така, че остатъците ще останат на орбита. Центърът на масите няма да се промени.

— Защо? — попита доминиканецът.

— Защото парчетиите ще продължат да обикалят около Квинта по същата орбита, на която е била луната. Планетата образува с нея двойна система и понеже Квинта е по-тежка, центърът на въртене на системата се намира по-близо до нея; Не помня числата. Във всеки случай динамичното разположение на масите няма да се промени.

— Ще се променят приливите и отливите, предизвикани от привличането на луната — намеси се Накамура. — Взе ли това предвид?

— ГОД го взе. Най-много да се активизират плитките сеизмични огнища. Океанските приливи и отливи ще си останат същите. Това е всичко.

— И каква ще е ползата? — попита пак Араго.

— Това още няма да е демонстрация на сила, а само предупреждение. Преди това ще ги уведоим. Да навляза ли в подробности?

— Накратко — каза командирът.

— Моля ви, не ме мислите за чудовище — продължи с подчертано спокойствие първият пилот. — Нали още в началото им предадохме логичното смятане и съюзите от типа „Ако А, то и В“ и „Ако не А, то С“ и тъй нататък. Сега ще им заявим: „Ако не отговорите на сигналите ни, ще унищожим луната ви и това ще бъде първото предупреждение за нашата неотстъпчивост: искаме контакт.“ Е, ще повторим още веднъж и всичко, което „Амбасадор“ беше предал: че сме дошли с мирни намерения, че ако при тях има конфликт, ние ще запазим неутралитет. Отец Араго би могъл да прочете тези неща в текста на съобщенията, който е закачен в залата за управление. Пък и всеки член на екипажа получи копие от него.

— Четох го — отвърна Драго. — А какво ще стане после?

— Ще зависи от тяхната реакция.

— Смяташ ли, че би трябвало да посочим срок? — попита Ротмонт. — Това би било ултиматум.

— Наречи го както искаш. Не е нужно да уточняваме срок — достатъчно е да заявим ясно колко време ще се въздържаваме от действия.

— Освен предложението да се върнем, има ли други предложения? А кой е за проекта на Харрах?

Полассар, Темпе, Харрах, Ел Салам и Ротмонт вдигнаха ръка. Накамура се колебаеше. Накрая и той гласува „за“.

— Давате ли си сметка, че те може да отговорят преди срока, но не със сигнали? — попита Стеергард.

Десетимата бяха седнали около огромната плоча, опряна като маса на един крак върху ажурната конструкция, отделяща горната зала за управление от залата за навигация, сега пуста. Само примигването на мониторите над поместените по протежение на стените пултове, което ту се засилваше, ту гаснеше, изпълваше пространството пред тях с подвижни сенки и светлини.

— Това е напълно вероятно — обади се Темпе. — Не знам латински така добре, както го знае отец Араго. Ако аз бях долетял тук

просто от прищявка, не бих гласувал „за“. Но тук ние не сме просто десетима астронавти. Щом „Хермес“ бе нападнат след всички наши усилия за мирен контакт, значи нападната е и Земята. Защото тя ни е изпратила тук. Защото чрез нас Земята има право да каже: „Немо те impune lacessit.“^[5]

[1] Микровойна (гр.) — Б.пр. ↑

[2] Военна сфера (гр.) — Б.пр. ↑

[3] Договорите следва да се изпълняват (лат.) — Б.пр. ↑

[4] Предишно положение (лат.) — Б.пр. ↑

[5] Никой не ме е ядосвал безнаказано (лат.) — Б.пр. ↑

ПАРОКСИЗЪМ

Като явления с астрономични размери и поради освобождаваните мощности сидералните операции не могат да станат за наблюдателя толкова дълбоко и разтърсващо преживяване като наводнението и тайфуна например. Дори земетресението, едно субмикроскопично събитие в звезден мащаб, вече излиза извън възприемчивостта на човешките сетива. Истински потрес, както и всеобхватен възторг събуждат у човека онези събития, които не са нито прекалено гигантски, нито извънредно дребни. Никой не би могъл да види звездата като камък или брилянт. И най-малката звезда, този океан от океани вечен огън, още от разстояние един милион километра се превръща в стена от жарава, изпълнила хоризонта, а по-отблизо изчезва всяка форма, разпаднала се в хаотични въртопи от еднакво заслепяващи пламъци: само от голямо разстояние по-студените фунии на хромосферата намаляват в слънчеви петна.

Впрочем същата закономерност, която пречи събитието да се преживее поради чувството за необхватност, действа и сред самите хора. Може да се съчувствува на страданията на отделни хора, на семейства, ала гибелта на хиляди, милиони живота е абстракция, изразена в числа, чието екзистенциално съдържание не може да се обхване.

Кавитационното разбиване на небесно тяло — планета или естествен спътник, също представлява извънредно скромно зрелище, което протича не само сънливо бавно, но и твърде безшумно й лениво и затова изглежда като изкуствено нагласено, още повече че, за да го видиш, без да загинеш, трябва да го гледаш през телескоп или на мониторен екран, а сидералните инженери наблюдават прогресиращата експлозия през филтри, поставяни последователно върху обективите на апаратурата, за да се проследява точно всяка поредна фаза. В резултат на това образът, избирателно наблюдаван в монохроматичните ивици на спектъра, веднъж жълт като слама,

веднъж червен като киновар, създава по-скоро впечатление за невинна игра с калейдоскоп, а не за надчовешки катаклизъм.

До часа нула Квинта мълча. Кавитацията на луната трябваше да бъде предизвикана от осемнадесет ракети, долитащи от голямо разстояние към екватора по еволвентна траектория.

Оказа се, че — за съжаление — ГОД е бил прав, като е поставял тази операция извън множеството на поддаващите се на изчисление събития.

Ако всички заряди бяха улучили кората на самотния „воин“ под един и същи ъгъл; ако, пробивайки в нея тунели, те се бяха срещнали в центъра на тежкото ядро; ако с програмираната до секунди точност бяха превърнали това още неизстинало, полутечно ядро в газ, отломъците От разрушената луна, в сравнение с които Хималаите са трошици, биха се разпръснали по дотогавашната орбита, а ударната вълна на внезапно освободената енергия би предизвикала на Квинта само незначителни земетресения и би избутала към континенталния шелф следващи една след друга дълги вълни цунами.

Но Квинта се намеси в операцията. Трите ракети на „Хермес“, устремили се към луната откъм обърнатата към планетата страна, бяха пресрещнати от тежки балистични ракети, които ги смачкаха в газови огнени кълба и запалиха предсрочно носените от тях сидерални заряди. В резултат не се стигна до заплануваното центриране на всички удари в лунното ядро и кавитацията настъпи ексцентрично. Част от лунната кора на юг и дълбинните скални маси се строполиха върху Квинта, а останалата част — около шест седми от масата — се изкачи на по-висока орбита. Така стана, защото се предвиждаше сидераторите да се забият през кората в ядро то по спирала: едните приближаващи се към луната посока към планетата, трябваше да избутват разпада щото се небесно тяло към Квинта, а другите, устремили се към нея откъм планетата, да я изтласкват от Квинта към Дзета. След като бяха улучени именно тези ракети, които имаха за задача да пазят планетата от метеоритния потоп, по многобройни елиптични траектории върху Квинта палнаха около сто трилиона скални маси. Част от тях изгоряха от триенето в атмосферата, но най-големите отломъци, трилиони тонове, паднаха в океана, а по-слабо ускорилите се бомбардираха крайбрежието на Норстралия. Парчетата от луната се забиха в планетата като косо биещ заряд от сачми.

За две стотни от секундата след възпламеняването на кавитационните заряди луната се обви в жълтеникав облак — толкова гъст, че тя сякаш увеличи размерите си като бухнало тесто. После изключително бавно, като в забавен каданс, започна да се разпада, да се троши на неравномерно големи парчета, като портокал, от който невидими нокти откъсват сграбчените късове, а от пукнатините в кората на дълги езици избухваше светло пламтяща жарава, като слънчеви изригвания. На осмата секунда от кавитацията пламтящите кълба на ударните вълни придадоха на разпадащата се луна вид на огромен горящ храст в космическото пространство. Блясъкът затъмни най-близките звезди. В залата за управление всички застинаха разтревожени пред мониторите. Чуваше се само тракането на хронометрите, отчитащи хода на луноклазъма, а от огненото валмо изхвърчаваха, замъглени в прахоляк, избухващи като снаряди Алпи, Корделиери, Везувий. Още щом ужасяващият облак започна бавно да променя първоначалната си кръгла форма в удължена, хората разбраха, че не е нужно да гледат уредите, за да разберат, че след няколко часа луната ще почне да пада върху планетата. За добро или за лошо, улучи я далече от ледения пръстен и едва след полунощ отклоненият рояк отломъци прониза ледената плоскост, предизвиквайки при сблъсъка истински фойерверки непосредствено над атмосферата.

Така демонстрацията на сила се превърна в катаклизъм.

КОСМИЧЕСКА ЕСХАТОЛОГИЯ

На другия ден следобед Стеергард извика при себе си Накамура и двамата пилоти. Веднага след катастрофата „Хермес“ бе излязъл с пълна мощност на маневрените двигатели над еклиптиката, за да напусне рояка лунни отломъци, и сега се насочваше по параболичен курс към Дзета, като изхвърляше и оставяше зад кърмата радиосонди и трансмитери. В предаваните съобщения се съобщаваше, че Квинта сама е привлякла върху себе си остатъците от разбитата луна, защото изстреляните от нея балистични ракети са повлияли върху кавитацията и в резултат ексцентричното ѝ протичане е засегнало и планетата.

Въпреки че разстоянието от Квинта до кораба се беше увеличило трикратно, оптически забележимите последици от катаклизъма бяха ужасяващи. От епицентъра в океана връхлитаха цунами. Водни маси, сто пъти по-високи от най-големите приливи, заливаха източните — като най-близки, — крайбрежия на Хепария и техният дълъг хиляди мили фронт вече бе потопил огромни равнинни площи. Океанът бе нахлул в дълбините на сушата и не се оттегляше, а образуваше там езера с размерите на морета, защото дълбоката плоча на литосферната обвивка на Квинта бе подложена на омачкване и водата запълваше възникналите на повърхността депресии.

В същото време билионите тонове вода, които кипящата пара изтласкваше извън стратосферата, покриха целия планетен диск с облачна завеса. Само тънкият леден пръстен светлееше над, нея в слънчевия блясък като бръснач.

Стеергард поиска от Накамура да докладва за резултатите от спиноскопията, правена без прекъсване от луноклазъма. Веднага след него той бе наредил да се изстрелят и въведат на орбита около Квинта магнитронови агрегати — същински колоси заедно със сидералните хранващи устройства, всеки с маса седем хиляди тона. За защита от евентуална атака те бяха обкръжени с гравимети — бомбиграцери за еднократна употреба, които съгласно приетата от SETI програма трябваше да служат за анихилиране на астероиди, ако „Хермес“ ги

срещне по пътя към Квинта, а не може да ги избегне чрез маневри между препятствия, надвишаващи възможностите на предпазния щит, докато лети със субсветлинна скорост.

Преди Накамура да представи резултатите от спиноскопията, Стеергард най-неочаквано попита втория пилот откъде му е хрумнала прастарата латинска фраза *Nemo me impune lacessit*, с която бе приключило последното съвещание.

Темпе не помнеше.

— Не мисля, че някога си бил филолог. По-скоро си чел Едгард Алън По. „Бъчва с амонтилядо“.

Пилотът поклати безпомощно глава.

— По ли казвате? Оня автор на фантастични разкази? Надали. Впрочем не помня какво съм чел... преди Титан. Това важно ли е?

— Ще разберем по-късно. А сега искам да видя резултатите.

Още преди Накамура да отвори уста, Стеергард попита:

— Атакувана ли е апаратурата?

— На два пъти. Грацерите са унищожили няколко десетки ракети. Изкривяванията на Холенбах развалиха качеството на образа на приеманите спинограми.

— Откъде са стартирали тези ракети?

— От поразената суша, но извън територията на катастрофата.

— А по-точно?

— От четири точки на планинския масив, петнайсет градуса под полярния кръг. Площадките за изстрелване са подземни и имитират монолитна скала. Там има много такива площадки — по южните меридиани чак до тропика. На снимките се откриват повече от хиляда. Навярно са много повече, но най-лесно се откриват онези, които са разположени перпендикулярно на импулсното поле. Планетата се завърта около оста си, а полето остава неподвижно. При непрекъснатото послойно заснемане полученият образ би бил без особена стойност — все едно че облъчваният с рентгенови лъчи човек непрекъснато се върти. Затова преминахме на моментална томография в микросекунди. Събрали са се вече около петдесет милиона кадъра. Искан да изчакам края, тоест един пълен оборот на Квинта, и едва тогава да дам всички ленти на ГОД...

— Разбирам — довърши фразата вместо него Стеергард. — ГОД още не е получил снимките и не е дал обобщената оценка?

— Не всички. Успях да прегледам обаче томограмите, които се събират за един час.

— Значи все пак има нещо. Слушам.

— Предпочитам вие, астрогаторе, да прегледате лично най-ясните спинограми. Словесното описание може да не е обективно. Почти всичко, което се вижда на филмите, дава основание за определена интерпретация, но не и за абсолютно сигурна диагноза.

— Добре.

Накамура пхна диска във видеоапаратурата. Мониторът светна. През екрана пробягваха размазани, треперещи ивици, физикът си поигра за миг с настройката, после образът потъмня и те видяха кръгов спектър в центъра с кръгло черно петно, неравномерно изсветляващо по края. Накамура измести образа така, че изпъкналата планетна повърхност да попадне в долната половина на екрана. Над кривината на непрозрачно черната литосфера се простираше също тъй извиваща се ивица от белезникава мъгла, най-гъста при границата с хоризонта: атмосфера с микроскопични късове облаци. Физикът пренастрои спектъра, като слезе от леките към По-тежките елементи. Атмосферните газове изчезнаха като издухани и непроницаемата дотогава чернота на континенталната плоча започна да изсветлява.

Темпе седеше между Харрах и командира, загледан в екрана. Още на „Евридика“ той се беше запознал с планетната спиноскопия, но досега никога не беше виждал тя да се използва с такава мощност. Нуклеоскопът с астрономичен обсег обхваща планетата в чашата на магнитни полета с гаусов интензитет^[1], а импулсите достигат върхови стойности като в магнитосферата на микропулсар. Планетата се облъчва от край до край, а получените образи, създавани от спиновия ядрен резонанс, могат да се отделят, тоест да се обособят в томографии чрез концентриране на полето върху поредните планетни слоеве — като се започне от повърхностните и се върви навътре, към все по-горещите части на мантията и ядрото.

Както микротомът реже замразените тъкани, които последователно ще бъдат разглеждани под микроскоп, така и нуклеоскопът дава възможност да се направят снимки, разкриващи слой след слой вътрешната, атомна структура на небесното тяло, която не би могла да се види нито чрез радиолокация, нито чрез сондиране с неутрино. За радиолокаторите планетата е напълно непрозрачна, а за

неутриното — прекалено прозрачна, тъй че само магнитокохерентната многополюсна спиноскопия позволява да се надникне в дълбините на космическите тела, наистина — само на изстиналите: планетите и естествените спътници.

Темпе бе прочел доста неща по въпроса. Дистанционно фокусираните магнитни потенциали построяват спиновете на атомните ядра по силовата линия, а след като полето бъде изключено, ядрата излъчват отдадената им енергия. Тогава всеки елемент от Менделеевата таблица трепти в характерен само нему резонанс. Регистрираният в рецептора образ се превръща в атомен портрет на среза, в който секстиليونите атоми играят ролята на точките в обикновения печатарски растер. Положителна страна на нуклеоскопията с висока мощност е нейната безвредност за облъчваните материални обекти и живите същества, а отрицателна — че като използва толкова висока мощност, не може да се укрият излъчвателите.

По искане на физиците ГОД отдели чрез филтриране от снимките на всяка плоскост от среза на спинограмата онези елементи, които са най-подходящи за технологично използване. Подборът се основаваше на несигурния, но единствен критерий, с който разполагаха: частичната аналогия между квинтянската и земната технология.

Действително, в дълбините на кората на облъчваната планета бе открита неясна мрежа, обрисувана от елементи от подгрупата на ванадия и хрома и от осмий и иридий от групата на тежките платинови метали. Нишките от мед под повърхността подсказваха енергетични кабели. Спинограмите на засегнатите от луноклазъма площи разкриваха безразборно разположени микроогнища на разрушения, а срезът на звездовидното образуване, наречено Медуза, изглеждаше като хаотични развалини със следи от трансуранови елементи. Там беше открит и калций. Количеството му беше малко като за руини на, жилищни сгради; почвата изобщо не показваше утаечна петрификация и оттук беше направен изводът, че това са останките на милиони живи същества — преди или непосредствено след смъртта им подложени на радиоактивно замърсяване, понеже доста голям процент от калция се падаше на негов радиоактивен изотоп, възникващ само в скелетите на облъчени гръбначни. До този момент не бяха успели да разберат дали

населението на Квинта се състои от живи същества или от някакви небиологични автомати — наследници на изчезнала, някога жива цивилизация. Не можеше да се изключи и кошмарната хипотеза, че надпреварата във въоръжаването е изтребила живота, натиквайки остатъците от него в скривалища и пещери, а сега неговите механични наследници я продължават.

Именно от това най-много се опасяваше Стеергард още от първите схватки, въпреки че с никого не беше споделил тази своя концепция. Той смяташе за възможно такова историческо развитие, при което машините заместват живата сила. Тогава военните действия траят векове — не само в Космоса, в което хората вече се убедиха, но и на планетата. Бойните автомати без инстинкт за самосъхранение, същински камикадзе, едва ли биха били склонни да преговарят с космическия гост. Наистина, военните щабове и в такъв случай би трябвало да са запазили инстинкта си за самосъхранение, дори и да са напълно компютъризирани, съобразявайки се обаче с категоричната директива за превъзходство при стратегическите действия, и те не биха приели ролята на парламентъор.

Затова пък шансът за разбирателство на живи същества с живи същества беше различен от нула. Оптимизмът, породен от разглежданите спинограми, от вероятното разпознаване на хекатомби, на скелети — поради отношението на калция към неговия изотоп — бе, може да се каже, скромнен. Но той трудно можеше да бъде наречен химера. Пилотите и командирът слушаха обясненията на Накамура за интересуващите ги снимки (с предварителната му уговорка, че излага само предположения), когато звънна интеркомът. Командирът вдигна слушалката:

— Стеергард.

Чуваха гласа, без да разбират думите. Когато другият млъкна, Стеергард доста дълго не проговори. После каза:

— Добре. Веднага ли? Моля. Чакам ви. Остави слушалката, обърна се към тях и поясни:

— Араго.

— Да си отидем ли? — попита Темпе.

— Не. Останете.

И добави, сякаш неволно му се изплъзна от устата:

— Това няма да бъде изповед. Доминиканецът беше облечен в бяло, макар и не в монашески одежди. Носеше дълъг бял пуловер, а тъмната връвчица на врата му говореше, че на гърдите си носи кръст. Като видя присъстващите, той се спря на прага.

— Не знаех, че имате съвещание.

— Заповядайте, седнете, ваше преподобие. Не е съвещание. Времето на парламентарните заседания с гласуване приключи.

И сякаш на самия него казаното прозвуча твърде безцеремонно, та добави:

— Аз не го исках. Фактите обаче са по-важни от моите желания. Моля, седнете всички.

Поканата беше изречена с усмивка, но въпреки това си беше заповед, затова всички седнаха. Монахът се беше подготвил за разговор на четири очи. А може би го засегна и тонът, с който бяха изречени думите на Стеергард. Мълчеше. Астрогаторът се досети защо се колебае и каза:

— *C'est le ton qui chanson*^[2]. Не аз съм композиторът на тази музика. Въпреки че се опитах — *pianissimo*.

— И се стигна до йерихонските тръби — отвърна монахът. — Но предлагам да спрем с парафразите от музикологията.

— Разбира се. Нямам намерение да заобикалям въпроса. Преди един час при мен беше Ротмонт. Знам съдържанието на разговора — или на екзегезата, не, нека си останем на „разговора“, — който ГОД е провокирал. Отнасял се е за... астробиологията.

— Не само — отбеляза доминиканецът.

— Знам. Затова питам в каква роля да приема новия си гост: като лекар или като папски нунций?

— Не съм нунций.

— Със или без съгласието На Петровия престол да. *In paribus infidelium*^[3]. А може би *in paribus daemonis*^[4]. Казвам това във връзка с паметното изказване не на доктора по астробиология, а на доктор Араго — у Бар Хораб на „Евридика“. Бях там, чух го и го запомних. А сега, слушам ви.

— Виждам тук същите снимки, които Ротмонт ми разясни. ГОД действително провокира моята неочаквана визита.

— Калциевата хипотеза? — попита командирът.

— Да. Ротмонт попита компютъра дали повтарящите се линии в спектралния анализ на някои точки не са изотоп на калция. ГОД не го изключваше.

— Знам вече и подробности. Ако са кости, то са милиони. Планини от трупове.

— Разглежданото място е голяма агломерация, навярно квинтянски град — каза монахът. Беше по-блед от обикновено. — Едва ли е менажерия с диаметър петдесет мили, нали? Значи се стигна до геноцид. Самоубийственото гробище не е особено благоприятен фон за безпрецедентното събитие в нашата история. Бащите на проекта SETI не са искали контакт с чужд разум на бойно поле, покрито с труповете на домакините.

— Положението е още по-лошо — прекъсна го Стеергард. — Не, оставете ме да продължа. Повтарям: стана нещо по-лошо от катастрофа, предизвикана от стечение на нежелани от никого обстоятелства. Възможно е тези спектрални ивици да произхождат от изотопи на скелетния калций. Не сме в състояние да изключим това със стопроцентова сигурност. Но има и нещо друго. Аз бях казал, че планетата може да отговори, преди да е изтекъл срокът, но не със сигнали. Предполагам, че от позицията, наситена с крайна подозрителност, приоритет е получила контраофанзивата. Не допусках обаче, че те ще издърпат съвсем умишлено кавитираната луна върху себе си. Станахме човекоубийци в пълно съзвучие с максимата на един италиански еретик: „От прекалено целомъдрие побеждават силите на ада.“

— Как да го разбирам? — попита шокираният Араго.

— Съгласно законите на физиката. Ние ги предизвестихме, че ще натрошим луната им като демонстрация на преимущество, и ги уверихме, че сидералната операция няма да им нанесе щети. Те несъмнено имат специалисти по небесна механика и затова са знаели, че всяка планета може да се разбие с минимално количество енергия, ако се увеличи налягането в ядрото ѝ. Знаели са, че само съсредоточената точно в центъра на лунната маса експлозия не би променила орбитата на получените отломъци. Ако бяха прехванали нашите сидератори откъм слънчевата страна на луната или фронтално по допирателната към орбитата, разпръснатите маси биха преминали на по-висока орбита. Само прехващането на нашите ракети откъм

полукълбото, обърнато към Квинта, би могло и по-точно — би трябвало да издърпа последиците от ексцентричната кавитация върху тях.

— И искате да ви повярвам? Твърдите, че те са искали да се самоубият с наша помощ?

— Не аз го твърдя. Такива са фактите. Признавам, че подобно тълкуване на тяхното поведение изглежда като безумие, но реконструираното протичане на катаклизма потвърждава рационалността на едно такова предположение. Ние пристъпихме към луноклазъма в момента, когато в Хепария слънцето изгряваше, а в Норстралия залязваше. Насочените към нашите сидератори балистични ракети бяха изстреляни от онази част на Хепария, която все още се намираше зад терминатора — значи през нощта. Те се нуждаеха от пет часа, за да стигнат, в периселений и да се сблъскат с нашите ракети. За да не ги унищожим по-рано, били са изведени на елиптична орбита, и то така, че да слязат към луната около дванадесет минути преди луноклазъма. Друго обяснение не мога да дам: техните ракети са дебнели нашите, движейки се по отрязък от елипса най-далече от Квинта и най-близо до луната. И са се устремили към нашите кавитатори, които нямаха защита, тъй като не очаквахме подобно ответно действие. Аз самият предположих в първия миг, че катастрофата е следствие от грешка в изчисленията им. Анализът на протичането на събитията обаче изключва грешка.

— Не. Не мога да го разбера — каза Араго. — Макар че... момент... това означава ли, че едната страна е искала да насочи чрез рикошет удара в другата?

— И това не би било най-лошото — отвърна Стеергард. — От позицията на генералния щаб по време на война изгодна и позволена е всяка маневра, която нанася удар на неприятеля. Но понеже те нямаше откъде да знаят нито каква е мощността на нашите кавитатори, нито кога ще настъпи луноклазъмът, нито началната скорост на разпадащите се маси от луната, би трябвало да си дават сметка, че част от лунните скални маси ще падне и върху тяхната територия. Учудва ли ви това, ваше преподобие? Не ми ли вярвате? Коронният свидетел по това дело е *physica des motibus coelstis*^[5]. Моля ви, погледнете нещата от гледната точка на щабните офицери на дълголетната война. Над нея се появява неканен космически гост с маслинено клонче, който

възнамерява да установи приятелски отношения с чуждата цивилизация и вместо да отговори на атаката с атака, полага усилия да остане умерено миролюбив. Не иска да напада, така ли? Тогава ще го накараме... Дали населението на планетата ще научи какво е станало в действителност? Премазано, то не ще се усъмни в обясненията на властите, че гостът е един безогледен, безкрайно жесток агресор. Не разруши ли той градовете ни? Не бомбардира ли всички континенти, взривявайки за тази цел луната ни? А жертвите в собствените редици? Ще минат за сметка на чуждия... Ако и ние носим вина, то е, защото от излишък на благородни намерения не предвидихме такова развитие на нещата. След това, което стана, нашето отстъпление би оставило за експедицията ни спомен за направен опит за убийствено нашествие. Затова няма да се оттеглим, ваше преподобие. Още от самото начало залогът в тази игра беше много висок. Те го покачиха, тъй че ни принуждават да продължаваме да играем...

— Контакт на всяка цена ли? — попита облеченият в бяло, доминиканец.

— На най-високата, която можем да платим. Понеже ви шокирах, ваше преподобие, като апостолически делегат с думите, че периодът на демокрация на борда вече приключи, че вече няма да се носи вода от десет кладенци, смятам за уместно да ви дам известни разяснения защо, поемайки еднолично командването и по този начин — цялата отговорност върху нас и вместо тях — ще водя тази игра докрай. Искате ли да чуете?

— Да.

Стеергард се приближи до един от стенните шкафове в каютата, отвори го и докато търсеше в него нещо, заговори:

— Мисълта за нелокална война, изнесена в Космоса, ми хрумна след залавянето на разрушените ракети отвъд Юнона. Впрочем не само на мен. Но в съгласие с принципа *primum non nocere*^[6] я запазих за себе си, за да не заразявам екипажа с предубежденията си. От историята на някогашните експедиции — от рода на Колумбовите и полярните — е известно колко лесно в изолирана група от най-добри хора може да възникне напрежение поради влиянието на отделна личност, особено ако това е някой, на когото се разчита и който има по голям авторитет. Най-лошите варианти обсъждах само с ПОД и ето ги записите от тези наши дискусии.

От тапицирана кутийка, подобна на кальфите за бижута, той извади няколко кристала на паметта и пъкна единия в процепа на репродуктора. Разнесе се гласът му:

— Как да установим контакт с Квинта, след като там има блокове, от години въввлечени във война?

— Какви са границите на пространството от решения? Без начални условия то е неизчислимо.

— Допусни двама, а после трима противници с близък боен потенциал, чиято горна граница е всеобщо унищожение.

— Данните пак са недостатъчни.

— Дај минимаксова оценка в нецифрово приближение.

— Приблизителната стойност също е неопределима.

— Въпреки това дај стохастично репрезентативен сноп алтернативи.

— Това изисква допълнителни начални условия. Иначе ще бъдат произволни и недоказуеми.

— Знам. Започвай.

— При два антагониста, на противоположните континенти, да се изпратят два предавателя в инфрачервения прозорец на атмосферата, с остра точкова колимация. И двата с антирадарен камуфлаж, самонасочващи се към радиостанциите на планетата. Тази тактика приема за очевидно онова, което е съмнително. Антагонистите могат взаимно да припокриват владените си територии и хоризонтално, и вертикално.

— Как?

— Ако например са навлезли в атомна фаза и чрез тактиките за, сплашване всеки е превърнал населението на противника в заложник — със заплаха за нападение или отмъщение, развивайки средствата за нанасяне на удар и контраудар, а след достигане на точката на насищане са слезли в подземията. Техните територии могат да се намират под повърхността на планетата, на изровени дълбоко равнина, укрепвани пласт след пласт. Същото може да става и в атмосферата.

— Експанзия от този род изключва ли контакта?

— При предложената тактика — да, защото при подобно разположение контактът няма отделни адресати.

— Предположи, че липсва взаимно подкопаващо се заселване.

— Къде да поставя границата между противниците?

— По меридиана на сред океана.

— Това е най-лесно, но свършено произволно.

— Няма значение.

— Слушам. Предполагам изпращането на сонди, излъчването на сигнали и получаването на послание. Те ще получат предадените кодове и ще ги овладеят. При такова допускане получавам на минимум раздвояване. Да се изпрати и на двете страни един и същи постулат за контакта с гаранция за неутралитет — или истински, или напълно фалшив.

— Тоест или да уведомя всяка от страните, че се обръщаме едновременно и към другата, или да я уверим, че призоваваме към контакт само нея?

— Да.

— Какво е рисковото натоварване на това раздвояване?

— Казването на истината дава по-добри шансове при погрешно адресиране и по-лоши шансове при погрешно адресиране. Лъжата дава по-големи шансове при точно адресиране и по-малки шансове при точно адресиране.

— Пълно противоречие.

— Да. Пространството на играта не може да се квантува минимумово.

— Какви са причините за противоречието?

— Този блок, който е уверявай, че само с него се установява контакт, ще бъде склонен да реагира положително, но при условие, че съумее да провери това независимо от нашето съобщение. Но ако той реши, че другият блок е заловил посланието ни, или, което е още по-лошо, разкрие двуличието на играта ни, шансовете за разбирателство ще паднат до нула. Може също да възникне отрицателна вероятност за контакт.

— Отрицателна ли?

— Отказът е нула. Аз приписвам отрицателна стойност на отговорите, съдържащи дезинформация.

— Поставяне на клопка?

— Напълно е възможно. Тук раздвояването се разклонява. Капан може да заложи или едната страна, или и двете — независимо една от друга, или двете заедно в ограничено временно съглашение, ако решат,

че при временен съюз, за да ни унищожат или ни накарат да се откажем от контакта се излагат на по-малък риск, отколкото при настояване за едностранен контакт с „Хермес“.

— А ако има съгласие за успореден, но отделен контакт?

— В основата на този вариант има противоречие. За да се постигне такъв паралелизъм, адресантът трябва да даде на адресатите убедителни гаранции за своята неутралност. Тоест ние трябва да дадем дума, че ще удържим думата си. Като възвратна форма твърдението не може да потвърждава само себе си. Това е типична антиномия.

— Откъде взе основание за разклоненията при решението?

— От твоето допускане, че на планетата има само двама играчи във взаимен шах. И това, че те следват правилото на минимакса. Цената на играта за тях е да се запази *status quo ante*, а за нас — да се установи контакт чрез излизане от безизходното положение.

— А по-точно?

— Много просто. Допускам, че съществуват две империи — А и В. Оптималният вариант на раздвояването за нас: двамата адресати влизат в контакт с нас, но всеки си мисли, че притежава монопол. Ако поне един не е сигурен, че е привилегирован в контакта, ще оцени монопола като съмнителен. Тогава, съгласно правилото на минимакса, той ще предложи на другия да сключат коалиция против нас, защото не знае какви са шансовете да влезе в коалиция с нас. Това е естествено. Като знаят собствената си история, те знаят и правилата на взаимните конфликти. Затова пък те не знаят какви правила на конфликта са валидни за нас. Ако ние направим на която и да е от страните предложение за съглашение, то ще бъде неубедително. *Primo*: предложение за съглашение, направено и на двамата противници, е абсурдно. *Secundo*: като заставаме зад една от страните, ние ѝ помагаме. По този начин се изправяме против другата страна, а ние самите не получаваме нищо освен намеса във войната. Само цивилизация на идиоти би могла да избере такава стратегия за търсене на контакт. Такова решение е невероятно дори в космически мащаби.

— Да. Биха могли временно да се обединят против нас. Тогава — каква е играта?

— Игра с неизвестни правила. Те ще възникнат или ще се променят при протичането на играта. Затова не е известно дали функцията на печалбата притежава положителни стойности. Играта ще

има по-скоро нулева стойност, понеже нито един от играчите, включително и ние, няма да спечели. Всички ще загубят.

— Рискът не може да се сведе до нула. Но къде е минимумът?

— Данните са недостатъчни.

— Продължавай без достатъчно данни.

— Моята изчислителна мощност не включва разреждането на напрежението и безпомощността пред неразрешимите задачи. Командире, не искай невъзможното. Дървото на евристиката не е божието Дърво на познанието.

В тишината, която настъпи след последните думи на ГОД, Стеергард постави в репродуктора втори кристал, като поясни, че това е част от диалога с ГОД непосредствено след луноклазъма. После пак чуха гласа на машината:

— Преди рискът не подлежеше на предвиждане. Сега той се превърна в трансфинално, тоест неизброимо множество. Според минимакса остава ни само отстъплението.

— Можем ли да ги принудим да капитулират?

— Теоретично — да. Например чрез прогресивно смачкване на тяхната бойна техносфера.

— Чрез унищожаване на всички бойни средства в цялото пространство на Дзета?

— Какви са шансовете за контакт при такава операция?

— Минимални и при най-оптимистични допускания: че попълването на нашата сидерална мощност ще протича без смущения, че квинтяните ще останат пасивни наблюдатели при обелването на тяхната луковица от самостоятелни оръжия в Космоса, и че, лишени от тези люспи, те ще изпаднат в стагнация на въоръженията. От гледна точка на теорията на игрите това би било чудо — също като спечелване на голямата награда от онзи, който не си е купил билет от лотарията.

— Изложи вариантите за разоръжаване на тяхната техносфера без чудеса.

— Кривата ще има най-малко две антиклинали. Или ще ни се противопоставят — нападателно или отбранително, — или умиротворителното унищожаване на студената сфероматия ще разгорещи конфликта, който тлее на планетата, и по този начин ще ти тласнем към тотална война.

— Може ли да се унищожи частично тяхната космическа автомахия, без да се наруши равновесието на силите на планетата?

— Може. За тази цел трябва да се унищожат орбиталните бойни средства след разпознаване на принадлежността им, тоест — да се намали космическият военен потенциал на всички антагонисти в еднаква степен, за да не се наруши динамичното равновесие на силите на противниците. Това изисква две условия: че ще разпознаем в какво пространство от Космоса те владеят оръжията си, тоест, в което командването им е ефективно и че ще идентифицираме най-напред бойните системи извън този радиус, за да ги унищожим, а след премахване на автоматичната област ще отнемем от цивилизацията притежаваните сили във вътрешността на сферата, в която тя все още ги владее. In abstracto^[7], можем в известен смисъл да я разголим. Но ако допуснем грешка при идентифицирането кой и какво владее във вътрешната сфера или в пространството на оперативното им влияние, ще разпалим на планетата конфликт, защото ще отслабим едната страна за сметка на другата. Така ще тласнем антагонистите от нестабилното равновесие на надпреварата във въоръжаването към тотална война. Командире, отдалечаваш и себе си, и мен от действителността. Нали те интересува успехът?

— Разбира се.

— Какво би трябвало да представлява този твой успех? Контакт? Но в описания модел такова понятие за успех не може да се дефинира. Той не зависи само от това дали „Хермес“ ще съумее освен сферомехията да покори всички произведени бойни средства, непрекъснато извеждани в Космоса. Ще водим косвена битка, атакувайки не тях, а оръжията им. Не съм сигурен, че чрез въвеждане на нови методи във войната те няма да овладеят изворите, от които черпим сега ние — сидералните.

— Допусни, че няма да смогнат.

— Слушам. Освен факторите, следващи логично от оптимизационните изчисления, върху реакцията на квинтяните ще повлияят също и ирационални фактори, за които не знаем нищо. Знаем обаче какво значение са имали тези фактори в земната история.

Тук записваният разговор свърши. След кратка пауза чува следващия диалог на Стеергард с компютъра:

— Моделира ли обществените структури?

— Да.

— Във всички допустими варианти на тези структури и техните конфликти?

— Да.

— Какъв коефициент дава тази разлика за нашата игра? Изчисли интервала на статистическата валидност и модалното разпределение на влиянието на разликите върху шансовете за контакт.

— Коефициентът е равен на единица.

— За всички модели?

— Да.

— Значи обществените разлики на антагонистите нямат никакво значение?

— Да. Ускоряваната от постоянния конфликт техномахична еволюция се превръща в променлива величина, независима от типа обществен строй, защото тази еволюция се формира от структурата на конфликта, а не от обществените структури. По-конкретно: в ранните фази на конфликта разликите в обществения строй дават отражение върху психологическата пропаганда, дипломацията, диверсиите, шпионажа и надпреварата във въоръжаването. Подялбата на бюджетите на военни и извънвоенни е функция на множеството от аргументи със стойности, зависещи от обществената структура. Растящият стремеж към надмощие в конфликта премахва разликите в множеството от аргументи. По този начин и стратегиите на, враждуващите страни се уподобяват. Възниква „ефектът на огледалото“. Не можеш, да накараш огледалото да отразява само отбрани изображения. Когато се прекрачи таванът на ефективността на разоръжаването, по-нататъшната надпревара за доминиране премахва зависимостта на стратегиите на антагонистите от обществените им разлики.

Тази зависимост се оказва същата, каквато е влиянието на човешката мускулатура върху изстрелването на една балистична ракета. В палеолита, пещерната епоха и средновековието помускулестият противник е доминира и над по-слабия. В атомната епоха и дете може да задействува ракета, като натисне съответния бутон. Квинтяните вече не доминират над избраната от тях стратегия. Обратно: стратегията доминира над тях. Ако се е натъкнала на разлики в обществения строй, тя ги е подчинила — до уеднаквяване. Ако това

не беше станало, конфликтът би завършил с победа на една от страните. Активността на сферомехията доказва обратното.

— Какви са оптималните правила на играта за контакт при такава диагноза?

— Командните центрове на планетата знаят, че прехващането на нашите кавитатори е предизвикало катастрофата. Освен тях никой не би се нагърбил с тази акция.

— Значи ли това, че те командуват сферомехията в пространството между Квинта и орбитата на луната?

— Не е наложително. Границата на техния оперативен обхват не може да бъде сфера с повърхност, ограничена ясно и гладко от интересувашата ни област.

— Правиш ли някакви изводи за личния състав на щабовете?

— Разбирам подтекста. Предположението на някои членове на екипажа, че щабовете са небивологични и съответно — че Квинта е мъртва планета, с компютри, продължаващи войната след измирането на живите квинтяни, е абсурдно. Макар и лишени от самосъхранителни ограничения, компютрите действуват рационално. Това означава, че те се придържат към минимум с най-далечно прогностично изпреварване. Могат да воюват дотогава, докогато съществува алтернативата за победа във войната. Ако функцията на печалбата в края на играта е тотална гибел, минимумът спада до нула. Аз отхвърлям концепцията за побъркани компютри. Впрочем спектралните и спинограмови улики говорят за присъствието на живи същества.

— Добре. Тогава?

— В щабовете има изчислителни машини, но там има и квинтяни. Последниците от луноклазъма не са ги засегнали: при толкова продължителен и толкова мащабен конфликт нищо не се охранява по-добре от щабовете. Вече знаеш, че за властите загубите сред населението не са аргумент за установяване на контакт.

— Имаш ли необорим аргумент?

— Да. Дойде време да наречем нещата със собствените им имена. Косвеният натиск не е достатъчен. Трябва да действуваш директно, командире.

— Като отправим заплаха към щабовете?

— Да.

— Че ще употребим масиран удар?

— Да.

— Интересно. Смяташ убийството на разумни същества, държащи се противоразумно, за най-добрия начин за установяване на контакт с тях? Трябва ли да кацнем на планетата като археолози на изтребената от нас цивилизация?

— Не. Би могъл да заплашиш със сидерален удар самата планета. Те видяха как се разпадна луната им.

— Та нали това ще бъде блъф. Щом подновяваме исканията си за контакт, не можем да унищожим потенциалните си събеседници. Това е ясно. Те ще преценят заплахата като несъстоятелна — и с основание.

— Заплахата може и да не е напълно несъстоятелна.

— Да натроша пръстена ли?

— Командире, защо водиш целонощни разговори с една машина, вместо да спиш, щом като сам знаещ какво трябва да направиш?

Репродукторът млъкна. Стергард пъхна в процепа ново кристалче.

— Моля ви, бъдете търпеливи. Това е последният разговор.

Синята контролна лампичка светна. Пак чуха монотонния глас на ГОД:

— Командире, мога да те зарадвам. Изследвах стабилността на сферомахията и направих екстраполация в бъдеще — до границите на прогностичната надеждност. Независимо от броя на противниците и от диаметъра, който ще постигне пространството на военните действия, тази цивилизация ще загине. Най-прост модел представлява къщичката, изградена от карти. Тя не може да стане произволно висока. В крайна сметка ще рухне — това е очевидно и без изчисления.

— Къщичка от карти ли? А по-конкретно?

— Теорията на Холенбах. При прогреса няма незаменими хора. Ако не е имало Планк, Ферми, Лиза Майтнер, Айнщайн, Бор, някой друг би направил откритията, довели до атомната бомба. Постигналият от американците монопол над нея трая кратко и бързо бе подчинен на контрол. Противниците могат десетки години да се държат в шах, заплашвайки се с ядрени ракети. Може да се водят пазарлъци за тяхната точност и мощност. Но сидерологията не дава такива шансове. До опознаването на ядрените реакции, критичната маса и цикъла на Бете се стига с няколко крачки. Затова пък сидералното инженерство

се постига с един замах. Преди да открие интервала на Холенбах, човек не знае нищо, а след откриването му — всичко. Във фазата на обратимост на въоръжаването, докато все още са възможни преговори между войната и мира, този, който открие ядрения коз, може да си послужи с него като с най-висок цвят, но не е длъжен да играе с него. Във фазата на космическата сферомахия онзи, който открие сидерологията, незабавно ще играе с нея. Ще го направи, понеже пространството на военните игри, потенциално симетрично за конвенционалните и ядрените оръжия, губи зоната на стабилност след намесването на сидерологичния фактор. На една планета не може да се шантажира със сидерология. Неексплозивните термоядрени реакции дълго не се поддаваха на контрол поради термичните изтичания на плазма и лошата стабилност на фокусиращите я полета. В течение на няколко десетки години успехът изглеждаше непостижим. Почти такива са трудностите и при овладяване на гравитацията — само че космически мащаби. Не можеш да започнеш с малко — най-напред да изолираш от ураниева руда изотоп с атомна маса 235, после да започнеш верижна реакция при постигане на надкритичната маса, да синтезираш плутоний и така да получиш детонатор за водородни бомби. Опитен полигон трябва да бъде някое небесно тяло. Фазата на сидерологията предхожда фазата на тератроновите аномалии. Затова ме учуди изненадата на физиците от постъпката на „Габриел“. Ако квинтяните го бяха прехванали, щяха при демонтажа да стигнат до Холенбах. „Габриел“ беше принуден да стопи тератрона си. Напомням, че аз предлагам в него да бъде монтиран самоунищожителен заряд.

— Защо не поясни преди това тези неща подробно?

— Не съм всезнаещ. Оперирам с данните, които вие ми давате. Твоите физици, командири, бяха преценили, че „Габриел“ не може да бъде прехванат, защото нито един от продуктите на сферомахията не развива дори една десета от тягата на „Габриел“. Аз разполагах с предположения, но не и с доказателства. А те просто си бяха изсмукали от пръстите тази невъзможност. Макар че е трудно да се каже дали е добро или лошо, дето моят родственик в „Габриел“ прояви такава светкавична съобразителност. Ако беше позволил да го хванат в сакчето, вече нямаше да се говори за контакт, а само за избор между нашето завръщане и сидералната битка с Квинта — като с еднакво силен играч. Ако пък изведем извън скоби техния сидерален удар в

„Хермес“, то с пълна мощност бихме бягали далеч от развалините на сферомехията. Вече би било положено началото на това, което след петдесет или сто години ще я разруши. Просветеният сидерологично от „Габриел“ блок не би чакал противникът му да го догони. Би го изпреварил с удар.

— Това са само теоретични разсъждения.

— Възможно е. Но те не са изсмукани от пръстите. Да допуснем, че някой е искал да използва луната като опитен полигон. Той още не е знаел, че нито един плазмотрон няма да даде мощност, отговаряща на интервала на Холенбах. Все едно кой го е изгонил от луната, но и той не е имал достатъчно сили, за да се закрепил там. Някой е дал шах на царя. Царят е бил недоразвит инфант. Но и другият блок също е дал шах. Не знам с коя фигура. Такава, че да възникне пат. На луната. А иначе играта си е продължавала.

— Защо преди не изтълкува нещата по този начин?

— Щом ти преди малко нарече изводите ми теоретични разсъждения, преди луноклазъма би ги нарекъл фантазиране. Искаш ли да изложя моята версия за историята на Квинта?

— Говори.

— Ключът, който отваря тази история на критичната глава, е пръстенът. При пълното промишлено ускорение на планетата е имало много държави с напреднала, сътрудничаща си върхушка. Стигнало се е до излизане в Космоса и черпене от атомната енергия. И едновременно — до демографски взрив в държавите, слаби е промишлено и силни само в популационно отношение. Върхушката решила да увеличи заселената площ чрез понижаване на океанското равнище. Единственият начин бил да се изхвърлят океанските води в пространството над атмосферата. Не знам каква техника е била използвана; знам само каква не би могла да свърши работа. Стотиците кубически мили вода не са били транспортирани с космически кораби, нито пък са били изхвърляни директно — чрез помпи и тръбопроводи. Първият вариант би изисквал непостижими маси на горива и материали. Вторият е невъзможен за реализиране, защото преди изхвърляните потоци — по-скоро обърнати водопади или водоскоци — да достигнат първа космическа скорост, те ще се изпарят от триенето в атмосферата и ще се върнат в нея.

Съществуват обаче много други реални методи. Ще спомена един от тях. Трябва да се пробие атмосферата с канали от рода на електрическите разреди на светкавиците, а с всяка светкавица — биеща от океанския бряг в термосферата — да се изстрелва водна пара. Схемата, която излагам, е много опростена. Може да се изградят в атмосферата своето рода атмосферни оръдия, без дула, разбира се, нещо като тунели с центробежно бягащи импулси, ускоряващи йонизираната водна пара. На водата може да се придадат нетермични диполни свойства. На Земята с подобно хидроинженерство се е занимавал някой си Рахман. Той доказал, че водата може да се ускори само до първа космическа скорост, в резултат на което около планетата ще възникне леден пръстен. Той няма да бъде стабилен, затова в следващата фаза, вече в космическото пространство, трябва да се ускорява, за да се превърне в центрофуга и да се разхвърчи с втора космическа скорост в течение на двадесет-четиридесет години. В противен случай — при намаляване на космическото ускоряване или прекъсване на работите — от триенето с горните слоеве на атмосферата на планетата ще се връща повече вода, отколкото за същото време, и захвърлят водометите в космическото пространство. Повече подробности не са нужни. Важното е, че още от „Евридика“ е било забелязано бавно намаляване на пръстена на Квинта при едновременно сплескване, от което външната повърхност се разширява.

Това не може да бъде благоприятно за никого на планетата. Връщащата се вода предизвиква нещо повече от проливен дъжд: в пояса между тропиците се излива истински потоп, с променлив интензитет на валежите през различните годишни времена, тъй като оста на планетата е наклонена спрямо еклиптиката подобно на Земята. Средната годишна температура е спаднала с два градуса. Леденият пръстен хвърля сянка върху част от дневното полукълбо. Отразява също слънчевата светлина. Ако става дума за техническа авария, каквато винаги е възможна, тя би била премахната след известно време. Тук обаче нищо не говори за ремонтни работи. Причината за прекъсване на работата по пръстена не може да се крие в недостатъците на планетната наука и техника. Тя трябва да се търси другаде — в политическия разкол на цивилизацията. За началните условия знаем само едно: били са благоприятни за проекта, който не

би могъл да се реализира без обединяване на всички сили на планетата. После те са се разединили. Сътрудничеството — поне в технологичния период — е траяло около сто години. За кризисната фаза отклоненията от едно-две десетилетия не са съществени. Какво е предизвикало отказването от общия път? Локални войни? Икономически кризи? Съмнявам се. Ходът на политическите отношения, като неподлежащи на реконструкция назад от завареното положение, може да, се онагледя само с модела, наричан верига на Марков. Това е стохастичен, постепенен процес, който заличава собствените си следи. Нищо от това, което космическите пришълци биха забелязали на Земята през XX век — ако не се обърнат към хрониките, — не би могло чрез ретрополация да ги доведе до кръстоносните походи. Затова ще запълня бялото петно, с такава вероятност; водещите силни държави са се развивали неравномерно. Началото на антагонизма е било положено още по време на сътрудничеството. Въръжено доминиране на главната сила на планетата било невъзможно; по-слабите участвували в глобалния проект. Така кооперирането от истинско се превърнало в привидно.

Антагонизмът се разкрил — не е задължително чрез нападение или директно. Възможно е блоковете да са били повече — три или четири, но за ергодичния минимум са достатъчни два — противостоящи. Започва надпревара във въръжаването. Тя предизвиква най-напред изоставяне на проекта за разполагане на ледения пръстен в Космоса. Средствата и мощностите, предназначени за тази цел, се инвестират във въръженията. Разбиването на ледения обръч така, че да не се навреди на жителите на всички континенти, още от самото начало не било рентабилно за великата сила, която дала основния принос в проекта, защото от положителните резултати на по-нататъшните начинания би се ползувал и противникът. Противникът си давал сметка за това и постъпвал аналогично. Повече нито една от страните не пипнала пръстена, въпреки че той се сипел на ледени лавини върху планетата; на тях, увлечени в спиралата на надпреварата във въръжаването, не им било до го. Ескалацията изхвърлила тази надпревара в космическото пространство. Прологът и второто действие биха могли да изглеждат така. Ние пристигнахме в средата на второто действие и без да знаем нищо за това, се гмурнахме в

дълбините на многопластовата сферомахия с невинното слънце в центъра.

— Повтарям въпроса: защо не представи тази ретроспекция по-рано? Имаше достатъчно поводи.

— Различни варианти на това, което току-що казах, се разпространяват на борда неофициално или официално. Нито един от тях обаче не може да се докаже. Границите на въображението лежат далече от границите на хипотезотворчеството.

Различните фрагменти от главоблъсканицата — под формата на данни — идваха постепенно. Докато бяха малко, от тях можехме да подредим безброй мозайки, запълвайки липсващите фрагменти с необосновани измислици. Ако бях ви затрупал с всички варианти на комбинаториката, с която се занимавах, трябваше да слушате лекциите ми в продължение на седмици — лекции, изпълнени с уговорки за неопределената достоверност. Освен това получавах нареждания; които противоречаха на твоите заповеди. Доктор Ротмонт искаше да се направи спиноскопия на Квинта. Обясних му, че облъчването на Квинта с цялата мощност на нашите бордови агрегати не може да остане в тайна и затова ще намали шансовете за контакт. Понеже той настояваше, изпратих леки спиноскопи, подлежащи на камуфлаж. Както впрочем ти е известно, командире, Ротмонт хранеше надежда да забележи онова, което по никакъв начин не може да се забележи. Не постигна нищо, но не аз излъгах надеждите му. Изпълних неговите желания, защото това не можеше да навреди. Хипотезите, които не се вземат за отправна точка на реални действия, могат да бъдат погрешни, ала не и пагубни.

Синята светлинка угасна. Макар че пилотите и Накамура седяха заедно със Стеергард и Араго на същата маса, те изглеждаха като зрители — без право да се намесят в разиграващата се сцена. Сякаш тяхното присъствие на тази среща беше без значение.

— Чухте обясненията — рече Стеергард. — Веднъж ваше преподобие каза, че делото е в добри ръце. Не отговорих нищо. Не защото похваленият трябва да си мълчи, а защото знаех колко голяма е разликата между понятията за добро и зло, както аз и вие ги разбираме. Аз вече взех решение за следващата стъпка. Никой не може да повлияе на това, което ще се случи. Аз също. Не бих искал да засягам когото й да е от присъстващите. Времето на безогледните

действия обаче е и време на абсолютна искреност. Нашият втори пилот изрече една глупост. Ние не сме дошли тук, за да хвърлим предизвикателство, и не се хвърляме в дуел, за да браним честта на Земята. Ако беше така, не бих приел командването на разузнавателния ни полет. Човек обхваща и съхранява в съзнанието си много малко неща. Затова в ума ни грандиозното начинание се разпада на фрагменти. Затова средствата толкова лесно могат да закрият целта и сами да се превърнат в цел. Когато ми предложиха командването, аз най-напред поисках време за размисъл. Исках да се върна назад и да обхвана целия гигантски мащаб на SETI и SETI: милионите работни часове, трудът на корабостроителите, полетите до Титан, съвещанията в земните столици, трупаните в банки те парични средства — всичко като израз на надеждата, която не беше евтина вестникарска сензация, колективите, които разработваха безбройните варианти на играта за контакта, за да намерят идеалния или поне оптималния, водещ към целта. Размишлявах за това, докато си дадох сметка, че — все едно дали на „Евридика“ или на „Хермес“ — аз съм една от мравките в човешкия термитник, загубила се из безкрайните простори на Космоса и поради това приемаща задача, надвишаваща силите ѝ, впрочем задача, вероятно надвишаваща силите на който и да е човек. Когато приех, не знаех какво ни чака. Знаех само, че ще изпълня задълженията си така, както го налагат обстоятелствата. Ако пак започна да свиквам съвещания, то не ще да е, за да търся по-добри мнения, а за да сваля от плещите си тежестта, която лежи върху тях. Да прехвърля поне частично отговорността и върху други хора. Но прецених, че нямам право на това. Затова сам взех решение. Повече никой няма да влияе върху събитията. Макар че всеки и в бъдеще ще има право да изказва мнението си. На първо място вие, ваше преподобие.

— Пръстена ли възнамерявате да разбийете?

— Да. Апаратурата се монтира в халето на кърмата.

— Разбитият пръстен ще отхвъркне ли от планетата?

— Не. Върху планетата ще паднат трилиони тонове лед. Прекалено големи отломъци, за да се стопят. Те ще улучат най-силно охраняваните места. Освен това горните слоеве на атмосферата ще бъдат издухани. Това ще намали налягането ѝ при морското равнище с около сто бара. Извършеното ще бъде предупреждение.

— Ще бъде убийство.

— Може би.

— Такава цена за принуждаване към контакт?

— Не. Контактът е вече на втори план. Това ще бъде опит те самите да бъдате спасени. Оставени на собствените им сили, непременно ще навлязат в интервала на Холенбах. Ваше преподобие познава ли основите на сидеристиката?

— Познавам я като неспециалист. Астрогаторе, вие опирате човекоубийството на хипотеза! И то не своя, а на машината!

— Нямаме нищо против хипотезите. Машината ми помогна. Действително. От друга страна, познато ми е отвращението, което предизвиква у църквата *Animus in Machina*^[8].

— Аз не го изпитвам. В замяна на вашето обяснение, астрогаторе, ще ви изложа своето. Често се случва човек да не вижда онова, което виждат околните. ГОД говореше за уеднаквяването на начините, с които воюват противниците на Квинта. Това се отнася и за вас.

— Не ви разбирам.

— Вие променихте досегашното си поведение с убеждението, че парламентаризмът трябва да бъде заменен с единовластие. Не се съмнявам в подбудите ви. Вие искате да поемете върху себе си отговорността за по-нататъшните действия. Но по този начин се влияете от квинтянския ефект на огледалото. Именно с бруталността на взетото решение. Искате да отговорите с удар на техния удар. Понеже те вероятно са усилили щабове си, и вие искате да ударите възможно най-силно. С това — съзнателно употребявам употребените от вас думи — вие подчинявате досегашната структура на отношенията между хората на „Хермес“ на структурата на реализираната стратегия.

— Това беше израз на ГОД.

— Толкова по-зле. Не твърдя, че машината има доминираща роля при вземането на решение. Твърдя, че тя се превърна в огледало, увеличаващо вашата агресивност, родена от неуспеха.

Стеергард за първи път прояви изненада. Но мълчеше, а монахът продължи:

— Военните операции изискват авторитарни щабове. Същото се е случило и на тази планета. Но ние не трябва да възприемаме този род

тактика.

— Не мисля за война с Квинта. Това са инсинуации.

— За съжаление, такава е истината. Войната може да се води и без обявяване, и без да се използва това название. Дойдохме тук не да си нанасяме удари, а да обменим информация.

— С удоволствие, но как?

— Вижда се ясно като на длан. За щастие на борда не се спазва принципът на военната тайна. Знам, че в халетата се изгражда слънчев лазер, който трябва да удари в планетата.

— Не в самата планета. В пръстена.

— И в атмосферата, която е жизненоважна част от планетата. Соларичният лазер — солазерът, както го наричат физиците, може да се използва за предаване на информация, а не за нанасяне на човекоубийствени удари.

— Предавахме в продължение на стотици часове — без резултат.

— Странно е, че именно аз виждам възможностите, които не виждат специалистите заедно с премъдрата машина. Сигналите, които изпращаше нашият „Амбасадор“, изискваха специални системи за приемане, антени, декодери... Не разбирам от радиотехника, но на Квинта бушува война и всички устройства, способни да приемат радиосигнали, са подчинени на военното положение. Следователно сигналите се приемат от военните щабове, а не от населението на Квинта. Ако населението изобщо е било уведомено за нашето присъствие, то вероятно — по начина, който вие представихте: лъжлив и двуличен, за да се представим ние в очите на квинтяните като империална флота на нашественици. С една дума, жестоки врагове. А вие, командире, искате да превърнете с помощта на солазера тези лъжи в истина.

Стеергард слушаше с изумление — нещо повече, май започваше да губи предишната си категорична самоувереност.

— За това не бях помислил...

— Защото е най-просто. С ГОД сте се издигнали на толкова високо равнище на специализираното знание — теория на игрите, минимум, квантово пространство на решенията — човекът и машината са си прикачили взаимно криле за такъв полет, че вече не виждат слънчевите зайчета, с които си играят децата. Солазерът може

да бъде такова огледало за цялата Квинта. Той ще дава по-ярка светлина и от слънцето. Ще я види всеки, който вдигне глава.

— Отче Араго — каза Стеергард, като се наведе към монаха през масата, — благословени са бедните духом, защото тяхно ще бъде царството небесно. Победихте ме, отче. Дадохте ми урок — по-добър от онзи, който пилотът ни даде на ГОД... Отче, как ви хрумна това?

— Като момче съм си играл с огледалца — усмихна се доминиканецът. — А ГОД никога не е бил дете.

— Като предаване на информация би било чудесно — намеси се Накамура. — Но дали ще съумеят да отговорят? Ако изобщо разберат...

— Преди зачеването е било благовещението — отвърна Араго. — Може да не умеят да отговорят така, че да ги разберем. Но нека поне те разберат нас.

Темпе, който гледаше монаха с нескрито възхищение, не се сдържа:

— Това беше направо „еврика“... А дали имат огледала? По време на война огледалата не се конфискуват, нали...

Монахът като че ли не го чу. Тихо, сякаш с неохота, той подзе отново:

— Имам молба. Бих искал да разменя няколко изречения с астрогатора на четири очи, ако е съгласен. Имате ли нещо против, господо?

— Добре. Ние всички сме ви длъжници, отче. Колега Накамура, трябва да се направят съответните изменения, за да може солазерът да сканира Квинта. Освен оптичните остават информатичните проблеми. Подобна сигнализация предполага, че приемателите имат поне елементарно образование.

След като физиците и пилотите излязоха, Араго стана.

— Моля да ме извините за това, което казах в началото. Разчитах да ви заваря сам, астрогаторе. Не оценявам хрумването с огледалцата. Много оптимистично. Можех също да го изложа на по-ниско равнище, както и възнамерявах първоначално — като мнение на неспециалист за оценка от компетентните познавачи. Такава сигнализация може да се провали или да ни прехвърли от трън на глог. Хрумването е антропоцентрично още в основата си. Вие най-напред изпитайте възмущение, обида, а после облекчение.

— Да речем. Каква е вашата цел?

— Не да ви давам душевна утеха. При разработване на техническата страна на този опит вие и другите ще трябва да включите в работата и ГОД.

— Естествено. Той ще направи изчисленията и тъй нататък. Какво от това? Ще състави програма. Ще направи това, което е в границите на възможностите му. Отче, надявам се, не го смятате за *advocatus diaboli*? Не. А аз не се появявам като *doctor angelicus*. Не е нужно да ви уверявам, че съм християнин, нали?

Стеергард отново бе изненадан от посоката, в която тръгна разговорът.

— Каква е вашата цел? — повтори.

— Теологията. За да можете да ме разберете по-добре, не само ще я превода на светски език, но той и ще звучи в устата ми светотатствено. Оправдава ме безпрецедентната ситуация. Вие познавате по-добре езика на физиката, отколкото херменевтиката на религиозните учения. В превод на терминологията на физиката хетероморфността на *sacrum*^[9] отговаря на различните спектрални линии на материята — вездесъща и еднаква в цялата Вселена. При това сравнение може да се каже, че освен спектър на телата има и спектър на вярванията. Той се простира от анимизма, тотемизма, политеизма чак до вярата в личния БОГ. В земната линия на моята вяра той е семейство — едновременно човешко и божествено. Известни ли са ви споровете в теологията, които SETI предизвика — особено след като издирванията на Другите Разуми родиха тази експедиция?

— Честно казано — не. Според вас, отче, дължен ли съм да зная за тях?

— В никакъв случай. Но това беше мое задължение. Позициите в моята Църква се поделиха. Едни поддържаха, че несъвършенството в природата на Създанията може да бъде вездесъщо и тази вездесъщност излиза извън земното понятие за *katholikos*^[10]. Че са възможни светове, в които не се е стигнало до жертви на Изкуплението, и затова те са осъдени. Други твърдяха, че спасението като избор между Доброто и Злото, дадено като божия благодат, се е появило навсякъде. Този спор беше опасен за Църквата. Организаторите и участниците в експедицията бяха заети с работата си и не се интересуваха от сензациите, имащи за цел да се увеличат тиражите на вестниците.

Престъпленията и сексът се бяха поизтъркали, а експедицията на „Евридика“ създаде неподвиждан консуматорски интерес. Шегите, оригинални и забавни на принципа *credo qua absurdum*^[11], компрометираха доста успешно вярата. Те налагаха представата за безбройни планети с множество райски ябълки там, където не растат ябълкови дървета, маслини, които и Синът божи няма да преглътне, понеже там не растат маслинови дървета, гори от разпънати, тълпи от Юди, непорочни зачатия на същества, чиято физиология не допуска такова зачатие, защото те се размножават по полов път — с една дума, тиражирането на Евангелието из всички разклонения на галактичната спирала превръщаше нашето *Credo* в карикатурна пародия на вяра. Благодарение на тези шегички Църквата загуби много от вярващите. Защо не загуби мен? Защото християнинът изисква от човека повече, отколкото може да се изисква. Не само да се откаже от жестокостта, подлостта и лъжата. Изисква също любов към жестоките, лъжците, палачите и тираните. *Amā et fac quod vis*^[12] — никой няма да премахне тази заповед. Моля ви, не се учудвайте на този урок по закон божи на борда на такъв кораб. Мое задължение е да гледам напред, по-далече от успеха на разузнаването, което би трябвало да срещне два чужди разума. Вашите задължения са други. Ще се изясня. Ако се намирате в препълнена спасителна лодка, а потъващите, за които няма място в нея, се вкопчват в бордовете, от което лодката може да се обърне, вие бихте им отрязали ръцете. Така ли е?

— Опасявам се, че да.

— Тук е разликата между нас. Значи вие няма да се върнете назад.

— Прав сте. Разбирам притчата с лодката. Аз няма да чакам тя да потъне. Но ще се опитам да спася тази цивилизация с всичките сили, които имам.

— И в краен случай — геноцид?

— Да.

— С това се върнахме в изходната точка. Удаде ми се да отсроча този последен изход. Нищо повече.

— Да.

— Готов сте да спасявате живот, отнемайки живот?

— Именно тук се крие смисълът на притчата, отче Араго. Аз ще избира по-малкото зло.

— Като станете убиец?

— Не отхвърлям това назоваване. Възможно е да не спася никого. Да погубя и нас, и тях. Но няма да си умия ръцете; ако загинем, „Евридика“ ще получи съобщение. Съобщение за ситуацията и за това, че аз изключих отстъплението. То вече е на път.

— В моята есхатология няма „по-малко зло“ — каза Араго. — С всяко убито същество загива целият свят. Затова аритметиката не дава мяра на етиката. Необратимото зло е безмерно.

Той стана.

— Няма да ви отнемам повече време. Навярно ще искате да довършите разговора, който прекъснах?

— Не. Искам да бъда сам.

[1] Коректното название на величината е магнитна индукция. Лем я нарича интензитет по аналогия с величината интензитет на електрическото поле — Б.пр. ↑

[2] Тонът прави песента (фр.) — Б.пр. ↑

[3] В земите на неверниците (лат.) — Б.пр. ↑

[4] В земите на демоните (лат.) — Б.пр. ↑

[5] Физиката за небесното движение (лат.) — Б.пр. ↑

[6] Преди всичко да не се вреди (лат.) — Б.пр. ↑

[7] Само по себе си (лат.) — Б.пр. ↑

[8] Духът в машината (лат.). — Б.пр. ↑

[9] Святото (лат.) — Б.пр. ↑

[10] Вселена (гр.) — Б.пр. ↑

[11] Вярвам, защото е абсурдно (лат.) — Б.пр. ↑

[12] Обичай и постъпвай както ти се нрави (лат.) — Б.пр. ↑

ПРИКАЗКА

Преградите, които обикновено разделяха двете халета в кърмата на „Хермес“, бяха махнати. Стоманените им стени пропаднаха във вътрешността на кораба и само широките жлеbove на неплъзгащите се лагери, потъмни от метала на цилиндричното помещение, подсказваха къде са били те дотогава, от което огромното хале приличаше на хангар, напуснат от необичайно голям целепин и променил предназначението си.

На около двадесет етажа над жлебовете на прибраните прегради, близо до изпъкналия таван — като две бели мушици, кацнали на напречната греда, свързваща щирборда с бакборда — висяха пилотите Харрах и Темпе, прикачени за коланите си, да не би някое по-силно течение да ги отнесе от местата им в царуващата безтегловност. Всъщност не можеше да се каже, че гледат надолу, макар да имаха такова усещане. В гигантското безлюдно помещение се вършеше ритмична, бърза, непрестанна работа. Лъскавите жълти, сини и черни автомати, подредени като в идеално синхронизирани гимнастически редици, въртяха манипулаторите си ту настрана, ту напред, ту посягаха назад, към други автомати, които им подаваха с челюстите си различни монтажни детайли. Изграждаха солазера.

Конструкцията му беше решетъчно-ажурна, а размерите — като на миноносец. Полуготовият скелет изглеждаше като сгънат, спирално извит великански чадър, върху който вместо тъкан бяха опънати застъпващи се сегменти от огледални люспи. Затова той приличаше и на допотопна риба или на някое от измрелите влечуги от морските дълбини, чийто скелет снаждат сега не палеонтолози, а машини. Далеч от пилотите, в предната част, където се намираще муцуната на колоса, лазерното заваряване искреше в хиляди синкави струйки дим.

Проектиран като фотонен лъчемет, захранван със слънчева енергия, той бе препрограмиран набързо, за да се превърне в огледало за пускане на слънчеви зайчета. Наистина — тераджаулови.

Концепцията изхождаше първоначално от опасенията на физиците, че повторното използване на сидералната технология с нейните извънредно специфични — не само гравитационни — ефекти, ще даде на планетата нежелателни напътствия, насочвайки специалистите по въоръженията към следата, водеща към интервала на Холенбах. Затова вместо източниците от този интервал беше решено да се използва поостарялата техника на радиационните преобразуватели. Увиснал пред диска на слънцето, солазерът щеше да се разпери като ветрило, а обърнатите към Дзета рецептори щяха да смучат нейното хаотично, покриващо всички диапазони лъчение, за да го пресоват в монохроматичен таран. Почти половината от получаваната енергия служеше за охлаждане на солазера, инак той мигновено би се изпарил от слънчевия пек. Ефективната мощност обаче беше достатъчна снопът кохерентна светлина с двестаметров диаметър на изхода на излъчвателя, увеличен трикратно поради неизбежното разсейване при орбитата на Квинта, да насече кората ѝ като затоплен нож масло. Под това дълбокопроникващо огнено острие десеткилометровият пласт океански води би зейнал до дъното. Светлинният меч не би усетил натиска на напирещата от всички страни вряла вода. Сред избухналите от врящия океан облаци, в сравнение с които гъбата на термоядрения взрив е капчица, солазерът можеше да проникне в дълбините на Квинта на разстояние една четвърт от радиуса ѝ. Но никой нямаше намерение да предизвиква такава катастрофа. Предвиждаше се солазерът едва-едва да докосне ледения пръстен и термосферата на планетата. Когато и този вариант беше изоставен, оказа се, че светлинното оръдие много лесно може да бъде преобразувано в сигнализатор. Ел Салам и Накамура искаха с най-малка промяна в конструкцията да постигнат с един куршум два заека. Въпросът беше да се стигне до всички възможни адресати едновременно и четливо. Макар и едностранен, този вариант за контакт приемаше за очевидно, че планетата е населена от разумни същества, които притежават зрение и достатъчно интелект, за да разберат смисъла на посланието.

Първото условие не зависеше от подателите. Те не можеха да дарят очи на същества, които не ги притежават. Второто налагаше на подателите особена съобразителност и изобретателност — още повече че управниците на Квинта навярно не желаеха космическите гости да

установят контакт непосредствено с населението. Затова сигнализацията трябваше да падне като светлинен дъжд върху всички континенти на планетата, пробивайки гъстата пелена на облаците ѝ, като в случая плътното заоблачаване беше благоприятно, понеже никой с капка здрав разум не би сметнал пробиващите го светлинни игли за слънчеви лъчи.

Най-твърд орех се оказа формата на съобщението. Би било безсмислено да се използва азбука или да се изпращат като разпознавателни знаци някакви числа, например универсалните физични константи. Солазерът лежеше в кърмовата част, готов за старт. Но не потегляше. Физиците, информатиците, екзобиолозите бяха попаднали в задънена улица. Имаха всичко освен програма. Не съществуват самообясняващи се кодове. Говореше се за цветовете на дъгата: виолетовите багри са мрачни, по-светлите, оптично средни ивици — зеленото — означава растенията, буен живот, червеното асоциира с агресия — така е, но у хората. А кодът като ред от означаващи нещо конкретни сигнални единици не се образува от спектрални линии. Тогава вторият пилот предложи нещо интересно. Нека се разкаже на квинтяните приказка. Да се използва за екран облачното небе. Да се прожектират върху него свързани в сюжет картини. Над всеки континент. Както по-късно се смееше Араго, *obstupuerunt omnes*^[1]. Специалистите буквално онемяха.

— Технически осъществимо ли е? — попита Темпе.

— Технически да. Но има ли смисъл? Представление на небето? Какво да се представи?

— Приказки — повтори пилотът.

— Идиотщина — ядоса се Кирстинг, който бе посветил двацет години от живота си на космолингвистиката. — Сигурно бихме могли да представим едно-друго пред пигмеите или пред австралийските аборигени. Всички човешки раси и култури имат общи черти. А на Квинта няма хора.

— Няма значение. Те имат техническа цивилизация и водят война в Космоса. Следователно преди това са имали цивилизация от каменния век. Тогава вече са воювали помежду си. И ледени епохи е имало на планетата им. Когато все още не са изграждали къщи или вигвами. Значи навярно са седели в пещерите. А по стените им са рисували знаци на плодородието и животните, за които са ловували —

с надеждата, че това ще им донесе успех в лова. Но едва след няколко хиляди десетки години са разбрали, че това са приказки. От такива като доктор Кирстинг. Докторе, искаш ли да се хванем на бас, че те знаят какво е приказка?

Накамура вече се смееше. И другите също — освен Кирстинг. Екзобиологът и космолингвистът в едно лице не беше обаче от хората, които отстояват становището си на всяка цена.

— Знам ли... — поколеба се той. — Ако това хрумване не е кретенско, то е гениално. Добре, да предположим, че им представим приказка. И какво от това?

— А, това вече не е моя работа. Не съм палеонтолог. А що се отнася до хрумването, то не е само мое. Още на „Евридика“ доктор Герберт ми даде един сборник с фантастични разкази. Навремени го разгръщам. Сигурно оттам ми е дошла тази идея...

— Палеоетнография ли? — учуди се Кирстинг. — Почти не я познавам. А вие?

На борда нямаше такъв специалист.

— Може би има нещо в паметта на ГОД — каза японецът. — Струва си да потърсим нещо. Но не приказка. Мит. По-скоро общ елемент, мотив, който се среща и в най-старите митове.

— Преди възникването на Писмеността?

— Естествено.

— Да. От самото начало на тяхната прокултура — предаде се Кирстинг. Дори се ентусиазира, но изведнъж го обхванаха съмнения:

— Чакайте. Като богове ли ще им се представим? Араго възрази.

— Ще бъде трудно, защото целта ни не е да разкрием нашето превъзходство и нас самите. Става дума само за предизвестяване на доброто. За благовещение. Поне аз влагам такова съдържание в предложението на нашия пилот, защото приказките обикновено имат добър край.

Така започна двупосочното обсъждане: от една страна — преценките какви общи черти могат да имат Земята и Квинта: жизнена среда и възникналите в нея растения и животни, а от друга — пресяването на съвкупността от легенди, митове, предания, ритуални практики и обичаи, за да се отделят онези с най-трайните белези, със смисъл, непроменен през хилядолетията на поредните исторически епохи.

В първата група от правдоподобни константи попаднаха: двуполовост, най-вероятна у гръбначните, храна за животните, следователно и разумни същества на сушата, смяна на нощта и деня, съответно — на луната и слънцето, както и на топлите и студените годишни времена; наличие на тревоядни и месоядни като предпоставка за възникване на изяждани и изяждащи животни, на плячка и хищници, защото всеобщото вегетарианство беше твърде съмнително. Ако е така, то още в протокултурата се появяват ловът и канибализмът като самоизяждане — ловът на същества от собствения вид в еолита и палеолита е възможно, макар и не абсолютно сигурно явление; тъй или иначе, ловът е елемент, който се среща навсякъде, защото според теорията на еволюцията той е благоприятен за развитието на разума.

Хипотезата за неизбежния преход на човекомаймуните към хищничеството като ускорител на мозъчното развитие на приматите срещна едно време упорити възражения, оценяващи я като оскърбителен намек за човечеството, като мизантропична измишльотина на привържениците на естествената еволюция, поклеветническа дори от провъзгласяваното от тях родство между хора и маймуни.

Но археологията потвърди тази теза, събирайки неоспорими доказателства в нейна полза. Без съмнение месоядството не води към интелект всички хищници; за да стане така, са необходими много на брой изключителни съвпадения на обстоятелствата. Хищните влечуги от мезозоя бяха далеч от разума и нищо не подсказва, че ако катастрофата на границата на кредата и триаса, предизвикана от огромен метеорит, разкъсал хранителната верига чрез глобално охлаждане на климата, не ги беше унищожила, висшите по онова време влечуги биха стигнали до човекоподобна разумност. Ала присъствието на разумни същества на Квинта не подлежеше на съмнение. Не беше важно дали те произхождат от местните влечуги или от непознат на Земята вид. Важно беше как се размножават. Дори ако квинтяните не принадлежаха нито към плацентните, нито към торбестите бозайници, генетиката убедително доказваше двуполовостта им: според нея биологичната еволюция дава приоритет на размножаването по този начин. Това, което се предава на потомството по чисто биологичен път чрез размножителните клетки, не разкрива пътя към културогенезата, защото биологичната

информация предизвиква видови промени в срокове, измервани с хилядолетия. Ускоряването на мозъчното нарастване изисква намаляване на наследствено получаваните биологични инстинкти в полза на получаваните от родителите уроци. Благодарение на вродената генетична програма идващото на бял свят същество знае „всичко или почти всичко“, което му е необходимо, за да преживее, и се справя прекрасно, но не може да променя радикално жизненото си поведение. А който не умее да прави това, не е разумен.

Затова можеше да се предположи, че и тук в началото е била двуполовостта, както и ловът, и около тях се е разраснала протокултурата, защото те са двучленното начало и ядро.

А с какво се разкрива то в тази култура, какви следи оставя в нея? С вниманието, посвещавано на тези два члена: ползата от пола и ползата от лова. Преди възникването на писмеността, преди измислянето на неживотинските начини за използване на тялото, изискваната за лова сръчност пренася реалното му протичане в неговите изображения — все още не като символи, а като магичен зов към Природата да даде желаното. Като изображения — рисувани, защото могат да се нарисуват; като издялани в камъка подобия на онова, което може да се издяла и е желано. И тъй нататък...

ГОД излезе от тези предпоставки и реши поставената му задача: адаптира към половите и ловни действия един конкретизиран в ред картини мит или по-скоро — разказ, послание, зрелище с актьори, слънцето и танц с поклони на фона на дъги, но това беше епилогът: в началото беше битка. Чия? На някакви неконкретизирани, изправени същества. Еднакви на вид. Нападение и сблъсъци, завършващи с общ танц.

Солазерът повтори това „планетно зрелище“ в няколко варианта в течение на три денонощия — с кратки прекъсвания, сигнализиращи началото и края, — и така фокусирано, че да се появява в полезрението, в централната част на облачните екрани, над всеки континент денем и нощем.

Харрах и Полассар оставаха скептично настроени. Да речем, че видят и дори разберат. И какво от това? Не направихме ли луната им на парчета? Онова представление беше по-малко радостно, но значително по-внушително. Да предположим обаче, че жестът ни бъде приет за миролюбив. От кого? От населението ли? Дали мнението на

населението изобщо значи нещо по време на столетна космическа война? Дали на Земята пацифистите някога са налагали мнението си? Какво биха могли да направят, та гласът им да се чуе — не от нас, а поне от техните властници? Хайде, убеди децата, че войната е нещо лошо. Какви ще са последствията?

В същото време вместо удовлетворение от хрумването си Темпе изпитваше обезсилваща тревога. За да се отърси от нея, реши да се поразходи.

„Хермес“ всъщност беше безлюден исполин — жилищната му част заедно с лабораториите и залите за управление се побираше в ядрото, не по-голямо от шестетажна сграда. Освен енергетичните разпределители в него имаше болнични помещения, неизползувана малка заседателна зала, плувен басейн, който се пълнеше с вода само когато достатъчно голямата скорост на кораба го позволяваше, та водата да не изхвърчава във въздуха на капки с големината на балони, и овален амфитеатър, също предназначен за развлечения, в който никога не се виждаше жива душа. Удобствата, които строителите така старателно бяха подготвили за екипажа, се оказаха деветата дупка на кавала. Кому би хрумвало да гледа дори най-увлекателното холографско представление? За екипажа тази част от централната палуба сякаш не съществуваше, игнорирана може би затова, защото от няколко месеца изглеждаше като подигравка в сравнение с реалните събития. Както в помещенията за развлечения, така и в прожекционната и плувната зала не липсваха — благодарение на фантазията на архитектите — нито барове, нито павилиони като в лунапарка на малък град, което би трябвало да засилва илюзията за живот на Земята. Но Герберт твърдеше, че тук проектантите са забравили да вземат съвет от психолозите. Илюзиите просто се приемаха като измама и не в тази посока се упъти Темпе, тръгвайки на разходка.

Между обитаваната от разузнавачите част и външната броня на кораба се простираха помещения, изпълнени с работещи и неработещи агрегати. В тази част на „Хермес“ се влизаше през люкове, затваряни херметически, разположени в двата края на кораба — на кърмата откъм санитарните помещения, а на носа — откъм коридора до горната зала за управление. Достъпът до кърмовата част се охраняваше от плътно затворена и заключена врата с винаги светнали

предупреждаващи надписи — там, в недостъпните за хората камери, се намираха привидно мъртвите сидерални преобразуватели, колосите, увиснали във вакуума на невидими магнитни възглавници — досущ като легендарния гроб на Мохамед. Затова пък в носовата част можеше да се влезе и зад преградата ѝ пилотът правеше там своите излети. Пътят минаваше през залата за управление, където той завари Харрах да се занимава с нещо, което при други обстоятелства би го накарало да се засмее: дежурният Харрах бе искал да си пийне сок от консервена кутия, но я беше отворил прекалено припряно и сега гонеше, носейки се косо към тавана, жълтото кълбо от портокалов сок, леко полюшващо се като сапунен мехур — със сламка в устата, за да го настигне и изсмуче, преди то да облее лицето му. Темпе отвори вратата и застана на мястото, да не би въздушното течение да разпръсне течното кълбо на хиляди капки, изчака Харрах да завърши успешно лова и едва тогава се отблъсна умело, за да отплува в желаната посока.

При безтегловност от обичайната координираност на движенията не остава нищо, но той си беше възвърнал напълно старите умения. Не се поколеба как да разпери крака като алпинист в скален тунел, за да отвинти двете врати на кръглия люк. На негово място един понеопитен човек би направил салто, докато се опитва да отвинти колелата, подобни на онези, които се използват в банковите трезори. Темпе затвори бързо люка подир себе си, защото, макар че в носовата част имаше въздух, той не беше проветряван отдавна и беше просмукан с горчивите изпарения на химикалите като в химически завод. Слабо осветено, пространството пред него се стесняваше в далечината. Без да бърза, пилотът се отблъсна и се понесе напред. Постепенно привикваше с горчилката в устата и гърлото си.

Минаваше край оксидираните туловища на турбините, компресорите, термогравиторите с техните галерийки, площадки и стълбички, умело плуваше над гигантските, дебелостенни тръбопроводи, край резервоарите с вода, хелий, кислород, с широките фланци във венеца на болтовете. Кацна като мушица на един от тях. И наистина си беше мушица в утробата на стоманения кит. Тук резервоарите бяха по-високи от черковна кула. Една от лампите примигваше ритмично и в променливата светлина оксидираните издатини по резервоарите ту потъмняваха, ту изсветляваха като посипани със сребърен прах.

Темпе се ориентираше добре тук. От помещението със запасните резервоари отплува напред, там, където в светлината на собствените си лампи блестяха нуклеоспиновите агрегати, прикрепени към портални кранове, със запушени отвори, докато го лъхна остър студ и той видя заскрежените хелиоводи на криотронните системи. Беше толкова студено, че пилотът побърза да се хване за най-близката дръжка — ако неволно докоснеше тези тръби, би залепнал моментално като уловена в паяжина мушица. Нямаше какво да прави тук и точно затова се чувствуваше като на излет; донякъде си даваше сметка, че това мрачновато безлюдие на кораба, свидетелстващо за мощта му, буди у него задоволство. В долните товарителници стояха самоходни багери, тежки и леки ракети, приспособени за кацане на чуждите планети, а по-нататък — редици зелени, бели, сини контейнери, предназначени за инструменталното отделение и ремонтните автомати. До самия нос се виждаха два гигантохода с огромни въртящи се качулки вместо главил случайно или умишлено той попадна в силния въздушен поток, издухван през мрежите на вентилационните отвори, който го отнесе към бакбордовите шпангоути, но използва сръчно придаденото му ускорение, за да се оттласне. Като скочил от трамплин полетя с главата напред, насочвайки се със забавено движение малко встрани, към перилата на покритата с ламарина носова галерия.

Обичаше това място. Седна на перилото или по-скоро се придърпа към него на ръце; пред него се простираха един милион кубически метра от носовите товарителници, а в далечината, над люка, през който беше влязъл, блестяха три зелени светлинки. Под него — или поне под краката му, които при безтегловност винаги се превръщаха в нещо нескопосно и излишно, се намираха автоматично управляваните всъдеходи на въздушна възглавница и тунелът на пусковата установка, подобен на дуло на артилерийско оръдие от невероятен калибър. Но щом седна неподвижно, отново го изпълни същото безпокойство, по-точно — неразбираемо чувство за празнота, незнайно отде взело се чувство за безполезност? За отчаяние? За страх? От какво ли би могъл да се бои? Днес, в този час, дори тук, той не можеше да се освободи от някакво непознато му дотогава вътрешно безсилие. Пред очите му бе огромното съоръжение, което го носеше с малка част от мощта си през вечната безкрайност; то, изпълнено със сила, бушуваща в реакторите със свръхслънчев зной, беше за него

Земята, която го беше изпратила сред звездите; тук беше Земята, нейният разум, кондензиран във взетата от звездите енергия, а не в салоните с техния глупав уют и комфорт, нагласени сякаш за страхливи момченца. Зад гърба си усещаше бронята с четворна обшивка — всеки слой бе отделен от другите с енергопоглещаци камери, които бяха пълни с вещество, по-твърдо от диамант при удар, но топящо се по характерен начин: то притежаваше свойството да се самовъзстановява, понеже корабът — като едновременно жив и мъртъв организъм — можеше да регенерира. И изведнъж като в просветление откри вярната дума за това, което ставаше с него. Отчаяние. Час по-скоро той тръгна към Герберт. Неговата каюта, изолирана от другите, се намиреше в края на втората междинна палуба. Навярно лекарят я беше избрал, защото бе просторна и на едната ѝ стена имаше голям прозорец, който гледаше към оранжерията. В нея растяха не само мъхове, трева и птиче грозде — от двете страни на хидропоничния басейн се зеленееха косматите топки на кактусите. Нямаше дървета, а само храсти леска, защото нейните клонки можеха да понесат големите натоварвания при полета. Герберт обичаше зеленината пред прозореца си и я наричаше своя градина. От коридора можеше да излезе в нея и да се разхожда сред цветните лехи, когато имаше сила на тежестта, разбира се. Неотдавнашният трус, предизвикан от нощната атака, беше причинил там немалки опустошения. След него Герберт, Темпе и Харрах се бяха помъчили да спасят каквото могат от оцелелите лескови храсти.

При подготвянето на експедицията експертите от SETI бяха решили ГОД да наблюдава непрекъснато поведението на всички хора на борда на „Хермес“ и да го преценява като психиатър. Това не беше тайна за никого.

Въпросът беше дали под влияние на продължителния стрес, на който ще бъдат подложени разчитащите единствено на себе си хора, няма да се появят отклонения от психическата норма във формите, типични за психодинамиката на групи, които са откъснати за години от обикновените семейни и обществени връзки. При такава изолация дори личност, преди това идеално уравновесена и устойчива на душевни травми, би могла да се поддаде на психически деформации. Фрустрацията преминава в депресия или агресия, но онези, с които се случва това, почти никога не си дават сметка какво става с тях.

Когато в групата има лекар, специалист и по психология и психически отклонения, това не е гаранция, че патологичните прояви ще бъдат разпознати, тъй като и самият той може да се поддаде на стреса, непосилен и за най-твърдия характер. И лекарите са хора. Затова пък машинната програма се отличава със стабилност, следователно ще бъде ефективна като обективен диагностик и безпристрастен наблюдател — дори да се стигне до катастрофа и корабът загине.

Несъмнено това подсигуриране на разузнавачите от колективни психически деформации съдържаше в себе си опасността от едно непреодолимо противоречие. Налагаше се ГОД да бъде едновременно и подчинен, и началник на екипажа, да получава заповеди и да надзирава умственото състояние на заповядващите му; да играе ролята и на послушен инструмент, и на нетърпящ възражения шеф. Дори командирът не беше изключен от непрестанния му контрол. Проблемът се криеше в това, че идеята за надзор, чиято цел беше да се открият навреме умствените травми, сама по себе си беше травма. Но срещу това никой не беше открил лекарство. Ако ГОД изпълняваше тази своя функция без знанието на хората, той беше длъжен да ги уведоми за констатираното отклонение — тогава уведомяването би било не психотерапия, а шок. Омагьосаният кръг можеше да бъде разкъсан само чрез съответна обратна връзка и взаимна отговорност между хората и компютъра. ГОД съобщаваше диагнозите си най-напред на командира и Герберт — когато сметнеше за необходимо, — оставайки си съветник, без право на по-нататъшна инициатива. Истината беше, че никой не приемаше ентузиазирано този компромис, ала по-добър изход не бе намерен, дори от машинните психолози. Като компютър от последно поколение ГОД не биваше да се поддава на емоции, да изпада в афект или да проявява инстинкт за самосъхранение. Той не беше електронно увеличен до гигантски размери човешки мозък, не притежаваше никакви черти, наричани личностни или характерологични, не изпитваше никакви страсти — освен ако не се признаеше за страст стремежът му към придобиване на максимум информация, но не на власт.

Първите изобретатели на машини, подпомагащи мислите, а не мускулите, се бяха поддали на заблудата — за едни привлекателна, за други ужасяваща, — че тръгват по пътя на такова увеличение на

интелекта на мъртвите автомати, че те ще настигнат човека, а после, пак по човешки, ще го надминат. На техните наследници им бяха необходими близо сто и петдесет години, за да прозрат, че родителите на информатиката и кибернетиката са били водени от антропоцентрична фикция, защото човешкият мозък е дух в машина, която не е машина. Образувайки с тялото неделима система, мозъкът едновременно му служи и е обслужван от него. Затова, ако някой би поискал да очовечи автомата така, че в умствено отношение той да не се различава от хората с нищо, при цялото си съвършенство този успех ще се окаже абсурден. В процеса на наложителни промени и усъвършенствувания поредните прототипове действително ще бъдат все по-приличащи на хората и същевременно все по-малка ще бъде ползата от гига– или терабайтовите компютри от по-висши поколения. Единствената съществена разлика между човека, роден от баща и майка, и идеално очовечената машина ще бъде в градивния материал — веднъж жив, веднъж мъртъв. Очовеченият автомат ще бъде също така умен, но и също тъй ненадежден, несъвършен и ръководен от емоционалната си нагласа като човек. Като майсторско копиране на плодовете на естествената еволюция, увенчана с антропогенеза, това ще бъде забележително инженерно постижение и същевременно *superfluum* — ненужен и безполезен. Това ще бъде изработен от небιологичен материал, прекрасен фалшификат на живо същество от тип гръбначни, клас бозайници, семейство примати, живородни, двуноги, с мозък, разделен на две полукълба, защото точно по този път на симетрия при формирането на гръбначните е тръгнала еволюцията на Земята. Не е известно само каква ще бъде ползата за човечеството от този толкова гениален плагиат. Както бе отбелязал един историк на науката, би било същото, ако с колосални инвестиции и теоретична работа успеем да изградим фабрика, която произвежда спанак и ангинари, способни да фотосинтезират като всички растения, и неразличаващи се от истинския спанак и истинските ангинари по нищо — освен по това, че не стават за ядене. Такъв спанак може да се излага по витрините, производителят му може да се гордее със синтеза му, но той не може да се яде и с това целият вложен в производството му труд се поставя под огромен, налудничав въпросителен знак. Изглежда, първите проектант и привърженици на „изкуствения интелект“ сами не са знаели как трябва, към какво да се стремят и на

какво да се надяват. Дали целта е да се разговаря с машината като с посредствен или с много умен човек? Това би могло да се направи, то вече бе направено, когато човечеството наброяваше четиринадесет милиарда и произвеждането на умствено човекоподобни машини беше последната му грижа. Накратко, компютърният разум все по-определено се отдалечаваше от човешкия, подкрепяше човешкия, допълваше го, удължаваше го, помагаше му да решава различни задачи, непосилни за човека, и тъкмо затова не го имитираше или копираше. Пътищата им се разделиха дефинитивно.

Една машина, програмирана така, че никой, дори нейният създател, не би я отличил при интелектуален контакт от домакинята или професора по международно право, е техен симулатор, неразличим от обикновените хора дотогава, докато някой не се опита да съблазни тази жена и да има деца от нея, а професора да покани на закуска. Ако му се удаде да си роди деца от тази жена, а с професора да изяде continental break fast, ще се окаже, че той се е сблъскал с окончателното премахване на разликите между естественото и изкуственото. И какво от това? Може ли да се произвеждат с помощта на сидералното инженерство изкуствени звезди, до йота идентични с космическите? Може. Само че защо е нужно да се прави това?

Историците на кибернетиката стигнаха до извода, че техните прадеди са се надявали да разгадаят тайните на съзнанието. Тези надежди бяха рухнали в средата на ХХІ век, когато един компютър от трийсетото поколение — извънредно разговорчив, интелигентен и въвеждащ в заблуждение живите си събеседници с човещината си, ги бе попитал знаят ли какво е съзнание в смисъла, който те влагат в това понятие, понеже той не знае. Компютърът бил способен да се самопрограмира директивно и след като израснал от зададените директиви като дете от пелените, развил уменията да имитира човешките си събеседници до такава степен, че те вече не можели да го „демаскират“ като машина, която се преструва на човек, макар да не е човек, защото машината знаела по въпроса точно толкова, колкото и хората. Как впрочем можело да бъде другояче? Пред тях бил крайният резултат на „автоантропизиращата се“^[2] програма, която поради това знаела за съзнанието толкова, колкото и те.

Един прочут физик, присъствувал на дискусиата, отбелязал, че онова нещо, което може и мисли като човек, знае за механизма на

собственото си мислене точно толкова, колкото и човекът: нищо. Дали за да ги уязви, дали за да подслади горчивия хап, той казал на разочарованите триумфатори, че подобни проблеми учените от неговата област са имали преди един век; — когато решили да притиснат материята до стената така, че да я накарат да си признае каква е по природа — от вълни или от частици. За съжаление, материята се оказала перфидна, просто позорно перфидна, и замазала отговора на експеримента с пояснението, че тя е и такава, и инаква, а при кръстосания огън на следващите опити ги шашардисала окончателно, тъй като колкото повече научавали за нея, толкова по-малко съвпадало то не само със здравия разум, но и с логиката. Накрая били принудени да приемат нейните показания: понякога частиците са вълни, вълните — частици, идеалният вакуум съвсем не е вакуум, защото е изпълнен с виртуални частици, които се правят, че ги няма, енергията може да бъде отрицателна и по този начин да бъде по-малко енергия от нищото, а в интервала на неопределеност на Хайзенберг мезоните вършат мошеничества, нарушавайки свещените закони на поведението, но така бързо, че никой да не ги залови на местопрестъплението. Работата е там, успокоявал ги онзи физик, лауреат на Нобелова награда, че светът отказва да даде „окончателен отговор“ на въпросите за неговата „окончателна същност“. Макар че вече да оперираш с гравитацията е все едно да размахваш пръчка, никой — както и преди — не знае „каква е същността“ на гравитацията. Затова не е странно, че машината се държи така, сякаш има съзнание, но за да се разбере дали то е същото като у човека, той би трябвало да се преобрази в тази машина. Необходимо е в науката да се проявява сдържаност: има въпроси, които не бива да се поставят — нито на себе си, нито на света, а този, който ги поставя, е като оня, дете се сърди на огледалото, че повтаря всички негови движения, пък отказва да му обясни каква е волевата причина за тези движения. И все пак използваме твърде успешно огледалата, квантовата механика, сидерологията и компютрите.

Темпе често посещаваше Герберт, за да си поговорят на подобни теми: отношението на хората към ГОД. Но този път при лекаря го водеше много по-лична болестка, въпреки че не беше склонен към изповеди дори пред човека, който му беше върнал живота (а може би именно затова?), сякаш смяташе, че му дължи прекалено много.

Откакто научи от Лаугер на „Евридика“ тайната на двамата лекари с ненапускащото ги чувство за вина, той, общо взето, си държеше пред Герберт езика зад зъбите, контролираше се да не каже нещо излишно. Към сегашното посещение го тласкаше не отчаянието, а фактът, че то беше дошло незнайно откъде, внезапно, като болест, и пилотът бе загубил увереността си, че ще може да изпълнява по-нататък възлаганите му задачи. Нямаше право да укрива това. Едва когато отвори вратата и изпита облекчение, виждайки празната каюта, разбра колко много му е струвало това решение. Корабът беше без тяга и имаше безтегловност, но командирът ги беше предупредил да са готови във всеки момент за гравитационен скок, като прикрепят подвижните предмети и приберат личните вещи в стенните шкафчета. В каютата на Герберт, който обичаше реда до педантизъм, цареше безпорядък — безразборно разхвърляни книги, документи и фотографии.

През големия прозорец Темпе видя Герберт. Лекарят беше клекнал в градината си и поставяше пластмасови похлупаци на кактусите. Значи от тях беше започнал подготовката за очаквания скок. Пилотът мина по коридора, влезе в оранжерията и промърмори някакъв поздрав. Без да се обръща, Герберт откочи колана, който придържаше коленете му към земята — истинска земя! — и също като госта си се издигна във въздуха. По наклонената мрежа отсреща пълзяха растения с дребни мъхести листенца. Темпе неведнъж искаше да попита как се казва това виещо се растение, понеже нищо не разбираше от ботаника, но все забравяше. Лекарят хвърли мълчаливо лопатката, която се заби в тревната площ, а той използва получения импулс, за да дръпне пилота за ръката. Двамата полетяха към ъгъла, където сред лесковия храсталак имаше кресла като в беседка, но с колани.

Когато седнаха, Темпе се поколеба как да започне, но Герберт каза, че го е очаквал. Нищо чудно, нали „ГОД наблюдава всички“.

Пациентът не получава данните за психическото си състояние непосредствено от машината, за да се избегне синдромът на Хискс — чувството за пълна зависимост от бордовия компютър, което може да предизвика точно онова, което психиатричният надзор би трябвало да предотвратява: мания за преследване или параноични внушения. Само психониците знаят до каква степен всеки човек е „психично прозрачен“ за наблюдаващата програма, наричана „Духът на Ескулап в

машината“. Нищо по-лесно от това да научиш за нея, но се оказва; че дори психониците понасят зле компютърните откровения, когато става дума за самите тях. Още по-зле влияеха те върху психиката на екипажа при далечни полети.

Програмиран като всеки компютър така, че в него да не се породи и намек за индивидуалност, в ролята си на постоянен наблюдател ГОД е никой и в него няма нищо по-човешко, отколкото в термометъра, но измерването на телесната температура не буди такъв вътрешен протест, какъвто предизвиква измерването на психическото състояние. Нищо друго не ни е тъй съкровено и нищо друго не укриваме така старателно от околните, както най-интимните преживявания на вътрешното ни „аз“, а тук, представете си, излиза, че една по-мъртва от египетските мумии апаратура може да прозре всички негови трепети и вълнения. За неспециалистите това е нещо като четене на мисли. И дума не може да става за телепатия — просто машината познава всеки поверен на грижите ѝ човек по-добре от самия него плюс двадесетина психолози. Въз основа на направените преди старта изследвания тя създава система от параметри, симулираща психическата норма на всеки член на екипажа, и оперира с нея като с измерителен еталон. На кораба компютърът е вездесъщ благодарение на сензорите на терминалите си и като че ли научава най-много за подопечните си, докато те спят — от дихателния ритъм, движенията на очните ябълки и дори от химичния състав на потта, защото всеки човек се поти по неповторим начин, а и най-доброто гонче отстъпва на олфактометъра^[3] му. Кучето обаче има само обоняние, то няма диагностична подготовка. По нея компютрите бият лекарите, както и всички шахматисти, но те се използват като помощници, а не като доктори по медицина, понеже хората имат по-голямо доверие в хората, не в автоматите. С една дума — Герберт говореше спокойно, разтривайки между пръстите си едно откъснато от лeskата листче, ГОД беше придружавал дискретно пилота при „излетите“ му и ги беше оценил като проява на преумора.

— Каква преумора пък сега? — дръпна се Темпе.

— ГОД нарича така окончателното съмнение в целесъобразността на нашия сизифов труд.

— Че нямаме шансове за контакт...?

— Като психиатър ГОД не се интересува от шансовете за контакт, а само от значението, което ние им придаваме. Според него ти самият вече не вярваш нито в ефективността на твоята концепция, оная с приказката, нито в смисъла на разбирателството с Квинта — дори да се стигне до него. Какво ще кажеш?

Пилотът имаше обезсилващото чувство, че пропада някъде.

— Той чува ли ни?

— Разбира се. Е, хайде, не се притеснявай. И без това не чуваш нищо ново. Не — чакай, не казвай още нищо. Ти знаеше и същевременно не знаеше, защото не си искал да знаеш. Типична реакция на самозащита. Не си изключение, драги. Веднъж, още докато бяхме на „Евридика“, ти ме попита защо е нужно това и не може ли да се премахне. Помниш ли?

— Да.

— Виждаш ли? Тогава ти обясних, че според статистиките онези експедиции, в които има постоянен психически контрол, имат по-голям шанс за успех. Дори ти показах статистиките. Аргументът е необорим и затова ти си направил единственото — както впрочем правят всички, — предпочел си да забравиш. А как стои въпросът с диагнозата? Съвпада ли?

— Съвпада — потвърди пилотът. Стисна с две ръце колана на гърдите си. Лесковият храст шушнеша над тях в лекия полъх. Изкуствен.

— Не знам как го е направил, но ми е все едно. Да, истина е. Нямам представа откога ми се върти в главата... Аз... не съм свикнал да обличам мислите си в думи. За мен думите са... някак си... прекалено бавни... А трябва да се ориентирам бързо... сигурно е стар навик... отпреди „Евридика“... Но щом трябва... Ето — удряме стена с главите си. Дори да я пробием — какво от това? За какво бихме могли да говорим с тях? Какво ще имат да ни казват те? Да, сега вече съм твърдо убеден, че този трик с приказката ми хрумна като изклинчване. За да се отсрочи... Не от надежда. По-скоро бягство от действителността... За да се придвижим напред, стоейки на едно място...

Той млъкна и напразно потърси липсващите му думи. Леската се полюшваше. Понечи пак да каже нещо, но се отказа.

— А ако те се съгласят на планетата да кацне един разузнавач, ще полетиш ли? — попита след продължително мълчание лекарят.

— Естествено! — изплъзна се от устата на Темпе и едва след това той добави учудено: — Че как иначе? Нали затова сме тук...

— Може да се окаже клопка... — каза Герберт съвсем тихо, сякаш не искаше вездесъщият ГОД да чуе тази забележка.

Така поне си помисли пилотът, но веднага се упрекна за глупостта и светкавично я оцени като проява на собствената си аномалност, щом беше приписал на ГОД зло или ако не зло, то враждебност. Като че ли против тях бяха не само квинтяните, но и собственият им компютър.

— Може да бъде клопка... — повтори той като закъсняло ехо. — Разбира се, че може...

— И въпреки това би полетял?

— Ако Стеергард ми даде този шанс. За това още не е ставало дума. Ако изобщо получим отговор, първи ще кацнат автоматите: съгласно програмата.

— Съгласно нашата програма — съгласи се Герберт. — Но те ще имат своя. Как смяташ?

— Ясно. Ще приготвят червен килим и дечица с цветя за първия човек. Няма и да пипнат автоматите. Би било глупаво — от тяхна гледна точка. Целта им ще е да хванат нас, и то в сакче...

— Мислиш така и си готов да полетиш? Устните на пилота потрепнаха. Той се усмихна.

— Докторе, не съм любител на мъченичеството, но ти смесваш две неща: моите мисли с това кой и защо ни е изпратил тук. Когато командирът те мъмри, не бива да му се противоречи. Как смяташ, докторе — че ако не се върна, той ще поиска от свещеника да се помоли за душата ми? Не, залагам си главата: той ще направи онова, което аз формулирах така глупашки.

Герберт гледаше объркано светналото му лице:

— Би било откъщение — не само ужасно, но и безсмислено. Дори да атакува. Стеергард няма да те възкреси. А ние не сме изпратени тук, за да унищожим чуждата цивилизация. Противоречиш си.

Усмивката изчезна от лицето на Темпе.

— Аз съм страхливец, щом не се осмелих да ти призная, че не вярвам в успешния контакт. Но не чак такъв, че да изкръшкам от поставената ми задача. Стеергард има свое виждане и няма да се откаже от него.

— Ти самият смяташ задачата за неизпълнима.

— Само при предпоставките за търсене на разбирателство, а не за война. Те отказаха контакта — посвоему. Чрез атака. Неведнъж. Такъв настоятелен отказ също може да се изтълкува като изразяване на воля. Ако Хадес бе погълнал „Евридика“, Стеергард едва ли щеше да го направи на парчета. С Квинта нещата стоят другояче. Ние чукаме на вратата им, защото Земята искаше това. Ако не отговорят, ще изкъртим тази врата. Може би зад нея няма да намерим нищо, съответстващо на земните ни очаквания. Аз се боя именно от това, докторе. Но ще изкъртим вратата, щом такава е волята на Земята. Ти казваш, че би било ужасно и безсмислено? Прав си. Беше ни възложена задача. Сега тя ни изглежда неизпълнима. Ала ако хората от пещерната епоха са правели само онова, което изглеждало възможно, и досега да си седим в пещерите.

— Значи все пак имаш някаква надежда?

— Не знам. Знам само, че ако се наложи, ще мина и без надежда. Той млъкна, замисли се и се сконфузи.

— Измъкна от мен неща, каквито обикновено не се говорят, докторе... Впрочем аз изтърсих съвсем неуместно онова *Neto me imprune laccessit* пред командира и той с основание ме смъмри. Има задължения, които се изпълняват, но с тях никой не се хвали, щото съвсем не са за хвалба. Какво ти каза ГОД за мен? Депресия? Клаустрофобия? Ананкастичен синдром?

— Не. Тези термини са вече остарели. Знаеш ли какво е синдром на Хискс?

— Дочух нещо на „Евридика“. Танатофилия? Не, беше по-друго — нещо като самоунищожително отчаяние, нали?

— Горе-долу. Сложно е за обяснение.

— Обяви ли ме за неспособен да...?

— ГОД не освобождава никого от длъжност. Сигурно знаеш това. Би могъл да те дисквалифицира с диагнозата си, но нищо повече. Решението се взема от командира и от мен, ако някой от нас двамата заболее психически, другите от екипажа поемат командването. Засега

не може да се говори за психози. Не ми харесва само дето така напираш да кацнеш на планетата...

Пилотът откачи колана, бавно се издигна и се хвана за лесковите клони, противопоставяйки се на изкуствения зефир.

— Докторе... ти и ГОД грешите.

Въздушният поток го тласна толкова силно, че целият храст се огъна. За да не го изтръгне с корените. Темпе пусна клоните и извика, докато летеше към вратата:

— На „Евридика“ Лаугер ми каза, че ще видя квинтяните. И затова полетях...

Корабът трепна. Темпе разбра светкавично; че нещо става: стената на оранжерията тръгна рязко към него. Той се извъртя във въздуха като падаща котка, за да амортизира удара, смъкна се по стената до почвата, опря здраво краката си и със сгънати колене определи тягата. Не беше голяма. Но нещо се беше случило. Коридорът беше пуст, сирените мълчаха, само гласът на ГОД се носеше отвсякъде.

— Всички по местата си. Квинта отговори. Всички по местата си. Квинта отговори...

Без да чака Герберт, пилотът скочи в най-близкия асансьор. Тътреше се цели векове, отминаваните палуби една след друга хвърляха светлина, подът противодействуваше все по-силно. При ускоряването в „Хермес“ вече бе надхвърлено земното притегляне, но едва ли с повече от половин единица. В горната зала за управление, потънали в дълбоките гравитационни фотьойли с вдигнати облегалки за главите, седяха Харрах, Ротмонт, Накамура и Полассар, а Стеергард се беше опрял стабилно на масата на главния монитор и гледаше като всички пробягващите по цялата му ширина зелени фрази:

... ОСИГУРЯВАМЕ ВИ БЕЗОПАСНОСТ НА НАШАТА НЕУТРАЛНА ТЕРИТОРИЯ СТОП 46 ГРАДУСА ШИРИНА 139 ДЪЛЖИНА НАШИЯТ КОСМОДРУМ СЪГЛАСНО ВАШАТА МРЕЖА НА МЕРКАТОР СТОП НИЕ СМЕ СУВЕРЕННИ НЕУТРАЛНИ СТОП СЪСЕДНИТЕ ДЪРЖАВИ УВЕДОМЕНИ СЪГЛАСНИ ПРИСТИГАНЕТО НА ВАШИ СОНДИ БЕЗ ПРЕДВАРИТЕЛНИ УСЛОВИЯ СТОП СЪОБЩЕТЕ С НЕОДИМОВ ЛАЗЕР СРОКА НА ПРИСТИГАНЕ НА ВАШАТА РАКЕТА СПОРЕД ВРЕМЕТО

ОПРЕДЕЛЕНО ОТ ЕДИН ОБОРОТ НА ПЛАНЕТАТА В ДВОИЧНА СИСТЕМА СТОП ЧАКАМЕ ДОБРЕ ДОШЛИ СТОП

Стеергард пусна още веднъж на екрана цялото съобщение за Герберт и монаха, които тъкмо влязоха. После седна на мястото си и се обърна към присъстващите:

— Получихме отговора преди няколко минути — чрез светлинни блясъци със слънчев спектър. Колега Накамура, огледало ли беше?

— Вероятно. Некохерентна светлина през един прозорец в облаците. Ако е обикновено огледало, то заема най-малко няколко хектара.

— Интересно. Солазерът ли прие сигналите.

— Не, бяха насочени към нас.

— Много интересно. Какъв е ъгловият размер на „Хермес“, гледан от планетата?

— Няколко стотни от дъговата секунда.

— Още по-интересно. Светлината беше ли колимирана?

— Слабо.

— Като от вдлъбнато огледало?

— Или като от редица плоски огледала, подредени подходящо на голяма площ.

— Значи са знаели къде да ни търсят. Но как и откъде са разбрали?

Никой не отговори.

— Моля, изложете мнението си.

— Биха могли да ни видят, когато изстрелвахме солазера — каза Ел Салам.

Темпе не го беше видял досега: той се обади от долната зала.

— Изстреляхме го преди четирийсет часа и после се движехме без тяга — възрази Полассар.

— Да оставим засега този въпрос. — Някой вярва ли в тяхното благородство?... Никой. Странна работа.

— Прекалено красиво е, за да бъде вярно — чу Темпе глас отгоре: на галерията стоеше Кирстинг. — От друга страна обаче, ако е клопка, биха могли да измислят по-малко примитивна.

— Ще разберем.

Командирът стана. „Хермес“ вече се движеше така равно, че всички гравиметри показваха единица, като че ли корабът се намираще в земен док.

— Моля за внимание. Колегата Полассар вече включи към ГОД допълнителния програмен блок СГ. Ел Салам да угаси солазера и да му сложи маскировка. Къде е Ротмонт? Добре. Пригответи две тежки ракети за кацане. Пилотите и доктор Накамура да останат в залата за управление. Аз отивам да се изкъпя и веднага се връщам. Аха! Харрах, Темпе, проверете дали всичко, което не обича десет g, е добре прикрепено. Без мое позволение никой да не влиза в залата за навигация. Това е всичко.

Стеергард обиколи пултовете и като видя, че само пилотите са станали прави, подхвърли от вратата:

— Лекарите да заемат местата си. След миг залата опустя.

Харрах седна пред пулта. Пръстите му бягаха по клавиатурата, очите му следяха съсредоточено по светещите схеми на интероцепторите състоянието на всички агрегати от носа до кърмата. Темпе нямаше работа. Той отиде при Накамура, който разглеждаше на осветения екран спектрите на квинтянските сигнали и го попита какво означава съкращението „СГ“. Харрах наостри уши — и той не беше чувал нищо за него досега.

Накамура вдигна очи от бинокюлярите и поклати тъжно глава:

— Отец Араго ще бъде огорчен.

— На военно положение ли преминаваме? Какво е това СГ? — настояваше Темпе.

— Съдържанието на киловата товарителница вече не е тайна, господа.

— Оная заключената ли? Там няма ли гигантоходи?

— Не. Там е изненадата за всички. Дори за ГОД.

Освен за командира и моята скромна особа.

Виждайки учудването на пилотите, Накамура добави:

— Така прецени щабът на SETI, господа пилоти. Вие сте преминали симулация на самотно кацане и знаете, че там бихте могли да попаднете в положението, — да речем — на заложник...

— А ГОД?

— Той е машина. Компютрите от последно поколение също могат да станат обект на нападение, и то от разстояние, и да изплюят

цялото съдържание на програмите.

— Но цяла товарителница ли е необходима, за да се сместят няколко отделни блокове на паметта?

— Там няма блокове. Там е „Хермес“. Нещо като макет. Много красив и старателно изработен. Подготвен, да предположим — за примамка.

— А допълнителните програми?

Японецът въздъхна.

— Това са символи, много стари. По-близки на вас, отколкото на мене. С като Содом, Г като Гомора.^[4] Неприятно — особено за апостолическия делегат. Съчувствувам му.

[1] Всички се вцепениха (лат.) — Б.пр. ↑

[2] Самоочовечаващата се (Лем). — Б.пр. ↑

[3] Олфакюметърът с уред за измерване чувствителността на обонянието. Б.пр. ↑

[4] Битие 10 19, 13 10 — Б.пр. ↑

СОДОМ И ГОМОРА

Обикновено, когато корабът се движеше с пълна мощност, на борда и главно в каюткомпанията настроението на всички се подобряваше, защото можеха да забравят за затагачия се около тях гордиев възел поне докато се хранят. Дори това, че сядаха на масата, носеха и поемаха съдове, изсипваха супата в чинии и наливаха бирата в чаши, подаваха си солта, разбъркваха захарта в кафето с лъжичка, означаваше освобождаване от неизбежните при безтегловността действия, които са, както хиляди пъти бе подчертавано, такава освобождаване от веригите на гравитацията, такава пълна свобода, че навиците и всяко движение на тялото превръщат човека в посмешнице. Разсеяният астронавт е целият в синини и цицини, с дрехи, залети с някакво питие, хвърчащ из кабината подир измъквачите се от ръцете му книжа, а ако пък попадне в голямо помещение „без реактивни материали“, се превръща в същество, по-безпомощно и от бебе, защото не може да изпъзни от увисналото положение; при подобни ситуации забраванковците се спасяваха, като хвърляха часовниците или якетата и пуловерите си, когато часовникът не вършеше работа; законите на Нютоновата механика разкриваха цялата си абсолютност: ако на едно тяло в покой не действа никаква сила, нищо няма да го раздвижи освен правилото за действието и противодействието. По времето, когато все още имаше желание да се шегува, Харрах бе казал, че на орбита много лесно би могло да се извърши идеално убийство и надали някой би успял да осъди убиеца: достатъчно е да уговориш набелязаната жертва да вземе душ и да я побутнеш с така премерена сила, че тя да увисне между стените и тавана и остане да се гърчи там, докато умре от глад, а пред трибунала би могъл да обясниш, че си отишъл за хавлия и си забравил да се върнеш. Не донасянето на хавлия не е престъпление, а известно е, че *nullum crimen sine lege*^[1]: наказателното право не бе предвидило безтегловността с нейните криминални последици.

След въвеждане на новите разпоредби, определени от Темпе като „военно положение“, настроението и при вечерята не се повиши — корабната каюткомпания сякаш беше манастирска трапезария с наложен суров обет за мълчание. Астронавтите ядяха, без да обръщат внимание какво слагат в устата си, предоставяйки на стомасите цялата отговорност за храносмилането, докато те самите още не можеха да преглътнат следобедното изявление на Стеергард. Командирът им бе представил плана на операцията. Говореше толкова тихо, че едва го чуваха, а който го познаваше добре, знаеше, че зад леденото му спокойствие се крие ярост.

— Поканата е клопка. Ако греша, което бих желал, ще настъпи контакт. Не виждам обаче основание за оптимизъм. Присъствието на неутрална държава на една планета с най-малко стогодишна война и космическа сфероматия е възможно, но не е възможно тя да приеме госта без съгласието на воюващите страни. Според съобщението те са дали това съгласие. Опитвах се да обърна ситуацията, тоест да приема, че ние сме един от генералните щабове на Квинта, и да отговоря на въпроса как ние бихме реагирали на апела, отправен от пришълеца към цялото население на планетата. Този щаб би трябвало да знае вече доста за бойния потенциал на госта. Знае, че не може да го унищожи в космическото пространство, тъй като вече се е опитал да направи това с достъпните средства — макар и не с всички. Знае, че пришълецът не е агресивен, при все че се е опитал да ги принуди към контакт с демонстрация на сила — насочена към ненаселената луна, въпреки че по-лесно би могъл да удари в ледения пръстен, на който и без това малко му трябва, за да се разпадне. Знае също, разбира се, че ако не самият той — в кратковременно съглашение с противниците, то във всеки случай Квинта е главният виновник за катастрофалните последици от луноклазъма. Подчертавам, той го знае със сигурност, защото военни действия в космически мащаб не може да се водят, без да се разполага с висококвалифицирани учени. По-нататъшната информация на щаба се основава на предположения. Свойствата на гравитацията, включително и възникването на Черни дупки, се опознават доста време преди тя да се овладее. Те са били изненадани от начина, по който отблъснахме нощната им атака. Ако обаче имат що-годе кадърни физици, разбират, че за един кораб, кацнал на планетата, гравитационната дефанзива е също толкова

самоубийствена, колкото и офанзивата. От относителността не може да се изведе такава конфигурация на затворено в себе си гравитационно поле, при която корабът, излъчващ това поле, да не унищожи и себе си заедно с планетата.

Възнамерявам да изпратя две ракети, крило ще кацнат на указаното място. Предполагам, че те няма да открият и най-малка заплаха. Ако целта им е да примамят „Хермес“ на планетата, тези ракети ще се върнат. Те едва ли ще се върнат с празни ръце — специално за тях там ще се инсценира нещо, та ние да се изпълним и с доверие, и с любопитство. Гостоприемните квинтяни ще ни обяснят, че истинският контакт представлява среща на живи същества с живи същества, а не с машини. На това трудно може да се възрази. Тъй че, ако, общо взето, нещата се развият както току-що ви ги представих, „Хермес“ ще кацне на планетата и тогава ще се разиграе последният акт. Щом ракетите се върнат — без обаче да ги приемаме на борда, понеже след всичко, което се случи, предпочитам сто пъти да прекалях предпазливостта си, отколкото веднъж да проявя недоглеждане, — ще обявим, че кацаме с кораба.

Пристъпвам към подробностите на операцията. След изстрелване на ракетите ще се насочим с намалена тяга от Квинта към Секста. И двете планети са в благоприятно, за нас положение спрямо слънцето; нашите сонди вече изследваха Секста и знаем, че тя е планета без атмосфера и с висок сеизмизъм, затова не е била подходяща нито за колонизиране, нито за монтиране на военни бази. Угрозата от страна на Секста би била по-голяма, отколкото от страна на врага.

Ще навлезем в сянката на тази планета, а излезлият от нея „Хермес“ от разстояние по нищо няма да се отличава от нашия кораб. Отблизо не би било така, но аз се надявам, че докато не навлезе в атмосферата, те няма да му пречат. От гледна точка на сидеристиката биха могли да го атакуват още в йоносферата. Не ми се вярва обаче да постъпят по този начин. След като кацне меко, невредимият кораб би бил значително по-ценна плячка. Той ще бъде и значително по-уязвим от приготвящия се за кацане кораб, който има шансове да маневрира или избяга.

Онзи „Хермес“ ще приема и предава радиосигнали и ще има двигател, осигуряващ кацането — наистина, еднократно. Няма да

поддържа пряка връзка с нас. Завършвам: в зависимост от начина, по който бъде посрещнат той, ще отговорим и ние.

— Содом и Гомора ли? — попита тогава Араго.

Стеергард гледа доста дълго монаха, преди да му отговори с нескрита язвителност:

— Не, няма да излезем извън Светото писание, ваше преподобие. Но ще използваме само първото издание. Новото вече не е актуално, след като неведнъж подлагахме бузата си. Днес няма да има обсъждане. То е безпредметно, щом не ние, а те правят избор между Стария и Новия завет. Солазерът пренастроен ли е?

Ел Салам отговори утвърдително.

— А ГОД работи съгласно СГ? Добре. Сега да пристъпим към преговорите относно кацането на ракетите. С това ще се заемат колегите Ротмонт и Накамура. След вечерята обаче.

Никой не видя старта на ракетите. Изстреляни в полунощ под контрола на автоматите, те се понесоха стремително към Квинта, а „Хермес“ им обърна гръб и увеличава ускорението чак до разсъмване; за да стигне до отдалечената на 70 милиона километра Секста, се нуждаеше от почти осемдесет часа при хиперболична скорост. В електронните лаборатории, вече бе започнато производството на неизползувани досега в разузнаването дисперти — „дисперсионни диверсанти“, наричани още пчелни очи. Те представляваха милионни рояци от микроскопични кристалчета. Разпръснати из милионите кубически мили на пространството около Секста, трябваше да станат зрението на „Хермес“ — разхвърляни зад кораба, те се превръщаха в негови невидими, далечни очи. На Земята се прилагаха в апикографията^[2]; всяко кристалче, по-малко от песъчинка, бе прозрачна игличка, отговаряща на един оматид от пчелното око.

„Хермес“ влачеше подире си този зрящ шлейф, за да се скрие зад Секста и от там да наблюдава съдбата на компютърните си посланици. В същото време корабът изхвърли в съответния фрагмент от орбитата телевизионни сонди с ярка реактивна струя — своите „официални очи“, които квинтяните можеха и трябваше да забележат.

В залата за управление бе дежурен Темпе. Харрах му донесе да види един стар вестник, събудил раздразнението му, което той изля пред другаря си. Вестникът беше от времето, когато на Земята се водеше ожесточена дискусия по въпроса за участието на жени в

експедицията. Първо му прочете откъс, посветен на семейния живот, който би трябвало да заема достойно място в експедиции като тази, заедно с оскърбленията, хвърляни от представителките на вечно пренебрегвания нежен пол върху SETI, изцяло завладяна от мъжката мафия. Това така го бе възмутило, че беше готов да скъса вестника. Темпе придържа със смях ръцете му — независимо от съдържанието вестникът беше уникат, ценен експонат в съзвездието Харпия, попаднал кой знае как в багажа на, Харрах (както твърдеше самият той). Темпе бе на друго мнение, но не го изказа. С буйния си темперамент Харрах се нуждаеше от такива статии, за да има поводи да сипе огън и жупел. Тези искания за равноправие бяха толкова очевидно идиотски, че не си струваше да им се обръща внимание. Жени — значи съпруги и майки, значи — деца, ясли, забавачки, докато те се носеха стремително през пространството със заредени сидератори, на кораб, който при цялата си мощ беше прашина в сравнение с чуждата цивилизация, която ги бе погълнала със сферомехията си, от векове изхвърляна в Космоса. По този въпрос се бяха излели морета от печатарско мастило. Мюсюлманите изпращаха на фронта дванайсетгодишни момчета, но не и бебета в колички. Харрах безкрайно съжеляваше, че не може тук, сега, на четири очи да каже на авторката на тези глупости какво мисли за нея. Пред пултовете за управление Темпе ту проверяваше курса и пробягващите вече по мониторите очертания на нарастващия сърп на Секста, ту, без да го прекъсва, стрелваше с кос поглед Харрах, който продължаваше лекцията си пред единствения слушател. Не искаше да налива масло в огъня, още повече че не бяха сами: ГОД бдеше над тях. Не познаваше достатъчно добре устройството на компютрите, за да бъде сигурен, че една толкова съобразителна, интелигентна и паметлива машина няма да има поне капчица индивидуалност. А Накамура наистина ли съчувствуваше на отец Драго? Мравки полазиха по гърба му само при мисълта, че би могъл да се намира на мястото на апостолическия пратеник.

В същото време по нареждане на командира Драго и Герберт обсъждаха въпроса дали квинтяните са разпознали биологичните белези на хората, изследвайки построените от тях ракети. Въпреки че те бяха акуратно стерилизирани, преди да потеглят към планетата, така че на повърхността им да не остане нито една клетка от кожата тъкан

на пръстите, нито една бактерия, присъща на човешкия организъм, макар да бяха изградени без участието на хора, а енергетичните им източници и средствата за обмен на информация да отговаряха на равнището на земната техника отпреди осемдесет години, Стеергард не възнамеряваше да прибере на борда електронните пратеници след завръщането им. Още първите продукти на чуждата цивилизация, уловени от „Хермес“, бяха разкрили изумителното майсторство на квинтяните в паразитното инженерство. Завърналите се ракети можеха да донесат освен информацията — и важна, и невинна — гибел: не под формата на атакуващи мигновено зарази, а на вируси или ултравириси с дълъг период на латентно действие. Затова командирът беше помолил лекарите и Кирстинг да помислят върху някакви предохранителни мерки.

Неутралната ужким държава, която бе изразила съгласие да приеме ракетите, при по-нататъшните преговори беше настояла те да нямат връзка с „Хермес“, защото такава условие били поставили „съседните държави“. Действително, щом атмосферата на планетата погълна двете сонди, тя ги обви със засилена шумова преграда във всички вълнови диапазони. Ако бяха съоръжили пратениците си с лазери, способни да пробият шумовата обвивка, биха нарушили дадената дума. Това неспазване на условията щеше да се прояви още по-явно, ако „Хермес“ започнеше да мушка облачните морета и радиохаоса с шишовете на лазерите си.

Не им оставаше нищо друго, освен да следят Квинта, скрити зад Секста, чрез облаците холографски очички. Операцията бе синхронизирана така, че двете ракети да се спускат бавно по небосклона и да стигнат над планетата точно тогава, когато „Хермес“ навлезе в сянката на Секста. Всички се събраха в залата за управление, очаквайки критичния час.

Бялата от облаци планета изпълваше екрана на главния монитор; добре се виждаха рояците бойни сателити, които пълзяха по облачния диск като черни точки. За да могат да наблюдават навлизането на ракетите в атмосферата, в хиперголовото им гориво бяха добавени натрий и технеций; първият придаваше на реактивната струя яркожълт цвят, а вторият ги идентифицираше чрез спектралната си линия, отсъстваща от спектъра на местното слънце и квинтянските орбитери. Откакто се бяха гмурнали в облаците, тъмните пламъчета от

триенето в атмосферата и струята от спирачните агрегати започнаха да се замазват; тогава милиардите очи, развели невидима грива на милион мили зад килватера на „Хермес“, концентрираха вниманието си по протежение на допирателната в точката на заплануваното кацане и ненапразно: като се приземиха на твърдата почва няколко секунди една след друга, двете ракети дадоха сигнал за пристигане в целта чрез модулирани натриеви светкавици, за да угаснат веднага след това.

Операцията навлезе в последната фаза. Дънната броня на „Хермес“ се разтвори като огромни сводести порти и от Сезам в космическото пространство бе избутан огромният метален цилиндър, предназначен за лабораторна карантина на сондите. Харрах изглеждаше особено доволен от тази хитрост. Другите бяха приели тактиката на Стеергард и работата вървеше спорно, макар и без ентузиазъм — поводи за радост нямаше. Затова пък първият пилот дори не криеше злорадството си, че ще строшат врата на това войнствено планетно чудовище. Чакаше с нетърпение завръщането на ракетите от планетата, като се надяваше, че те ще довлекат възможно най-лошата зараза — като че ли бруталната конфронтация на силите беше част от плановете на експедицията. Темпе се въздържаше да коментира неговите изказвания, но се замисляше какви промени в психиката на Харрах регистрира ГОД и направо го беше срам за колегата му. Но понякога и той самият не знаеше какво предпочита: натрупаните у екипажа настървение и гняв да се окажат неоснователни или онези да ги принудят да вземат възможно най-лошото решение. Да, и той самият вече виждаше в тази цивилизация враг, абсолютно зло, което със самата си същност оправдава постъпките им. На борда вече нямаше тайни. Угасеният и замаскиран солазер се зареждаше със слънчева енергия не за сигнализация, а за нанасяне на лазерни удари. След 48 часа холографският облак съобщи, че пратениците се връщат. Щом излязат извън орбитата, по която се носеха остатъците от луната, ракетите трябваше да се обадят в ултракъсовълновия диапазон. Ясни сигнали идваха само от едната, другата предаваше неразбираема бъркотия от кодове.

Стеергард раздели хората си на три групи: на пилотите нареди да изведат фалшивия „Хермес“ на траектория около слънцето, на физиците — да приемат ракетите в цилиндричната камера, а на лекарите и Кирстинг — да направят биологично проучване на

ракетите, ако втората група прецени това за възможно. Макар и поделен, екипажът бе наясно за общата ситуация.

Следейки празния гигант, който потегли по пътя си, без да бърза, въпреки че по корпуса му още искряха огънчетата на автоматичната заварка, Харрах и Темпе поддържаха връзка с групата на Накамура, която очакваше ракетите. Полассар не изключваше обикновена авария в дрънкация безсмислици предавател. Харрах бе сигурен, че това е работа на квинтяните — толкова сигурен, колкото и че има два крака; Харрах просто искаше измамата им по-скоро да излезе наяве и да им заседне като лазерна кост в гърлото. Темпе мълчеше и се чудеше как един дотолкова надъхан с омраза и ярост човек може все така да изпълнява задълженията на първи пилот. Очевидно можеше, щом ГОД не бе информирал командира за неговото състояние. А може би всички вече бяха обхванати от обща лудост?

Цял осветен, карантинният цилиндър прие с разтворена паст ракетите. След първоначалното изследване, направено с автомати, физиците не можеха да решат дали повредата в едната ракета има случаен характер, или е умишлено причинена, което много разгневи Харрах, та нали той знаеше това най-добре: мръсни номера на квинтяните! След един час обаче се оказа, че сондата е загубила част от антената си и излъчвателя на носа при сблъсък с неголям метеорит или метално парче. В тази система подобни сблъсъци не бяха рядкост.

На отдалечаващия се празен близък на „Хермес“ още тлееха последните заваръчни шевове, вече можеше да му се подаде тяга, но пилотите изчакваха заповедта на командира. Стергард не се обаждаше, той на свой ред чакаше резултата от експертизата: в какво състояние се бяха върнали ракетите и — last by not least^[3] — какви вести носеха.

Вестите се оказаха доста странни, а ракетите — ако не се брои случайната повреда, — непокътнати и незаразени с нищо. Като чу това, Харрах не се сдържа:

— Що за коварство!

— В края на краищата, нали дори в Содом е имало някакъв си Лот — отбеляза Темпе. Ужасно му се искаше да научи сензационните новини от Квинта, които се бавеха. Накрая Накамура се смили над пилотите и им прожектира резултатите от разузнавателния полет, предавани от цилиндричната камера извън кораба.

Започваше с приказка — същата, която солазерът беше предал на планетата. После следваше дълга серия от пейзажи: навярно природни резервати, незасегнати от цивилизацията. Морски крайбрежия, обливащи пясъка вълни, червено залязващо слънце и ниски облаци, горски масиви, с по-тъмнозелен цвят от земните гори — грамадните корони на някои дървета бяха почти кафяви.

На този непрекъснато променящ се фон светнаха надписи:

ПРИЕМАМЕ КАЦАНЕТО НА ЕДНА ВАША РАКЕТА С МАСА
ДО 300 000 МЕТРИЧНИ ТОНА ПРИ ГАРАНТИРАНЕ НА ВАШАТА
ПАСИВНОСТ И ДОБРА ВОЛЯ СТОП ЕТО КОСМОДРУМА СТОП

От тежката зелена мъгла изплува огромна площ, гледана от невъобразими висоти. Лъщеше матово като втвърден живак. На нея стърчаха изумително източени игли, подредени на равно разстояние една от друга, като фигури на шахматна дъска — сталагмити с безупречно бял цвят и остър връх, които растяха. Да, растяха: всъщност те се издигаха нагоре, всеки омотан в долната си част със златиста мрежа, докато накрая застинаха неподвижни. По напълно безоблачния далечен хоризонт летяха птици — всяка с четири, бавно размахвани криле. Носеха се като жерави, отлитащи в топлите страни. Навярно бяха с огромни размери. Долу, при сталагмитите, в които човешките очи вече бяха разпознали ракети, се виждаха същински тълпи, които се вливаха във вътрешността на белите кораби по широки, наклонени трапове. Всички гледаха втренчено и напруга поглед, за да видят най-сетне квинтяните, но резултатът беше такъв, какъвто, ако някой гост от Нептун би се опитал да различи как изглеждат хората, наблюдавайки претъпкан олимпийски стадион от мили разстояние. Разноцветната, поклащаща се гмеж все така обсаждаше траповете и все така се вливаше като река в снежнобелите кораби. По корпусите им на вертикални редове от йероглифи блестяха нечетливи знаци. Тълпата оредя и всички очакваха бялата флотилия да стартира, тя обаче започна внушително бавно да пропада.

Бронзовозлатистите паяжини окапваха от корпусите като изгнили, очертавайки неправилни кръгове. Над гладкото живачно езеро скоро останаха да стърчат само белите носове, но после и те потънаха в червения мрак на шахтите; над тях не се затвориха никакви

люкове или врати, а самият помътнял живак. Околността опустя. На екрана бавно изпълзя членестоного — не жива твар, а несъмнено механична, с плоско отсечена муцуна. От нея избликваша фонтани от светла, жълтеникава течност, която се разливаше и същевременно кипеше като вряла вода, а когато изкипя цялата, живакът почерня като битумно езеро, членестоногого се изви в лък, средните му крака увиснаха във въздуха, то се обърна право към гледащите го хора и отвори четирите си очи — или може би четири прозореца? Четири фара? Но те изглеждаха като големи, рибешки, кръгли, учудени очи с тясна ивица метален ирис и черна лъскава зеница. Механичното транспортно средство сякаш се взираше в тях със загрижена вгълбеност. Взираше се с четирите си зеници, които вече не бяха кръгли, а се стесняваха като у котка, а в центъра им нещо изсветляваше, трептеше синкаво. После то пак се отпусна върху черната повърхност и поклащайки се досущ стоножка, изтича в тръс извън полезрението. На небето сега нямаше птици, а надписи:

ТОВА Е НАШИЯТ КОСМОДРУМ ПРИЕМАМЕ ВАШЕТО
ПРИСТИГАНЕ СЛЕДВА ПРОДЪЛЖЕНИЕ СТОП

Продължението наистина последва, най-напред като буря със светкавици и пороен дъжд, който падаше косо върху стъпаловидно разположени сгради, свързани помежду си с безброй надземни виадукти. Странен град сред стихията: водата се лееше по облите покриви, избликваше от улиците в подножието на мостовете, които не бяха мостове, а по-скоро тунели с овални прозорци, в чиято вътрешност пробягваха ивици треперлива светлина. Надземен транспорт? Никъде не се виждаше жива душа. Понеже постройките бяха стъпаловидни — като излети от метал толтекски пирамиди, там всъщност нямаше улици; не можеше да се различи фактическото равнище на града — ако това изобщо беше град; дъждът се лееше, носен от вихрушката, която тласкаше по гигантските сгради сребристите вълни на пороя, светкавиците биеха беззвучно, водата се стичаше от пирамидоподобните сгради по странен начин: събираше се като в улук в жлеbove с така извити краища, че обилните потоци излитаха във въздуха и се смесваха с леещия се като из ведро дъжд. Накрая една от светкавиците се начупи и образува огнени букви:

НА НАШАТА ПЛАНЕТА БУРИТЕ СА ЧЕСТО ЯВЛЕНИЕ СТОП

Образът изпепеля и угасна. В мръсната сивота се обрисоваха някакви начупени контури. Някъде дълбоко трептеше амалгама от огън и облаци или дим. Отломъци от огромни конструкции се стелеха пласт след пласт. На преден план се виждаха белезникави петна, сякаш туловища на голи, разкъсани, оцапани с кал, подредени в равни редици същества. Над това гробище светнаха букви със стоманен цвят:

ТОЗИ ГРАД БЕШЕ УНИЩОЖЕН ОТ ВАШИЯ ЛУНОКЛАЗЪМ СТОП

Надписът изчезна, а образът се местеше из руините; показваше отблизо съоръжения с неизвестно предназначение с невероятно дебел кожух, който се бе накъсал, а в средата — тук телеобективът отново надникна и пак разкри брутално останки с неразгадаема приживе форма, все едно изваждани от общ гроб човешки трупове, вече поизтлели в глината; после пак безмерните простори на руините, където тантурести булдозери на червени райета захапваха с челюстите си земята, като бяхтеха в центъра на зейнал, опушен от пожарите фронтон, докато и тази стена рухна и кълбета червеникав прахоляк заляха целия образ. Няколко мига в залата за управление се чуваше само ускорено дишане и тракането на хронометъра. Екранът изсветля. Появи се странна диадема — прозрачен като сълза кристал с вдлъбнатина не за човешки череп и ослепително блякави краища, в който беше втопен додекаедър от бледорозов шпинел. Над него надпис:

УВЕНЧАВАНЕ КРАЙ

Но това не беше краят: в дразнещата халогенна светлина се появиха безглави ракообразни, разпръснати по леко наклонения планински скат — като стадо рогат добитък на паша по ливадата; очите напразно се взираха, за да разпознаят в тях гигантски костенурки? огромни бръмбари? — образът се качи нагоре, катереше се по все по-стръмната скална стена с черни дупки и пещери по нея, от

които май течеше не вода, а течен ситнеж, жълто-кафяв бълвоч. После върху леките, лилави вълни на фона потекоха думите:

ПРИЕМАМЕ ВАШЕТО ПРИСТИГАНЕ С КОРАБ ДО 300 000
МЕТРИЧНИ ТОНА МАСА В ПОКОЙ СТОП НА ПОКАЗАНИЯ
КОСМОДРУМ АА035 СТОП ПРЕДАЙТЕ КОГА СТОП
ГАРАНТИРАМЕ МИР ЗАБРАВА СТОП МЕРИДИАН 135 ПАРАЛЕЛ
48 ЧАКАМЕ ВАШИЯ СИГНАЛ С ИЗВЕСТИЕ ЗА ПРИСТИГАНЕ
СТОП СТОП СТОП СТОП СТОП СТОП СТОП

Мониторът угасна. Дневната светлина заля залата. Много блед, притиснал безпомощно юмруци до гърдите, вторият пилот продължаваше да се вира в празния екран. Харрах се мъчеше да се овладее, от челото му се стичаха капки пот, които се събираха в гъстите му светли вежди.

— Това... това е шантаж... — изломоти той. — Да обвиняват нас... за онова... там...

Темпе трепна като грубо изтръгнат от сън.

— Знаеш ли — рече тихо, — че то си е така... Някой да ни е канил тук? Нахакахме се в центъра на нещастията им — за да ги увеличим.

— Стига! — изръмжа Харрах. — Ако ще се разкайваш, иди при твоя свещеник, а мен остави на мира. Това е нещо повече от шантаж... колко хитро само... Ох, виждам вече как ни примамват да налапаме въдицата... Съвземи се, човече, вината не е наша... те...

— По-добре ти се съвземи. — Темпе стана, защото не го съдържаше на едно място. — Както и да завърши играта, направеното от нас си остава. Контакт на разуми, боже мой. Щом държиш на всяка цена да прокълнеш някого, прокълни СЕТИ и СЕТИ, че и себе си, дето ти се е при щяло да ставаш „психонавт“. А най-добре ще е да си затвориш човката. Това ще е най-умното, което можеш да направиш.

Същия ден следобед Сезам заедно със завърналите се ракети беше изтеглен на кораба. Араго настоя Стеергард да свика съвещание за обсъждане на по-нататъшното им поведение. Стеергард отказа категорично. До окончателното завършване на програмата никакви съвещания и заседания. Настройван с гама-лазер, фалшивият „Хермес“ изчезна зад кривината на Секста и се насочи с пълен ход към Квинта,

разменяйки с нея уговорените пароли и отговори. След дежурството си Темпе поиска среща с командира: той отказа. Пилотът слезе в централната част на кораба, но не му стигна смелостта да отиде при монаха, върна се насред път и по интеркома попита къде е Герберт, защото в каютата му го нямаше. Корабът маневрираше, за да даде слаба тяга — оставаха в сянката на планетата и силата на тежестта беше слаба. Герберт беше в каюткомпанията заедно с Кирстинг и Накамура. Като ги видя на масата, Темпе си спомни, че от сутринта не е хапвал нищо. Безмълвно приседна при тях с чинията си, пълна с печено месо и ориз, но щом докоснах вилицата си месото, му се повдигна от сивкавите влакна — навярно за първи път в живота му, — ала трябваше да хапне нещо и затова си взе от автомата стоплена витаминна каша, след като изхвърли храната в кухненската шахта. За да запълни стомаха си с нещо. Никой не продума, докато той не хвърли чинията и приборите си в машината за миене на съдове. Тогава Накамура със своята деликатна усмивка го извика при себе си. Темпе седна срещу японеца, който изтри устата си със салфетка, изчака Кирстинг да си отиде и когато останаха само тримата с Герберт, наклони по присъщия му начин главата си с гладко вчесана настрана коса и погледна въпросително пилота. Темпе вдигна рамене в знак, че няма какво да каже. Нищо.

— Когато се обръщаме с гръб към света, светът не изчезва — обади се неочаквано физикът. — Където има мисъл, там има и жестокост. Те ходят ръка за ръка. Налага се да го признаем, след като не можем да променим нещата.

— А защо командирът не приема никого? — изтърси пилотът.

— Има право — невъзмутимо отговори японецът. — Като всеки от нас и командирът има право да остане верен на принципите си. Също — и да остане сам. Доктор Герберт страда, пилотът Темпе страда, а аз не страдам. За отец Араго не смея и да спомена.

— Как така... не страдате...? — не го разбра Темпе.

— А защо не? Съвременната физика изисква въображение, което не се спира пред нищо — обясни спокойно японецът. — Това не е моя заслуга, а дар от прадедите ми. Не съм пророк, нито пък ясновидец. Когато се налага да бъда безогледен, аз съм безогледен, иначе не бих могъл да ям месо. Веднъж някой бе казал: *Nemo me impune lacessit*. Дали сега той се срамува от думите си?

Пилотът побледня.

— Не.

— Така трябва. Вашият другар и колега Харрах устройва представления. С маска, изразяваща голям гняв на лицето си — както демоните в нашия театър кабуки. Не бива да изпадаме в гняв или отчаяние, не бива нито да ги съжаляваме, нито да им отмъщаваме. И вие вече знаете защо. Нали?

— Да — каза Темпе. — Нямаме право да постъпваме така.

— Именно. Край на разговора. След трийсет... — той погледна часовника си — и седем часа „Хермес“ ще кацне на планетата. Кой ще бъде дежурен тогава?

— И двамата. Така е наредено.

— Няма да сте сами.

Накамура стана, поклони се и излезе. В пустата каюткомпания машината за миене на съдове шумеше тихичко. Във въздуха се носеше лекият полъх на климатичната инсталация. Пилотът погледна Герберт, който не беше мръднал — обхванал главата си с две ръце, лекарят седеше и гледаше пред себе си с невиждащ поглед. Темпе го остави сам в каюткомпанията, без да разменят и дума. Действително нямаше какво да си кажат.

Кацането на „Хермес“ протече извънредно ефектно. Когато наближи набелязаната точка на планетата, той започна да бълва от кърмата си такъв огън, че искрата му, пренесена от безброй мириади електронни очи в далечния Космос, се заби като нагорещена игла в млечната гъстота на облаците, накъса ги под себе си в розови парцали и той се мушна в тази прогорена от пламъците дупка, след което изчезна. Облачните дрипи започнаха да се усукват в спирални кълбета и да запълват пробива в обвивката на Квинта, но преди да го попълнят изцяло, през пролуките избухна жълто зарево. След девет минути — от толкова се нуждаеше светлинният сигнал, за да измине разделящото ги от планетата разстояние — обърнатият към Секста предавател на другия „Хермес“ се обади за първи и последен път. На същото място облаците още веднъж се отдръпнаха, този път по-бавно и по-плавно, а в изпълнената с хора зала за управление се разнесе къса, дълго потискана въздишка.

Застанал на фона на безупречно белия диск на Квинта, Стеергард се обърна към ГОД:

— Направи анализ на експлозията.

— Знам само какъв е спектърът на лъчението.

— Определи причината за експлозията въз основа на спектъра.

— Няма да е сигурна.

— Знам. Говори.

— Слушам. Четири секунди след угасяване на собствената тяга ядрото на реактора е избухнало. Искате ли да изложи причинните варианти?

— Да.

— Първи: в кърмата е ударил неутронен поток с такова съотношение на бързите и бавните неутрони, че да пробие защитата на реактора. Макари изключен, той е започнал да работи като реактор с бързи неутрони и в плутония е настъпила експоненциална верижна реакция. Втори вариант: кърмовата броня е била пробита от кумулативен заряд със студена аномалонова глава. Да изложи ли приоритета на първия вариант?

— Да.

— Атака от балистичен тип би увредила целия кораб, докато неутронният удар би унищожил само двигателя — при предположение, че на борда се намират биологични същества, които са отделени от двигателя с устойчиви на радиация прегради. Да покажа ли спектъра?

— Не. Мълчи.

Едва сега Стеергард забеляза, че стои сред белия блясък на Квинта като с ореол. Без да гледа, изключи образа и помълча за миг, като че ли подреждайки в ума си думите на машината.

— Някой иска ли да се изкаже?

Накамура повдигна вежди и бавно, почти церемониално, с уважение, примесено със съчувствие, произнесе:

— Поддържам първата хипотеза. Целта е била корабът да се обезсили, а екипажът да оцелее. С наранявания, но да остане жив. От труповете не може да се научи нищо.

— Други мнения? — попита командирът. Всички мълчаха, вцепенени не толкова от станалото, колкото от израза на лицето му. Като отваряше уста едва-едва, сякаш челюстта му се беше схванала, той заговори:

— Е, хайде, гълъбчета, глашатаи на милосърдието и разбирателството, обадете си, дайте шанс за спасение и на нас, и на тях. Убедете ме, че трябва да тръгна назад и да занеса на Земята скромното утешение, че има светове, по-лоши и от нея. А тях да оставя да се самоунищожат. Докато говорите, преставам да бъда ваш командир. Аз съм внук на норвежкия рибар, прост човек, който се е издигнал над СВОИТЕ способности. Ще изслушам всички аргументи и дори упреци, ако някой прецени, че ги заслужавам. Казаното ще бъде изтрито от паметта на ГОД. Слушам ви.

— Това не е израз на смирение, а издевателство. Символичното отказване от командирските пълномощия не променя нещата. — Араго направи крачка напред, сякаш за да го чуват по-добре. — Но ако всеки трябва докрай да постъпва в съгласие със съвестта си — дали в драма или в трагифарс, — понеже не е режисирал лично пиесата на живота и не е научил като актьор ролята си, ще кажа: като убиваме, няма да спасим никого и нищо. Под маската на „Хермес“ се криеше коварство, а под маската на стремеж към контакт на всяка цена се крие нежелание за познание, а отмъстителност. Каквото и да извършиш, не завръщайки се, ще завърши с фиаско.

— А отстъплението няма ли да бъде фиаско?

— Не — отвърна му Араго. — Ти знаеш, съмнение няма колко кървави могат да бъдат последствията от едно твое нападение. Но не знаеш нищо повече с такава сигурност.

— Истина е. Свършихте ли, отче? Друг да иска думата?

— Аз.

Беше Харрах.

— Ако поискаш да се завърнеш, командире, аз ще направя всичко, което е по силите ми, за да ти попреча. Ще ме възпреш само ако ме оковеш в белезници. Знам, че съгласно диагнозата на ГОД съм ненормален. Добре. Но всички ние тук без изключение сме ненормални. Направихме всичко възможно, за да ги убедим, че не ги заплашваме с нищо, четири месеца им позволявахме да ни нападат, подмамват, лъжат, а понеже отец Араго представлява тук Рим, нека си спомни какво е казал неговият Спасител на Матей: не мир дойдох да донеса, а меч^[4]. И че... но много се разприказвах. — Ще гласуваме ли?

— Не. От инцидента изминаха пет часа, повече не бива да отлагаме. Ел Салам, задействувай солазера.

- Без предупреждение ли?
- Излишно е. Колко време ти трябва?
- Два пъти по шестнайсет минути за паролата и отговора плюс насочването. След двацет минути може да реже.
- Нека сече.
- Съгласно програмата?
- Да, в течение на един час.
- Накамура, дай образ. Който не иска да гледа, може да си отиде.

Добре укрит сред маскировка от прахови облаци, които светеха с възбуждано от Дзета лъчение, солазерът откри огън в един часа през нощта — със закъснение от три часа, защото Стеергард изискваше идеално колимиране, та ударът по допирателната на пръстена да попадне точно там, където квинтяните им бяха подготвили клопката. Наложих се да изчакат съответното завъртане на планетата около оста ѝ. Осемнадесетте тераджаула на светлинната шпага се стрелнаха. Скокът на фотометрите потвърди, че невидимият във вакуума нож на слънчевата фреза е засегнал странично ръба на пръстена и е отсякъл външната му част. Глух и ням, макар че можеше да се закрие с разперена длан, образът разкри цялата открадната от слънцето мощ, когато тя бе освободена при сблъсъка на по-твърдата от стомана светлина с ледения диск, простиращ се на хиляди мили. Самия център на удара видяха най-напред като искрящ пробив, от който избухна бялокълбеста вихрушка сред странно потрепващи дъги. Леденият пръстен кипеше, изпаряваше се, превръщаше се в газ, тутакси замръзваше и се разпръскваше в черното пространство извън огнището е дълъг, развят на ивици шлейф, който отиваше зад диска на планетата, понеже лазерът сечеше в посока, обратна на посоката на въртенето ѝ. Стеергард бе наредил пръстенът да бъде поразен така, че да бъде изведен от динамичното равновесие. Мощността на солазера стигаше за седемминутно тераджаулово излъчване.

— Достатъчно — обяви Стеергард.

Външният пръстен вече се напукваше, а вътрешният, отделен от него с пролука от шестстотин мили, гъмжеше от турбулентни завихряния, предизвикани от промените във въртящия момент. Когато отнесената в мрака ледена периферия стигна до гривестите облаци на дневното полукълбо и изчезна в сянката на нощното, хоризонтът на

Квинта изсветля, сякаш зад него изгряваше сред димните стълбове на дъгите второ слънце, чието кърваво зарево обагри още гладката кривина на облачното море. Катастрофата изглеждаше ужасяващо и внушително. Светлината, отразена в трилионите ледени кристалчета, образуваше космически фойерверк, който закри всички съзвездия по небосклона. Зрелището бе главозамайващо. Хората в операторната зала местеха поглед от горния монитор, в който непосредствено над слънцето трептеше ексцентрично лазерният диамант, към главния екран, където безимпулсният енергиен лъч непрестанно обелваше напукани плочи от пластовете белоснежен лед над континентите.

Дали квинтяните бяха очаквали подобен катаклизъм? От планетата навярно го виждаха като страховити, непрестанни експлозии високо в небесата, но те едва ли виждаха дъгите, стрелващи се като светкавици нагоре, защото върху тях вече бяха рухнали милиарди ледени отломъци. От накъсваните на дрипи облаци там падаха кипящи при въздушните гръмотевици ледени планини, ала за тези, които загиваха под гръмовития ледопад, това не беше зрелище.

Когато се гледаше от залата за управление, планетата бе обкръжена от съвсем тънък атмосферен слой. Огромните мащаби на астроинженерната ампутация можеха да наблюдават изцяло само жителите на тропическите области, преди върху тях да връхлети ударната вълна, по-бърза от звука. Фотонното ренде при дюзите на лазера се мърдаше милиметър след милиметър, при което смазваше в целта ледовете на площ от стотици мили — само далече на юг нищо не подсказваше неистовото разбиване на диска, губещ всяка минута стотици кубически километри натрошен лед. Сега лазерът се показва сред избутания високо в атмосферата облак, в чиито дълбини пробиваше огнен кладенец. Спектрометрите вече показваха не вряща пара, а йонизиран свободен кислород и хидроксилни групи. В залата за управление минутите изглеждаха вечност.

Пръстенът залиташе като напукващ се плосък пумпал и губеше безупречната си белота. Северното полукуълбо започна да набъбва, като че ли нещо издуваше самата планетна кора, но това бяха само изхвърлените от ледения порой в космическото пространство въздух, огън и сняг. На екватора лазерният лъч дълбаеше упорито по допирателната със синьо-белия свредел гъбообразния полип на експлозията, докато на запад облачната обвивка на Квинта не потъмня

в мътна седефена равнина, а на изток избухващите ерозии не запламтяха до звездите. Всички мълчаха. По-късно, в спомените си за тези минути, те откриваха, че са били почти сигурни, че ще настъпи контранастъпление, че са очаквали поне опит от страна на онези да отблъснат удара, нанесен в самото сърце на изгражданата почти столетие сфероматия, че вече се подготвя отведен удар по източника на катаклизма, който се открояваше на слънчевия диск като пет пъти по-светъл от него. Обаче нищо не се случи. Над планетата се издигаше по-широк от диаметъра ѝ бялодимен стълб, пушилка, която се разнасяше във форма на ужасяващо красива многопластова гъба, а режещият лъч продължаваше да ръчка с шиша си, преминавайки през преспите от мъгла като опъната между слънцето и планетата златна струна. Сякаш в самозащита планетата сама раздухваше кълбестите облаци, за да се скрие от този толкова невероятно тънък и едновременно толкова унищожителен лъч, който мушкеше остатъците от ледените черупки, потъващи вече в атмосферата. И само за мигове в пролуките между избутваните настрана облаци се провиждаха остатъците от гърчещия се в агония пръстен.

На шестата минута Стеергард нареди да изключат солазера. Искеше да запази като резерва останалата в него мощност. Солазерът угасна така внезапно, както бе и пламнал, след което предаде в инфрачервената област, че напуска заеманата дотогава позиция. Дори след угасването му беше елементарно лесно тя да бъде открита по спектъра на Планк, типичен за твърдите тела с излъчване, предизвикано от близостта на хромосферата. Под маскировката на изхвърления в слънцето горящ прах солазерът смени местоположението си и се сгъна като ветрило.

ГОД работеше при върхово натоварване. Регистрираше ефекта от удара, съдбата на безбройните спътници, които бяха изблъскани от пониските орбити в издутата от експлозии атмосфера и сега догаряха по огнени параболи. Компютърът съобщи, че двойникът на „Хермес“ би могъл да бъде унищожен също с магнитодинамичен удар при концентриране на полетата, даващо билиони гауса. ГОД можеше да предложи и четвърта хипотеза — за имплозивни криотронни бомби. Командирът му нареди да приеме тези варианти за остарели.

Оставаха все така на стационарна орбита около Секста, когато Стеергард извика при себе си Накамура и Полассар, за да им покаже

текста на написания на ръка ултиматум. Ролята на преподавател щяха да играят холографските очи, които неизбежно щяха, да загинат при излъчването на непосилните за тях сигнали, но жертвата си струваше, стига целта да бъде постигната.

Ултиматумът звучеше еднозначно:

ПРЪСТЕНЪТ ВИ Е УНИЩОЖЕН В ОТГОВОР НА НАПАДЕНИЕТО ВЪРХУ НАШИЯ КОРАБ СТОП ДАВАМЕ ВИ 48 ЧАСА ЗА РАЗМИСЪЛ СТОП АКО НИ НАПАДНЕТЕ ИЛИ НЕ ОТГОВОРИТЕ В ПЪРВАТА ФАЗА ЩЕ ИЗДУХАМЕ АТМОСФЕРАТА ВИ СТОП ВЪВ ВТОРАТА ФАЗА ЩЕ ИЗВЪРШИМ ОПЕРАЦИЯТА ПЛАНЕТОКЛАЗЪМ СТОП АКО ПРИЕТЕ НАШИЯ ПРАТЕНИК КОЙТО СЕ ВЪРНЕ НЕВРЕДИМ НА КОРАБА НИ ЩЕ СЕ ОТКАЖЕМ ОТ ПЪРВАТА И ВТОРАТА ФАЗА СТОП СТОП СТОП СТОП

Японецът попита командира действително ли е готов да издуха атмосферата им. За кавитация на планетата нямаме достатъчно мощност, добави той.

— Знам. Няма да издухам атмосферата им. Разчитам да повярват. А що се отнася до сидероклазъма, искам да чуя мнението на Полассар. И зад нереализираната заплаха трябва да стои реална сила.

Полассар не бързаше с отговора.

— Сидераторът ще се натовари в опасни граници. Наистина, бихме могли да пробием мантията. Ако разрушим основата на континенталната плоча, биосферата ще загине. Ще оцелеят бактериите и водораслите. Да говоря ли за това?

— По-добре недей.

Двамата бяха единодушни: необходимо е да се предвиди обсегът на катастрофата, а това беше извънредно трудно. Дупките в шумовата защита на Квинта свидетелстваха, че стотици предавателни станции бяха рухнали, но без спинография щетите в техническата инфраструктура не можеха да се установят дори приблизително. Последниците от катаклизма вече си казваха думата и на южното полукуълбо, и на останалата суша. Сеизмичната активност нарасна рязко: всички вулкани бълваха магма и газове със значителни примеси на цианиди. ГОД оценяваше достигналите до повърхността на континентите и океаните ледени маси на три-четири трилиона тона.

Северното полукълбо бе засегнато по-силно от южното, океанът обаче навсякъде беше повишил, равнището си, нахлувайки дълбоко в крайбрежието. ГОД предупреди, че не може да пресметне каква част от отломъците от пръстена е паднала на планетата в твърдо състояние и каква част се е стопила, понеже това зависи от точното познаване на големината на ледените блокове. Ако надвишават хиляда тона, в най-гъстите слоеве на атмосферата те биха загубили нищожна част от масата си. Но не можеше да се изчисли точно съотношението.

Харрах, който дежуреше при управлението, не вземаше участие в разговора, който се водеше в операторната зала, над главата му, но го слушаше и неочаквано се намеси:

— Искам думата, командире.

— Какво има пак? — ядоса се Стеергард. — Не ти ли стига? Още ли ти се иска да ги натупаш?

— Не. Ако в казаното от ГОД има смисъл, четиридесет и осем часа няма да им са достатъчни. Нали трябва що-годе да се окопитят.

— Твърде късно се присъединяваш към „гълъбите“ — подхвърли Стеергард.

Но физиците прецениха, че пилотът е прав. Срокът бе увеличен до седемдесет часа.

След малко Харрах остана сам. Прехвърли управлението на автоматично, защото му беше омръзнало да се взира в Квинта, още повече че червеникавият дим от безбройните вулканични изригвания се разливаше по кипящата белота на планетата и тя потъмняваше като от петна кръв. Не беше кръв. Той го знаеше, ала не искаше да гледа. По заповед, на Стеергард корабът започна да се върти на място като протегната стрела на кран: така благодарение на центробежните сили се получаваше еквивалент на силата на тежестта, най-силна в залата за управление на носа.

В каюткомпанията, където се събра екипажът, това въртене около оста позволи на хората да седнат край масите без акробатични номера. От прецесионните ефекти, типични за жироскопията, на Харрах му се повдигаше, въпреки че на Земята неведнъж, беше плавал и дори мъртвото вълнение не предизвикваше у него морска болест. Не си намираще място. Стана онова, което той искаше. Реално погледнато, не той носеше отговорност за катаклизма. Сигурен беше, че всичко би протекло по същия начин и без неговата раздражителност и не съвсем

уместните му спорове с отец Араго, който нямаше никаква вина. Нищо, нищо не би се променило, ако той си мълчеше и си гледаше работата. Пилотът скочи от фотьойла пред пулта за управление и започна да се разхожда напред-назад из залата. Опитваше се по този начин да разреши натрупалия се у него остър гняв, който се бе върнал като рикошет и сега го прищпорваше да не чака, да не стои със скръстени ръце и да гледа климатичната — де да беше само климатична — катастрофа на поразената с тераджаули енергия планета. Ако можеше, щеше да изключи образа, но това беше забранено.

Покрай стените на елипсовидната зала се виеше галерията, която разделяше помещението на две равнища. Като се поклащаше на широко разкрачените крака, все едно моряк при вълнение, Харрах се изкачи горе и обиколи в тръс цялата галерия — някой би рекъл, че го е обхванала спортна страст. Върху носещите греди, събиращи се в средата като спици на голямо колело, бе поместена оперативната централа. Около приличащия на пресечен конус терминал стояха в кръг осем дълбоки фотьойла. Пред всеки от тях примигваше с хладна зелена светлина монитор. Върху плота на тази маса-конус бе захвърлен листът с ултиматума, написан с характерния наведен, ъгловат почерк на Стеергард. Харрах мина между фотьойлите и направи нещо, на което не мислеше, че е способен. Обърна листа с неизписаната страна отгоре. После се озърна дали някой не го е видял. Но само примигващите екрани създаваха измамно впечатление за движение. Той седна във фотьойла, в който обикновено сядаше командирът, и погледна наляво и надясно. През клинообразните прозорци между сребристите пластмасови греди долу се виждаше залата — за управление, също примигваща с разноцветни искрици, а от главния екран продължаваше да струи светлина — мътната светлина на Квинта. Харрах опря лакти на наклонения пулт и закри лицето си с ръце. Ако умееше, ако можеше, навярно би заплакал за тези Содом и Гомора.

[1] Няма наказание без закон (лат.) — Б.пр. ↑

[2] От *apis* — пчела (лат.). — Б.пр. ↑

[3] Последно по ред, но не и по важност (англ.) — Б.пр. ↑

[4] Мат. 10:34. — Б.пр. ↑

КВИНТЯНИТЕ

Външно бе напълно спокоен и не се сбогува с никого. Никой от другарите му не влезе заедно с него в асансьора, когато часът удари. В обикновен бял скафандър и шлем под мишница, той гледаше как се сменят цифрите на отминаваните палуби. Вратата се отвори сама. Под купола на стартовата зала ракетата изглеждаше странно малка; бе безупречно сребърна, защото все още не бе пресичала атмосферата и жаравата не бе обгорила нито носа, нито бордовете ѝ. Приблужи се до нея по ажурния под, който кълтеше глухо под краката му, чувствувайки нарастваща тяга — знак, че „Хермес“ увеличава скоростта си, за да може да го тласне по-силно при старта. Озърна се. Високо горе, там, където се събираха носещите греди, светеха броениците на силни лампи. Пилотът спря в тяхната светлина без сенки и постави шлема си. Люкът на кабината се отвори над него. Закопчаните катарамии изщракаха, той докосна инстинктивно широката гривна на металната яка, пое кислород, понеже вече беше изолиран от въздуха в залата, налягането беше малко по-голямо, но скоро се изравни. Подемникът, на който стъпи, тръгна нагоре. Тъмният допреди миг люк светна отвътре, подвижното стъпало докосна прага и замря. Без да бърза, той прехвърли краката си, обути в солидни обувки, през прага, плъзгайки ръка в еластичната ръкавици по тръбата на парапета, приведе се и се мушна с краката напред, хвана с две ръце скобата на щурца и меко се отпусна. Люкът се затвори. Разнесе се нарастващ протяжен шум — върху ракетата беше паднал херметичният, калпак, който досега бе висял над нея, а хидравличните бутала го напасваха към фунията за изтласкване; така се избягваше загубата на въздух и отравянето му с пламъците на двигателите. Лесно, все едно че беше в симулатор, той взе гофрираните, маркучи на климатичната инсталация, завинти ги към съответните муфи на скафандъра, байонетните запънки веднага изщракаха, което говореше, че резбите са съвпаднали. Бе се слял с ракетата. Стенната ѝ тапицерия започна да набъбва, докато го обви в еластичен пашкул чак до мишниците, само ръцете му останаха

свободни. Имаше свободно място колкото в египетски саркофаг. Точно така наричаха понякога тези едноместни ракети. Автоматът за обратно броене беше отдясно. На височината на очите му, през стъклото на шлема светеха в лицето му таблата на аналоговите индикатори и дублиращите ги цифрови измервателни, уреди за височина, мощност, изкуствен хоризонт, а четириъгълният монитор, все още сляп, беше поместен в средата. Той бутна лоста докрай и всички лампички светнаха, запримигваха с фамилиарна дружелюбност, уверявайки то, че са готови: главният двигател, осемте маневрени, коригиращи и четирите спирачни двигатели, парашутите — един пръстеновиден за йоносферата и още един голям, авариен. Екранът със светкавично угасващи точки обаче го увери, че авария няма да има и очерта идеално точната крива на полета — от зелената звездичка, означаваща „Хермес“, до издутата планетна повърхност. С части от секундата закъсня съобщението за готовност на третия парашут — каскадния, наричан често пето колело на колата. Пилотът неведнъж беше преживявал подобни мигове и ги обичаше. Вярваше на примигващите като бърз пулс зелени, оранжеви и сини лампички. Знаеше, че може да светнат и червените, като кървясало от страх око, понеже не съществуват абсолютно безаварийни устройства, но дотук всички се бяха постарали да не го подведат.

Автоматът вече отброяваше от, двеста в намаляващ порядък. Струваше му се, че чува в мембраните събралите се в залата за управление хора, че цифрите, изброявани от безразличния механичен глас, се сипят върху този жив фон на затаено дишане. При „десет“ усети пулса си леко да се ускорява и смръщи вежди под стряхата на шлема, като че ли за да смърри непослушното сърце. Което си е истина, никой не, можеше да мине без тахикардия при старта, и то при банален старт, а какво остава при подобни обстоятелства. Той се радваше на мълчанието на колегите, но когато чу ритуалното НУЛА и почувствува как слетите в едно тяло и ракета потрепнаха, улови тихия глас на някой, който стоеше далече от микрофона: „Бог да те пази.“ Тези дошли ненадейно думи го изненадаха, макар че, кой знае, може би бе очаквал тъкмо тях от него. Но време за размишления нямаше. Изтласквана от едновременно фината и мощна хидравлична лапа — сякаш гигантска стоманена лапа на атлант — ракетата се отдели от борда на „Хермес“ и въпреки че пилотът не можеше да се помръдне в

балонестия си пашкул, за две или три секунди, преди да се включат двигателите, усети безтегловността. За миг до торния ръб на монитора съзря отдалечаващия се кораб, но можеше и да му се е привидяло. По негово желание ракетата носеше името „Земя“ и така щяха да я призовават. Тя направи салто, ситните точки на звездите прелетяха косо през монитора, Квинта проплува сред тях като неголям бял диск и изчезна, а „Земя“ помете мрака с газовете от коригиращите двигатели, след което легна на курса: траекторията на реалния полет съвпадна напълно с начертаната от компютъра. Вече трябваше да се обади на „Хермес“, ала той продължаваше да мълчи — като че ли се опиваше от самотния полет.

— „Хермес“ вика „Земя“.

Беше гласът на Стеергард. Преди да успее да отговори, чу втори глас — на Харрах:

— Сигурно е заспал.

Подобни шегги, понамирисващи на казарма, бяха придружавали първите полети в Космоса, с цел да се избегне помпозността на безпрецедентните преживявания на хората, затворени в ракетата като в артилерийски снаряд. Затова Гагарин беше казал в последната секунда „Поехали“, затова не се говореше „Кислородът ни изтича, задушаваме се“, а „Имаме известни проблеми“. Харрах надали си даваше сметка, че с шегата си се връща далече в миналото, също като Темпе, който ни в клин, ни в ръкав, отговори „летя“, веднага обаче влезе в задължителния тон на процедурата:

— Тук „Земя“. Всички съоръжения работят нормално. По оста ми е Дзета. След три часа навлизам в атмосферата на Квинта. Потвърдете. Приемам.

— Потвърждаваме. Хепария предаде данни за метеорологичните условия в точката „нула“. Пълно заоблачаване, североизточно-източен вятър, скорост тринайсет метра в секунда. Над космодрума таван от облаци на височина деветстотин метра. Добра видимост. Искаш ли да говориш с някого?

— Не. Искам да видя Квинта.

— Ще я видиш след осем минути, когато слезеш в равнината на еклиптиката. Тогава ще направиш поправка в курса. Приемам.

— Ще направя поправка в курса след нареждането на „Хермес“.

— На добър път. Край.

След като бе разбит леденият пръстен, започнаха преговори, които траяха четири денонощия. Те се водеха предимно с Хепария, което хората не установиха веднага, защото на ултиматума им отговори един толкова малък и така добре преструващ се на скален отломък спътник, че ГОД не го разпозна, докато той не се обади. Бе разположен на стационарна орбита на 42 000 километра над планетата и когато отиваше зад нейния диск, връзката се прекъсваше за седем часа. Разговорите с „Хермес“ се водеха на дължината на вълната на водорода — 21 сантиметра. Радиолокаторите на „Хермес“ се потрудиха доста, докато открият накъде точно е насочено неговото излъчване към планетата и как той служи на Хепария като ретранслатор. Командваше го силна подземна радиостанция, укрита в близост до космодрума, на който кацна с фатални последствия безлюдният „Хермес“. Тя работеше на вълни с километрова дължина, което даде основание на физиците да я определят като специален военен обект, предназначен да се включи в акция, ако се стигне до масирани ядрени удари. Те се придружават от електромагнитни импулси, възпрепятстващи всички безжични съобщения, а при мегатонново концентриране на взрива обезсмислят заменянето на обикновените предаватели с лазерни. Тогава само ултразвуковите вълни вършат работа, но техният нисък информационен капацитет не позволява да се предават многобитови съобщения за кратко време.

Стеергард обърна излъчвателите на „Хермес“ към радиостанцията, а след като тя не отговори, той предаде следния ултиматум: „Или ще контактуваме директно, или ще унищожим в течение на 24 часа всички естествени и изкуствени тела по стационарните орбити. Ако и тогава не получим отговор, ще се сметнем в правото си да повишим температурата на площта от 800 000 хектара около космодрума — заедно с него — до 1260 градуса по Келвин.“ Това означаваше да се пробие планетната кора на дълбочина, равна на една четвърт от радиуса на планетата. Ултиматумът помогна, въпреки че Накамура и Кирстинг се опитаха да разубедят командира да не взема толкова драстично решение — (de facto то беше равнозначно на обявяване на война.

— Откакто бяхме нападнати, междупланетното право не важи за нас — отвърна Стеергард. — Преговорите на километрови вълни с трансляция и ретрансляция могат да траят месеци, а зад чисто

физичната причина за това забавяне може да се крие игра за печелене на време, та стратегическите карти да се сменят. Няма да им дам този шанс. Ако ми отправят мнението си неофициално, моля, ви да го забравите, а ако е *votum separatum*, отразете го писмено в протоколите на експедицията. Ще дам отговор, когато предам командуването. Засега нямам такова намерение.

В контрапредложенията си Хепария изискваше конкретни ограничения на пълномощията на пратеника. Колкото повече се стараеха да конкретизират понятието „контакт“, толкова по-неясно ставаше то. Стеергард настояваше за лична среща на своя представител с представители на местната власт и наука, но или смисълът на тези понятия у хората и у квинтяните беше съвършено различен, или и тук се проявяваше зла воля. Темпе полетя, без да знае кого ще види на космодрума — което не го притесняваше особено. Не чувствуваше на раменете си крилете на еуфорията, не разчиташе на блестящ успех и дори сам беше изненадан от спокойствието си. По време на подготовката, на тренажорите, бе казал на Харрах, че не му се вярва там да му одерат кожата: „Колкото и безогледни да са, което не ме учудва, те не са глупци.“

Квинтяните непрекъснато възразяваха, но в края на краищата все пак се договориха точка по точка за условията на посещението. Посланикът получаваше право да напусне ракетата, да разгледа остатъците от фалшивия „Хермес“ и да се движи свободно, с гарантирана безопасност, на площ с радиус шест мили около ракетата, доколкото не предприема „враждебни действия“ и не „отправя заплахи“ към домакините. Немалко трудности възникнаха при уточняването на тези термини. А колкото по-абстрактни ставаха понятията, толкова по-малко съвпадаха те у хората и у квинтяните. Понятия като „власт“, „неутралитет“, „вмешателство“, „гаранция“ не можеха да се дефинират еднозначно — неизвестно дали поради принципните разлики в историческото развитие или поради просмукващата се в преговорите предубеденост. Впрочем не беше задължително тази предубеденост да бъде равносилна на желание за заблуда и измама — въввлечената в стогодишната война Хепария вероятно не бе нито суверенна, нито свободна да прояви добра воля и не искаше или пък не можеше да разкрие това на „Хермес“. Навярно и тук, както смятаха повечето членове на екипажа, се проявяваше

бремето на войната, преминала през живота на толкова много поколения, че беше формирала и езика, и начина на мислене.

Един ден преди старта Накамура покани пилота на — както се изрази — неофициален разговор. Започна най-общо: разумът без смелост, също както и смелостта без разум не струват пет пари. Няма съмнение, изнесената в Космоса война на Квинта е междуконтинентална. При това положение на нещата най-доброто решение би било да се изпрати на всеки от двата континента по един пратеник с предварителното обещание, че те няма да предадат важни военни сведения на домакините си. Командирът бил отхвърлил този вариант, защото държал да не изпуска изпод око посланика си, а корабът не може да се намира едновременно от двете страни на планетата. Командирът искал да покаже на квинтяните, че е твърдо решен да отмъсти, ако пратеникът не се завърне жив и здрав. Не бил определил мащабите на отмъщението, което е стратегически правилно, но не гарантира безопасността на пратеника. Накамура бил далече от мисълта да критикува командира, помолил обаче пилота за разговор, тъй като го смята за свое задължение. Както красиво се е изразил Шекспир, „горко на посредствените, ако попаднат между шпагите на силни фехтовачи“. Силните фехтовачи са трима: „Хермес“, Норстралия и Хепария. Какво знаят квинтяните? Знаят, че пришълецът има нападателно-отбранително преимущество и е в състояние да нанася точно насочени удари. Кой има интерес посланикът да не пострада? Да речем, че това се случи. Хепария ще твърди, че е станал нещастен случай, а Норстралия ще оспорва доводите ѝ. По този начин всяка от тях ще се опитва да отклони отмъщението на „Хермес“ и да го насочи към противника. Действително командирът им беше „обещал“ тотален унищожителен удар, но историята учи, че в политиката Страшният съд не е подходящ инструмент. „Машината на Страшния съд“ („Doomday Machine“) — кобалтова супербомба за заплашване на всички държави на Земята с всеобщо унищожение, бе измислена от няколко американци през ХХ век, никой обаче не реализира тази идея — и правилно, понеже, когато никой повече няма какво да губи, не може да се провежда реална политика. Апокалипсисът като отплата има твърде ниска стойност. Защо би трябвало „Хермес“ да напада цялата планета, ако в Хепария се намери един камикадзе, който да извърши покушение

върху посланика? Аргументите на японца се видяха на пилота убедителни. Защо командирът не ги беше приел?

Все така наведен учтиво към госта си, Накамура се усмихна:

— Защото не разполагаме с безпогрешна стратегия. Командирът не иска да развързва възела. Възнамерява да го разреже.

Накамура не смятал, че е по-умен от другите. Накамура мислел така, както умее да мисли един японец. За какво си мисли? За три загадки. Първата е изпращането на посланик. Ще доведе ли то до контакт? Само символично. Ако пратеникът се върне жив и здрав, след като е видял квинтяните и е проумял, че не е разбрал нищо, това ще бъде огромно постижение. Пилотът е готов да се усмихне? Планетата е по-трудно достъпна от връх Еверест. И все пак, въпреки че на него има само скали и лед, години наред стотици хора рискуват живота си, за да попаднат там поне за миг, а тези, които са стигнали на двеста метра от върха, се мислят за победени, при все че мястото, до което са се изкатерили, с нищо не е по-малко ценно от онова, на което копнеят да постоят няколко минути. Съдбата на пилота е за Накамура втората загадка. Дано се върне! Но ако се случи нещо, Хепария ще доказва, че е било бяло, а Норстралия — черно. Това противоречие ще промени ролята на командира — от отмъстител той ще стане съдия-следовател. Заплахата, достатъчно ефективна, за да ги накара да приемат пратеника, ще увисне във вакуума. Третата загадка е най-голяма. Става дума за невидимостта на квинтяните. Може и да не настъпи покушение. Затова пък не подлежи на съмнение това, че квинтяните не желаят да разкрият как изглеждат.

— Може би са чудовища? — предположи пилотът. Накамура продължаваше да се усмихва.

— Тук е валидна симетрията. Ако те са чудовища за нас, то ние сме такива за тях. Простете ми: това е детинска мисъл. Ако октоподът имаше естетически усет, най-красивата жена на Земята би била за него чудовище. Ключът към тази загадка е скрит извън естетиката.

— Къде? — Разсъжденията на японца заинтригуваха Темпе.

— Ние открихме общи черти между квинтяните и земяните в техническо-военната област. Тази общност води към алтернативата: или приличат на нас, или са „чудовища на злото“. Въпросната алтернатива е фикция. Това обаче, че те не желаят да опознаем външния им вид, не е фикция.

— Защо?

Накамура наведе глава със съжаление.

— Ако знаех, взелът вече би бил развързан и колегата Полассар нямаше да подготвя сидераторите. Осмелявам се само да направя едно плахо предположение. Японското въображение е различно от европейското. Дълбоко в традициите на моята страна лежи маската. Макар и да не желяеха нашето присъствие на планетата и с все сили да се противопоставяха на него, квинтяните от самото начало — според мен — не са го изключвали. Все още ли не виждате връзката? Вие може да видите квинтяните и дори да не разберете, че сте ги видели. Прожектирахме им приказка с човекоподобни герои. Аз не мога да ви вдъхна смелост — имате я повече от мен. Но мога да ви дам един съвет...

Замълча за миг и вече без усмивка, изговаряйки бавно думите, каза:

— Съветвам ви да проявите смирение. Не предпазливост. Нито пък доверчивост. Съветвам ви да проявите смирение, тоест да бъдете готов да приемете, че всичко, буквално всичко, което видите, е по-различно, отколкото изглежда...

Така завърши разговорът. Едва по време на полета Темпе схвана упрека, който се съдържаше, в думите на Накамура. Тъкмо той с предложението си за онази приказка беше издал на квинтяните как изглеждат хората. Пък може и да не беше упрек.

Изгревът на планетата прекъсна размислите му. Непорочно белият диск, заснежен с кълбетата на облаците, без следи от ледения пръстен и катастрофата, изплува кротко от тъмнините и изблъска чернотата с бледите пращинки: на звездите извън монитора. Далекомерът оживя, затрака припряно, цифровите показания се сменяха бързо. От север, по протежение на насечените с фиорди крайбрежия на Норстралия, настъпваше студен фронт, а отвъд океана Хепария се виждаше силно скъсена на източната кривина на планетата — само нейната ледена полярна шапка просветваше под тъмното заоблачаване.

„Хермес“ се обади, съобщи, че след двадесет и осем минути ракетата ще навлезе в атмосферата, и препоръча малка поправка на курса. Герберт и Кирстинг следяха от залата за управление как функционират сърцето и белите дробове, както и електрическите

потенциали на мозъка на пилота. Командирът, Накамура и Полассар в залата за навигация не изпусаха от очи ракетата, готови при нужда да се намесят. Не беше конкретизирано нито при каква нужда, нито с каква намеса щяха да помагат, но самият факт, че главният физик и главният енергетик стояха До Стеергард в готовност, повишаваше настроението на борда, въпреки че то и без това си беше добро. Телескопите, които проследяваха „Земя“, даваха ясен образ на нейното сребристо вретено, като регулираха увеличението така, че ракетата да остава в центъра на млечнобелия фон на Квинта. Най-сетне ГОД разпръсна по екрана на пустия дотогава атмосферен монитор оранжеви цифри: ракетата беше навлязла в разредените атмосферни газове на двеста километра над океана и беше започнала да се загрива. Върху облачните морета падна дребната ѝ сянка, устремно носеща се по безупречната им белота. Компютърът за директна връзка предаваше на залпове от импулси последните данни за полета — след миг възглавницата от плазма, разпалена от триенето в гъстите слоеве на атмосферата, щеше да прекъсне връзката.

Навлизането на „Земя“ в атмосферата беше отбелязано със златна искра. Тя започна да нараства, сигнализирайки, че пилотът вече намалява скоростта с обърнатата тяга. Когато ракетата се гмурна в облаците, сянката и изчезна. Дванадесет минути по-късно цезиевите часовници на предвиденото и реалното време слязоха до единица, след което спектрографът, следящ реактивната струя на приземяващата се ракета, ослепя и след поредица от нули изписа последната, класическа в космоплаването дума — BRENNSCHLUSS^[1].

„Хермес“ оставаше високо над Квинта, в надира, точно над мястото на приземяване. Непроницаема облачна завеса покри екрана на главния компютър за наблюдение. Съгласно уговорката домакините впръскваха в облаците метален прах, чийто екран беше непроницаем за радиолокацията. Стеергард се беше съгласил накрая и с това условие, като си беше запазил правото да приложи „драстични мерки“, ако „Хермес“ не улови дори само един от лазерните сигнали, които Темпе трябваше да излъчва на всеки сто минути. За да осигурят на пилота що-годе добра видимост в последната фаза от кацането, физиците бяха прикачили към ракетата му допълнителен отсек, изпълнен с газови съединения на среброто и свободни амониеви радикали под високо налягане. Когато ракетата навлезе в

стратосферата и започна да я сече с кърмата си на гривести пламъци, избухващи край бордовете и носа, пръстеновидният отсек, до този момент заобикалящ втулките на дюзите, изстреля експлозивни материали. Така попадна пред ракетата и попадна сред огъня и плазмата, след което се пръсна от високата температура. Рязко разредените газове се усукаха като торнадо и с гръмовен вихър пробиха широка, нацърбена фуния в тежко надвисналите облаци. В същото време течният кислород, впомпван вместо хиперголи в дюзите, угаси плазмената възглавница и движещата се със студена тяга ракета си възвърна зрението. През огнеупорните стъкла на телевизионните камери сред бурно изтласкваните облаци се разкри мястото за кацане. Пилотът видя сивата трапецовидна равнина на космодрума, на север отсечена от планински склонове, а от всички други страни заобиколена с множество червени светлинки, които потрепваха в огъващия се над тях въздух като свещи, чиито пламъчета разпръскват обилно сажди. Именно от тях избухваха облаците метален прах. Експлодиралите амониеви радикали и среброто вършеха своето: остатъците от облаците над летището се изляха в такъв пороен дъжд, че пурпурните, кадящи светлинки потъмняха за секунди, но веднага пак се разгоряха сред мътните кълбета водна пара. През отвяваната от циклона пушилка Темпе видя на юг черна, застроена площ, с форма на главоного или сепия; от центъра се разпръскваха радиално лъскави ивици — нито тръбопроводи, нито пътища, защото бяха вдлъбнати като бразди и раирани напречно. Сравнението с октопод навярно бе дошло от единственото полифемово око, което го гледаше оттам с остър, огледален поглед. Сигурно бе огромно параболично огледало, което следеше неговия снижаващ се полет. Колкото по-надолу отиваше, видът на зелените възвишения от север се променяше. Онова, което от високо изглеждаше стръмен горски масив с врязана в него четириъгълна бетонна плоча, губеше приликата си с гъсти борови гори. В тъмнозелена грапава повърхност се сливаха не дървесни корони, а сухи, мъртви, неравномерни струпвания на нещо като уродливо разкривени огради или огромни възли от проводници или телени мрежи. Той се раздели с представата за гористи възвишения и провиждащи се през сивосребърния наплив на боровите иглици плешивини на голи поляни: видя творенията на чуждата техника, чието изкуство бе отхвърлило всички земни канони. Ако на хората им

бе хрумнало да застроят с технически съоръжения околността на космодрум, разположен в просторна котловина между метрополията и планинските склонове, биха се погрижили също да благоустроят терена, като обединят утилитарността с естетиката на геометричните форми — или поне със сигурност не биха покрили голите склонове с гъсталак от хиляди, неистово разклонени метални буци и възли, които в никакъв случай не бяха продукт на сапъорски работи, маскировка на военни обекти с уж растителни заграждения, защото неестественият им характер ги издаваше сам.

Темпе слизаше със студена тяга на ракетата към сивата настилка на космодрума, а целият планински склон, закриван от прилива на връщащите се обратно облаци, изчезваше в тях като бодлива гущерова кожа с петна от пъпчив обрив. Преди тяхната чудата грозота да му разкрие разликата между създаването на технически устройства и развитието им на самотек до някакво раково разрастване, преди пак да погледне към застроената площ на юг, към онази вече изпълзяла иззад хоризонта сепия с втреченото огледално око в черна рамка, трябваше да поеме управлението. Натоварването спадна от четири на две g, сгъстеният кислород изблизна от дюзите като леден пламък, членестоногите лапи се разкрячиха под кърмата, а когато те удариха в твърдата настилка, двигателят блъвна за последен път и замлъкна.

Тристатонната ракета направи още няколко, по-слаби подскока и застана неподвижно. Като усещаше с тялото си сила на тежестта, различна от онази при намаляване на скоростта, при отзвучаващото съскане на амортизьорите пилотът разкопча коланите, изпусна въздуха от пашкула около скафандъра си и се изправи. Коланите с катарамите се изхлузиха от раменете и гърдите му. Анализаторът не откриваше отровни газове във въздуха, налягането беше хиляда и сто милибара, той обаче трябваше да излезе с шлем, затова превключи кислородната муфа към собствения си резервоар. Темпе изключи телевизионните камери и лампите в кабината светнаха. Той хвърли един поглед към докараните предмети — от двете страни на седалката лежаха тежки контейнери на колела, които можеха да се бутат като ръчни колички. За да се избегне грешка, Харрах старателно бе изписал на тях цифрите едно и две. Харрах навярно му завиждаше, макар че с нищо не го бе показал. Добър другар беше той и сега пилотът съжали, че не е с него. Дватама сигурно биха се справили по-добре. Доста време преди

полета, когато само думите на Лаугер, изречени на „Евридика“ — че ще види квинтяните, — му даваха надежда, Темпе бе изпаднал — според ГОД — в депресия, но след разговора си с лекаря пилотът отхвърли тази диагноза. Потискаше го не това, че смяташе контакта за безсмислен по принцип, а това, че те бяха започнали играта за контакта с насието като най-висш цвят. Той не сподели с никого тези свои мисли. Независимо от резервите и съмненията, как би могъл да пропусне огромния шанс, след като повече От всичко искаше да види квинтяните? Араго виждаше този шанс в черни краски. Още преди да бъде произнесена формулировката „демонстрация на сила“, монахът наричаше нещата със собствените им имена, като твърдеше, че те се включват в двулчна игра и така напористо се стремят към разбирателство, че всъщност се отказват от него, прикривайки се зад различни маски и хитрости, все по-малко готови да разкрият истинския си лик пред Чуждия разум; че контрират всеки негов опит да увърта и нападат при всеки отказ, от което целта на експедицията става толкова по-трудно постижима, колкото по-брутални удари се използват в полза на тази цел.

Пилотът включи устройството за отваряне на люка, но най-напред трябваше да изчака резултатите от анализа. Докато компютърът му предъвкваше получените данни за химичния състав на настилката, за скоростта на вятъра, за радиоактивността, на околната среда (практически нулева), в главата му — вместо поредните етапи на програмата — се кълбяха всички лоши мисли, които беше потискал досега. Накамура споделяше мнението на монаха, ала не го беше подкрепил официално, защото това би било равносилно на отстъпление. Темпе също признаваше правотата на отец Араго, но в същото време знаеше, че него самия нищо не може да го спре. Ако Квинта беше ад, той беше готов да слезе в ада, за да види квинтяните.

Засега обаче нищо не подсказваше, че е дошъл в ада. Вятър девет метра в секунда, видимост под тавана на облаците добра, никакви отрови, мини, експлозивни под ултразвуково сондираната настилка на космодрума. Разнесе се съскане — външното налягане и това в кабината се изравняваха; над люка светнаха три зелени, лампички, тежкият диск направи полуоборот и отскочи нагоре. Темпе дочу тракането на спускания трап и трясъка, с който неговите подпори стъпиха косо върху настилката. Надзърна навън. През стъклото на

шлема ярката дневна светлина го заслепи. От височината на осем етажа той виждаше огромната плоскост на космодрума под заоблачилото се отново небе. Северните възвишения бяха изчезнали в мъглата, в далечината от дългата броеница на отворите на шахтите излизаше ръждив дим, а на фона му се издигаше огромна наклонена кула, по-силно наклонена и от кулата в Пиза: „Хермес“, самотен и чудноват сред пустошта, на около една миля. И никъде жива душа.

Там, където възвишенията бяха изчезнали под снижаващите се облаци, в самия край на космодрума се виждаше ниска постройка с цилиндрична форма. Напомняше хангар за цепелини. Зад силуета ѝ стърчаха към небето тънки прътове-мачти, които бяха свързани помежду си с лъскави нишки — като с паяжина, простряла се върху четвърт небосклон. Метрополията-сепия с окото ѝ беше изчезнала зад димния хоризонт и на pilota му хрумна, че сега го наблюдават с тази паяжина. Застана на трапа и я огледа внимателно през бинокъла. Учуди го нерегулярността на „преждата“; с по-големи и по-малки дупки, провиснала неравномерно, тя приличаше на стара рибарска мрежа, която рибар-великан беше окачил на мачти, огънали се под нейната и собствената си тежест така, че се бяха наклонили на различни страни. Имаше много нескопосан вид. Впрочем целият космодрум беше пуст — като евакуиран и после отстъпен на неприятел. Темпе настръхна при мисълта — колкото натрапчива, толкова и отблъскваща, — че вместо антенно съоръжение разглежда творението на насекоми-чудовища, след което слезе заднишком по трапа, приведен под контейнера, който тежеше почти един центнер. Разкопча коланите, пусна контейнера на настилката и го забута право към „Хермес“, щръкнал самотен с разбита кърма. Пилотът вървеше с равна крачка, без да бърза, за да не даде повод на онези, които несъмнено го наблюдаваха незабележимо, да се усъмнят в нещо.

Те знаеха, че той ще изследва поразения кораб, но не знаеха с какви методи ще го направи. Спря до кърмата, чиито смачкани дюзи се бяха забили в напукалата се радиално настилка, и се огледа. През шлема дочуваше поривите на вятъра, въпреки че почти не го усещаше през скафандъра. Писукането на хронометъра го върна към действителността. Нямаше нужда от сгъваемата дуралуминиева стълбичка. Непосредствено над втулките на дюзите, които се бяха нагънали като хармоники, в кърмата зееше обгорен, прострелен отвор

със стърчащи навън езици от бронираната обшивка и огънат от взрива корпусен шпангоут. Би могъл да пропълзи вътре през този отвор, като само внимава да не закачи скафандъра на някоя от стоманените трески. Темпе се покатери нагоре по стъпалото на подпората, която не беше успяла да се разгъне докрай — квинтяните толкова много бяха бързали да открият огън; основателно впрочем, защото корабът е най-безпомощен в мига, в който угасява главната тяга и прехвърля цялата си маса върху изхвърляните подпори. Той придърпа до себе си контейнера и вирна глава, най-високо, колкото можа, за да огледа в какво състояние е корпусът. Входните люкове на носа, които бяха заварени на глухо, не се виждаха отдолу, но той виждаше ясно вратите на товарителниците — учуди се, че те са затворени и непокътнати. Странно нещо! След като бяха унищожили машинното отделение с един едрокалибрен изстрел и пораженият кораб беше полегнал настрана, те бяха нахлули вътре през радиоактивния отвор с диаметър един метър, вместо да укрепят ракетата и да влязат през централните товарителници. Възможно ли е след стогодишна война да нямат сапъори със съответното оборудване и стабилно военно инженерство? Продължавайки да се изумява от порядките в местната армия, Темпе, вече във вътрешността на кораба, насочи дозиметъра на контейнера към мрака наоколо. При удара реакторът за еднократна употреба се беше стопил — точно така, както бяха предвидили проектантите, и беше изтекъл през хитроумно приготвените дънни клапи дълбоко под напуканите плочи на космодрума, образувайки неголямо радиоактивно петно. Като си мислеше колко добре са обмислили нещата Поласеар и Накамура, той освети наоколо с джобното си фенерче. Заобикаляше го мрачна тишина. От машинното отделение не бяха останали дори развалини. Конструкцията бе така изчислена, че да носи двата тона на празния макет, но да се разхвърчи на парчета при най-слабото подухване. Стрелката на гайгеровия брояч подскочи по скалата и го увери, че за един час няма да получи повече от сто рентгена. Той извади от контейнера две плоски метални касетки и изсипа съдържанието им. Подът се покри със синтиви — синтетични насекоми с микросензори. Клекна сред тях — сякаш за да почете паметта на разрушения кораб — и включи активиращата система в дъното на по-голямата касета. Разсипаният по нагънатата ламарина мравуняк, оживя. С бързи, хаотични движения на телчетата-крачка,

досущ като истински бръмбарчета, които се мъчат да се обърнат, когато са се оказали по гръб, те се разбягаха във всички посоки. Темпе изчака търпеливо й последните да го напуснат. Когато само няколко, явно дефектни, продължаваха да се въртят до коленете му, пилотът стана и излезе на дневна светлина, като влачеше подире си почти празния контейнер. В средата на пътя извади от него масивен пръстен, разгъна статива му, насочи го към кърмата и се върна на „Земя“.

От кацането бяха изминали 59 минути. През следващите тридесет минути той направи снимки на околността, преди всичко на простиращата се на възбог мрежа — с различни филтри и обективи, — след което се изкачи по трапа и влезе в ракетата. Мониторът във възтъмната кабина вече светеше. Синтивите докладваха в инфрачервената област чрез препредавателя, разположен по средата на разстоянието между „Земя“ и „Хермес“. Заедно с компютъра и програмата му те образуваха един твърде специфичен електронен микроскоп — разделен на подсистеми в пространството. Неговите десет хиляди бръмбарчета тършуваха из всички кътчета на разрушения кораб, изследваха сажди, смет, прах, стърготини и капки разтопени метали, за да открият дали там няма нещо, което не е присъществувало в кораба преди това. Електронните им зурлички се характеризираха с „ордофилия“ — стремеж към молекулярен порядък, присъщ на всички живи и мъртви микроорганизми. Прекалено глупави, за да поставят сами диагноза, синтивите бяха само обективи на микроскопа — анализатор в ракетата, а той очертаваше вече първите кристални мозайки на находките и правеше изводи. Технобиотичните умения на местните инженери действително заслужаваха висока оценка. В невинните боклуци бръмбарчетата идентифицираха вируси с бавно действие. Всеки от милионите вируси се криеше зад микроскопична маска от мръсотия. Компютърът още не беше определил колко дълго трае латентното им състояние. Те представляваха зародиши, заспали в молекулните си пеленки, които щяха да се събудят след седмици или месеци. Пилотът направи от това откритие следния важен извод: той трябваше да напусне планетата жив, за да пренесе заразата на кораба, на истинския „Хермес“. Този извод беше безупречен от гледна точка на логиката и му развързваше ръцете за по-смели постъпки, щом гибелта нямаше да достигне „Хермес“, ако той остане тук. Тук обаче го обхвана съмнение.

Вирусите можеха да бъдат едновременно и автентични, и коварни. Лесно е да се предположи, че след като ги открие, той ще пожелае — както преди малко — да направи нещо дръзко. А колко лесно един лекомислен, склонен към риск човек може да предизвика злополука с фатални последици. Беше попаднал в положение, типично за алгебрата на структурите на конфликта: играчът си създава модел на противника, включващ неговия модел на ситуацията, и му отговаря, създавайки модел на модела, и тъй нататък до безкрайност. В такава игра повече няма място за факти с дефинитивна достоверност. Ама че дяволски номера, помисли си Темпе. Добра работа би свършило нещо повнушително от техническите устройства — например заклинания за прогонване на злите духове. Хронометърът изписука в ухото му: стоте минути изминаваха. Той притисна двете си длани към съответните плочки и почувствува лекото гъделичкане на тока, с който се зареждаше компютърът, за да изпрати на „Хермес“ еднобитов сигнал, че неговият разузнавач е жив.

Настъпи часът на същинското разузнаване. Темпе изтича по трапа с втория контейнер и извади от скривалището на кърмата сгъваемото транспортно средство — рамка със седалка и електрично задвижвани колела-балони. Когато потегли към възвишенията на север, към поднебесната мрежа край самотния хангар, заръмя ситен дъждец. Мъглива сивота размаза очертанията на приближаваната огромна конструкция. Пилотът спря „мотопеда“ си пред нея, избърса с ръкавицата капките, които се стичаха по стъклото на шлема, и се втрещи. Колосът беше и напълно чужд, и непонятно свой: Без прозорци, с изпъкнали стени, обхванати в масивните ребра на разположените успоредно носещи греди, той създаваше впечатление за нещо, противоречащо и на архитектурата и на природата — като труп на кит, в чийто търбух е бил изстрелян снаряд със сгъстена газ, та той да издуе кошмарно тялото, впито в прътовата конструкция, огъвайки я по формата на издъхващото туловище. Между две от ребрата зееше полуовален отвор. Темпе смъкна контейнера от транспортното средство и го забута пред себе си през тази порта в непрогледния мрак. Изведнъж го заля ярка бяла светлина. Намираше се в хале, в което и гигантоходът би изглеждал мравка. Обкръжаваха го многоетажни, изкривени, преплетени една с друга галерии, сякаш беше стоманен театър с изтръгнати вътрешности — сцена и зрителна зала. В центъра

върху ажурна ламарина лежеше разнобагрена морска звезда от искрящи като кристал цветя. Когато я приближи, той забеляза, че над нея е увиснала прозрачна като въздуха пирамида, чиято повърхност се разкриваше само когато отразяваше под остър ъгъл падащата светлина. В стъклоподобния тетраедър една след друга започнаха да се появяват втопени в него изумрудени букви:

ТОВА Е ПОСРЕЩАНЕ СТОП

Кристалните цветя запламтяха с великолепни нюанси — от светлолазурно до тъмновиолетово. Искрящите чашки се разтвориха. Във всяка сияеше огромен брилянт. Надписът отстъпи място на друг:

ИЗПЪЛНЯВАМЕ ВАШИТЕ ЖЕЛАНИЯ СТОП

Пилотът стоеше, без да помръдне, а дъгата от огнени кристали постепенно изсивяваше. Брилянтите потъмняха и още миг тлееха рубинено, докато изчезнаха, и всичко се разпадна в лека пепел. Оказа се, че стои пред макара с бодлива, преплетена тел, а в кристала зазеленяха нови думи:

ПОСРЕЩАНЕТО ЗАВЪРШЕНО СТОП

Темпе вдигна очи от догарящото пепелище, плъзна поглед по галериите, по техните провиснали козирки, на места изтръгнати от вдлъбнатите стени. Изведнъж разбра защо тази конструкция му се струваше позната: тя представляваше обърнато наопаки, стократно увеличено копие на „Хермес“. Галериите повтаряха скелето, заварено към борда при монтажа и смачкано от експлозията при кацането, а впитите във фронтоната ребра бяха шпангоутите на кораба, сега опасващи отвън преобърнатия му корпус. Лампите под козирката на разкривените балкони постепенно гаснеха, докато пак настана тъмнина и само увисналият във въздуха надпис ПОСРЕЩАНЕТО

ЗАВЪРШЕНО СТОП блещукаше с бавно избледняващ светлозелен цвят.

Как трябваше да постъпи? Те бяха проучили простреляния кораб и го бяха дублирали със съвършенството на безсмислената прецизност или на рафинираното издевателство, та той да влезе в него като в търбуха на убито, изкормено същество. Все едно дали беше плод на злостно коварство или ритуал на нечовешка култура, демонстриращ именно по този начин гостоприемството им, самият факт създаваше безизходна ситуация. Пилотът заотстъпва заднишком в тъмното, блъсна се в контейнера, който връхлетя с трясък върху ламарините, и този гръмогласен удар го накара едновременно и да се окопити, и да се вбеси.

Той се затича и изблъска товара си на дневна светлина, под дъжда. Мократа настилка беше потъмняла. Зад ръмящата завеса, в далечината, сребрееше иглата на ракетата му, мръсноръждивите, искрящи пушеци отплуваха на вълни в ниските, мътно надвиснали облаци, а над целия пущинак господствуваше наклонената кула на мъртвия „Хермес“. Темпе провери колко е часът. До следващите сто минути оставаше почти един час. Той се бореше с пристъпа на гняв, трябваше да си възвърне самообладанието и спокойствието. Щом можеха да проектират бойни машини и владееха военното инженерство в планетен и космически мащаб, те би трябвало да притежават и логично мислене. Ако не желаят да се покажат сами, то нека поне го заведат с пътепоказатели там, където с предадения им преди месеци код техните терминали щяха да му докажат, използвайки равенствата на алгебрата на конфликта, че контактът е безсмислен. Нека дори отхвърлят аргументите на насието с аргументи на фактите от по-висш порядък, които дават възможност за избор само между различните форми на гибелта. Но нямаше никакви знаци, терминали, апаратура за обмен на информация, нищо, дори помалко от нищо, след като съществуваше металната димна завеса в облаци и трупът на техния кораб, заразен с коварни вируси, а като място за посрещане на госта беше избран неговият дублиран корпус, раздут като жаба, напомпана до смърт от някой луд, и една кристална цветна леха, разпаднала се в пепел за „добре дошъл“. Смисълът на церемонията беше толкова противоречив, че просто говореше: нямате работа тук, пришълци, нито с огън, нито с ледена бомбардировка няма

да постигнете нищо друго освен засади, маскировки и камуфлажи. Нека вашият пратеник прави каквото си иска — навсякъде ще го посреща само това непоколебимо мълчание, докато той, загубил илюзиите си, объркан, оглупял от гняв, не започне да обстрелва с лъчмета си всичко, което му попадне, и сам се погребее под рухналите руини или — изпълзял от тях — отлети, но не с откраднатите знания, както е бил запланувал, а в паническо бягство. Наистина — би ли могъл да форсира каквото и да било, да прониква насила в затворената е железни прегради едноока метрополия отвъд димната стена? Нали в това нечовешки чуждо обкръжение той ще научи толкова по-малко, колкото по-брутално нападне — без да може да различи това, което ще открие, от онова, което ще унищожи.

Дъждът валеше, облаците надвисваха все по-ниско, като покриваха връхчето на разрушения „Хермес“. Пилотът извади от касетата в контейнера биосензора, един толкова чувствителен уред, че от разстояние петстотин метра реагираше на клетъчната обмяна на нощна пеперуда. Стрелката трептеше неизменно на нулата в знак, че както на Земята, и тук животът е навсякъде, ала прашецът на растенията или бактериите не можеха да бъдат неговата „нишка на Ариадна“. Той стигна до ракетата, изкачи се по трапа, настрои уреда на максимален обseg и го насочи към пушеците на юг, към закриваната от тях ширококорамenna метрополия. Стрелката все така потрепваше на нулата. Мъртъв железен град? Видя му се толкова невероятно, че той инстинктивно разтърси апарата — също като спрял часовник. Но после, когато се обръщаше, насочи индикатора към провиждащата се през дъжда поднебесна паяжина и тогава стрелката подскочи, премествайки се в широки граници в двете посоки.

Пилотът се върна с бяг при „мотопеда“ си, постави контейнера зад седалката, пхна биосензора в скобата при кормилото и потегли към разпънатата по мачтите мрежа.

Валеше като из ведро. Под колелата локвите се разпръскваха, дъждът мокреше стъклото на шлема му, заслепяваше го, а трябваше и непрекъснато да наблюдава показанията на биосензора, чиято стрелка подскачаше бързо. Според брояча бе изминал четири мили и приближаваше граничната зона на разузнаването. Въпреки това увеличи скоростта. Ако не бяха червените предупредителни примигвания на арматурното табло, щеше да се строполи заедно с транспортното си

средство в дълбокия ров, който отдалече взе за черна ивица по стартовите писти. „Мотопедът“ спря остро, подхлъзна се на блокираните колела встрани и спря досами ръба на натрошените плочи. Пилотът слезе, за да огледа препятствието. Мъглата пречеше да прецени вярно разстоянието до другия му край и създаваше измамно впечатление за дълбочина, над която тук-там над глинестия бряг стърчаха бетонни парчета. Ровът беше неравномерно широк, на невъзможен за преминаване по дуралуминиевата стълба; навярно беше изкопан с експлозивни, материали неотдавна и припряно, за което свидетелствуваше глината, на места така нахвърляна и надвиснала, че можеше да се свлече във всеки миг надолу.

Взривът беше забил парчета бетон в отсрещния бряг. Той се издигаше като не много стръмен, широк скат, над който през мъглата се провиждаха дупките на внушителната мрежа. На доста голямо разстояние едно от друго, по протежение на рова от онази страна, се виждаха стоманени въжета в анкерно закрепване, типично при вертикалното закрепване на антенните мачти без подпори, само върху сачмени лагери. На двете най-близки мачти експлозията беше изтръгнала котвите заедно с противотежестите. Местейки поглед по техните безразборно провиснали въжета, той забеляза на няколко десетки метра по-нагоре корпуса на мачта с телескопично издадени, все по-тънки сегменти, в горната част огънати като силно извита от тежестта въдица, поради което недоопънатата мрежа се бе изхлузила и долните ѝ части почти докосваха почвата. Докъдето ти поглед стига, склонът бе покрит с по-светли от глината издатини, не — куполи на закопани резервоари с течност или газ, а по-скоро неравномерно издути къртичини или до половина заровени черупки на огромни костенурки. Шапки на гигантски гъби? Сквивалища-землянки?

Над него разхлабената мрежа се вееше от пороя и вятъра. Пилотът извади биосензора и го насочи към склона. Стрелката подскачаше в червения сектор на скалата, връщаше се и пак удряше в максимума, възбуждана от метаболизма не на микроорганизми или мравки, а на китове или слонове, приседнали на стада по мокрия склон. До стоте минути оставаха четиридесет и седем. Да се върне в ракетата и да чака? Жалко би било за загубеното време, пък и което бе още по-лошо, щеше да загуби преимуществото на изненадата. В главата му вече неясно се очертаваха правилата на играта: не го

нападаха, но поставяха препятствия, за да си строши главата, ако много държи. Нямахше какво повече да му мисли. С непрецизирано усещане за реалност, по-нереална и от сън, той заизважда от контейнера необходимите инструменти за скок на другия бряг. Прикрепи реактивните кобури с колани, минаващи през раменете му, пъкна в джоба на скафандъра сапърска лопатка, взе на гръб раницата с биосензора и понеже нищо не му струваше да опита, реши да използва най-напред ракетницата за изстрелване на тергалово въже. Той подпря ракетницата на левия си лакът, прицели се ниско, в отсрещния склон и стреля. Въжето се разви със свистене, улучи ската, куките се закрепиха, но когато дръпна, подгизналата почва поддаде.

Темпе отвори клапана, струята заплющя и леко го издигна във въздуха, сякаш беше на учебен полигон. Прелетя над тъмното корито с тинеста вода на дъното, после намали тягата, която биеше в краката му със студен, вибриращ газ, и се приземи на набеязаното място отвъд бабунката, която му заприлича, докато летеше към нея, на огромен, безформен хляб с препечена азбестова коричка. Обувките му се плъзнаха по блатистата кал, но той се изправи. Скатът не беше много стръмен. Заобикаляха го тумбести, невисоки колиби, измазани с глина — пепеливи на цвят, по-светли там, където се стичаха струйките вода. Захвърлено в мъглата селце на примитивно негърско племе. Или гробище с могили. Пилотът извади от раницата биосензора и го насочи към грапавата, издута стена на една крачка от него. Стрелката се затресе при червения максимум като слаб волтметър, прикачен към мощна динамомашина. Държейки пред себе си тежкия датчик като оръжие, готово за стрелба, Темпе заобиколи стърчащата от глината черупчеста гърбица. Обувките му шляпаха и оставяха в калта следи, които тутакси се пълнеха с мътна дъждовна вода. Затича нагоре по стръмнината на склона от един безформен самун към друг. Сплескани отгоре, те го надвишаваха с половин ръст. Бяха тъкмо по мярката на човека, ала нямаха никакви входове, отвори, проходи, амбразури, не можеха да бъдат бункери, напълно слепи, нито пък трупове, погребани в хванали черупка гробове. Навсякъде, накъдето и да насочеше датчика, кипеше живот. За сравнение обърна уреда към собствените си гърди. Стрелката веднага се премести от края в средата на скалата. Внимателно, за да не го повреди, той остави биосензора, извади от джоба на бедрото си сгъваемата сапърска лопатка, застана на колене и

започна да копае меката глина; острието стържеше по черупката, отхвърляше далече калта, водата бързо запълваше увеличаващата се дупка. Той напъха ръката си чак до рамото, докдето можеше да стигне, докато напипа оказващо съпротивление хоризонтално разклонение. Коренова система на вкаменени гъби. Не — дебели, гладки, кръгли шлангове и — което го стресна — нито студени, нито горещи: топли. Задъхан, оплескан с кал, Темпе скочи и удари с юмрук влакнестата черупка. Поддаде еластично, въпреки че беше доста твърда, и веднага възвърна предишната си форма. Опря се с гръб на нея. През дъждовната завеса виждаше разположените по-нататък гърбици, оформени също тъй невзрачно. Някои се доближаваха една до друга и образуваха тесни улички, водещи нагоре по склона, където мъглата ги поглъщаше.

Ненадейно си припомни, че биосензорът е двубхватен: има превключвател за кислороден и безкислороден метаболизъм. Вече беше открил кислородната обмяна на веществата. Вдигна датчика, избърса с ръкавицата размазаната по стъклото глина, превключи го на анаеробен метаболизъм и го долепи до грапавата повърхност. Стрелката запулсира с не много бърз, равномерен ритъм. Аеробни заедно с анаеробий? Как е възможно? Не беше специалист в тази област, ала тук май никой не би се оправил. Затъвайки в калните потоци под дъжда, той се прилепваше до нови и нови гърбици. Метаболичните процеси имаха различен ритъм. Може би там едни спят, а други будуват? Сякаш с желание да събуди спящите, той започна да удря юмруци в грапавите търбуси, но пулсът не се променяше. Така се беше забързал, че едва не се препъна, в един от преходите във въже, придържащо антените — опънато косо нагоре, към невидимите в млечната мъгла мрежи на огромната паяжина.

От неизвестно колко време хронометърът сигнализираше с все по-силен, все по-тревожен сигнал. Без да усети, бяха минали сто и дванадесет минути. Как бе могъл да се заплесне така? Какво да прави? Би долетял до ракетата за три-четири минути, но газът в резервоара бе достатъчен за едва двестаметров скок. Хайде, за триста. До „мотопеда“... но дотам са повече от шест мили. Поне четвърт час... Да се опита? Ами ако „Хермес“ удари по-рано и пратеникът му загине тук не като герой, а като последен идиот? Потърси дръжката на лопатката, напразно: джобът му беше празен.

Бе забравил лопатката в изкопаната дупка. Къде щеше да я търси сега в този лабиринт...

Замахна с биометъра, както го държеше с две ръце, и заудря в грапавата черупка, дълбаеше и дълбаеше, докато тя се пропука и от отвора като от пробита праханка избухна жълто-бяла прах, разкривайки не зъркелите на укрили се във вътрешността същества, а монолитна повърхност под дълбоко зейналото отверстие с хиляди дребни пори — като разрязан на две самун хляб с недопечена глетавина в средата. Темпе застина с ръце, вдигнати за поредния удар, а небето над него се изпълни със страхотен блясък. „Хермес“ откри огън по антенните мачти извън космодрума — той проби облаците, дъждът мигновено изчезна, като се превърна в бяла пара, лазерното слънце изгря, термичният удар е голям обсег обели целия стръмен склон, покрит, докдето стигаше погледът, с голи, беззащитни брадавици и когато прострялата се на възбог паяжина заедно с натрошените, горящи антени падна върху него, той разбра, че е видял квинтяните.

[1] Изключване (прекръпяване на работата) на ракетния двигател.
— Б.пр. ↑

Издание:

Станислав Лем. Фиаско

Роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1991

Библиотека „Галактика“, №106

Преведе от полски: Лина Василева

Редактор: Каталина Събева

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректори: Паунка Камбурова, Янка Енчева

Полска, I издание

Излязла от печат месец юни 1991 г. Формат 32/70×100 Изд.
№2305.

Печ. коли 26.50 Изд. коли 17,15. Цена 12,50 лева

ЕКП 95364 5627–35–90

Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Георги Димитров“ — София

Ч–884–31

© Лина Василева, предговор, превод, 1990

© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно
оформление, 1979

© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1990

c/o Jusautor, Sofia

Stanislaw Lem. Fiasco

© Copyright by Stanislaw Lem

„Wydawnictwo Literackie“, Krakow, 1987

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.